

Kadernota 2023 - 2026

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Bestuurlijke inleiding	5
Strategisch kennisbeeld.....	7
Onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo	15
Lange termijn inzicht.....	25
Financiële hoofdlijnen (Budgettair Kader Begroting 2023 - 2026)	85
Bijlagen.....	105
Bijlage 1 Subsidies	107
Bijlage 2 Investeringskredieten.....	120
Bijlage 3 Wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland	123
Bijlage 4 Vooruitblik Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK) Provinciale Infrastructuur 2024-2038.....	159
Bijlage 5 Afkortingenlijst.....	167

Bestuurlijke inleiding

Deze Kadernota markeert de opmaat naar de Begroting 2023, de laatste begroting van deze Statenperiode. Om voor 2023 de juiste keuzes te kunnen maken worden in deze Kadernota de relevante inhoudelijke ontwikkelingen toegelicht en gekoppeld aan het financiële lange termijnperspectief. Rode draad van deze kadernota is tweeledig. Ten eerste zijn de onzekerheden aan zowel de baten- als de lastenkant van de begroting fors. Dit is nader toegelicht in het hoofdstuk 'onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo'. Ten tweede is er een flink aantal opgaven waar nu geen of onvoldoende financiële dekking voor is, of waar dekking in komende jaren minder wordt. In het hoofdstuk 'lange termijnperspectief' benoemen GS daarom per beleidsdoel prioriteiten richting Begroting 2023, gelet op de beschikbare budgetten en keuzes die gemaakt moeten worden. Over deze prioriteiten gaan GS graag in gesprek met de Staten.

Gegeven de financiële onzekerheden en de vele opgaven die (gaan) spelen is het, nog meer dan anders, raadzaam om terughoudendheid te betrachten met inzet van nieuwe middelen in deze Kadernota. De ontwikkeling van het begrotingssaldo na 2025 is uitermate onzeker als gevolg van veranderingen op de inkomsten. Aan de uitgavenkant moeten de keuzes nog gemaakt worden voor de begroting in evenwicht. En veel van de financiële dekking die in de Begroting 2022 verwerkt is loopt na 2027 af. In 2021 is de inflatie al sterk toegenomen, deze stijging zet in 2022 zich ook weer door. Deze inflatiestijging heeft veel impact met name voor onze ambitie bereikbaar Zuid-Holland. Dit alles is van invloed op onze (structurele) beschikbare middelen en het evenwicht in het structureel begrotingssaldo.

In deze Kadernota is mede op verzoek van de Staten de beleidsmatige toelichting op het te voeren beleid verfijnd en verdiept. Zo worden de Staten extra gefaciliteerd in hun kaderstellende rol. Dit is onder andere gedaan met de nieuwe hoofdstukken 'Strategisch kennisbeeld' en 'Lange termijnperspectief'.

In het hoofdstuk 'strategisch kennisbeeld' wordt aan de hand van een aantal invalshoeken een inhoudelijk beeld gegeven van belangrijke ontwikkelingen die Zuid-Holland raken, of kunnen gaan raken. Het hoofdstuk bevat:

- Een overzicht van de belangrijkste trajecten en fondsen die vanuit het Rijk zijn of worden opgestart naar aanleiding van het regeerakkoord.
- Een overzicht van vijf jaar strategisch kennisonderzoek.
- De introductie van de Zuid-Hollandse monitor leefomgeving.
- Een verwijzing naar het overzicht van lopende beleidsbijstellingen in het Zuid-Hollandse omgevingsbeleid.

Gezamenlijk schetsen deze onderdelen een inhoudelijk beeld van belangrijke ontwikkelingen op korte, middellange en lange termijn. Dit strategische kennisbeeld is een eerste stap en wordt komende jaren verder ontwikkeld om de inhoudelijke context waarin de provincie Zuid-Holland opereert steeds beter te duiden.

In het hoofdstuk 'Lange termijnperspectief' is de beleidsmatige toelichting ten opzichte van eerdere kadernota's fors uitgebreid. Per beleidsdoel wordt beschreven:

- Wat de hoofdlijnen van de beleidsuitvoering zijn
- Waarom budgetten oplopen, aflopen of stabiel blijven
- Wat het College van Gedeputeerde Staten als prioritaire onderwerpen beschouwt in de voorbereiding op de Begroting 2023.

En zoals gebruikelijk is per beleidsdoel ook de budgettaire ontwikkeling weergegeven. De combinatie van dit financiële beeld met de genoemde beleidsmatige toelichting is een belangrijke stap om het langetermijninzicht verder te vergroten.

Deze Kadernota laat zien dat het college in de volle breedte blijft investeren in de Zuid-Hollandse ambities, komend jaar én verder in de toekomst. Elke dag werken we aan een beter Zuid-Holland waar het goed leven, wonen, verplaatsen en recreëren is.

Elke dag beter. Zuid-Holland

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

mei 2022

Strategisch kennisbeeld

Opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV

Het regeerakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' bevat een groot aantal relevante ontwikkelingen voor de provincie Zuid-Holland. De toekomstplannen van het kabinet Rutte IV zijn ambitieus en niet in één regeerperiode te realiseren. Nederland moet op de schop. Dat herkennen we in Zuid-Holland. Een groot deel van de landelijke ambities tot 2030 zijn in Zuid-Holland te realiseren, zoals 25% van de nationale woningbouwopgave en 40% van de CO₂-opgave. De ambities zijn niet los van elkaar te zien en moeten daarom programmatisch gerealiseerd worden. Het Rijk stelt hiervoor een aantal fondsen beschikbaar met forse middelen. De fondsen vormen de basis om de opgaven op integrale wijze aan te pakken. De provincie zet zich samen met regionale partners in om gericht middelen te verwerven uit deze fondsen om regionale opgaven te realiseren. Dat doen we door zelf mee te werken aan voorstellen, kennis in te brengen, processteun te bieden en te helpen bij de lobby.

Zuid-Holland bouwt bereikbaar en leefbaar voor iedereen

Zuid-Holland is de dichtstbevolkte provincie van Nederland. Binnen de beperkte ruimte die er is, staan we voor de opgave om minimaal 200.000 woningen te bouwen. Gelukkig zijn er al plannen voor zo'n 270.000 woningen. Dat is een groei van de voorraad met bijna 12%. We zetten in op woningbouw binnen het stedelijk gebied met onder andere 170.000 woningen op 13 locaties langs de Oude Lijn tussen Leiden en Dordrecht. Daar worden ook 80.000 nieuwe banen gecreëerd. Daarnaast worden ook woningen gerealiseerd in 2 aangewezen grote buitenstedelijke locaties, bij Valkenhorst (5.600 woningen) en Zuidplas (8.000 woningen) en op een aantal kleinere locaties.

Om de woningen en de economische hotspots te ontsluiten en verbinden is een goede infrastructuur noodzakelijk. Door natuurinclusief te bouwen en te investeren in groen in en om de stad dragen we ook bij aan meer biodiversiteit en klimaatadaptatie. Natuurlijk wordt er al volop gebouwd, circa 17.000 woningen per jaar. We willen echter meer en sneller. Maar de versnelling die wij als provincie willen inzetten, wordt geremd door onduidelijkheid op het gebied van stikstof, geluid, structurele financiering en sturingsinstrumenten.

Zuid-Holland zet in op vitale natuur en duurzame landbouw

Zuid-Holland heeft van alle provincies de minste natuur, terwijl de behoefte aan en druk op natuur in onze dichtbevolkte provincie juist extra groot is. We zetten dan ook in op de realisatie van vitale natuur, het completeren van het Natuur Netwerk Nederland, de bescherming van onze Natura 2000-gebieden, uitvoering van de Kader Richtlijn Water en verdere versterking van biodiversiteit, ook in de stad. Dit doen we samen met onze lokale en regionale partners. Bestaande natuur- en recreatiegebieden krijgen te weinig onderhoud. Er moet een plan komen om dit aan te pakken. Ook werken we aan vitale natuurinclusieve landbouw, met aandacht voor sluitende kringlopen, biodiversiteit en een lokaal voedselsysteem.

Via een gebiedsgerichte aanpak komen wij samen met partners tot maatregelen gericht op stikstofreductie, natuurverbetering, water, klimaat en biodiversiteit, waar het kan gecombineerd met recreatie. Deze maatregelen vormen de basis voor het Gebiedsplan Stikstof Zuid-Holland. Effectieve maatregelen moeten de natuur versterken en daarmee voldoende stikstof-ontwikkelruimte opleveren. Dat is wat ons betreft essentieel. Stikstof mag geen belemmering blijven voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen zoals de energietransitie in de haven en industrie of de woningbouwopgave.

Zuid-Holland draagt bij aan schone energie & industrie

Zuid-Holland verzet veel werk als het gaat om het complexe CO₂-vraagstuk en staat voor 40% van de nationale opgave. De industrie in onze provincie levert daaraan een grote bijdrage. Met de plannen voor de haven in Rotterdam en omgeving kunnen we potentieel ruim 70% van de totale CO₂-opgave voor de industrie tot 2030 oplossen. De regio ontwikkelt zich tot groene waterstofhub voor Europa en maakt de omslag naar duurzame

grondstoffen en brandstoffen. Met de verduurzaming van maritiem transport, walstroom en schone binnenvaart dragen we bij aan CO₂- en stikstofreductie.

Met Regionale Energie Strategieën en gemeenten werken we aan de verduurzaming van de bebouwde omgeving. De ruim voorradige warmtebronnen (restwarmte, aardwarmte, aquathermie) zijn van groot belang voor de energievoorziening van onze dichtbevolkte provincie, waar 25% van alle Nederlanders woont. De economisch belangrijke glastuinbouwsector loopt met ontwikkeling van duurzame warmte voorop. Warmtenetten spelen bij de verduurzaming van de woningbouw een aanzienlijke rol. Ook groeit aandacht voor circulaire zon- en windenergie. Dit is een mooi startpunt waar vanuit we verder willen bouwen aan een nog duurzamere toekomst waarin we minder afhankelijk zijn van gasimport.

Zuid-Holland investeert in een duurzame en digitale economie

Zuid-Holland heeft innovatieve ondernemers, toonaangevende kennisinstellingen en grote topsectoren. De transitie naar een duurzame en digitale economie is in volle gang. De kennis die hier ontwikkeld wordt, draagt bij aan het huidige en toekomstige verdienvermogen van Nederland én aan oplossingen voor grote maatschappelijke opgaven. Een groot knelpunt is de arbeidsmarkt. Wij willen minstens 10.000 mensen van werk naar werk begeleiden en 55.000 werknemers en flexwerkers bijscholen. De productiviteit van werknemers neemt daardoor tot 15% toe.

Ook ruimte voor bedrijven is cruciaal, fysiek én milieutechnisch. Met de Groeiagenda zetten we in op een sterk mkb. Het samenhangend investeringspakket van de Groeiagenda levert maatschappelijke impact én een extra toename van 12% van het bnp op in 2030. Dat is dus een bedrag van € 24 mld.

Fondsen

Vanuit het Rijk zijn verschillende plekken waar financiering gevonden kan worden om de opgaven in onze provincie een impuls te geven. De provincie zet zich samen met regionale partners in om gericht middelen te verwerven uit deze fondsen om regionale opgaven te realiseren. Dat doen we door zelf mee te werken aan voorstellen, kennis in te brengen, processteun te bieden en te helpen bij de lobby.

Nationaal Groeifonds (NGF)

- Op vrijdag 15 april 2022 zijn de uitkomsten van de tweede ronde van het Nationaal Groeifonds bekend gemaakt. er € 5 mld aan middelen wordt toegekend (waarvan € 3,7 mld voorwaardelijk). Daarnaast wordt er € 1,3 mld gereserveerd voor voorstellen die nog nadere uitwerking behoeven.
- De financiële middelen uit het Nationaal Groeifonds zijn toegekend voorstellen die zich richten op vernieuwing en verduurzaming van onze economie, zoals NXTGEN HIGTECH, Groenvermogen II, de LLO-katalysator en Zero Emissie Scheepvaart. Het Nationaal Groeifonds zal met forse, incidentele bijdragen investeren in innovatie en kennisontwikkeling, wat van belang is voor Zuid-Holland als motor van de Nederlandse economie.
- Aangezien partners uit Zuid-Holland bij het merendeel van de voorstellen betrokken zijn, zal als aan de nadere voorwaarden wordt voldaan veel van de, voorgenomen, investeringen landen in onze regio en bijdragen aan het realiseren van onze opgaven.
- Het kabinet is voornemens om voor de zomer bekend te maken wat het tijdpad van de derde investeringsronde is en hoe dit wordt vormgegeven. Daarbij wordt gestreefd naar het indienen van voorstellen voor de derde ronde in het eerste kwartaal van 2023.

Regiodeals

- De komende jaren investeert het kabinet in totaal € 900 mln extra in een nieuwe ronde Regiodeals. Huidig beeld is dat wordt gestreefd naar openstelling van de regelingen dit najaar (oktober/november). Er wordt door het Rijk nog nagedacht welke criteria voor de nieuwe Regio Deals zullen gelden.
- In de eerste drie tranches zijn dertig deals gesloten. Zes daarvan bevonden zich in Zuid-Holland. Bij de eerste tranche (projecten uit het Regeerakkoord Rutte III) zijn de Regio Deals Rotterdam-Zuid (€130 mln.) en ESTEC/Space Campus Noordwijk (€ 40 mln) toegekend. Bij de tweede tranche betrof het Den Haag Zuid-West (€ 7,5 mln) en Bodemdaling Groene Hart (€ 10 mln). De derde tranche betrof investeringen in de Drechtsteden-Gorinchem (€ 22,5 mln) en de Zuid-Hollandse Delta (€ 7,5 mln).

Klimaat- en transitiefonds

- De middelen uit het klimaat- en transitiefonds (totaal € 35 mld) worden verdeeld via grotere samenhangende programma's en nationale subsidieregelingen.
- Recent heeft het kabinet aangegeven hoe de middelen ingezet worden voor het Nationaal Isolatieprogramma. De provincie is aangesloten op de Verduurzamingscoalitie die een rol speelt bij de uitvoering van het programma. Vanuit het Klimaatfonds wordt € 3,4 mld ingezet naast middelen uit de begroting van Rutte III (€ 150 mln voor energiearmoede en € 514 mln voor start isolatieprogramma). Behalve een extra inzet voor compensatie energierekening (€ 160 mln) vindt de besteding van de extra middelen pas vanaf 2024 plaats.
- Een tweede belangrijke brok van €4 mld. uit het Klimaatfonds betreft middelen voor het Meerjarig Investeringsprogramma Klimaat en Energie (MIEK). Hiervoor zijn sleutelprojecten van nationaal belang benoemd met een duidelijke link met de Cluster Energie Strategie Rijnmond-Moerdijk.
- Voor opschaling van innovaties (voor energiedragers) die leiden tot forse CO₂-besparing is € 15 mld beschikbaar.
- Voor bindende afspraken met grote industriële CO₂-uitstoters is € 3 mld beschikbaar. Dit is inclusief middelen voor CO₂-reducerende innovatie bij het mkb. Ook is sprake van samenloop met infrastructuur en opschaling energiedragers.
- Naar verwachting kunnen departementen initiatieven voor het fonds aandragen in mei 2022; het is dus zaak om initiatieven gerelateerd aan het CES, de haven, walstroom, waterstof, warmtenetten en opschaling hier te doen landen.

Stikstoffonds inclusief Nationaal Landelijk Gebied (NLG)

- Voor het stikstoffonds (totaal € 25 mld) zal nog voor de zomer een Instellingswet in procedure worden gebracht, zodat de wet onderdeel is van de ontwerpbegroting Prinsjesdag 2023.
- Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) wordt op dit moment nader uitgewerkt en in mei wordt de startnota over het NPLG verwacht. In het NPLG zullen de regionale doelen worden vastgelegd, maar ook de gebiedsprocessen en uitgangspunten die daarbij horen, evenals een samenhangende uitvoeringsstructuur. Dit vormt input voor de door provincies per 1 juli 2023 op te leveren gebiedsplannen.
- Ondertussen wordt op zeer korte termijn een uitvraag vanuit LNV aan de provincies als gebiedsautoriteit verwacht. Dit gaat om een inventarisatie van concrete projecten en voorstellen (ook vanuit de waterschappen, gemeenten en terrein behorende organisaties) om vooruitlopend op de gebiedsplannen al stappen te zetten. Dat gaat onder meer om de vraag of bepaalde 'no regret'-maatregelen, vooruitlopend op de gebiedsplannen, al uitgevoerd kunnen worden, perspectief geboden kan worden aan de landbouw daar waar dat kan en delen van de gebiedsprocessen naar voren gehaald of verbeterd kunnen worden. Het gaat om maatregelen die in 2022 of 2023 uitgevoerd kunnen worden.

Mobiliteitsfonds

- Gewerkt wordt aan de realisatie van de MoVe propositie waarvoor de middelen uit het Nationaal Groeifonds zijn overgeheveld naar het Mobiliteitsfonds.
- Het Rijk wil dat mobiliteit en woningbouw gelijk optrekken en heeft voor de ontsluiting van nieuwe woningen € 7,5 mld gereserveerd, in te zetten op basis van afspraken met regio's. Er wordt gewerkt aan een afwegingskader voor de besteding van de middelen (zo dienen projecten te voldoen aan wettelijke eisen van luchtkwaliteit, stikstof of veiligheid, gaat het om in hoeverre projecten bijdragen aan de woningbouwopgave, gevolgen voor water en bodem enzovoorts). Dit kader wordt binnenkort voorgelegd aan de regio's, zodat toepassing najaar 2022 mogelijk is bij de toewijzing van de grotere woningbouwlocaties.
- Daarnaast wordt er gestreefd naar een eerste ronde besluiten deze zomer over meer kleinschalige versnellingsafspraken. Het gaat hierbij om bouwprojecten die al min of meer klaarliggen, maar waar voor de ontsluiting daarvan nog actie is vereist. Regio's kunnen deze projecten aan I&W doorgeven. Gevraagd is dit zoveel mogelijk binnen de regio af te stemmen, voor een voortvarende uitvoering.

Deltafonds

- In de periode 2022-2035 heeft het Deltafonds een gemiddeld budget van € 1,4 mld per jaar.
- Voor kleinschalige lokale maatregelen gericht op meer infiltratie en waterberging zijn vanuit het fonds tot 2023 al beperkt middelen beschikbaar op basis van de bestaande Impulsregeling Klimaatadaptatie voor met name gemeenten; hierbij is sprake van 1/3e cofinanciering door het Rijk. Hiervan komt in de komende jaren ongeveer € 30 mln terecht bij Zuid-Hollandse gemeenten.

Onderzoeks- en wetenschapsfonds

Voor deze incidentele reservering van € 5 mld geldt dat deze wordt uitgerold zonder verdere informatie vooraf en vooral ingezet lijkt te worden om een deel van de OCW-activiteiten (OCW heeft een tekortbegroting) te bekostigen.

Overzicht kennisonderzoek

Ontwikkeling strategische kennis voor beleid

Programmering van strategische kennis

De provincie Zuid-Holland doet elk jaar strategisch onderzoek naar verschillende thema's. Onder strategische kennis verstaan we lange termijn en sectoroverstijgende kennis, die nodig is om complexe maatschappelijke opgaven op te pakken en/of nieuwe thema's te signaleren. Belangrijke drijfveer daarbij zijn transities. Maatschappelijke, economische, technische en ecologische transities zijn of kunnen elkaar in toenemende mate beïnvloeden, versterken of dwarszitten. Onderzoek kan helpen tijdig te onderkennen waar de dwarsverbanden zitten en aangeven hoe daarmee om te gaan. Zo mogelijk worden daarbij waardevolle nieuwe perspectieven ontdekt. Met die kennis kunnen we de uitvoerbaarheid en de impact van onze ambities vergroten. In de volgende paragraaf wordt dit geïllustreerd met voorbeelden.

Strategische kennis is volop beschikbaar in allerlei vormen, vaak rapporten van kennisinstellingen, adviesbureaus, NGO's of (inter)gouvernementele organisaties. De provincie Zuid-Holland richt zich op aanvullend strategisch onderzoek dat specifiek op onze provincie is gericht. Circa 80% van deze strategische onderzoeken en verkenningen is direct bedoeld voor de uitvoering van Zuid-Hollands beleid. De overige 20% is gericht op signaleren en agenderen van nieuwe thema's

Noties uit vijf jaar strategische kennisontwikkeling

In de afgelopen vijf jaar is de ontwikkeling van strategische kennis voor Zuid-Holland structureel georganiseerd via de ToekomstAgenda, de agenda voor strategische onderzoeken. Sinds 2021 maakt dit project deel uit van het programma Kennis Zuid-Holland, dat valt onder Beleidsdoel 1-2. Een overzicht van de opgeleverde studies en resultaten is [hier](#) te vinden.

In de afgelopen vijf jaar zijn zo'n 80 strategische onderzoeken en verkenningen verricht, die voor alle ambities van de provincie nieuwe kennis en signalen hebben opgeleverd. Die resultaten van alle strategische onderzoeken worden als input gebruikt bij beleidsverkenningen en beleidsbijstellingen. In het genoemde overzicht wordt daar per onderzoek op ingegaan.

Enkele onderzoeken hebben noties meegebracht, die bijzonder vermeldenswaard zijn in deze Kadernota. Voor de daartoe gemaakte selectie zijn de volgende criteria gebruikt: de betreffende onderzoeken verbinden meerdere transities; ze bieden op het onderzoeksthema ruimtelijke toekomstbeelden, scenario's en handelingsperspectieven; die concrete resultaten hebben tot nu toe niet, of veel minder dan die van andere strategische onderzoeken, in beleid doorgewerkt. Dit laatste komt mede doordat ze nieuwe thema's hebben opgepakt die niet altijd binnen bestaande beleidskaders een plaats hebben. De betreffende noties, afkomstig uit vier toekomstonderzoeken, zijn de volgende:

1. De impact van *technologieën die zich exponentieel ontwikkelen*, wordt in het begin vaak onderschat. De toekomst en daarbij horende werkwijze van de provincie hangt sterk af van de ontwikkeling van platforms. Er zijn technische platforms (besturingssystemen, technische standaarden), economische en financiële platforms (nieuwe modellen van handel en financiering) en sociale platforms (user communities).

De ontwikkeling van deze platforms kan verschillende kanten op gaan. De gevolgen voor de toekomst is verkend aan de hand van vier scenario's rond die ontwikkeling.

- De trend is er een van mondialisering en open platforms (het scenario grenze(n)loze wereld'). Dit is het meest disruptieve scenario, ook voor het ruimtelijk domein: fysieke clusters komen en gaan en bedrijven werken in steeds veranderende netwerken samen rondom nieuwe technologieën.
- Maar er kunnen ook trendbreuken optreden. Platforms kunnen mondialiseren en tegelijk meer gesloten worden. Dan ontstaat een 'conglomeratenwereld' van informatieschaarste en -monopolies.
- Omgekeerd zouden platforms kunnen lokaliseren en opener worden. Dan ontstaat een bottom-up' wereld van lokale kringlopen en gemeenschappen die informatie mondiaal delen.
- Bij lokalisering én geslotener worden van platforms ontstaat een 'eilandenwereld', die lijkt op die van lang geleden. Daarbij zien we versnippering, leegloop van grote economische clusters, grote diversiteit en ongelijkheid tussen regio's, terugkeer van de maakindustrie dichtbij wonen en retail en een kleinschaliger en fijnmaziger wordende infrastructuur.

De richting waarin platforms zich ontwikkelen heeft ook gevolgen voor de werkwijze van de provincie. Als platforms meer open worden, wordt informatie steeds meer en sneller gedeeld en dat zet druk op het traditionele, lineaire proces van zorgvuldige fasen van beleidsvoorbereiding en besluitvorming. Als platforms meer gesloten worden, zal elk stukje informatie dat de provincie van burgers en bedrijven vraagt tot kritische vragen en weerstand leiden. Als platforms mondialiseren, is de vraag hoeveel grip de provincie nog kan hebben. Als platforms meer lokaal georiënteerd worden, kan dat de rol van de provincie versterken.

Deze noties brengen de volgende aandachtspunten voor provinciaal beleid met zich mee:

- Nieuwe technologieën stellen bedrijven voor een transformatie-opgave, niet alleen in fysieke en technologische sectoren, maar ook in handel (inclusief retail), logistiek, technische, zakelijke en financiële dienstverlening.
- De huidige opgaven in het beleid met betrekking tot bijvoorbeeld leegstand in de traditionele retail en de concurrentiedruk op industriële complexen worden door nieuwe technologie versterkt.
- In het landelijk gebied is digitale infrastructuur nodig om te voorkomen dat nieuwe technologie zoals het 'internet-of-things' economische achterstanden versterkt.

2. Ruimtelijke planning was traditioneel sectorale ruimtevragen afwegen en faciliteren (wonen, werken, recreatie enzovoorts). Daar komt nu steeds meer het *verbinden van transities* bij. Grootschalige transities, zoals de versnellende urbanisatie, de overgang naar een meer digitale en circulaire economie, de energietransitie en klimaatverandering kun je niet afzonderlijk benaderen. Ze hebben allemaal gevolgen voor de inrichting van de leefomgeving en dat vraagt om een gedeeld ruimtelijk en maatschappelijk beeld over de wenselijke ontwikkelingsrichting, dat ook handelingsperspectief biedt. In dat kader start een proces rondom Ruimtelijke keuzes, met als doel rond de zomer van 2023 de puzzel te leggen.

Kansen om transities ruimtelijk te verbinden zijn bijvoorbeeld de volgende.

- Open ruimte in en rond de stad wordt de maakbare ruimte om de stad te koelen en de waterhuishouding te regelen en de beleefbaarheid te vergroten
- Sociale verstedelijking is mogelijk als voorzieningen en werk nabij zijn. De ruimtelijke vraagstukken rondom wonen en werken beter in hun samenhang bezien.
- Nabijheid van warmte energie kan een selectief ontwikkelingsbeleid definiëren voor de energietransitie.
- Stadsvoorzienende landbouw maakt de omgeving aantrekkelijk en de stad gezond.

Deze kansen kunnen vooral worden benut in gebieden die nu (nog) monofunctioneel zijn. Onlangs zijn ook enkele onderzoeken afgerond over die nog meer inzicht geven in de ruimtelijke vraagstukken. Voorbeelden zijn: 'Toekomstonderzoek 50-50'. Daarin wordt 50 jaar terug gekeken naar veranderingen in het ruimtegebruik en 50 jaar vooruit gekeken naar wat gaat veranderen. Ook is het PARK-advies over de provinciale inzet post-corona afgerond. Onder andere deze onderzoeken vormen input voor het recent gestarte traject 'integrale keuzes voor de leefomgeving'. Met dit traject bereidt de provincie zich ook voor op de taak die provincies krijgen in de recent verschenen brief 'Nationale regie in de ruimtelijke ordening'. Provincies moeten de nationale opgaven en doelen ruimtelijk vertalen en deze combineren met opgaven in de eigen provincie ('het leggen van de ruimtelijke puzzel')

3. Van de transities zijn met name die rond *water, voedsel en energie* nauw met elkaar verbonden, de zogeheten nexus. Deze transities hebben ook een relatie met klimaatverandering en -mitigatie. Die verbinding zien we bijvoorbeeld bij de verzilting van het grond- en oppervlaktewater, de schommelingen tussen droogte en wateroverlast, de decarbonisatie en decentralisering van energiesystemen en de groeiende vraag naar voedsel. Daarom is het belangrijk de investeringen en de beleidsmaatregelen in deze drie transities goed op elkaar aan te laten sluiten. Daartoe moeten overheden en publiek-private samenwerkingen om te beginnen inzicht hebben in welke ruimteclaims concurreren of van elkaar afhankelijk zijn.

Een eerste blik daarop leert dat dit ook op grotere schaal gevolgen voor het omgevingsbeleid kan hebben. Veranderingen in waterbeschikbaarheid bijvoorbeeld hoeven we ons niet te laten overkomen. Dit kan leiden tot nieuwe zuiveringstechnieken, nieuwe waterbuffers in het stroomgebied van onze rivieren, tegengaan van verharding in stedelijk gebied tot aan nieuwe (natte) teelten in het landelijk gebied.

Ontwikkeling van de water-, energie- en voedselopgaven vergt innovatie en een integrale aanpak. Daar is kennisregie voor nodig, waarbij versnipperde kennisbrokken bij elkaar worden gebracht en systeemvragen aan de orde komen. Opbouw van een kennislandschap is van belang, waarbij voorgebouwd wordt op de bestaande kennis- en innovatie-infrastructuur. Daarnaast is een gebiedsgerichte aanpak van waarde: elk gebied heeft een eigen integraal gebiedsontwerp nodig dat samen met initiatiefnemers uit het gebied opgesteld wordt.

4. Het aan Zuid-Holland grenzende deel van de *Noordzee* wordt steeds meer beschouwd als alternatieve ruimtebieder voor bepaalde opgaven die traditioneel op land werden geplaatst. De traditionele gebruikers – vissers, reders, kustbeschermers, olie- en gasbedrijven en de strijdkrachten – moeten de ruimte nu delen met nieuwe gebruikers en natuurontwikkeling. Gedreven door maatschappelijke opgaven als klimaatbeleid, voedselzekerheid, natuurbescherming of recreatie ontstaan nieuwe (maritieme) sectoren, zoals de productie van windenergie en voedsel op zee. Het toekomstonderzoek hierover maakt het belang duidelijk van een

beleidsproces dat interne en externe regie voert. Vanwege de grote bestuurlijke drukte op de Noordzee en aan de Noordzeekust is hier vraag naar en ruimte voor.

Nadere informatie over deze noties, beelden en perspectieven is te vinden in [de betreffende onderzoeksrapporten](#).

Strategische kennis in ontwikkeling

In 2022 en begin 2023 worden toekomstonderzoeken afgerond die alle het thema brede welvaart raken. Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. Bovendien betreft het niet alleen de kwaliteit van leven in het 'hier en nu', maar ook de effecten van onze manier van leven op het welzijn van mensen 'elders' (buiten de regio) en 'later' (toekomstige generaties). Het dagelijks leven speelt zich grotendeels op regionaal niveau af. Waar mensen wonen, en wat die regio te bieden heeft aan bijvoorbeeld werk, scholen, woningen maar ook de kwaliteit van de leefomgeving, is daarom van groot belang voor hun welvaart. Het schaalniveau van de regio is daarmee essentieel voor een beleid gericht op verbetering van de brede welvaart.

In de brieven van Gedeputeerde Staten over de programmering van de strategische kennisfunctie in 2021 respectievelijk 2022 zijn de onderwerpen van deze onderzoeken kort beschreven. Het gezamenlijke eindresultaat, met een overzicht van belangrijke dilemma's, zal worden gebundeld vóór de Provinciale Statenverkiezingen en coalitie-onderhandelingen in 2023. Belangrijke noties zullen ook worden vermeld in de Kadernota 2023.

Monitor leefomgeving

De [monitor leefomgeving Zuid-Holland](#) laat zien hoe het er 'buiten' voorstaat in de provincie Zuid-Holland. De monitor leefomgeving Zuid-Holland brengt (beleidsrelevante) ontwikkelingen in de leefomgeving in beeld, zonder uitspraak te doen over de relatie met provinciaal beleid of de effectiviteit, efficiëntie of legitimiteit van provinciale keuzes binnen dat beleid. De monitor beschrijft de staat van de leefomgeving aan de hand van een compacte set van indicatoren, voor het overzicht gegroepeerd in samenhangende thema's. Door de monitor jaarlijks in geactualiseerde vorm uit te brengen worden langjarige trends en ontwikkelingen zichtbaar die gebruikt kunnen worden bij besluitvorming over de Kadernota.

De [monitor leefomgeving Zuid-Holland](#) kent daarmee samenhang met de Kadernota, maar is geen onderdeel van de Kadernota zelf. In mei 2021 is de eerste versie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland beschikbaar gekomen. In september 2021 is de monitor besproken in de Integrale Commissie, waarbij de Statenleden hebben verzocht om in 2022 een geactualiseerde monitor te ontvangen, gelijktijdig met het aanbieden van de Kadernota. Daarnaast zijn ook enkele opmerkingen gemaakt op die versie van de monitor. Om die reden is gewerkt aan een actualisatie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland. Daarbij is de monitor op diverse punten doorontwikkeld. Om die reden is de monitor voor dit moment ook voorzien van een apart besluitvormingstraject, dat gelijk oploopt met de besluitvorming over de Kadernota. Voor dit moment wordt dan ook verwezen naar het aparte besluitvormingstraject voor de inhoudelijke informatie over de monitor.

In het aparte besluitvormingstraject over de monitor leefomgeving wordt Provinciale Staten gevraagd om met het kader en de opzet van de doorontwikkelde versie van de monitor in te stemmen. Daarmee wordt eigenlijk voor het eerst de monitor echt vastgesteld als instrument. Vanaf dat moment kan de langjarige monitoring zelf gaan starten.

Wat valt op aan de geactualiseerde monitor?

Wat op het moment vooral opvalt aan de monitor, is dat de opzet behoorlijk is gewijzigd, waarmee er nu geen goede vergelijking kan worden gemaakt met de voorgaande versie van de monitor. De eerste versie van de monitor kende een kleurscore voor de huidige situatie, en gaf inzicht in de ontwikkelrichting van de afgelopen jaren. De geactualiseerde versie van de monitor heeft een extra ring gekregen, waarin expliciet vooruit wordt gekeken naar of beoogde doelen (naar verwachting) in de toekomst behaald kunnen worden. In de vorige versie

werd bij de kleurscore voor de huidige situatie in voorkomende gevallen met een schuin oog ook al naar de toekomst gekeken. Een feitelijk formeel 'rode' situatie werd dan een kleurscore 'oranje' gegeven vanwege de verwachting dat de toekomstige doelen haalbaar zijn. Die impliciete afweging wordt in de geactualiseerde monitor voorkomen door ook in de monitor zelf expliciet vooruit te kijken. Dit brengt echter met zich mee dat een vergelijking tussen de monitor van vorig jaar en de monitor van nu daarmee niet goed te maken is.

Met de geactualiseerde versie van de monitor hebben we naar verwachting een monitor waarop langjarige monitoring mogelijk is. Bij een volgende versie van de Kadernota kan dan een meer inhoudelijke analyse van het beeld dat de monitor geeft worden opgenomen.

Ontwikkeling Omgevingsbeleid

De Lange Termijn Agenda (LTA) Omgevingsbeleid is een instrument van Provinciale Staten, ter ondersteuning van hun agenderende rol in de ontwikkeling van het Omgevingsbeleid. De LTA wordt periodiek geagendeerd voor de vergadering van Provinciale Staten, zodat er met enige regelmaat gelegenheid is om de LTA te bespreken en desgewenst aan te passen. Daarbij kan gedacht worden aan nieuwe onderwerpen toevoegen, bestaande onderwerpen afvoeren, of onderwerpen in de tijd verplaatsen.

De digitale LTA is [raadpleegbaar](#), gesorteerd aan de hand van de beleidscyclus (verkenningen, onderzoeken en gebiedspraktijk, beleidsvoornemens, modules, beleidsuitvoering en evaluaties en monitoring) of gesorteerd aan de hand van de geplande aanbieding van het agenda-item aan Provinciale Staten.

Onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo

In het licht van alle ontwikkelingen die momenteel spelen zal in deze Kadernota eerst stil worden gestaan bij de onzekerheden die dat met zich meebrengt. Daarna volgen de hoofdstukken over het lange termijn inzicht per ambitie en wat uiteindelijk het financieel beeld op hoofdlijnen van de Kadernota op basis van wat er daadwerkelijk nu in de systemen is opgenomen. De onzekerheden in dit hoofdstuk zijn waar mogelijk geduid in het begrotingssaldo.

Begrotingssaldo met onzekerheden

Het begrotingssaldo zoals dat voortkomt uit de mutaties die gedaan zijn in deze Kadernota geeft onvoldoende inzicht in de meerjarige financiële ontwikkeling. De oorzaak hiervan is een groot aantal onzekerheden zowel aan de batenkant als ook aan de lastenkant. Aan de batenkant is er grote onzekerheid over de ontwikkeling van het provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting en aan de lastenkant speelt de sterk stijgende inflatie en de stijgende rente een rol. Deze onzekerheden hebben invloed op het (structureel) begrotingssaldo, daarnaast spelen binnen het begrotingssaldo nog beleidsmatige onzekerheden zoals het meerjarig doortrekken van de extra inzet uit de periode 2024 t/m 2027 in de Begroting 2022 en andere beleidsontwerpen die nog structurele dekking nodig hebben. Ook is er nog geen beeld over de hoeveelheid, duur en periode van de specifieke middelen vanuit het nieuwe kabinet en het coalitieakkoord. Deze zullen overigens in het begrotingssaldo in principe budgetneutraal zijn omdat dit specifieke baten zijn waar ook een gelijke hoeveelheid lasten tegenover staan.

Traject begroting in evenwicht

Alle bovengenoemde onderwerpen komen samen in het traject begroting in evenwicht. Immers ontwikkelingen aan de batenkant hebben invloed op het begrotingssaldo en daarmee ook op de hoeveelheid lasten er kunnen worden opgenomen in de begroting. Het gaat dan specifiek om het [structurele begrotingssaldo](#), het evenwicht tussen de structurele baten en structurele lasten.

In de Begroting 2022 is hier onderstaande tekst over opgenomen in de [Bestuurlijke inleiding](#).

"Daarom vergroten wij, conform afspraak met de Staten, het inzicht in die keuzes, bijvoorbeeld via het traject 'Begroting In Evenwicht'. Eerste inzichten zullen bij de Begroting 2023 verwerkt worden. En de definitieve uitkomsten moeten duidelijk zijn aan het einde van deze collegeperiode zodat voor een nieuwe periode met deze inzichten weer keuzes kunnen worden gemaakt"

In de onderstaande grafiek is ook opgenomen wat het effect zou zijn bij het doortrekken van de extra inzet voor periode 2024 t/m 2027 uit begroting 2022. In de grafiek zijn 2 varianten opgenomen. In de groene stippellijn is het bedrag voor beheer en onderhoud en OV opgenomen. In de gele stippellijn is het doortrekken van de extra inzet voor de periode 2024 t/m 2027 volledig opgenomen.

Duiding van het beeld

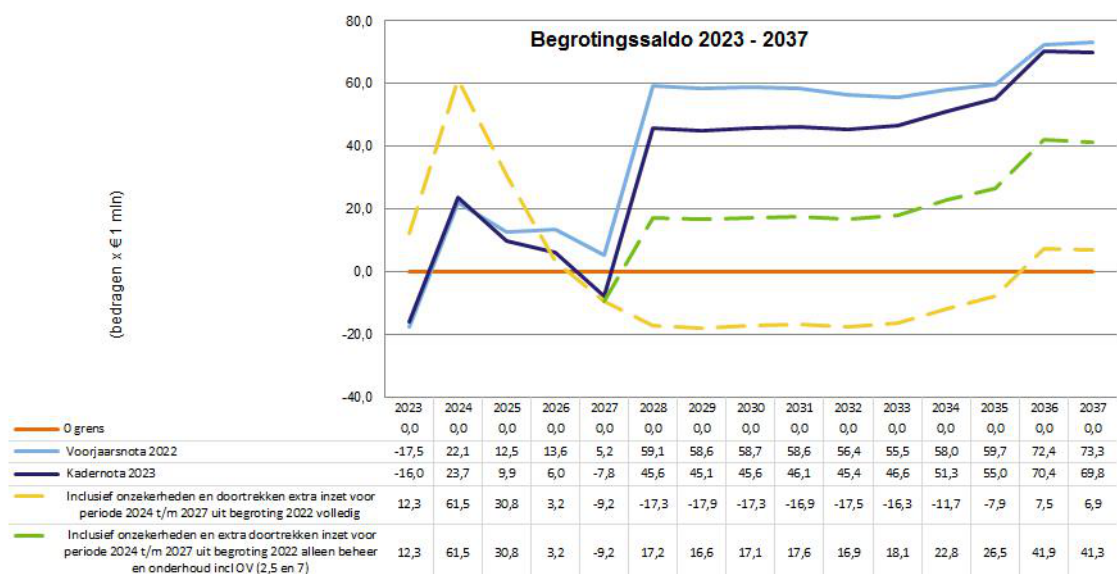
Zoals in de tabel onder de grafiek is te zien staan er nog veel regels op pm. Op dit moment is er alleen een [maartbrief 2022 aan gemeenten en provincies](#) ontvangen.

"Deze brief schetst een eerste beeld van de gevolgen voor individuele gemeenten en provincies door de financiële implicatie te geven van de reeksen accres en opschalingskorting op basis van de stand van het coalitieakkoord. Bij Voorjaarsnotabesluitvorming zal een actualisatie van het accres plaatsvinden en zal meer inzicht worden gegeven in andere posten uit het coalitieakkoord die voor gemeenten en provincies relevant zijn. Over de gevolgen hiervan voor individuele gemeenten en provincies wordt u geïnformeerd via de Meicirculaire 2022"

De cijfers die in de maartbrief staan zijn zonder het indexatie deel en laten zien dat vanaf 2026 € 11 mln structureel is opgenomen. Dit is € structureel 19 mln lager dan het bedrag in 2025. Het is een indicatie waarover de Meicirculaire meer duidelijkheid moet gaan geven. De informatie die nu beschikbaar is laat zien dat de baten groei afneemt vanaf 2026 en daarmee het begrotingssaldo negatief beïnvloedt.

Naast de kerntaken zijn er ook de transitieopgaven die vaak langjarig van karakter zijn, maar momenteel wel incidenteel gefinancierd worden vanuit het rijk. Dit langjarige karakter vraagt echter om langjarige (structurele) inzet en dus zekerheid. Een voorbeeld hiervan zijn de fondsen die het rijk vrij maakt om de drie grote transities (Natuur & Stikstof, Wonen & Bereikbaarheid en Klimaat & Energie) uit te voeren.

De provincie is sterk afhankelijk van de structurele middelen uit het provinciefonds en de opcenten motorrijtuigenbelasting. Omdat beide nu vol in beweging zijn creëert dit onzekerheid op de inkomsten en daarmee op het structureel begrotingssaldo en de keuzes die er gemaakt kunnen of moeten worden aan de lastenkant. Incidenteel is er ruimte met dekking uit de algemene reserve maar deze is ook nodig om incidenteel het negatieve begrotingssaldo te dekken. Dit kan alleen incidenteel en de begroting zal zo moeten worden ingericht dat deze in de basis structureel in evenwicht is waarbij de incidentele middelen uit bijvoorbeeld het algemene reserve ingezet worden voor tijdelijk extra impulsen.

(bedragen x € 1 mln)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
A Mutaties eerdere P&C producten															
1 Begrotingssaldo tot en met de adernota 2023	-16,0	23,7	9,9	6,0	-7,8	45,6	45,1	45,6	46,1	45,4	46,6	51,3	55,0	70,4	69,8
Totaal (A) Begrotingssaldo t/m kadernota 2023	-16,0	23,7	9,9	6,0	-7,8	45,6	45,1	45,6	46,1	45,4	46,6	51,3	55,0	70,4	69,8
B Doortrekken extra inzet voor periode 2024 t/m 2027 uit Begroting 2022															
1 Beheer en onderhoud incl OV						-27	-27	-27	-27	-27	-27	-27	-27	-27	-27
2 Resterende beleidsonderwerpen						-34	-34	-34	-34	-34	-34	-34	-34	-34	-34
Totaal (B)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5
C Onzekerheden															
1 Warmteling	pm														
2 Fondsnazorg rekenrente			pm												
3 Meicirculaire 2022 (indexatie)	pm	pm	pm												
a -Compensatie voor elektrische auto	19	19													
b -Maartbrief provinciefonds	15	26	30												
c -Maartbrief provinciefonds nieuwe financiering systematiek				11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
4 Septembercirculaire 2022	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
5 Transitiefondsen	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
6 Indexatie opcententariaf bij begroting 2023	3	5	9	10	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
7 Indexatie aanpassen stelposten*	-9	-13	-17	-24	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30
Totaal (B)	28,4	37,7	20,9	-2,8	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Totaal A + B (mutatie op begrotingssaldo)	28,4	37,7	20,9	-2,8	-1,4	-62,9	-62,9	-62,9	-62,9	-62,9	-62,9	-62,9	-62,9	-62,9	-62,9
Begrotingssaldo Totaal incl Onzekerheden	12,3	61,5	30,8	3,2	-9,2	-17,3	-17,9	-17,3	-16,9	-17,5	-16,3	-11,7	-7,9	7,5	6,9

Toelichting

A1 Begrotingssaldo tot en met de Kadernota 2023

Dit is het begrotingssaldo na verwerking van de mutaties in de kadernota

B Doortrekken extra inzet voor de periode 2024-2027 uit Begroting 2022

Gezien de aflopende lasten budgetten na 2027 zoals te zien is in de [lange termijn doorkijk](#) in het hoofdstuk financiële hoofdlijnen en in de ambities bij de lange termijn inzichten lijkt het voor de hand te liggen dat deze budgetten voor een groot deel doorlopen na 2027. Dit verdere inzicht zal tot stand komen vanuit het traject in begroting in evenwicht (structurele lasten die gedekt zijn door structurele baten). Zodat op basis van dit inzicht de keuzes gemaakt kunnen worden binnen de structurele begrotingsruimte.

C Onzekerheden

Dit zijn een aantal onzekerheden aan de batenkant waar de provincie geen directe invloed op heeft en onzekerheden aan de lastenkant waar in bepaalde mate keuzes kunnen worden gemaakt.

Baten

De provincie haalt zijn baten grotendeels uit de algemene uitkering uit het provinciefonds en uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De omvang van beide bronnen is onzeker geworden voor de komende jaren door een tweetal wijzigingen die in het regeerakkoord zijn aangekondigd. Er komt een nieuwe financieringssysteem voor de periode na 2025, waarbij de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied wordt betrokken. Ook staat in het regeerakkoord dat vanaf 2030 Belasting naar Gebruik zal worden ingevoerd.

Omdat er eerder ook al een herijking van de huidige verdeel systematiek van het provinciefonds was aangekondigd en er nu fondsen worden vrij gemaakt om de grote transities uit te voeren, spelen er nu drie zaken die van invloed zijn op de omvang van de inkomsten voor de provincies, ook wel de drie pijlers genoemd:

1. De herijking van het provinciefonds. Deze is gepland voor 2023.
2. Na 2025 komt er een nieuw verdeelmodel voor de provincies.
3. De provincies hebben een lobby gestart voor een toekomstbestendige oplossing voor de financiering van de grote transities Natuur & Stikstof, Wonen & Bereikbaarheid en Klimaat & Energie.

Voor de motorrijtuigenbelasting zijn er de volgende onzekerheden:

1. Voor de periode tot en met 2025 speelt de reguliere indexatie discussie
2. Voor de periode 2026 tot 2030 komen er eventuele veranderingen als gevolg van de nieuwe financieringssystematiek
3. Voor de periode na 2030 speelt in ieder geval dat het Rijk Betalen naar Gebruik gaat invoeren

Een en ander is tevens verwoord in de lid GS-brief [Voorwaarden voor nieuw belastinggebied provincies na 2025](#) d.d. 13 mei 2022 en nader toegelicht in de technische sessie op 18 mei 2022.

Provinciefonds

Herijking van de bestaande verdeelmodel (vanaf 2023)

Naar verwachting wordt er in de Septembercirculaire van het provinciefonds een nieuw maatstaven model voor de verdeling van het provinciefonds aangekondigd. Deze zou dan in moeten gaan per 1 januari 2023. Dit model beoogt een gewijzigde verdeling van de algemene uitkering over de 12 provincies waarbij het uitgangspunt is dat deze meer kostengeoriënteerd zal zijn. De totale omvang van de algemene uitkering voor alle provincies samen blijft hierbij gelijk, dus er zullen onderlinge verschillen ontstaan waarbij er dus ook herverdeeleffecten over de provincies zullen zijn. Dit nieuwe model zou tenminste tot eind 2025 moeten gelden.

Nieuwe financieringssystematiek (vanaf 2026)

Vanaf 2026 zal er een nieuwe financieringssystematiek ingevoerd worden voor de provincies. Vooruitlopend daarop is in de voorjaarsnota al aangekondigd dat het accres van het provinciefonds wordt bevroren op een laag bedrag per 2026. Het gat dat daardoor ontstaat zal in ieder geval moeten worden aangevuld vanuit een andere financieringsbron. Tegelijkertijd wordt de huidige eigen belastinggrondslag van de provincies, de MRB, ter discussie gesteld. De komende tijd wordt onderzocht of deze vervangen zou kunnen worden door een alternatieve grondslag of zelf een mix van grondslagen. Daarbij wordt onder meer gekeken naar de varianten ingezetenen en/of vestigingsheffing en provinciale OZB heffing. Maar ook een continuering van de huidige MRB behoort tot de mogelijkheden waarbij dan ook de emissie-loze voertuigen weer onder de heffing komen te vallen. De inzet van de provincies is dat het nieuwe belastinggebied tenminste evenveel inkomsten zal gaan genereren als de huidige mrb.

Financiering van de grote transities

Het Rijk maakt momenteel veel fondsen vrij om de drie grote transities (Natuur & Stikstof, Wonen & Bereikbaarheid en Klimaat & Energie) uit te voeren. Een groot gedeelte van deze uitvoerlast ligt bij de provincies en daarom zullen deze fondsen deels ten goede komen van de provincies. Omdat de fondsen echter vaak een incidenteel karakter hebben (weliswaar meerjarig), terwijl de uitvoering maar vooral het beheer en onderhoud van de transities een structureel karakter hebben, bestaat er een grote zorg bij de provincies dat deze onbalans op termijn de financiële posities van de provincies kan gaan uithollen. Het IPO is daarom een lobby traject namens de provincies gestart waarbij een toekomstbestendige financiering van de transities meegenomen dient te worden in het thema financieringssystematiek voor na 2025.

Motorrijtuigenbelasting (mrb)

Coalitieakkoord (2022-2024)

In de budgettaire bijlage bij het coalitieakkoord is een aanvullende post opgenomen voor de, door het IPO gevraagde, compensatie voor de gedeerde opcenten voor elektrische auto's. De hoogte van deze post is het bedrag dat de Raad voor het openbaar Bestuur in april / mei 2020 heeft berekend voor de periode 2021-2024. Dit bedrag was vastgesteld op € 372 mln voor vier jaar. Deze compensatie wordt nu waarschijnlijk uitgekeerd in de jaren 2022, 2023 en 2024 voor jaarlijks € 124 mln (totaal dus € 372 mln).

Definitieve besluitvorming door het rijk zal pas plaatsvinden bij de Voorjaarsnota 2022 van het Rijk.

Indexering van MRB (2023 en verder)

Meer dan 50% van de inkomsten van de provincie komt uit de opbrengst van de opcenten motorrijtuigenbelasting. De opcenten motorrijtuigenbelasting worden geheven over het tarief van de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting. Het tarief is een percentage van de gefixeerde hoofdsom (100%) zoals die in 1995 is vastgesteld.

Een eventuele opbrengststijging kan worden veroorzaakt door een stijging van het aantal auto's en motoren in Zuid-Holland die motorrijtuigenbelasting moeten betalen of door een stijging van het tarief.

De gemiddelde opbrengststijging door de groei van het aantal auto's kan worden beïnvloedt door rijksmaatregelen zoals de vrijstelling van de motorrijtuigenbelasting van elektrische auto's. De afgelopen jaren was de gemiddelde opbrengststijging door de groei van het wagenpark 1,9% . Het is onduidelijk of deze groei ook in de komende jaren wordt gerealiseerd. Het is vrijwel zeker dat de inflatie in de komende jaren de groei van de inkomsten van de opcenten door de verandering van het aantal voertuigen zal overtreffen.

De stijging van de opbrengst van de opcenten in de komende jaren wordt dus voor een belangrijk deel bepaald door de mate van indexatie van het tarief.

Betalen naar gebruik (Bng (2030))

In het coalitieakkoord 2021-2025 van Rutte IV is de invoering van 'Betalen naar Gebruik' (BnG) aangekondigd. In het coalitieakkoord staat hierover de volgende passage:

"Het streven is dat uiterlijk in 2030 alle nieuwe auto's emissieloos zijn. We introduceren in 2030 een systeem van Betalen naar Gebruik voor alle automobieliteit en stellen in deze kabinetsperiode wetgeving vast. Basis voor het systeem is de motorrijtuigenbelasting, waarvan het tarief afhankelijk wordt gemaakt van het jaarlijks verreden aantal kilometers. De heffing is niet tijd- en plaatsgebonden [...]. Dit betekent dat gebruikers van elektrische en fossiele auto's beiden gaan meebetalen aan het weggebruik."

De wetgeving daarvoor wordt in deze kabinetsperiode vastgesteld, dit betreft voornemens voor het rijksdeel van de motorrijtuigenbelasting. Voor het provinciedeel is dit nog niet duidelijk en dit maakt onderdeel uit van de discussie hoe provincies in de toekomst gefinancierd dienen te worden.

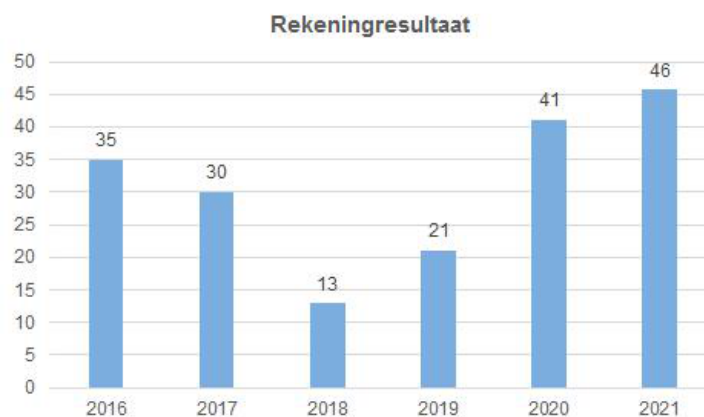
BnG kan ingezet worden als een beleidsinstrument of als een financieringselement of een combinatie van beide. In het geval van een beleidsinstrument, wordt er gestuurd op mobiliteitsdoelstellingen. In het geval van een financieringsinstrument, gaat het om het financieren van het rijk en zo mogelijk de provincies als opvolging van de huidige MRB. Er zijn een aantal mogelijke varianten voor de introductie van BnG, in het voorstel dat in het coalitieakkoord is opgenomen wordt uitgegaan van een vlaktaks (tarief per gereden km).

Lasten

Aan de lastenkant hebben we te maken met het realistisch begroten, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, rente en prijsontwikkeling. Met name de laatste twee leggen druk op de structurele begroting. De effecten van de gestegen rente zijn ook direct zichtbaar in de ontwikkeling van de kapitaallasten in relatie tot de structurele lasten investeringen.

Realistisch begroten

We zien een patroon waar we jaarlijks meer lasten weten te realiseren terwijl het verschil tussen de begrote en gerealiseerde lasten constant blijft. De afgelopen 2 jaar was het verschil tussen het hoogste niveau van de begroting en de jaarrekening € 80 à € 90 mln, in 2019 was dit € 25 mln. Hier zijn een aantal oorzaken voor die niet direct beïnvloedbaar zijn zoals de hogere baten uit circulaire, specifieke uitkeringen vanuit het Rijk die niet waren voorzien en coronacrisis. Maar ook een zekere mate van realistisch begroten. Zo start de kadernota op dit moment al op een lastenniveau van € 831 mln voor jaarschijf 2023. De kans is groot dat er vanuit het Rijk nog een aantal geldstromen gaat komen zoals genoemd in dit hoofdstuk. Dit zal er waarschijnlijk toe leiden dat de lasten in de begroting nog verder omhoog worden gestuwd. Enige ruimte tussen de ambitie in de begroting en de realisatie is wenselijk maar de focus zal gaan liggen op een realistische begroting met een gezonde dosis optimisme voor de uitvoering. Een actueel risico voor het uitvoeren van de begroting is in ieder geval de ontwikkeling op de arbeidsmarkt, zie hiervoor de toelichting bij die onzekerheid.

Arbeidsmarkt

Voor het realiseren van de begroting is arbeidscapaciteit nodig en juist daar is op dit moment schaarste. We zien dat we de vacatures mede door inzet van de recruiters van onze eigen organisatie tot nu toe vervuld krijgen. Gemiddeld staan vacatures 10 weken open. Er zijn wel sterkte afwijkingen met name voor vacatures in het werkveld Financieel & Juridische Zaken en Informatisering & Automatisering, deze lijken momenteel moeilijk te werven.

Rente

Er is een einde gekomen aan de jarenlange daling van de rente. Sinds 1 januari 2022 is het rentetarief voor 30-jarige lineaire leningen voor decentrale overheden gestegen van 0,7% naar 2,0% in mei 2022. In de meerjarenbegroting 2022 is uitgegaan van een gemiddeld rentepercentage van 0,8% voor nieuw aan te trekken leningen in het jaar 2022 met een gemiddelde stijging van 0,2% in de jaren daarna.

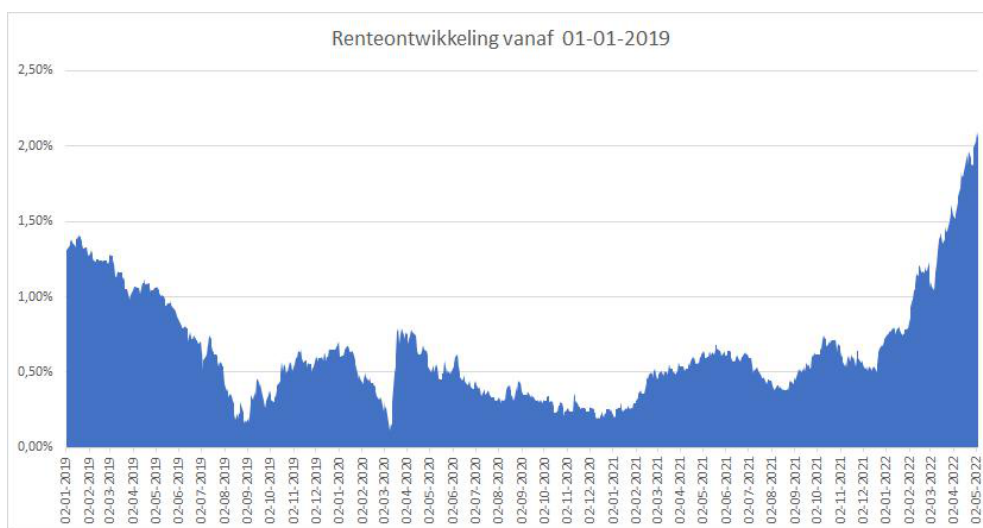
De werkelijke rente bedraagt op het moment van schrijven 1,2% meer dan het begrote rentepercentage en dit veroorzaakt op de (middel)lange termijn een stijging van de rentelasten ten opzichte van de huidige meerjarenbegroting. In deze Kadernota is het verwachte rentetarief voor 2022 verhoogd naar 1,5% met een gemiddelde stijging van 0,5% in de jaren daarna tot een maximaal tarief van 4,5%.

De stijging van de rentelasten door deze begrote tariefstijging wordt in de eerste jaren gemitigeerd door de kasritmeverschuivingen in verband met de onderuitputting van budgetten en de reeds aangetrokken geldleningen die worden gestort in 2022 en 2023. Op de (middel)lange termijn wordt de post rentelasten door deze stijgingen negatief beïnvloed.

Naast de stijging van de langlopende rente is het de verwachting dat er in dit jaar een einde komt aan de negatieve rente op kortlopende leningen. Sinds 2019 heeft het aantrekken van kasgeldleningen tot 3 maanden voor in totaal meer dan € 0,6 mln aan negatieve rente opgeleverd. In de meerjarenbegroting 2022 was de opbrengst van deze post binnen 3 jaar afgebouwd tot nihil en in deze Kadernota wordt de afbouw versneld begroot.

De stijging van de rentes voor langlopende leningen voor de Nederlandse publieke sector wordt veroorzaakt door de (te verwachten) acties van de centrale banken die hard op de rem (gaan) staan om de torenhoge inflatie aan te pakken. Er wordt op het moment van schrijven verwacht dat de ECB de rente in 2022 2 of 3 keer zal verhogen. Hierdoor zijn de rentes van leningen met looptijden van rond de 10 jaar op het hoogste niveau sinds 2016 en de 30-jarige leningen zijn weer terug op het niveau van voor de pandemie. De onzekerheid over de ontwikkeling van de inflatie zorgt voor een net zo grote onzekerheid voor de ontwikkeling van de rente op de (middel)lange termijn.

Hieronder ziet u de werkelijke ontwikkeling van de rente van langlopende lineaire leningen vanaf 01-01-2019 tot begin mei 2022.

Prijswontwikkeling/indexatie

De indexatie is in 2021 sterk gaan stijgen en leek zich enigszins te stabiliseren begin 2022. Na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne is de indexatie weer verder sterk gaan stijgen. Dit patroon zien we terugkomen in de CPI-index maar ook in de GWW (Grond Weg en Waterbouw). In de 2 onderstaand grafieken is in de ruitvormen te zien wat het verschil is met een jaar geleden. Voor de GWW-index zijn de cijfers van april nog niet bekend.

Ook is te zien dat de afwijking ten opzichte van de trendmatige stijging abrupt en groot is. De indexen bestaan uit prijsontwikkelingen op verschillende onderwerpen daarmee is de index een "gemiddelde" van deze onderdelen. De prijsstijgingen op een bepaald onderwerp zijn soms vele malen hoger dan de index zelf.

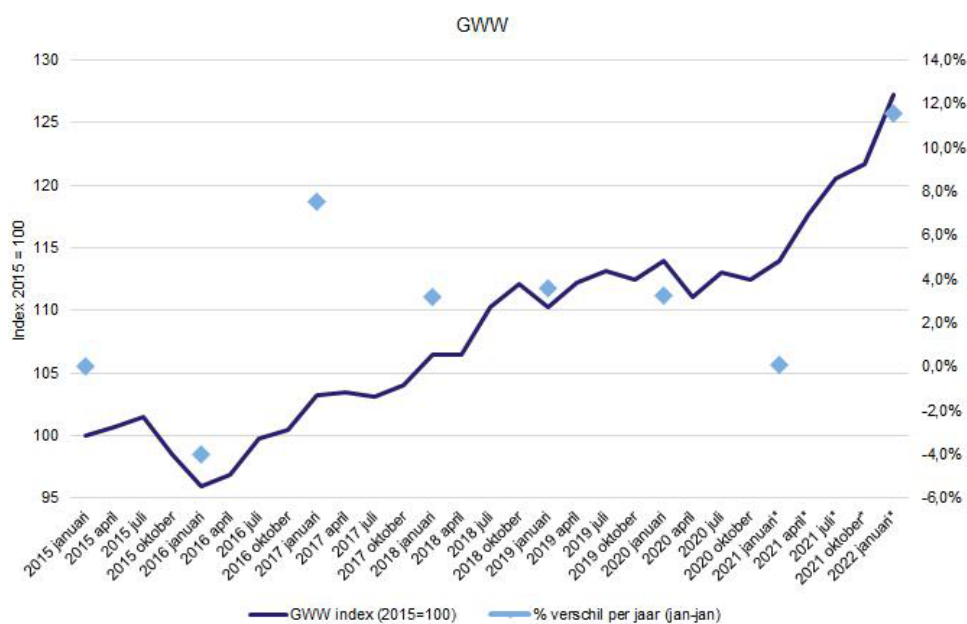
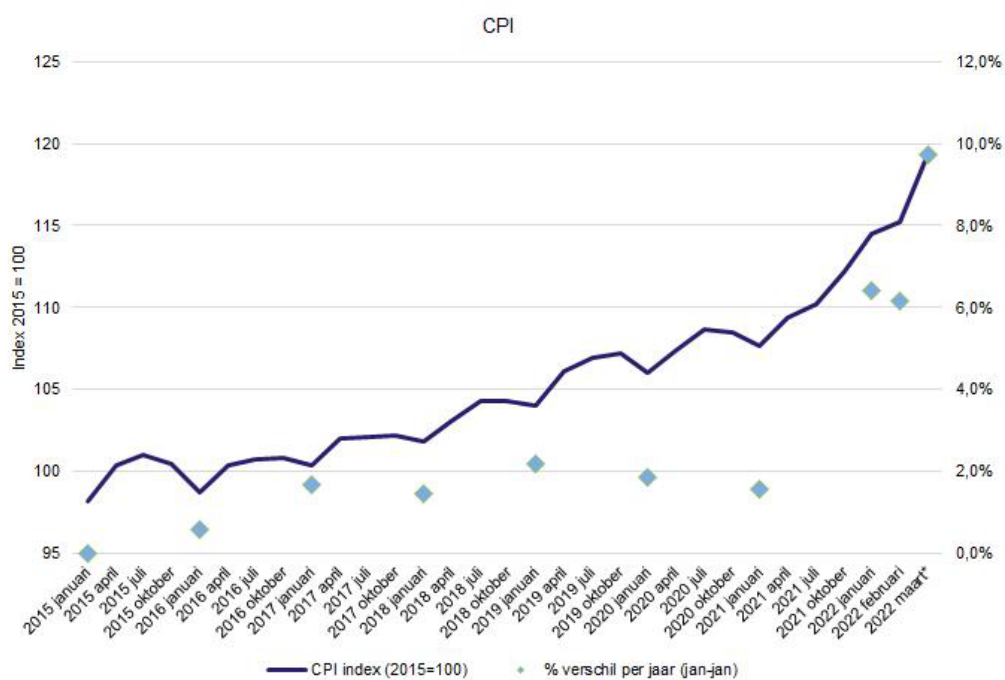
Een sterke afwijking van de trendmatige ontwikkeling heeft name gevolg voor de GWW-index. Dit heeft te maken met het feit dat de GWW-index retrospectief is (op basis van definitieve cijfers), zie de grondslagen voor meer uitleg hierover. Omdat er geen raming van de GWW beschikbaar is wordt een gemiddelde van de historische ontwikkeling gebruikt.

Bijvoorbeeld: Het GWW percentage van 3,8% zoals gehanteerd in de begroting 2022 was een gemiddelde over 5 jaar (januari 2016 t/m januari 2021). Nu de cijfers van januari 2022 bekend zijn zou dat 5-jarig gemiddelde naar 4,3% gaan. Echter zoals te zien is in de grafiek GWW is de feitelijk stijging in 2021 11,6% geweest een verschil van 7,8 procentpunt van het gehanteerde gemiddelde van 3,8%. Wat het percentage in 2022 gaat doen is nog onbekend maar naar verwachting zal deze ook in 2022 fors stijgen. Deze abrupte stijging doet zich ook bij de andere indexen voor. Maar omdat deze prospectief (ramingen van indexcijfers naar de toekomst) zijn, is het verschil minder.

Deze stijgingen zullen een effect hebben op de begroting. Zoals te zien is in de grondslagen wijken de gebruikte percentages fors af van waar in de begroting rekening mee is gehouden. Hoe we hier mee om gaan werken we uit in de najaarsnota 2022 en de begroting 2023. Daarmee maken we een onderscheid tussen de nu gehanteerde grondslagen en een oplossing te vinden voor de huidige situatie.

Voor begrotingsjaar 2022 wordt op dit moment onderzocht wat de gevolgen zijn van de afwijkende trendmatige prijsontwikkeling die gestart is in 2021 nu ook doorzet in 2022. Medio mei en augustus komen voor de GWW-index nieuwe percentages beschikbaar het CPB actualiseert de ramingen medio augustus/ september. Bij de najaarsnota 2022 en begroting 2023 zullen voorstellen worden opgenomen hoe om te gaan met de gestegen percentages mede op basis van het actuele beeld van de prijsontwikkelingen.

Beide grafieken laten overigens ook zien dat de trendmatige index ontwikkeling de afgelopen jaren redelijk stabiel is geweest. Deze trend is ook zichtbaar in de index voor de loonontwikkeling.

De Rabobank publiceert elke maand een inflatiemonitor onderstaande teksten zijn citaten hieruit.

Bron: [Inflatiemonitor Nederland - mei 2022](#)

Inflatie wordt hardnekkiger

De belangrijkste reden achter de hoge inflatie blijven de hoge energieprijzen, die in april voor 60% bijdroegen aan het totale inflatiecijfer (zie tabel 1). Toch is de bijdrage van hogere energieprijzen iets lager dan in maart, onder andere door lagere olie- en gasprijzen en lagere brandstofcijzen. Niettemin blijft de energie-inflatie hoog. Gas

was in april nog steeds vier keer zo duur als een jaar geleden en ook olie was 60% duurder. Tegelijkertijd zien we wel een verschuiving optreden richting een hogere voedsel- en kerninflatie.

De bijdrage van voedselinflatie aan het totale inflatiecijfer is inmiddels opgelopen van 1,1 procentpunt in maart naar 1,4 procentpunt in april. En gezien de sterke stijging van de grondstofprijzen van voedsel, die momenteel gemiddeld 45% hoger liggen dan een jaar geleden, is onze verwachting dat de opwaartse druk op de voedselprijzen de komende periode doorzet (zie meer informatie verderop in deze monitor).

Ook de kerninflatie (dit is inflatie zonder voedsel en energie) is opgelopen en bedroeg in april 3,9% (was 3% in maart). Hoge kosten voor producenten sijpelen steeds meer door in de consumentenprijzen. Gezien de torenhoge producentenprijsinflatie in maart van maar liefst 24% (zie figuur 2) is de verwachting dat dit de inflatie ook in de komende maanden opwaarts beïnvloedt (zie inflatieverwachtingen). In onze modellen zit een behoorlijke vertraging van tien maanden voordat hogere producentenprijzen tot uitdrukking komen in hogere consumentenprijzen. Kortom, het risico dat de hoge inflatie hardnekkig, neemt toe. Dit maakt ook de beleidsafwegingen van de Europese Centrale Bank (ECB) steeds ingewikkelder (zie verderop in deze monitor)

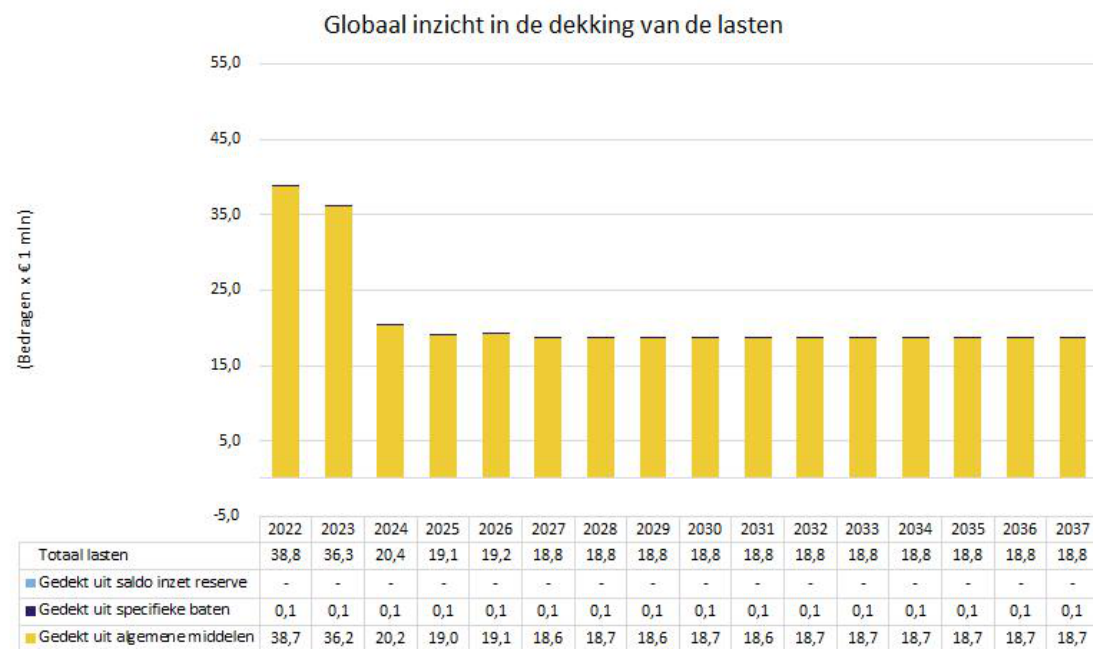
Inflatieverwachtingen

We verwachten dat de inflatie volgens de HICP voor 2022 uitkomt op gemiddeld 7,7% en voor 2023 op 4,5%. Er zijn dus geen veranderingen ten opzichte van de voorspellingen in de vorige inflatiemonitor, terwijl alle onderliggende nieuwe informatie wel is verwerkt in de voorspelling.

Lange termijn inzicht

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	38.815	36.293	20.379	19.121	19.238	18.782	18.832	18.782	18.832	18.782	18.832	18.832	18.832	18.832	18.832	18.832
Baten	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135
Totaal saldo lasten en baten	38.680	36.158	20.244	18.986	19.103	18.647	18.697	18.647	18.697	18.647	18.697	18.697	18.697	18.697	18.697	18.697
Toevoeging aan reserve	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	38.680	36.158	20.244	18.986	19.103	18.647	18.697	18.647	18.697	18.647	18.697	18.697	18.697	18.697	18.697	18.697

Verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur																
1-1-1 Sterke gemeenten	1.040	1.040	1.034	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033	1.033
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	35.416	32.944	17.319	16.113	16.180	15.774	15.774	15.774	15.774	15.774	15.774	15.774	15.774	15.774	15.774	15.774
Totaal beleidsdoel 1-1	36.456	33.984	18.353	17.146	17.213	16.807	16.807	16.807	16.807	16.807	16.807	16.807	16.807	16.807	16.807	16.807
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving																
1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie	75	25	75	25	75	25	75	25	75	25	75	75	75	75	75	75
1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen	2.284	2.283	1.951	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950	1.950
Totaal beleidsdoel 1-2	2.359	2.309	2.026	1.975	2.025	1.975	2.025	1.975	2.025	1.975	2.025	2.025	2.025	2.025	2.025	2.025
Totaal Lasten	38.815	36.293	20.379	19.121	19.238	18.782	18.832	18.782	18.832	18.782	18.832	18.832	18.832	18.832	18.832	18.832
Baten																
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur																
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135
Totaal beleidsdoel 1-1	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135
Totaal Baten	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135	135
Saldo lasten en baten Ambitie 1	38.680	36.158	20.244	18.986	19.103	18.647	18.697	18.647	18.697	18.647	18.697	18.697	18.697	18.697	18.697	18.697

Toelichting op verloop lasten en baten

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Programma Beter Bestuur

Samen met gemeenten en waterschappen wordt gewerkt aan behoud en versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur. Voor ons zijn dat overheden die:

- visie en ambitie hebben en over voldoende slagkracht beschikken om opgaven te realiseren (effectief en presterend)
- in verbinding staan met en in staat zijn om te luisteren naar elkaar, hun inwoners, ondernemers en maatschappelijk middenveld (responsief en verbonden)
- betrouwbaar, transparant, democratisch legitiem en integer handelen (robuust en integer)
- met elkaar en anderen leren, innoveren en durven te experimenteren om oplossingen te vinden voor complexe transitieopgaven (lerend en innoverend).

Het [programma Beter Bestuur](#) beschrijft de concrete acties waar in Zuid-Holland aan gewerkt wordt.

Implementatie Omgevingswet en programma Omgevingsbeleid

Landelijk werken we samen aan de voorbereiding op de Omgevingswet en de ambities van het digitale stelsel Omgevingswet. We ontwikkelen en onderhouden de Zuid-Hollandse Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en Omgevingsprogramma.

Programma Stikstof

Met de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van 29 mei 2019 is de vergunningverlening voor activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken grotendeels stil komen te liggen. Op 10 december 2019 hebben Gedeputeerde Staten het plan van aanpak voor het programma stikstof vastgesteld ([‘Naar een gebiedsgerichte aanpak Natura 2000/stikstof’](#)) voor uitvoering in 2020 en verder. In maart 2021 hebben Gedeputeerde Staten de Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof vastgesteld ([‘Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof’](#)). In deze uitvoeringsagenda stikstof beschrijven wij de verdere aanpak en uitvoering van het stikstofdossier. De uitvoering van het stikstofdossier in 2022 gaat via:

- Drie pijlers: natuur herstellen, stikstofbronnen verminderen en maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk maken.
- Vier actielijnen om een zo goed mogelijke koppeling te maken met andere provinciale opgaven en om in andere provinciale beleidsopgaven te zorgen voor stikstofreductie, waardoor ontwikkelingen mogelijk worden. Het betreft de actielijnen natuurherstel, verduurzaming stedelijk netwerk en mobiliteit, landbouw en haven industrieel complex.
- Deze aanpak en uitvoering doen we gebiedsgericht rondom de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, op provinciaal niveau en op landelijk niveau samen met andere provincies en het Rijk.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

- De middelen binnen het beleidsdoel geven een daling te zien doordat de dekking voor de stikstofopgave wegvalt. Deze middelen zijn tot en met 2023 geraamd in de begroting (€ 7,5 mln in 2022 en € 5,6 mln in 2023)
- Bij Voorjaarsnota 2022 is het budget onder stikstof incidenteel opgehoogd met € 20 mln. Dit budget is voor de opgave van het toekomstig Nationaal Programma Landelijke gebied (NPLG) De opgave NPLG betreffen naast stikstof ook water (Kaderrichtlijn Water), natuur, landbouw, klimaat en biodiversiteit. Het budget biedt de mogelijkheid om koppelingen met eigen provinciale beleidsdoelen te maken en uitvoering te versnellen.

Prioritaire onderwerpen

Nationaal programma landelijk gebied (NPLG)

In het kader van het Nationale Programma Landelijk Gebied voortvloeiend uit het regeerakkoord moet op korte termijn en in relatief korte tijd veel werk verricht. Het NPLG gaat over vele inhoudelijke onderwerpen waaronder natuur, klimaat, water (Kaderrichtlijn Water), stikstof, landbouw.

Het Rijk en de provincies moeten nog nadere afspraken moeten maken over de beoogde rijksmiddelen vanuit het transitiefonds (NPLG) en middelen vanuit het stikstof- en het veenweidedossier. De verwachting is wel dat als de middelen vanuit het NPLG beschikbaar komen, zich nieuwe werkzaamheden en verzwaring van bestaande werkzaamheden gaan voordoen. Dit betekent dat voor deze fase ingeschat wordt dat er aanvullende arbeidscapaciteitsinzet nodig zal zijn. Het IPO heeft het rijk verzocht om vooruitlopend op het NPLG per provincie een initiële bijdrage te leveren. Het Rijk en IPO zijn in gesprek over de uitwerking daarvan.

Stikstof

Naast de maatregelen in het kader van het NPLG blijft voor de stikstofopgave ook inzet nodig vanwege de juridische implicaties door de wet-, en regelgeving en maatregelen voor de reductie van stikstofoxiden (NOx). Voor de legalisatie van PAS-melders wordt een proces gestart waar voorlopig extra arbeidscapaciteit voor nodig is. Afhankelijk van wijzigingen in wetgeving van het Rijk over toestemmingsverlening zal er extra capaciteit nodig zijn voor de betrokken omgevingsdiensten.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Maatschappelijke ontwikkelingen zijn in toenemende mate verweven, complex en ambigu. Een aanpak met standaardoplossingen en vaste procedures werkt niet. Vanuit de eigen bovenregionale rol heeft de provincie zicht op verwevenheid in vraagstukken, trends en best practices. Vanuit die rol ontwikkelen we kennis en verbinden we partners.

In een sterke samenleving zijn overheden en bestuur in staat om zich aan te passen aan de eisen van deze tijd. Als zij dat niet doen, voelen verschillende groepen mensen zich niet meer betrokken bij onze samenleving en democratie. We vinden het daarom belangrijk dat inwoners zich vertegenwoordigd weten en ruimte hebben voor participatie (zowel digitaal als fysiek). Dat vraagt van de hele provinciale organisatie om een alerte en lerende houding, die de energie en het oplossend vermogen uit de samenleving weet te benutten. We maken daarbij tijdig en transparant keuzes in het participatieproces en hanteren daarbij het 'participatiekompas'.

We willen de kracht van de samenleving versterken door:

- Onze inwoners, organisaties en bedrijfsleven vroegtijdig te betrekken bij besluitvorming en open te staan voor initiatieven vanuit de samenleving;
- Inzicht en kennis over maatschappelijke vraagstukken en 'best practices' te ontwikkelen en te delen.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

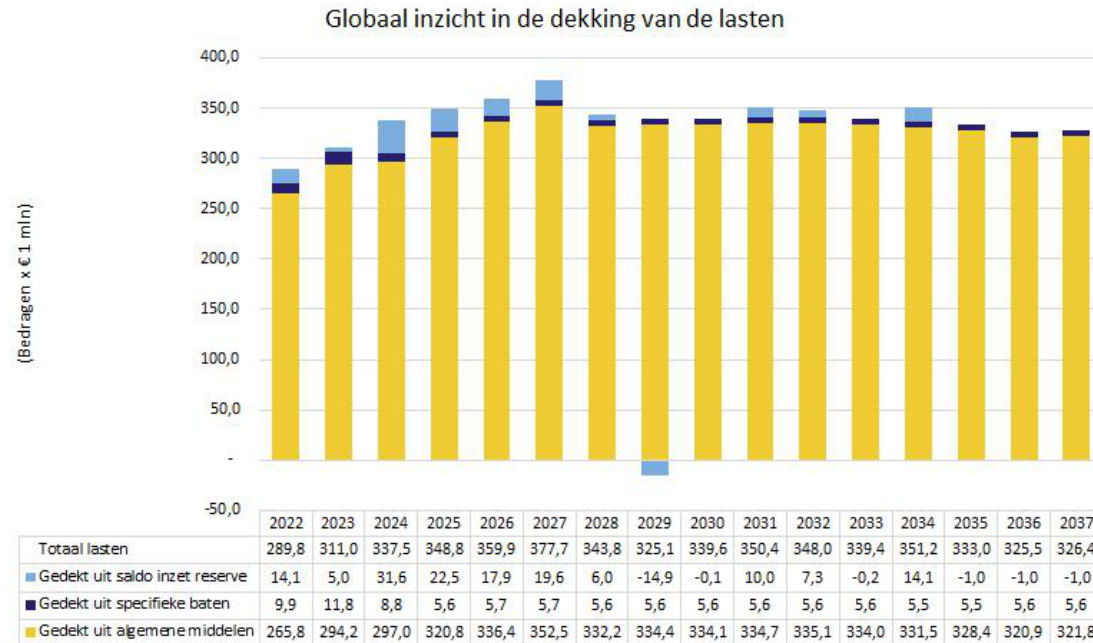
De budgetten en financiële dekking in dit beleidsdoel zijn meerjarig stabiel.

Prioritaire onderwerpen

Dit beleidsdoel heeft geen prioritaire onderwerpen voor de Begroting 2023.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	289.813	311.044	337.462	348.834	359.940	377.738	343.823	325.082	339.619	350.395	348.021	339.448	351.218	332.951	325.503	326.396
Baten	9.860	11.775	8.841	5.579	5.695	5.674	5.615	5.615	5.615	5.615	5.615	5.615	5.549	5.549	5.608	5.608
Totaal saldo lasten en baten	279.952	299.268	328.621	343.254	354.245	372.064	338.208	319.467	334.004	344.780	342.406	333.833	345.669	327.402	319.895	320.788
Toevoeging aan reserve	16.638	10.738	1.153	1.392	4.864	1.084	6.006	14.886	6.006	6.006	4.864	6.754	6.688	1.018	1.018	1.018
Onttrekking aan reserve	30.784	15.768	32.769	23.845	22.750	20.678	12.043	0	5.863	16.051	12.196	6.572	20.836	0	0	0
Totaal reserves	-14.146	-5.030	-31.615	-22.453	-17.885	-19.593	-6.037	14.886	143	-10.045	-7.332	182	-14.148	1.018	1.018	1.018
Totaal	265.806	294.239	297.006	320.801	336.360	352.470	332.171	334.353	334.147	334.734	335.074	334.015	331.521	328.420	320.913	321.806

Verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B																
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	1.715	1.598	1.527	1.556	1.586	1.600	1.597	1.588	1.576	1.562	1.548	1.534	1.517	1.502	1.486	1.486
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	158.199	152.370	166.288	181.575	188.928	205.377	185.995	187.156	188.523	188.888	188.271	187.124	184.717	181.631	178.926	178.828
2-1-3 Slimme systemen en netwerken	1.322	1.441	1.312	1.325	1.341	1.341	1.341	1.403	1.394	1.385	1.376	1.367	1.358	1.349	1.341	1.339
Totaal beleidsdoel 2-1	161.236	155.409	169.127	184.456	191.855	208.318	188.934	190.147	191.493	191.835	191.196	190.024	187.592	184.483	181.753	181.652
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam																
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	116.896	147.064	161.049	157.071	161.246	163.176	148.646	128.694	141.890	152.329	150.598	143.202	157.409	138.478	139.435	140.429
2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur	680	1.474	593	601	677	679	678	677	675	673	671	669	666	664	662	661
Totaal beleidsdoel 2-2	117.576	148.538	161.642	157.672	161.923	163.854	149.324	129.371	142.565	153.001	151.269	143.871	158.076	139.141	140.097	141.090

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037	
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam																	
2-3-1 Duurzame mobiliteit	5.889	1.986	1.583	1.641	1.097	501	501	499	497	494	492	489	485	482	479	479	
2-3-2 Veilige mobiliteit	5.112	5.111	5.110	5.065	5.065	5.065	5.065	5.065	5.065	5.065	5.065	5.065	5.065	5.065	8.845	3.175	3.175
Totaal beleidsdoel 2-3	11.001	7.097	6.693	6.705	6.162	5.565	5.565	5.564	5.561	5.559	5.556	5.553	5.550	9.327	3.653	3.653	
Totaal Lasten	289.813	311.044	337.462	348.834	359.940	377.738	343.823	325.082	339.619	350.395	348.021	339.448	351.218	332.951	325.503	326.396	
Baten																	
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B																	
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	160	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	1.029	754	720	1.754	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	
Totaal beleidsdoel 2-1	1.189	754	720	1.754	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	2.353	
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam																	
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	6.194	9.194	6.694	2.504	2.020	2.000	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	2.000	2.000
Totaal beleidsdoel 2-2	6.194	9.194	6.694	2.504	2.020	2.000	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	1.941	2.000	2.000
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam																	
2-3-1 Duurzame mobiliteit	1.116	466	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	0	0	0	0
2-3-2 Veilige mobiliteit	1.361	1.361	1.361	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255	1.255
Totaal beleidsdoel 2-3	2.478	1.828	1.428	1.321	1.321	1.321	1.321	1.321	1.321	1.321	1.321	1.321	1.255	1.255	1.255	1.255	
Totaal Baten	9.860	11.775	8.841	5.579	5.695	5.674	5.615	5.615	5.615	5.615	5.615	5.615	5.549	5.549	5.608	5.608	
Saldo lasten en baten Ambitie 2	279.952	299.268	328.621	343.254	354.245	372.064	338.208	319.467	334.004	344.780	342.406	333.833	345.669	327.402	319.895	320.788	

Toelichting op verloop lasten en baten

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

De ambitie van de provincie is om mobiliteit efficiënt, veilig en duurzaam te laten plaatsvinden, over de weg, het water en het spoor. Daarmee zorgen wij voor een Bereikbaar Zuid-Holland.

De provincie zorgt voor de aanleg van fietspaden, wandelpaden, (vaar)wegen, bruggen en sluisen maar ook voor goed openbaar vervoer (klanttevredenheid) en nieuwe vervoerswijzen. Technologische ontwikkelingen zoals autonoom rijden, digitalisering en de opkomst van Smart Mobility bieden kansen voor de mobiliteit van de toekomst die we graag benutten.

Ook zorgen we ervoor dat alles goed functioneert en op elkaar aansluit. Zo kan iedereen een snelle en veilige reis van deur tot deur maken op de manier waarvoor hij of zij kiest. We stimuleren het vervoer over spoor en het water als alternatief voor vrachtverkeer over de weg en streven naar toegevoegde economische waarde in Zuid-Holland.

Zuid-Holland is de toegangspoort van Europa. Voor personen- en goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. Voor Nederland en dus Zuid-Holland is een goede internationale bereikbaarheid via de weg en het water (binnenvaart) van de mainports, steden en andere economische kerngebieden, een basisvoorwaarde voor onze internationale concurrentiepositie.

Onze goede bereikbaarheid staat onder druk, onder andere door bevolkingsgroei en verstedelijking. Tegelijkertijd is openbaar vervoer in landelijke gebieden een uitdaging. De coronacrisis heeft impact op onze mobiliteit. Voorlopig reizen nog steeds minder mensen met het ov, en kiezen mensen meer voor individuele vervoermiddelen zoals de fiets en de auto. Het onderhoud aan de infrastructuur gaat de komende jaren voor flinke hinder en financiële uitdagingen zorgen. Hierbij wordt hinder zoveel mogelijk beperkt maar wordt ook getracht een permanente gedragsverandering te realiseren (mobiliteitstransitie).

Bereikbaarheid is daarbij geen op zichzelf staand doel, maar bevordert de leefbaarheid, het welzijn, de economische ontwikkeling en een goede ontsluiting van woon- en werkgebieden.

Het Coalitieakkoord 2019-2023 stelt dat Zuid-Holland de toegangspoort is van Europa en de best bereikbare regio van Europa. Zowel voor personen- als voor goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. Iedereen in Zuid-Holland moet op een duurzame, snelle en makkelijke manier van huis naar werk, opleiding of vrijetijdsbesteding kunnen reizen, waarbij keuzevrijheid, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de reistijd belangrijk zijn.

Bij mobiliteitsoplossingen worden de klimaatambities, ruimtelijke vraagstukken, verkeersveiligheid, een gezonde en inclusieve samenleving, innovatie en de energietransitie betrokken. De oplossingen betreffen integraal maatwerk, waarbij per locatie bekeken wordt welke mix van hoogwaardig ov, fietsverkeer, wandelwegen en automobility passend is. Daarbij wordt eerst naar slimme oplossingen en het beter benutten van bestaande infrastructuur gezocht, voordat we nieuwe infrastructuur aanleggen. Aanleg van nieuwe infrastructuur wordt niet uitgesloten. Met betrekking tot woningbouw worden gemeenten gevraagd om eerst op goed bereikbare locaties (bijvoorbeeld bij hoogwaardig ov-locaties) te bouwen en dat de bereikbaarheid gewaarborgd is: eerst bewegen, dan pas bouwen. Aanleg, beheer en onderhoud moeten zo efficiënt mogelijk plaatsvinden, met zo min mogelijk last voor de weggebruiker en omgeving.

Er wordt doorgedaan met de uitvoering van snel te realiseren verbeteringen aan wegen, busbanen, veilige fiets en wandelpaden en het spoor met oog voor het landschap. Daarnaast wordt ingezet op de aanleg van

oplaadplekken voor e-bikes, meer overstappunten en ov-hubs, versterking van drukke buslijnen, stimulering en uitbreiding van het personenvervoer over water (Waterbus) en meer treinen op drukke railverbindingen (R-net). Dit gebeurt met aandacht voor specifieke doelgroepen als ouderen, sociale minima en mensen met een beperking. Ook worden mogelijkheden onderzocht, die helpen om nog betere resultaten te behalen met veilige inrichting van infrastructuur, handhaving en educatie. Verder wordt vrachtvervoer over water waar mogelijk gestimuleerd en werken we samen met Europese partnerregio's (kwaliteit internationale verbindingen).

In Bijlage 3 "[Wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland](#)" van deze Kadernota is de uitvoering van projecten nader toegelicht. Hierin zijn ook voorstellen opgenomen die raken aan Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

De budgetfluctuaties tot en met 2028 hebben diverse oorzaken. Het gaat bijvoorbeeld om onttrekkingen vanuit de reserve mobiliteit om de prijsontwikkeling voor de openbaar vervoerconcessies op te vangen, diverse bijstellingen op exploitatieprojecten (Korte termijn Aanpak Mobiliteit en verstedelijking, inkomsten gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid) en incidentele exploitatie uitgaven (afkoop beheer en onderhoud fietspad Wassenaar in het kader van de Rijnlandroute) en de ontwikkeling van de kapitaallasten als gevolg van investeringsprojecten. Vanaf 2029 worden de fluctuaties met name veroorzaakt door de laatste oorzaak.

Prioritaire onderwerpen

De prijsontwikkeling op infrastructuurprojecten was in 2021 en is momenteel fors hoger dan waar rekening mee is gehouden in het PZI op basis wat is besloten in de Begroting 2022. Dit betekent dat de bij de begroting 2022 in het PZI gereserveerde middelen voor compensatie van prijsontwikkeling niet toereikend zullen zijn om alle lopende projecten te realiseren. Het PZI bevat geen vrije middelen meer om de toegenomen prijsontwikkeling en andere tegenvallers op projecten op te kunnen vangen. Zie ook [prijsontwikkeling/indexatie](#) in het hoofdstuk onzekerheden.

Om de voortgang van de lopende projecten voorlopig te garanderen worden een aantal wijzigingen voorgesteld binnen het PZI om de prijsontwikkeling en projectontwikkelingen voor de korte termijn op te vangen. Dit betreft het reserveren van vrijval op lopende projecten en het schrappen of verlagen van reserveringen en projectkredieten (versobering en/of afstel). Zie [Bijlage 3 paragraaf 4 "Wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland"](#) voor de voorstellen. Dit heeft geleid tot een totale netto bezuiniging van € 68,1 mln (na aftrek tekorten lopende projecten) waarvan wordt voorgesteld deze te reserveren voor prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Dit is voorlopig voldoende om lopende projecten niet te hoeven stoppen maar onvoldoende om de verwachte tekorten voor de komende jaren op te vangen. Dit betekent dat de prijsontwikkeling vanaf 2015 t/m 2021 volledig zijn en voor 2022 en verder gedeeltelijk worden opgevangen binnen het PZI door te bezuinigen op lopende en niet meer uitvoeren van toekomstige projecten. Er zal nog moeten worden bepaald hoeveel middelen er aan het PZI worden toegevoegd om de voortgang van de lopende en toekomstige projecten te garanderen.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

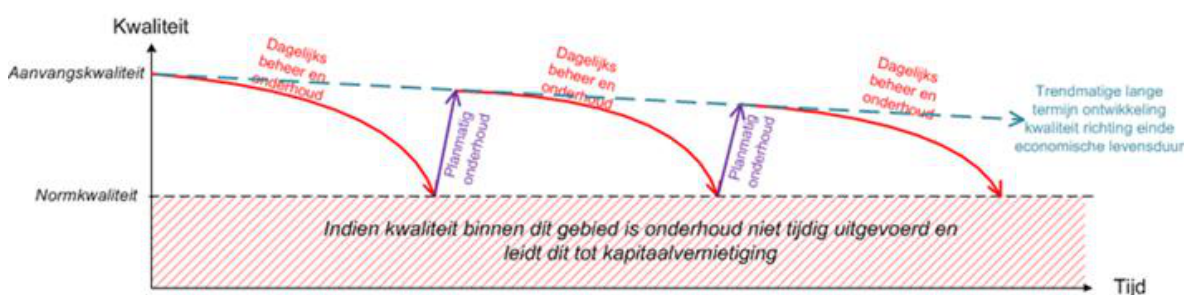
We zorgen voor een vlotte en veilige afwikkeling van het verkeer in Zuid-Holland vanuit de wettelijke plicht ons areaal, provinciale wegen en vaarwegen te beheren en te onderhouden. Goed functionerende en beschikbare infrastructuur is van groot belang voor de bereikbaarheid van de provincie Zuid-Holland. Hiervoor moet de kwaliteit van de infrastructuur technisch en functioneel op orde zijn. Beheer en onderhoud moet zo efficiënt en duurzaam mogelijk plaatsvinden, met zo min mogelijk last voor de weggebruiker en omgeving.

Twee zaken zijn nodig om dit beleidsdoel te behalen:

- Een goed functionerende provinciale infrastructuur
- Een toekomstbestendige infrastructuur.

Als het haalbaar en betaalbaar is, schalen wij succesvolle pilots op met circulair bouwen en CO₂-neutraal beheer en onderhoud. We zorgen er de komende vier jaar voor dat dit standaard wordt bij aanleg, beheer en onderhoud om een toekomstbestendige infrastructuur te maken. Ook kijken we naar innovatieve, digitale oplossingen die kunnen bijdragen aan het goed functioneren van de provinciale infrastructuur. Innovatieve partnerships bij aanbestedingen worden verder verkend. Succesvolle ontwikkelingen uit pilots voor minder voertuigverliesuren en CO₂-reductie schalen we waar mogelijk en betaalbaar op. Daarbij is de betrouwbaarheid van dergelijke innovatieve oplossingen van groot belang.

Met de Nota onderhoud kapitaalgoederen (NOK) stellen Provinciale Staten voor de navolgende vier jaar het gewenste minimale onderhoudsniveau van de provinciale (vaar)wegen vast. Door tijdig treffen onderhoudsmaatregelen te treffen, blijft dit onderhoudsniveau behouden. De daadwerkelijke onderhoudsstaat van het areaal verschilt per (vaar)wegtraject. Variatie in het minimale onderhoudsniveau is van invloed op de aard en frequentie van de benodigde onderhoudsmaatregelen en daarmee op de jaarlijkse budgetbehoefte.

In de NOK 2021-2024 zijn financiële knelpunten geconstateerd. Deze zijn veroorzaakt door prijsontwikkeling van bijvoorbeeld de benodigde grondstoffen en areaalontwikkeling. In de Begroting 2022-2025 zijn hiervoor incidenteel middelen beschikbaar gesteld om deze knelpunten op te lossen. In de begroting zijn ook incidenteel middelen beschikbaar gesteld om de arbeidscapaciteit uit te breiden. Zo is het mogelijk de onderhoudsopgave voor de jaren 2022-2026 op te vangen en invulling te geven aan de Versterkingsaanpak van de beweegbare kunstwerken en de professionalisering.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Door de toestandsafhankelijke aanpak van het onderhoud, waarbij het areaal op het economisch meest rendabele moment wordt onderhouden, ontstaan pieken en dalen in de jaarlijkse uitgaven. Om deze schommelingen op te vangen is de Egalisatiereserve Beheer en onderhoud gevormd om zo voor de provinciale begroting een gelijkmatige lastenontwikkeling te presenteren.

Structurele dekking van de beheer- en onderhoudsbudgetten is onderdeel van de besluitvorming bij de actualisatie van de NOK in 2023. Ter voorbereiding op deze besluitvorming worden momenteel de (norm)kosten van de onderhoudsmaatregelen geactualiseerd en doorgerekend in het onderhoudsprogramma. Over de eerste resultaten wordt u met de [Bijlage 4 Vooruitblik Nota Onderhoud Kapitaalgoederen \(NOK\)](#) Provinciale Infrastructuur 2024-2038 van deze Kadernota 2023-2026 geïnformeerd. Eind 2022 zal het eindrapport aan u worden aangeboden met eventuele keuzemogelijkheden. Het eindrapport kunt u betrekken in de verkiezingen en na de Provinciale Statenverkiezingen in de coalitieonderhandelingen. Waarna uw Staten in 2023 de NOK 2024-2027 kunnen vaststellen.

Prioritaire onderwerpen

Prijsontwikkeling beheer en onderhoud

Het CBS publiceert ieder kwartaal de prijsindexatie in de sector Grond, Weg en Waterbouw. De prijsindexatie 2021 is 7.8 procentpunt hoger dan bij het opstellen van de Begroting 2022 is aangenomen. Hierdoor is een

structureel tekort ontstaan op de exploitatiebudgetten en investeringskredieten voor beheer en onderhoud. Dit tekort is benoemd in [Bijlage 4](#) Vooruitblik Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK) Provinciale Infrastructuur 2024-2038 van deze Kadernota. Voor een bredere analyse over de compensatie van de prijsontwikkeling wordt verwezen naar [Bijlage 4](#), Vooruitblik Nota onderhoud kapitaalgoederen (NOK) provinciale infrastructuur 2024-2038 in deze nota.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Mobiliteit heeft effect op de kwaliteit van de leefomgeving. Op allerlei manieren werkt de provincie daarom al aan duurzame en veilige mobiliteit. Hiermee willen we bereiken dat mobiliteit een bijdrage levert aan maatschappelijk relevante opgaven als klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie en een gezonde en veilige samenleving.

De dalende trend in het aantal dodelijke verkeersslachtoffers is tot stilstand gekomen en het aantal ernstig gewonden in het verkeer stijgt. Wij vinden dat elk verkeersslachtoffer er één te veel is. De provincie Zuid-Holland omarmt de landelijke en regionale doelstelling om te streven naar nul verkeersslachtoffers. Specifiek op provinciaal niveau is er aandacht nodig voor verkeersveiligheid op N-wegen en andere wegen buiten de bebouwde kom. Wij willen het aantal verkeersslachtoffers drastisch verlagen.

Duurzame mobiliteit kan ook leiden tot schonere mobiliteit (minder uitstoot van stikstof en fijnstof, minder geluidshinder). De opkomst van waterstof biedt kansen om het ov verder te verduurzamen. Regionaal openbaar vervoer met lage of zero emissies draagt bij aan gezondheid en CO₂-reductie.

In [Bijlage 3 van deze Kadernota "Wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland"](#) is nader toegelicht welke projecten gepland staan die raken aan Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

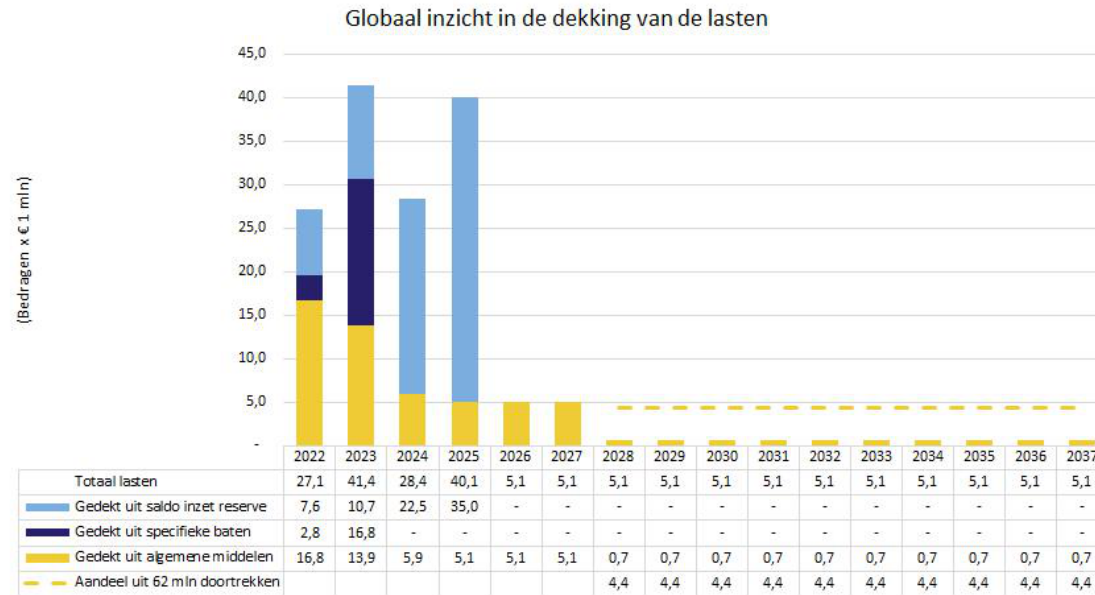
Het budget in Beleidsdoel 2-3 is meerjarig stabiel. Zie voor details de [Bijlage 3 "Wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland"](#).

Prioritaire onderwerpen

Zie [Beleidsdoel 2-1](#) en de [Bijlage 3 "Wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland"](#).

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	27.141	41.410	28.379	40.077	5.077	5.077	677	677	677	677	677	677	677	677	677	677
Baten	2.785	16.830	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo lasten en baten	24.357	24.580	28.379	40.077	5.077	5.077	677	677	677	677	677	677	677	677	677	677
Toevoeging aan reserve	2.400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	10.000	10.700	22.500	35.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	-7.600	-10.700	-22.500	-35.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	16.757	13.880	5.879	5.077	5.077	5.077	677	677	677	677	677	677	677	677	677	677

Verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening																
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	5.061	6.237	3.980	3.979	3.979	3.979	440	440	440	440	440	440	440	440	440	440
3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie	1.680	1.430	290	290	290	290	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90
Totaal beleidsdoel 3-1	6.742	7.667	4.270	4.269	4.269	4.269	530	530	530	530	530	530	530	530	530	530
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving																
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	1.622	1.391	100	100	100	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	13.902	27.802	22.757	35.257	257	257	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57
Totaal beleidsdoel 3-2	15.523	29.193	22.857	35.357	357	357	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffensysteem in de industrie																
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	3.186	3.160	900	100	100	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem	1.690	1.390	351	351	351	351	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90
Totaal beleidsdoel 3-3	4.876	4.550	1.251	451	451	451	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90
Totaal Lasten	27.141	41.410	28.379	40.077	5.077	5.077	677	677	677	677	677	677	677	677	677	677
Baten																
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening																
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving																
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	962	731	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	1.799	16.099	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-2	2.761	16.830	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	2.785	16.830	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 3	24.357	24.580	28.379	40.077	5.077	5.077	677	677	677	677	677	677	677	677	677	677

Toelichting op verloop lasten en baten

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Voor vrijwel alle maatregelen bij Ambitie 3 die opgenomen zijn in de begroting en het omgevingsprogramma geldt als belangrijkste basis het Klimaatakkoord. Het Klimaatakkoord kent harde afspraken voor de periode tot 2030 en een commitment voor de periode tot 2050. Provincies en andere overheden zijn samen verantwoordelijk voor het halen van de klimaatdoelstellingen.

Actueel is dat door de partijen die zitting hebben genomen in het kabinet in het coalitieakkoord afspraken gemaakt over aanscherping van de klimaatdoelen. Waar de doelstelling aanvankelijk was gesteld op een reductie van 49% in 2030, ten opzichte van het niveau in 1990, heeft dit kabinet zich vastgelegd op een reductie van 55% in 2030. De genoemde ambitie wordt door het kabinet bijgesteld in de Klimaatwet. Een en ander is een uitwerking van de in EU-verband voorgestelde doelstelling om in 2030 een reductie van 55% te realiseren.

Daarnaast zien we dat als gevolg van de oorlog in Oekraïne dat hogere overheden er nu extra op inzetten om het energiegebruik zo snel mogelijk terug te dringen en te verduurzamen. Het onderwerp heeft ook de aandacht van GS. Zo hebben we onze deelname bevestigd aan de brede verduurzamingscoalitie, om het energieverbruik komende winter te verlagen. Verder wordt bezien of het programma inclusieve energietransitie kan worden geïntensiveerd. Ook wordt extra ingezet op handhaving van de verplichte energiebesparingsnorm. Het pakket is nog in ontwikkeling, maar verwacht mag worden dat het ook op langere termijn zal leiden tot een extra inzet op besparen/verduurzamen om energiegebruik terug te dringen. Dit zal een extra impuls vragen om het aandeel duurzaam opgewekte energie te vergroten. Verwachting is dat ook de provincie aan deze opgaven (terugdringen energiegebruik en verduurzamen energievoorziening) een bijdrage zal willen leveren.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Deze opgave is nog incidenteel gefinancierd. Zoals te zien in de grafiek is er tot 2023 gemiddeld zo'n € 15 mln per jaar beschikbaar. Na 2023 is gedurende vier jaar een derde van het budget, namelijk € 5 mln beschikbaar. Daarmee kan wordt de helft van de huidige arbeidscapaciteit gefinancierd en is er geen ruimte voor financiering van andere zaken als onderzoek, participatieprocessen, onze bijdrage aan de RESsen, stimuleren van energiebesparing en zon op dak en dergelijk. Na 2027 is nog slechts enkele tonnen, terwijl de opgave alleen maar toeneemt en complexer wordt. Zo wordt er meer van de provincies verwacht bij het plannen en prioriteren van de aanleg van en aansluiting op de energie-infrastructuur.

Er worden baten verwacht vanaf 2022 om (een deel van) de arbeidskosten van de provincie voor het Klimaatakkoord te dekken, als een specifieke uitkering. Besluitvorming hierover is door het Rijk in gang gezet. In het meest recente voorstel wordt voor Zuid-Holland een aandeel beschikbaar gesteld, naast regulier budget, om de personele uitvoeringslasten Klimaatakkoord te dekken. De verwachting is dat dit ongeveer de helft van het gat in arbeidscapaciteit dekt. Een en ander is anticiperend verwerkt in de Voorjaarsnota 2022, maar dit kan tot bijstelling leiden in de Najaarsnota 2022 of Begroting 2023. Het kabinet neemt tevens het ROB advies over, dat aangeeft om in 2024 (op basis van opgedane ervaringen) te beslissen over de bijdrage voor 2025-2030. De basisarbeidscapaciteit voor de opgave is na de vaststelling van de begroting 2022 tot en met 2027 gefinancierd met incidentele provinciale middelen. De te ontvangen middelen van het Rijk voor personele inzet zullen een noodzakelijke aanvulling hierop vormen.

Indien dekking voor de personele inzet in Ambitie 3 niet wordt opgevangen uit het concernbrede arbeidscapaciteit budget zal voor Ambitie 3 vanaf 2025 een dekking van ongeveer € 5 mln per jaar benodigd zijn en vanaf 2027 circa € 10 mln. Hoeveel hiervan uit de provinciale middelen zal moeten worden gedekt is afhankelijk van de

rijksbijdrage voor de jaren 2025-2030, die bepaald worden in de loop van 2024 naar aanleiding van de evaluatie van de inzet van de middelen op basis van het ROB-advies over 2022 tot in 2024.

Prioritaire onderwerpen

Voor Beleidsdoel 3-1 is vanaf 2024 aan materieel budget circa € 1,5 à € 2 mln per jaar nodig voor de opgaven zon, wind, elektriciteitsinfra en -opslag, res-processen en lokale initiatieven/inclusieve energietransitie. Verdere uitwerking van het beleid en de incidentele en structurele dekking hiervan zal nader moeten uitgewerkt.

Afgesproken is dat na 2027 de dekking voor personele inzet is ingebed in de “reguliere bedrijfsvoering” en capaciteitsplanning. Van belang daarvoor is in ieder geval nadere helderheid over de middelen die vanuit het rijk komen. Deze verdere uitwerking zal een plaats moeten krijgen bij de uitwerking van het traject begroting in evenwicht.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

De middelen zoals opgenomen onder Beleidsdoel 3-2 zijn gereserveerd voor een investeringssubsidie aan Gasunie voor ontwikkeling en realisatie van de warmteleiding WLQ+ (PS besluit juni 2021). Omdat de Gasunie besluitvorming heeft uitgesteld naar medio 2022 is het mogelijk dat er nog wijzigingen volgen.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Warmtebedrijf

In de Begroting 2022 tot en met 2026 zijn onttrekkingen uit de bestemmingsreserve Warmtelinq in de lasten geraamd waarbij uitgegaan wordt van de kasritmes uit eerdere besluitvorming. Op basis van de huidige ontwikkelingen zullen de bedragen in de meerjarenbegroting naar verwachting moeten worden aangepast. Bij nieuwe besluitvorming worden de financiële effecten verwerkt in het eerstvolgende P&C product.

Prioritaire onderwerpen

Zie [Beleidsdoel 3-1](#). waar algemene ambitie-brede aandachtspunten ten aanzien van arbeidscapaciteit zijn benoemd

Daarnaast is voor Beleidsdoel 3-2 aan materieel budget vanaf 2024 circa € 2 mln per jaar nodig voor (cofinanciering) warmteprojecten, onderzoek en innovatie, verduurzaming gebouwen en cofinanciering (door)ontwikkeling (zon-, geo- en aqua-)warmtetechnieken.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Zie [Beleidsdoel 3-1](#)

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Zie [Beleidsdoel 3-1](#)

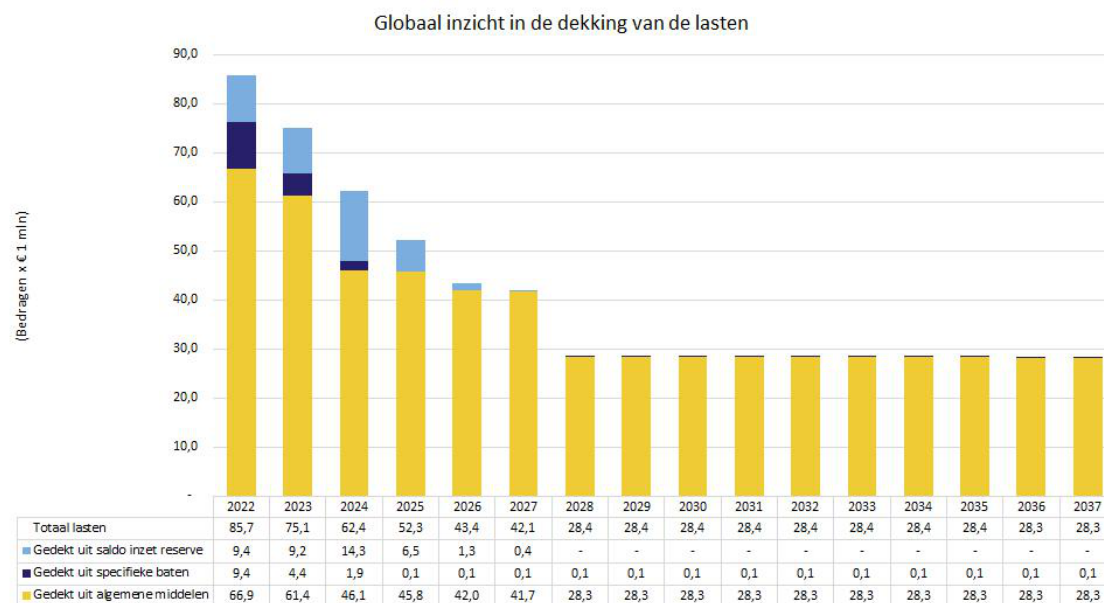
Prioritaire onderwerpen

Zie [Beleidsdoel 3-1](#). waar algemene ambitie-brede aandachtspunten ten aanzien van arbeidscapaciteit zijn benoemd

Daarnaast is voor Beleidsdoel 3-3 aan materieel budget vanaf 2024 circa € 2 mln à € 3 mln per jaar nodig voor intensivering VTH, voor (cofinanciering) verduurzamingsprojecten en doorontwikkeling innovatieve oplossingen.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen van het regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	85.704	75.051	62.357	52.291	43.366	42.101	28.384	28.380	28.376	28.372	28.367	28.363	28.358	28.353	28.349	28.348
Baten	9.448	4.422	1.864	66	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57
Totaal saldo lasten en baten	76.256	70.629	60.493	52.226	43.309	42.045	28.327	28.324	28.320	28.315	28.311	28.306	28.301	28.297	28.292	28.292
Toevoeging aan reserve	13.568	14.922	393	393	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	22.963	24.166	14.741	6.860	1.283	350	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	-9.396	-9.244	-14.348	-6.467	-1.283	-350	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	66.861	61.384	46.146	45.759	42.026	41.695	28.327	28.324	28.320	28.315	28.311	28.306	28.301	28.297	28.292	28.292

Tabel verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal																
4-1-1 Innovatie stimuleren	40.616	31.923	27.896	18.733	11.030	10.490	5.840	5.840	5.840	5.840	5.840	5.840	5.840	5.840	5.840	5.840
4-1-2 Transitie van de Greenports	2.758	2.908	957	955	955	955	955	955	955	955	955	955	955	955	955	955
4-1-3 Transitie Havencomplex	295	100	1.500	1.500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	790	1.390	1.256	1.256	1.256	1.256	160	160	160	160	160	160	160	160	160	160
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	3.689	4.069	3.817	3.564	3.564	3.564	885	885	885	885	885	885	885	885	885	885
Totaal beleidsdoel 4-1	48.148	40.389	35.426	26.008	16.805	16.265	7.840	7.840	7.840	7.840	7.840	7.840	7.840	7.840	7.840	7.840
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat																
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	9.621	8.332	7.495	7.096	7.089	6.758	4.677	4.673	4.669	4.665	4.660	4.656	4.651	4.646	4.641	4.641

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis	2.392	4.042	1.391	1.241	1.241	1.241	241	241	241	241	241	241	241	241	241	241
Totaal beleidsdoel 4-2	12.013	12.374	8.887	8.336	8.330	7.998	4.917	4.914	4.910	4.905	4.901	4.896	4.891	4.887	4.882	4.881
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme																
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	16.946	13.965	10.524	10.428	10.713	10.319	8.108	8.108	8.108	8.108	8.108	8.108	8.108	8.108	8.108	8.108
4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek	829	671	471	470	470	470	470	470	470	470	470	470	470	470	470	470
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	7.768	7.651	7.050	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049	7.049
Totaal beleidsdoel 4-3	25.543	22.287	18.045	17.947	18.231	17.838	15.627	15.627	15.627	15.627	15.627	15.627	15.627	15.627	15.627	15.627
Totaal Lasten	85.704	75.051	62.357	52.291	43.366	42.101	28.384	28.380	28.376	28.372	28.367	28.363	28.358	28.353	28.349	28.348
Baten																
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal																
4-1-1 Innovatie stimuleren	9.187	4.352	1.794	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-1	9.187	4.352	1.794	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme																
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	14	14	14	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	248	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57
Totaal beleidsdoel 4-3	261	70	70	66	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57
Totaal Baten	9.448	4.422	1.864	66	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57	57
Saldo lasten en baten Ambitie 4	76.256	70.629	60.493	52.226	43.309	42.045	28.327	28.324	28.320	28.315	28.311	28.306	28.301	28.297	28.292	28.292

Toelichting op verloop lasten en baten

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Alle negen economische top sectoren zijn in Zuid-Holland aanwezig. In Rotterdam bevindt zich het grootste Haven Industrieel Complex van Europa. Zuid-Holland is met het zeer prominente glastuinbouwcluster een wereldspeler in de voedselketen. Als spelers van essentieel belang voor de economie van Nederland en van de regio moeten zij zich vernieuwen en aanpassen als gevolg van energietransitie en digitalisering. Het vermogen om snel op deze ontwikkelingen in te spelen is bepalend voor onze concurrentiekracht. Innovatie, in het algemeen maar met name op deze gebieden, is essentieel. Zeker ook voor het mkb.

Wij stimuleren deze innovatie via subsidieregelingen, actieve rollen in regionale samenwerkingsverbanden en bijvoorbeeld het Startup in Residence programma. Efficiënt goederenvervoer en een optimaal functionerend logistiek systeem, zoals opgenomen in onze ambitie 'Bereikbaar Zuid-Holland', is daarbij essentieel voor zowel de tuinbouw in de greenports als het Haven Industrieel Complex.

De inhoud van de beleidsuitvoering in het economische domein bestaat de komende jaren uit:

- innovatie in de regio aanjagen en geleiden via onder meer startups, het mkb en grote samenwerkende partijen op gebied van overheid, onderzoek en bedrijfsleven (Beleidsdoel 4-1);
- de regionale economische 'infrastructuur' beheren die de afgelopen periode is gebouwd. Bij dit onderwerp gaat het om alle activiteiten in het kader van campussen, fieldlabs, sectorgerichte innovatieprogramma's en netwerken die in sectoren zijn ontstaan en versterkt (Beleidsdoel 4-1);
- regie voeren op werklocaties (Beleidsdoel 4-2);
- de Human Capital agenda vormgeven en uitvoeren (Beleidsdoel 4-2).

Genoemde taken zullen de komende collegeperiodes vrijwel volledig gericht zijn op de transities in klimaat, energie, duurzaamheid, circulariteit en digitalisering. Er kan pas worden uitgevoerd als er wordt bijgedragen aan de transities waardoor ook de brede welvaart wordt gestimuleerd.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Structureel provinciaal budget

Er is als structureel budget in totaal circa € 7 mln per jaar beschikbaar. Deze € 7 mln is bedoeld als vaste jaarsubsidie voor de InnovationQuarter-organisatie (2 mln), voor investeringen in bedrijventerreinen (€ 3,5 mln; momenteel duurzaamheid), voor een kleine post voor greenports en voor algemeen procesgeld economie. Dit zijn de enige structurele middelen voor het beleidsveld economie. Per jaar zal vanaf Najaarsnota 2022 de subsidie voor InnovationQuarter worden geïndexeerd.

Incidenteel provinciaal budget

Er is bij coalitievorming 2020-2023 incidenteel € 40 mln vrijgemaakt voor de invulling van het structurele beleid. De financiering stopt deels na deze vierjaarsperiode. Het gaat bijvoorbeeld om subsidieregelingen die innovatiekracht van de regio stimuleren zoals de Campusregeling en de provinciale cofinanciering van de Europese EFRO-regeling (opgeteld € 14 mln van de € 40 mln).

Ook in de periode vóór 2020-2023 is geïnvesteerd, in onder meer ruimtevaart in Noordwijk en Leiden (eenmalig € 15 mln); greenports (eenmalig € 10 mln), Life Science and Health (onder meer regeneratieve geneeskunde; € 7 mln), de ontwikkeling van fieldlabs (€ 5 mln) en het innovatieprogramma voor de maakindustrie (Smitzh; € 5 mln). Deze investeringen zullen hun kracht verliezen als ze worden stopgezet. Alleen al onderhoud en beheer hiervan zullen na 2023 dan geen plek hebben.

Om de fieldlab infrastructuur en van de huidige innovatieprogramma's verder te ontwikkelen is geen provinciaal budget beschikbaar na 2021. Ze worden tot en met 2023 gefinancierd uit externe EFRO middelen. Mogelijk is dit ook na 2023 het geval. Dit is echter onzeker.

Op gebied van innovatiekracht van het mkb is voor de MIT-subsidieregeling vóór aanvang van huidig college € 30 mln vrij gemaakt; 4 jaren van elk € 7,5 mln, tot en met 2023. Het Rijk legt eveneens € 7,5 mln per jaar in voor deze regeling. Er zal zonder ingreep voor MIT opgeteld circa € 15 mln per jaar wegvallen vanaf 2024. Terwijl in de jaarlijkse openstelling door de mkb'ers vaak het drievoudige van dit bedrag wordt aangevraagd. Een gevorderd idee is de MIT-regeling na 2023 open te stellen onder restrictie van bijdrage aan transities of andere zaken uit het opgestelde prioriteitenkader (afwegingskader) voor het economisch domein.

Het onderwerp Human Capital (€ 2 mln per jaar toegewezen bij start huidig college), de middelen voor transities (circa € 2 mln per jaar) en versterking van de economische infrastructuur bijvoorbeeld via de RNIZ-subsidieregeling (€ 1,5 mln per jaar) hielden in principe na 2023 op, maar bij Begroting 2022 is hier gedeeltelijk aan tegemoet gekomen door € 5,3 mln per jaar vrij te maken voor de periode 2024-2027 (RNIZ € 1 mln, Human Capital € 1 mln, Breed mkb € 0.5mln, Digitalisering € 1 mln, Circulair Zuid-Holland € 1.5 mln, Innovatieteam € 0.3mln).

Er is bij Begroting 2022 daarnaast voor de regionale begeleiding van de Groeiagenda voor deze periode € 0,5 mln per jaar vrijgemaakt.

T

ot slot is er een algemene stelpost van 4 jaar à elk € 2 mln opgenomen die op grond van plannen nader wordt ingevuld (2024-2027). Dit is gefinancierd uit de verhoging van de motorrijtuigenbelasting die bij Begroting 2022 is doorgevoerd.

Bij Beleidsdoel 4-2 (vestigingsklimaat) zal er:

- Na 2023 onvoldoende budget zijn om de 600 bedrijventerreinen van Zuid-Holland periodiek een investeringsimpuls te geven, bijvoorbeeld op gebied van duurzaamheid of energiebesparing. Er is € 3 mln per jaar structureel aanwezig in de provinciale middelen maar er is voor lange tijd naar schatting minimaal € 10 mln per jaar nodig. Vanuit project Begroting in Evenwicht wordt de komende periode het bestuurlijke gesprek gevoerd over rolneming van de provincie op onder meer ruimtelijke opgaven (dit speelt bijvoorbeeld ook bij greenports) en financiering van deze opgaven. Provincie-ambities lijken duidelijker realiseerbaar indien er daarbij ook deels eigen financiële middelen ingezet kunnen worden.
- Na 2027 geen planvormingssubsidie voor de detailhandel beschikbaar zijn (nu € 2 mln voor de huidige coalitieperiode). Het betreft bijdragen aan bijvoorbeeld 'bizzen' (bedrijveninvesteringszones), versterking winkelstructuren en aanpak leegstand.
- Na 2027 'procesgeld werklocaties' wegvallen. Dat betekent dat de mogelijkheid ontbreekt om koopstromenonderzoeken te doen, om behoeferamingen voor bedrijventerreinen en kantoren te laten opstellen, en om voor monitoring van detailhandel, kantoren en bedrijventerreinen noodzakelijke data te kunnen aanschaffen. Er is jaarlijks tussen € 0,8 en € 1 mln nodig.

Beide laatste posten kunnen tussen 2024 en 2027 worden gefinancierd uit de algemene stelpost van 4 jaar à € 2 mln die is gefinancierd uit de verhoging van de motorrijtuigenbelasting die bij Begroting 2022 is doorgevoerd.

Vanuit de EU is er in het kader van EFRO (Kansen voor West III, EU-periode 2021-2027) gemiddeld circa € 5 mln per jaar beschikbaar. De zeggenschap over de invulling daarvan ligt geheel bij de provincie, maar de gelden worden bewaard en geregistreerd bij de Management Autoriteit, gemeente Rotterdam. Het gemoeide bedrag is daarmee niet zichtbaar in de budget-tabellen van de provincie. Voor de komende coalitieperiode van 2024 tot en met 2027 is er € 20 mln beschikbaar. In de meest recente provinciale bestedingsstrategie is opgenomen dat deze middelen in eerste aanleg worden besteed aan fieldlabs, campussen en innovatieprogramma's. De bijdrage aan de transitie naar een duurzame, digitale en inclusieve economie zal de komende periode hierbij het afwegingscriterium zijn.

Verwachting is dat er in de nabije of verdere toekomst naast EFRO extra externe middelen bij zullen komen. Er zijn echter veel onzekerheden en invulling loopt uit fase met onze eigen besluitvormingscyclus. We weten niet hoe groot de bedragen zullen zijn, op welk moment ze duidelijk worden, en welke randvoorwaarden er bij zullen horen. Bijvoorbeeld in het kader van het Europese herstelfonds, het Nationaal Groeifonds, het Just Transition Fund en de Recovery and Resilience Facility.

Voor provinciale cofinanciering van middelen van het Rijk en uit Europa (bijv. EFRO, Interreg) zijn geen structurele middelen beschikbaar. De afgelopen jaren is gefinancierd met incidentele middelen. Cofinanciering is bij bijvoorbeeld EFRO niet verplicht. Bij andere regelingen kan dat wel het geval zijn. Een mogelijkheid is dat er de komende jaren vaker gevraagd zal worden om cofinanciering omdat er meer externe fondsen beschikbaar komen. Door cofinanciering verkrijgt de provincie extra zeggenschap en flexibiliteit bij de toewijzing van middelen en worden meer gelden beschikbaar gemaakt voor innovatie in de regio.

In april 2021 is de eerste tranche toekenningen uit het Nationale Groeifonds bekend gemaakt. Voor Zuid-Holland gaat het om middelen voor onder andere regeneratieve geneeskunde, voor quantumtechnologie op gebied van digitalisering, voor investeringen in groene waterstof en voor Artificial Intelligence. Alleen al een goede geleiding en 'matching' van deze middelen aan projecten zal van ons als provincie inzet vragen. Daarnaast kan ons mogelijk worden gevraagd om inhoudelijke cofinanciering, al is de huidige inschatting dat dit niet of zeer beperkt zal plaats vinden.

Gezamenlijke regionale financiering van provinciethema's

Er wordt momenteel inspanning gepleegd om meer gezamenlijke regionale financiering samen te stellen op thema's die de provincie belangrijk vindt voor Zuid-Holland, maar tot nu toe voor het grootste deel zelf betaalde. Voorbeelden zijn de Human Capital Agenda en Accez (circulaire ontwikkeling via praktijkcases in de regio). Dit moet leiden tot minder druk op de provinciekas bij gelijkblijvend inspanningsniveau voor de regio.

Prioritaire onderwerpen

Prioritair thema: transities

Zowel op Europees als op nationaal niveau wordt volop ingezet op transities. Momenteel vertaalt zich dit bij onze provincie in Klimaat en Energie, Circulariteit en Digitalisering. Wij willen de transitie van de economie versnellen. Doelstelling is om alle taken binnen het economisch domein, dus zowel op gebied van werklocaties, op gebied van innovatie-activiteiten, op gebied van Human Capital als op gebied van beheer van de regionale economische infrastructuur, alléén uit te voeren als wordt bijgedragen aan de transities, rekening houdend met brede welvaart.

De huidige schaarste aan grondstoffen maakt circulariteit een nog grotere prioriteit. De actuele oorlog in de Oekraïne maakt dat nu ook extra zichtbaar en voelbaar. Om de transitie naar een Circulair Zuid-Holland te realiseren, gaan steeds meer provinciale ambities aan de slag met circulair. Hiermee wordt dit een regulier onderdeel van het werk en de middelen in de ambities. Daartoe wordt voor elke ambitie een agenda opgeleverd met de bijdrage die zij levert aan de transitie naar een circulaire maatschappij. Dit vindt plaats om het uiteindelijke doel - 50% circulair in 2030, 100% in 2050 – te bereiken.

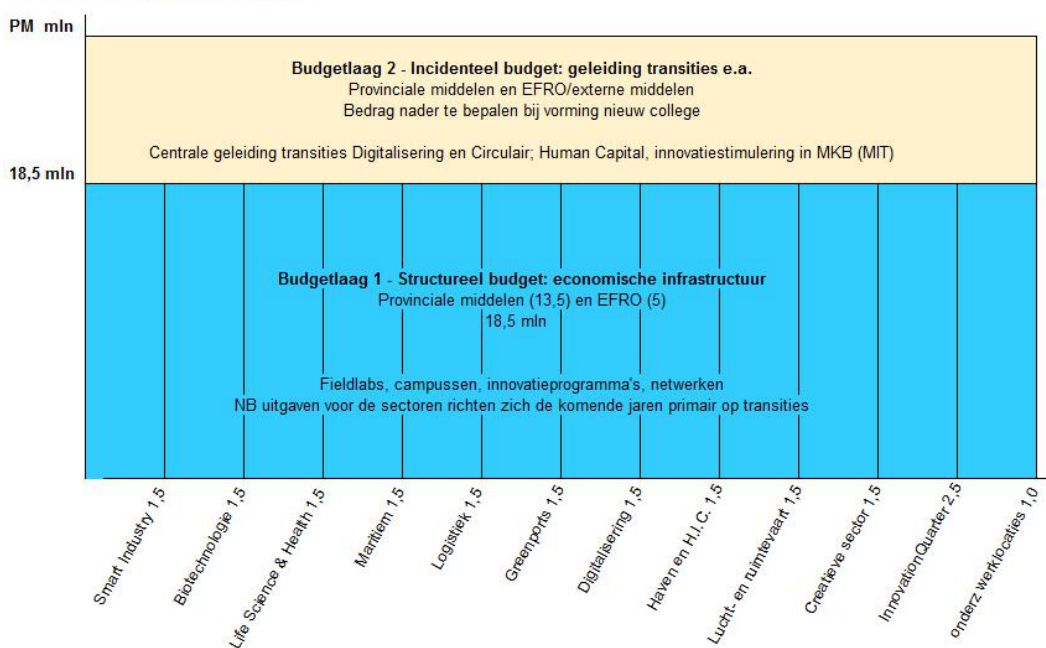
Onder meer op grond van onze committering aan de afspraken uit het huidige Klimaatakkoord en het Grondstoffenakkoord die elke 30 jaar of langer lopen, is er incidenteel maar wel voor lange termijn budget voor centrale geleiding en coördinatie nodig. Voor de periode 2024-2027 is al € 2,5 mln per jaar klaar gezet bij begroting 2022. De opbouw van de financieringsbehoefte van Ambitie 4 op deze gebieden is in onderzoek. Dit zal input zijn voor het nieuwe college 2024-2027. Momenteel wordt naast de transitiebudgetten zelf bij de beleidsprestatie Werklocaties circa € 3 mln per jaar besteed aan duurzaamheid en energiebesparing op bedrijventerreinen.

Prioritair thema: incidentele financiering uit provinciale middelen - instandhouding economische infrastructuur vanaf periode 2024-2027

De aanwezige budgetten voor het economisch domein (de afgelopen jaren € 40 mln per jaar of hoger) worden vrijwel geheel gefinancierd uit provinciale middelen. Ze lopen de komende jaren sterk terug omdat ze incidenteel gefinancierd zijn. Er is slechts € 7 mln aan structurele middelen aanwezig. Voor de periode 2024-2027 is daar vorig jaar circa € 9 mln per jaar aan toegevoegd. Vanaf 2028 resteert alleen de genoemde € 7 mln.

Gezien de aard van het economisch domein wordt gestreefd naar een gelaagde budgetopzet. De afgelopen jaren is gewerkt aan het opbouwen van de regionale economische infrastructuur. Het vervolgens in stand houden hiervan is noodzakelijk. Dit betekent dat er, anders dan in het verleden, vanaf nu sprake is van een structurele taak op dit vlak. Aanvullend hierop volgen activiteiten gefinancierd met een langjarig incidenteel budget.

Opzet jaarbudget EZ vanaf 2024

Voor het in stand houden van de basis infrastructuur op economisch gebied is een absoluut minimum van € 18,5 mln nodig. Voor extra impulsen wordt hiermee geen ruimte gemaakt. Gezien de aard van de infrastructurele taken zou dit bedrag structureel beschikbaar moeten worden, afhankelijk van de bestuurlijke keuze om hier inderdaad de noodzakelijke middelen voor vrij te maken.

Dit minimum voor de basis infrastructuur bestaat uit:

- Eerder opgezette en nu te beheren netwerkstructuren (zoals in de Rotterdamse Haven en de Greenports);
- De aangelegde campus- en fieldlabstructuur (testlocaties in de regio voor innovaties);
- MKB-gerichte innovatieprogramma's zoals Smitzh en Agritech, en 'voucherregelingen' voor het MKB;

Dit is uitgaand van de 9 of 10 topsectoren in de regio a gemiddeld € 1,5 mln in totaal € 15 mln.

Daarbij komt de jaarlijkse vaste subsidie aan de InnovationQuarter-organisatie (circa € 2,5 mln). En er is voor beleidsondersteuning op gebied van werklocaties, zoals koopstromenonderzoeken en inkoop van statistieken voor de bedrijventerreinen-, kantoren- en winkelcentramarkt, € 0,8 a € 1 mln per jaar nodig.

Taken met (langjarig) incidenteel karakter

Het huidige beeld van incidentele onderwerpen is:

- Centrale coördinatie en begeleiding transities Digitalisering, Circulair Zuid-Holland en Groeiagenda

De financieringsbehoefte 2024-2027 is momenteel in onderzoek. Dit zal input zijn bij de coalitie-onderhandelingen na de verkiezingen van maart 2023. Voor alle duidelijkheid melden wij hier erbij dat de inhoudelijke uitvoering van de transities moet plaatsvinden binnen de reguliere opgaven en ambities van de provincie.

- **Innovatie via het MKB: de MIT-subsidieregeling**
De financieringsvraag is momenteel in onderzoek. De provincie is voor deze post afhankelijk van het ministerie van EZK. Zolang het ministerie de regeling verlengt en er cofinanciering wordt vereist, is het vervolgens aan de provincie om hier wel of niet op in te gaan. Er loopt momenteel zowel een landelijke als een interne evaluatie van deze regeling. Dit zal input zijn bij de coalitie-onderhandelingen na de verkiezingen van maart 2023.
- **MKB-deals: de subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland** wordt momenteel geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie wordt bij de Begroting 2023 voorgesteld of en hoe de subsidieregeling wordt gecontinueerd en het bijbehorend subsidieplafond wordt opgehoogd.
- **Ruimtelijke economie:** vanuit project Begroting in Evenwicht wordt de komende periode het bestuurlijke gesprek gevoerd over rolneming van de provincie op onder meer ruimtelijke opgaven. Dit speelt in het economisch domein voor met name bedrijventerreinen en greenports.
- **Human Capital.** Het lijkt er sterk op dat vanuit het Just Transition Fund een groot bedrag voor specifiek de regio Rijnmond beschikbaar komt.

Uiteraard zal bij deze vraagstukken ook in de volle breedte worden bekeken of financiering via externe middelen een mogelijkheid is.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Gezien het karakter van de aandachtspunten in de beleidsuitvoering, de budgetfluctuaties en de prioritaire onderwerpen is ervoor gekozen om het economisch domein (Beleidsdoelen 4-1 en 4-2) centraal te beschrijven. Deze centrale beschrijving is opgenomen bij [Beleidsdoel 4-1](#). Waar nodig wordt daar aangegeven wat specifiek Beleidsdoel 4-2 betreft.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Zie [Beleidsdoel 4-1](#).

Prioritaire onderwerpen

Zie [Beleidsdoel 4-1](#).

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Onder het beleidsdoel 'Erfgoed, cultuur en toerisme' valt een aantal wettelijke taken, te weten het provinciaal archeologische depot, bescherming van archeologie en werelderfgoed en uitvoering van onze provinciale taken voor ondersteuning van bibliotheken. Daarnaast zijn er bestuurlijke afspraken in IPO-verband met Rijk en VNG op het gebied van de restauratie van rijksmonumenten, ondersteuning van gemeenten op het gebied van monumentenzorg en instandhouding van een basisvoorziening voor cultuur, met name gericht op jongeren.

Om uitvoering te geven aan de bestuurlijke afspraken op het gebied van restauratie rijksmonumenten is in 2012 gestart met de uitvoering van Erfgoedlijnen in samenwerking met zo'n 300 externe partners. Deze netwerkende werkwijze sluit goed aan bij het gedachtegoed van het Europese Verdrag van Faro. Erfgoedlijnen worden door het Rijk genoemd als voorbeeld hiervan. Bovendien is de netwerkende werkwijze een vorm van participatie die de Omgevingswet (inwerkingtreding voorzien per 1 januari 2023) voorstaat.

In 2021 is de provinciale taak op het gebied van toerisme opgenomen in het Omgevingsbeleid. De doelstelling is dat in 2030 elke Zuid-Hollander profiteert van toerisme. Om dat te bereiken zullen toerisme en de maatregelen moeten bijdragen aan onze provinciale en maatschappelijke opgaven.

In deze collegeperiode is geïnvesteerd in herstel van de budgetten voor cultuurparticipatie. Na een periode van gelijkblijvende budgetten is er in 2019 gekozen voor een intensivering. Mede daardoor hebben de verbonden partijen de veerkracht getoond om ondanks de beperkingen tijdens de pandemie hun programma's succesvol door te zetten. Met goede resultaten in de samenwerking met gemeenten, scholen en cultuurinstellingen. Dankzij het onderzoek van bureau DSP zetten we onze verbonden partijen extra in hun kracht om meer doelgroepen te bereiken die nu de weg naar cultuur niet of nauwelijks weten te vinden.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Bij de Staten leeft de wens om het provinciale beleid op het gebied van erfgoed, cultuur en toerisme structureel voor de middellange tot lange termijn te financieren. Tot nu toe is dit beleid echter grotendeels incidenteel gefinancierd, zo ook in deze collegeperiode. Om het huidige beleid op het gebied van Erfgoed, Cultuur en Toerisme te behouden is jaarlijks € 22,5 mln nodig. Dit is gelijk aan het budget dat in 2022 is begroot voor de uitvoering van structurele taken, zoals de restauratie van rijksmonumenten, (groot) onderhoud van molens, erfgoedlijnen, archeologie, ondersteuning van de culturele infrastructuur via de boekjaarinstanties en toerisme. Vanaf 2024 is er jaarlijks € 15,5 mln. begroot en vanaf 2028 daalt het begrote budget naar € 13,3 mln (provinciaal budget 10,8mln en rijksbudget 2,5 mln). Dit vanwege het wegvallen van de provinciale bijdrage aan middelen voor de restauratie van rijksmonumenten.

Het bedrag van € 13,3 mln. is dus structureel opgenomen in de begroting voor onze taken op het gebied van cultuur, erfgoed en toerisme. Het grootste gedeelte hiervan (€ 8,5 mln.) is bestemd voor de boekjaarsubsidies aan onze culturele instellingen, Erfgoedhuis en Probiblio. Daarnaast bestaat dit voor een deel (€ 2,5 mln) uit gedecentraliseerde rijksmiddelen voor de restauratie van rijksmonumenten. De resterende € 2,3 mln. is bestemd voor onder andere de huur van het archeologisch depot (€ 0,3 mln.), herbestemming van rijksmonumenten (€ 0,5), onderhoud van molens (€ 1,1 mln.), toerisme (€ 0,2 mln) en Unesco Werelderfgoed Limes (€ 0,18 mln). Zonder aanpassing van dit bedrag naar het niveau van 2022 kunnen ambities, zoals opgenomen in de Omgevingsvisie Zuid-Holland, niet meer volledig gerealiseerd worden.

Prioritaire onderwerpen

Bij de prioritaire onderwerpen maken we onderscheid in de korte termijn (voor de Begroting 2023) en de middellange en lange termijn (vanaf 2024).

Korte termijn (Begroting 2023):

- Indexering middelen restauratie rijksmonumenten: In 2022 worden de bestuurlijke afspraken over de decentralisatie van de rijksmiddelen voor restauratie van rijksmonumenten geactualiseerd. In IPO-verband is afgesproken daarbij ook de indexering van de gedecentraliseerde rijksmiddelen te verwerken in de provinciale begrotingen. Het gaat hier om een structurele verhoging van het budget voor de restauratie van rijksmonumenten van ongeveer € 0,3 mln. Ook de gedecentraliseerde rijksmiddelen voor het Provinciaal Steunpunt voor Monumenten en Archeologie worden geïndexeerd, waarmee de boekjaarsubsidie voor Erfgoedhuis structureel wordt verhoogd met ongeveer € 0,03 mln per jaar.
- Indexering boekjaarsubsidies culturele instellingen, Erfgoedhuis en Probiblio: in de afgelopen jaren zijn de boekjaarsubsidies voor de culturele instellingen en Erfgoedhuis geïndexeerd, wat gecontinueerd wordt met de Begroting 2023. Voor Probiblio is tot en met 2022 geen indexatie van de bijdrage toegepast, gezien de positieve financiële positie. In overleg met de provincie heeft Probiblio zich ingezet voor de afbouw van de egaliseringsreserve. Dit was een voorwaarde om in aanmerking te komen voor indexering bij de Begroting 2023. Wij zullen in 2022 indexeringsbeleid vaststellen. Waarbij voor de boekjaarsubsidies van de culturele instellingen voortaan zal worden geïndexeerd om deze instellingen lange termijn zekerheid te bieden. Dit zal bij begroting 2023 ingaan.

- Zoals toegezegd aan uw Staten bij bespreking begroting 2022 willen wij de culturele instellingen, Erfgoedhuis en Probiblio voldoende ruimte geven om de terugval van de intensivering op deze boekjaarsubsidies op te kunnen vangen. Daarom zullen wij de intensivering op de boekjaarsubsidies niet alleen borgen in de begrotingen voor de jaren 2023 én 2024 maar doortrekken tot 2028

Middellange en lange termijn (na 2024)

Bij begroting 2022 heeft Provinciale Staten ook discussie gevoerd over de verdere structurele bijdrage aan cultuur. Er is meegegeven dat Provinciale Staten een voorkeur heeft om het cultuurprogramma op het huidige niveau te behouden. Gedeputeerde Staten heeft gekozen om deze ambitie te bekijken tot 2028 omdat hierna een afweging gemaakt moet worden ten opzichte van andere ambities, Mede in het licht van de onzekerheden zoals in deze kadernota benoemd zijn. Daartoe zal Gedeputeerde Staten bij begroting met een voorstel komen op onderstaande onderdelen;

- Erfgoedlijnen
- Toerisme
- Groot onderhoud molens
- Publieksbereik archeologie
- Cultuurhistorische landschappen en Erfgoeddeal
- Restauratie en herbestemming rijksmonumenten

Bij begroting 2023 zal ten behoeve van de continuïteit van de instellen in ieder geval tot 2028 het volgende per jaar geboekt worden;

- Intensivering Erfgoedhuis € 0,2 mln
- Een solide en laagdrempelige culturele infrastructuur voor met name kinderen en jongvolwassenen in Zuid-Holland incl. intensivering van de culturele instellingen € 1 mln.

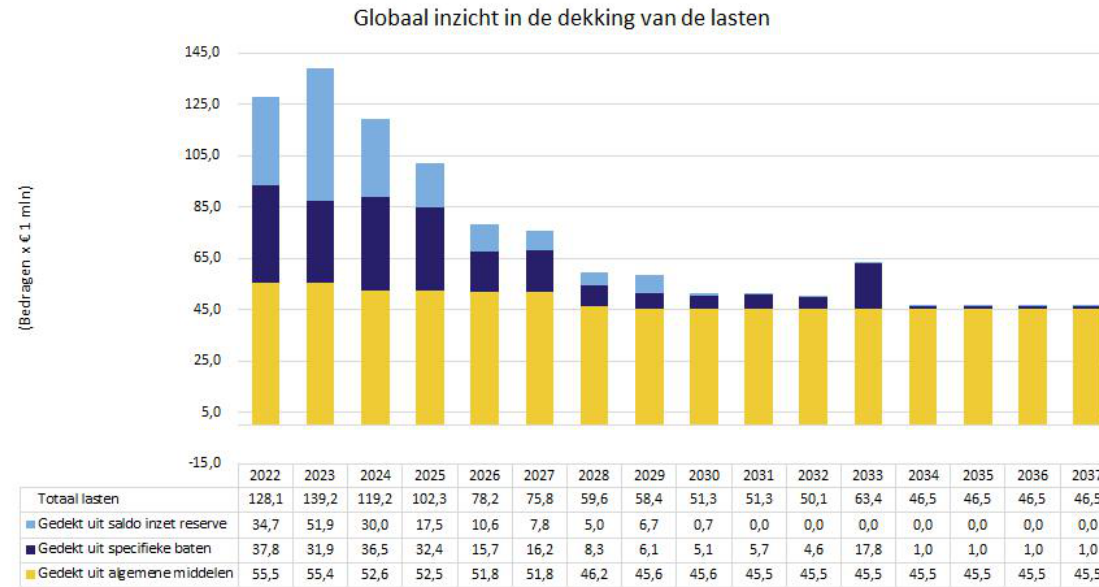
Bij begrotingsbehandeling 2022 is reeds ingeboekt tot 2028 de provinciale middelen voor de restauratie van rijksmonumenten € 2 mln per jaar.

Kasritme subsidies onderhoud molens: in navolging van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zal vanaf 2025 het budget voor onderhoud molens de realiteit van de subsidieaanvragen volgen in plaats van de nu gebruikelijke gelijke verdeling van het budget over de jaren. De huidige 6-jarige cyclus voor subsidies onderhoud molens loopt tot en met 2024. Vanaf 2025 zal het budget een grilliger verloop kennen met een piek in 2025 (jaar 1 van de cyclus). Op grond van de huidige systematiek, die gelijk loopt met de onderhoudssubsidies van het Rijk, is vooraf een goede inschatting te maken van de budgetten jaarlijks nodig zijn. Over het geheel van 6 jaar wijzigt het budget niet.

Cultuurparticipatie is primair een taak van gemeenten. Maar om de gemeenten bij hun taak te helpen, betalen wij mee aan de Basisvoorziening Cultuurparticipatie (bestaande uit Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie en de Stichting Educatieve Orkest Projecten). De opdracht van de Staten in de Omgevingsvisie doelt op het waarborgen van de huidige basisvoorziening Cultuurparticipatie. De uitvoering hiervan bestaat uit continuering van de subsidie aan Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie en Stichting Educatieve Orkest Projecten gericht op meer actieve en passieve deelname van kinderen en jongeren aan cultuur. Deze worden tot 2028 opgenomen in de begroting.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	128.075	139.221	119.184	102.315	78.153	75.810	59.560	58.370	51.311	51.260	50.125	63.400	46.545	46.542	46.540	46.540
Baten	37.812	31.862	36.528	32.387	15.687	16.187	8.318	6.082	5.089	5.701	4.568	17.846	993	993	993	993
Totaal saldo lasten en baten	90.263	107.359	82.656	69.928	62.467	59.624	51.242	52.288	46.222	45.559	45.556	45.554	45.551	45.549	45.547	45.546
Toevoeging aan reserve	9.037	10.729	16.195	13.586	13.586	13.586	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	43.779	62.669	46.208	31.041	24.228	21.384	5.037	6.734	671	10	10	10	10	10	10	10
Totaal reserves	-34.742	-51.940	-30.013	-17.456	-10.643	-7.798	-5.037	-6.734	-671	-10	-10	-10	-10	-10	-10	-10
Totaal	55.521	55.419	52.644	52.473	51.824	51.826	46.205	45.553	45.551	45.549	45.546	45.544	45.541	45.539	45.537	45.536

Verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur																
5-1-1 Natuur	78.758	97.949	84.464	73.076	55.456	54.658	44.510	43.320	36.261	36.210	35.075	48.351	31.495	31.493	31.490	31.490
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	8.594	4.454	2.995	2.995	2.995	2.995	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200
5-1-3 Faunabeheer	6.056	6.448	5.466	5.466	5.456	4.366	5.670	5.670	5.670	5.670	5.670	5.670	5.670	5.670	5.670	5.670
Totaal beleidsdoel 5-1	93.408	108.852	92.925	81.537	63.907	62.019	51.381	50.191	43.132	43.081	41.945	55.221	38.365	38.363	38.361	38.360
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw																
5-2-1 Vitale landbouw	16.494	13.123	10.963	7.755	6.765	6.310	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	11.540	10.015	8.477	6.921	1.421	1.421	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88
Totaal beleidsdoel 5-2	28.034	23.138	19.441	14.675	8.185	7.730	2.118	2.118	2.118	2.118	2.118	2.118	2.118	2.118	2.118	2.118

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Beleidsdoel 5-3 Leven met water																
5-3-1 Waterveiligheid	3.519	4.018	4.355	3.644	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601	3.601
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	3.114	3.213	2.463	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460	2.460
Totaal beleidsdoel 5-3	6.633	7.231	6.818	6.103	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061	6.061
Totaal Lasten	128.075	139.221	119.184	102.315	78.153	75.810	59.560	58.370	51.311	51.260	50.125	63.400	46.545	46.542	46.540	46.540
Baten																
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur																
5-1-1 Natuur	20.628	21.139	26.935	26.144	14.944	15.444	7.575	5.339	4.346	4.958	3.825	17.103	250	250	250	250
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	739	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5-1-3 Faunabeheer	726	726	313	313	313	313	313	313	313	313	313	313	313	313	313	313
Totaal beleidsdoel 5-1	22.093	21.865	27.248	26.457	15.257	15.757	7.888	5.652	4.659	5.271	4.138	17.416	563	563	563	563
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw																
5-2-1 Vitale landbouw	9.314	3.514	2.621	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	5.580	5.658	6.176	5.500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 5-2	14.894	9.172	8.797	5.500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 5-3 Leven met water																
5-3-1 Waterveiligheid	53	53	53	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	772	772	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430
Totaal beleidsdoel 5-3	825	825	483	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430
Totaal Baten	37.812	31.862	36.528	32.387	15.687	16.187	8.318	6.082	5.089	5.701	4.568	17.846	993	993	993	993
Saldo lasten en baten Ambitie 5	90.263	107.359	82.656	69.928	62.467	59.624	51.242	52.288	46.222	45.559	45.556	45.554	45.551	45.549	45.547	45.546

Toelichting op verloop lasten en baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Met het onderdeel 'Gezonde Natuur' streven we naar vitale natuur, versterking van biodiversiteit en fraaie landschappen die beginnen bij de voordeur en zich uitstrekken tot de kernen van natuurgebieden, verbonden met water en erfgoed. Met deze inzet voor natuur en biodiversiteit faciliteert de provincie Zuid-Holland bovendien ook een economisch systeem dat uitgaat van de kwaliteit van ons natuurlijk kapitaal: voldoende schoon drinkwater en zoetwater, oppervlaktewater van goede kwaliteit, gezonde bodems (die CO₂ vastleggen), het waterzuiverende vermogen van de natuur, bestuiving en natuurlijke plaagregulatie. De provincie wil voortbouwen op de ervaringen die zijn opgedaan binnen succesvolle samenwerkingsprojecten.

De natuur komt steeds meer onder druk te staan door onder andere klimaatveranderingen, bodemdaling, landbouw en stikstof. Dit terwijl we nu al niet voldoen aan afgesproken normen uit regelgeving op Rijks- en Europees niveau (wet Natuurbescherming, Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en Kaderrichtlijn Water (KRW).) Het is noodzakelijk hier verandering in te brengen en het basiskwaliteitsniveau op peil te brengen, niet alleen vanwege de intrinsieke waarde van de natuur, maar ook vanwege de economische voordelen zoals vestigingsfactor en gezondheidsbevordering. Daarnaast is het een randvoorwaarden voor vergunningverlening om te voldoen aan de Wet Natuurbescherming.

De achtergrond van het beleid wordt met name gevormd door de Wet natuurbescherming, het Natuurpact en het Programma Natuur, het Klimaatakkoord, Stikstofwet, Klimaatwet, Waterwet, EU-afspraken over Natura2000 en enkele convenanten en overeenkomsten. Met uitzondering van convenanten en overeenkomsten is er sprake van naar aard structureel beleid. Dit structurele beleid krijgt uitvoering via veel (soms tijdelijke) maatregelen. De incidentele middelen die de afgelopen collegeperiodes beschikbaar zijn gesteld zijn inmiddels bestemd.

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Het Rijk trekt tot 2035 in totaal € 25 mld uit voor een Nationaal Programma Landelijk Gebied. Via een integrale gebiedsgerichte aanpak met betrekking tot natuur / landbouw/ stikstof / waterkwaliteit / bodem / klimaat komen er grote aanpassingen in het landelijk gebied. Deze transitie raakt het hele landelijk gebied en niet alleen de stikstofgevoelige locaties. Het betreft hier inhoudelijke kansen, versterking en versnelling van natuur en biodiversiteit (naast wat er al gebeurt in de stikstofaanpak), waterkwaliteit (KRW), landbouw, klimaat en recreatie in relatie tot natuur. Momenteel worden de kansen via de gebiedsplannen uitgewerkt, waarna er (naar verwachting in 2023) afspraken tussen provincie en Rijk gemaakt worden over de uitvoering en de bijbehorende middelen.

Natuur

De provincie Zuid-Holland is conform de Wet Natuurbescherming verantwoordelijk voor een gunstige staat van instandhouding van het leefgebied van in Europese wetgeving aangewezen soorten binnen en buiten de natuurgebieden. en investeert in bevordering van biodiversiteit in de gehele provincie.

Programma Natuur

Om de stikstofproblemen op te lossen zijn naast reductie van stikstofuitstoot ook extra natuurherstel en/of verbetermaatregelen nodig om de doelen in de Natura2000-gebieden te halen. Het Rijk stelt hier geld voor beschikbaar via Uitvoeringsprogramma Natuur. Voor het maatregelenpakket, voor 2021 tot en met 2023, zijn de afspraken tussen het ministerie van LNV en de provincie Zuid-Holland vastgelegd met een specifieke uitkering (SPUK1). Voor de provincie gaat het om € 28,2 mln voor de jaren 2021, 2022 en 2023. Tijdens de uitvoering van

deze SPUK1 loopt de voorbereiding voor de 2^e fase van de SPUK, waarin het uitvoeringsprogramma Natuur van 2024 t/m 2030 wordt vastgelegd. Hiervoor worden in 2023 afspraken met het Rijk vastgelegd.

Realisatie Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Voor een groot deel van het nog te realiseren NNN zijn de gronden beschikbaar en wordt de natuur de komende jaren gerealiseerd. Voor circa 2.000 ha worden nu de concrete inrichtingsplannen gemaakt en vervolgens vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd; de daadwerkelijke uitvoering van de inrichtingsmaatregelen vindt gefaseerd plaats in 2022 t/m 2026. Voor de laatste hectares zijn de gronden nog niet beschikbaar. De evaluatie van het Natuurpact door het Planbureau voor de Leefomgeving in 2021 laat zien dat alle provincies moeite hebben om de laatste cruciale hectares beschikbaar te krijgen en het NNN uiterlijk in 2027 af te ronden. Medio 2021 is het Handelingskader NNN door PS vastgesteld, waarmee een versnelling in realisatie mogelijk wordt gemaakt. In het handelingskader is onder andere het subsidie-instrumentarium voor zelfrealisatie verruimd, waaronder verhoging van de beheervergoeding. En er is een meer actieve verwervingsstrategie vastgesteld, waarbij volledige schadeloosstelling geboden kan worden bij grondverwerving en waarbij als ultieme consequentie onteigening ingezet kan worden. Een instrument dat helemaal onder in de instrumentenkoffer zit, maar wel nodig kan zijn voor de laatste cruciale hectares.

Bevorderen biodiversiteit

Het thema biodiversiteit is, buiten de natuurgebieden, tot op heden vooral aangepakt op basis van incidentele impulsen (zoals het Actieplan Boerenlandvogels) en kansen die zich voordeden benutten, zoals bijvoorbeeld in combinatie met de trajectaanpak van provinciale wegen.

Mede gezien het belang van biodiversiteit voor een leefbaar Zuid-Holland en de toenemende druk vanuit verstedelijking, stikstofdepositie en klimaatverandering, hebben Gedeputeerde Staten deze opgave in 2021 aangewezen als dwarsdoorsnijdend thema. De aanwijzing als dwarsdoorsnijdend thema betekent in praktijk dat 'natuurinclusief handelen' in alle provinciale opgaven beslag gaat krijgen. Dit betekent dat er ook voldoende (financiële) ruimte moet zijn in andere opgaven om resultaten te kunnen behalen.

Faunabeheer en groene Vergunningverlening, toezichthouden en handhaving (VTH)

In 2021 is het beleid voor soortenbescherming, faunabeheer, exoten en dierenopvang verder uitgewerkt. Met het nieuwe soortenbeleid bepaalt Zuid-Holland de koers voor natuurbescherming en - versterking binnen én buiten de natuurgebieden. Dit gebeurt zowel door actieve soortenbescherming als via de vergunning- en ontheffingverlening. De samenhang met faunabeheer en exoten komt hierin dan ook nadrukkelijk naar voren. In 2022 zal het Richtinggevend kader Soortenbeleid worden uitgewerkt tot een formeel ontwerpbesluit soortenbeleid met hierbij toevoegingen voor de ontwerp-omgevingsvisie, ontwerp-omgevingsverordening, ontwerp-programma en ontwerp-beleidsregels. Hierbij zullen ook financiële gevolgen van keuzes in beeld worden gebracht.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

- De middelen binnen beleidsdoel gezonde natuur lopen na 2027 fors terug als gevolg van de geplande afronding van de aanleg van het NNN (begroting 2022 € 36,3 mln). De dekking loopt grotendeels via de reserve, om die reden laten ook de baten een dalend beeld zien.
- Voor programma Natuur ontvangen we van het Rijk in de periode tot en met 2025 € 26,6 mln . De lasten en baten gemoeid met deze Rijksbijdrage zijn verwerkt in de cijfers. Met het Rijk wordt gesproken over fase 2 van Programma Natuur middelen vanaf 2024. Het Rijk moet deze middelen voor fase 2 nog toezeggen en deze zijn dan ook nog niet verwerkt in de cijfers zoals hiervoor gepresenteerd. De uit deze Rijksmiddelen gedekte arbeidscapaciteit vanaf 2024 is ook nog niet verwerkt in de begroting .
- Bij begroting 2021 zijn incidenteel extra middelen in de begroting opgenomen voor boerenlandvogels. Dit budget loopt af in 2023 (€ 1,5 mln).
- De daling van het budget in 2024 wordt voor € 0,9 mln verklaard doordat vanuit de middelen bij het coalitieakkoord incidenteel € 0,6 mln zijn toegevoegd voor uitvoering van de Wet Natuur/VTh en € 0,3 mln voor Faunabeheer. De leges gekoppeld aan deze incidentele verhoging vervallen eveneens waardoor de baten eveneens dalen.

- De bij begroting 2022 toegekende € 2 mln per jaar voor de periode 2022 t/m 2027 wordt ingezet voor de structurele biodiversiteitstaak en in het bijzonder voor boerenlandvogels, deltaplan biodiversiteit, bijenlandschappen, soortenbeleid, monitoring en iconsoorten.
- De bijdrage van de Europese Unie en de bijdrage van derden voor natuurbeheer is vanaf 2023 nog niet opgenomen in begroting. Het gaat om orde grootte € 4 mln. Zodra duidelijk is welke bijdrage van de EU/derden de provincie zal ontvangen, verwerken we dit in de begroting.
- Het structurele budget is afgerond € 37 mln. Dit wordt ingezet voor de uitvoering van het natuurbeheer (€ 21 mln), N2000 (€ 3,6 mln), WnB/VTH (3 mln), Faunabeheer, monitoring (€ 1,3 mln), uitvoeringskosten RVO (€ 1 mln) en doorbelaste apparaatskosten (€ 4,7 mln).

Prioritaire onderwerpen

VTH/Wet natuurbescherming, Soortenbescherming

Sinds 2017 zijn de provincies, door de invoering van de Wet natuurbescherming, verantwoordelijk voor het natuurbeleid. Het bestaande natuurbeleid voor soortenbescherming, fauna- en exotenbeheer is momenteel in grote lijnen beschreven in onder andere de Visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving. Vanuit de praktijk komen er echter steeds meer signalen binnen dat er behoefte is aan een nadere concretisering van verschillende beleidskwesties op het vlak van biodiversiteit omdat het huidige beleid niet volledig is en soms ook verouderd. Daarnaast constateren we dat we de belangen van natuur in veel gevallen raken aan andere belangen die in de provincie spelen, zoals bouw, bedrijvigheid en veiligheid. Daarom is er behoefte ontstaan aan een meer integrale aanpak. Tot slot ontbreekt er provinciaal beleid dierenopvang. Met dit kader zet de provincie een belangrijke stap in het uitwerken van het provinciale natuurbeleid voor de onderdelen soortenbescherming, faunabeheer, exoten en dierenopvang. De beleidsrichtingen uit dit richtinggevende kader worden gebruikt als basis om in 2022 het nieuwe soortenbeleid vorm te geven. De lasten die hiermee gepaard zijn moeten nog gekwantificeerd worden. Wel kunnen we constateren dat na de invoering van de Wet natuurbescherming blijkt dat de taak voor ontheffingsaanvragen maar ook voor toezicht en handhaving veel omvangrijker is dan het Rijk bij de overdracht heeft aangegeven. Ook het overgekomen budget was zeer beperkt. Daarnaast is er vanuit de maatschappij ook meer aandacht voor de VTH taken in relatie tot de Wnb. Dit heeft zoals bekend met name geleid tot knelpunten bij de ontheffingverlening. Daarnaast is ook de druk op de toezicht en handhaving toegenomen. Om deze lasten te kunnen dekken is een structurele verhoging van het budget met € 0,8 mln noodzakelijk.

Faunaschade/Actief Faunabeheer

De uitputting van de Faunaschade is de afgelopen jaren steeds meer geweest dan het beschikbare budget. Om die reden is aan het begin van deze collegeperiode het budget voor de jaren t/m 2023 incidenteel 3 ton opgehoogd. De realisatie over 2021 en de verwachte realisatie over 2022 laten zien dat dit niet voldoende is en dat een structurele ophoging (€ 1,8 mln) van dit budget noodzakelijk is om alle wettelijk verplichte schade uitkeringen te kunnen betalen.

Beheervergoeding in het kader van Programma Natuur

In het kader van Programma natuur is met het Rijk afgesproken het percentage van de beheervergoeding te verhogen naar 84%. In 2021 heeft het Rijk hiervoor het provinciefonds verhoogd. Deze budgetverhoging (€ 1,4 mln) is nog niet gerealiseerd voor 2022 en verder. De provincie heeft de beheervergoeding verhoogd naar het afgesproken percentage.

Nationaal programma landelijk gebied (NPLG)

In het kader van het Nationale Programma Landelijk Gebied voortvloeiend uit het regeerakkoord moet op korte termijn en in relatief korte tijd veel werk verricht. Het NPLG gaat over vele inhoudelijke onderwerpen waaronder natuur, klimaat, water (Kaderrichtlijn Water), stikstof, landbouw.

Het Rijk en de provincies moeten nog nadere afspraken moeten maken over de beoogde rijksmiddelen vanuit het transitiefonds (NPLG) en middelen vanuit het stikstof- en het veenweidedossier. De verwachting is wel dat als de middelen vanuit het NPLG beschikbaar komen, zich nieuwe werkzaamheden en verzwaring van bestaande

werkzaamheden gaan voordoen. Dit betekent dat voor deze fase ingeschat wordt dat er aanvullende arbeidscapaciteitsinzet nodig zal zijn. Het IPO heeft het rijk verzocht om vooruitlopend op het NPLG per provincie een initiële bijdrage te leveren. Het Rijk en IPO zijn in gesprek over de uitwerking daarvan.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Toekomstbestendige landbouw

De druk op de landbouw en de sociale impact van de transitie in het landelijk gebied is in het afgelopen jaar verder toegenomen. In deze maatschappelijke dynamiek zetten wij in op een toekomstbestendige duurzame landbouw waarin economie en ecologie goed met elkaar in balans zijn en waarbij de agrarische sector in Zuid-Holland bijdraagt aan gezond voedsel, schoon water, meer ruimte voor biodiversiteit, het weerbaar maken van bodems en een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving. De gewenste realiteit van straks vraagt om verdienmodellen die dit nieuwe systeem structureel mogelijk maken. Daarnaast vraagt verandering incidentele investeringen en een gedeelde draagkracht voor financiële risico's die verandering met zich meebrengt. Met onze aanpak werken we vanuit drie perspectieven: gebiedsgericht in prioritaire gebieden, ketens en netwerken en samenwerking rond thematische opgaven als stikstof, waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit. Het Rijk heeft eind 2021 een start gemaakt met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Doel van het NPLG is dat de opgaven stikstof, CO₂/klimaat, biodiversiteit en water integraal in gebiedsaanpakken samenkomen. Het Rijk heeft hiertoe een transitiefonds van € 25 mld ingesteld om deze beweging te ondersteunen en ziet de provincie als gebiedsautoriteit. Voor Zuid-Holland betekent dit dat we lopende programma's integreren en verbinden per gebied en helder krijgen welke doelen we kunnen bereiken en welk rijksbudget we hiervoor nodig hebben. Het is nog niet duidelijk of er ook cofinanciering gevraagd wordt. Wel is aannemelijk dat provinciaal geld nodig is voor specifieke maatregelen als die niet voldoende passen binnen het kader van het Rijk.

De aanpak voor toekomstbestendige landbouw is een belangrijke bouwsteen in de integrale aanpak van het NPLG, veel oplossingen landen immers op het boeren erf, bij de beheerder van het landschap. Vanaf 2023 gaat het nieuwe GLB-NSP in als opvolger van de huidige Europese subsidies waar ook de POP3 onder valt.

Veenweide bodemdaling

Met een stelsel van programma's, projecten en initiatieven dragen we bij aan klimaat en bodemdaling waaronder de Regio Deal bodemdaling Groene Hart, de Klimaat Tafel Landbouw en Landgebruik (KALL), IBP-VP Hollands-Utrechtse Veenweiden en het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling en Platform Slappe Bodem en individuele initiatieven van de overheden en van betrokkenen, zoals agrarisch ondernemers. In het KALL is afgesproken dat de provincies een proces faciliteren om een regionale veenweidestrategie te maken samen met regionale partners. Op 7 september 2021 hebben Gedeputeerde Staten de Startnotitie Veenweidestrategie Zuid-Holland vastgesteld en toegestuurd aan PS. Er zijn in de 3 prioritaire gebieden Nieuwkoopse plassen, Alblasserwaard en Krimpenerwaard gebiedsprocessen gestart. De gebiedsprocessen moeten voor het eigen gebied CO₂ verminderen op korte termijn (met behulp van Impulsgelden) en op middellange termijn tot 2030. De impulsgelden van € 22 mln van LNV zijn bedoeld voor initiatieven op korte termijn.

Voor het vervolg van de veenweideaanpak lopen er nog diverse ontwikkelingen, zowel inhoudelijk als financieel. Wel is duidelijk dat de aanpak zal aansluiten op het NPLG. Gebiedsgericht werken aan de gestelde vier doelen samen met de partners betekent dat er voortgebouwd kan worden op wat er in de veenweideaanpak is gestart. Er moet nog duidelijk worden hoe het transitiefonds van het Rijk van € 25 mld in Zuid-Holland aangewend kan worden voor de gecombineerde opgaven van stikstof, CO₂, biodiversiteit en water. Daarbij hoort ook de vraag in welke mate er budget vanuit de PZH zelf nodig is voor de opgave en als cofinanciering. Er bestaat ook een klimaatfonds van € 35 mld dat voornamelijk voor andere klimaatdoelen is bedoeld dan bodemdaling. Voor de veenweidestrategie is in ieder geval vanaf 2022 cofinanciering nodig voor het Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL), het onderzoeksprogramma dat landelijk moet leiden tot inzicht en handelingsperspectief rond bodemdaling.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

- De middelen voor POP 3 stoppen in 2024, voor de uitfinanciering van reeds gedane subsidietoezeggingen is in 2022 € 9 mln en 2023 € 3,2 mln beschikbaar. De met deze subsidies samenhangende EU-bijdrage vervalt ook vanaf 2024.
- Vanuit het Rijk zijn impulsmiddelen voor het veenweidebeleid ontvangen. Deze lopen tot en met 2025 (€ 5,5 mln)
- Voor de IBP zijn rijksmiddelen ontvangen die lopen tot en met 2024 (€ 1,7 mln in 2022 aflopend naar € 0,7 mln in 2024).
- In deze collegeperiode zijn middelen vrij gemaakt voor de regiodeal bodemdaling, deze lopen tot en met 2024 (€ 1,8 mln in 2022 aflopend naar € 0,4 mln in 2024).
- Voor Groene Cirkels en Kavelruil zijn incidentele middelen beschikbaar tot en met 2027 (€ 1 mln).
- Bij begroting 2022 is vanaf 2023 tot en met 2027 incidenteel € 3 mln per jaar beschikbaar gesteld om invulling te geven aan veenweidebeleid en cofinanciering van het NSP.
- Voor vitale landbouw is structureel € 0,6 mln en € 0,8 mln incidenteel tot en met 2027 beschikbaar. Daarnaast worden er structureel arbeidscapaciteit (€ 1,5 mln) doorbelast.

Prioritaire onderwerpen

Nationaal programma landelijk gebied (NPLG)

In het kader van het Nationale Programma Landelijk Gebied voortvloeiend uit het regeerakkoord moet op korte termijn en in relatief korte tijd veel werk verricht. Het NPLG gaat over vele inhoudelijke onderwerpen waaronder natuur, klimaat, water (Kaderrichtlijn Water), stikstof, landbouw.

Het Rijk en de provincies moeten nog nadere afspraken moeten maken over de beoogde rijksmiddelen vanuit het transitiefonds (NPLG) en middelen vanuit het stikstof- en het veenweidedossier. De verwachting is wel dat als de middelen vanuit het NPLG beschikbaar komen, zich nieuwe werkzaamheden en verzwaring van bestaande werkzaamheden gaan voordoen. Dit betekent dat voor deze fase ingeschat wordt dat er aanvullende arbeidscapaciteitsinzet nodig zal zijn. Het IPO heeft het rijk verzocht om vooruitlopend op het NPLG per provincie een initiële bijdrage te leveren. Het Rijk en IPO zijn in gesprek over de uitwerking daarvan.

Opvolging POP3: NSP

Al enige tijd wordt gewerkt aan de opvolger van het Europese subsidie instrument POP3- namelijk het NSP. Inmiddels wordt de regeling concreet en komt er ook zicht op de middelen die beschikbaar komen uit Europa. Willen we de middelen die uit Europa beschikbaar komen inzetten voor onze doelen dan vereist dit cofinanciering. Gezien de uitdagingen die er zijn binnen landbouw en het landelijk gebied is deze regeling een goede manier om een multiplier te realiseren op de middelen die wij inzetten en zo de verduurzaming van de landbouw te stimuleren.

Deze cofinanciering moet vanaf 2023 voor 5 jaar beschikbaar komen. In 2023 is voor NSP € 2 mln nodig (uitvoering, opstart regelingen en LEADER) wat in de jaren erna snel oploopt naar € 6 à € 9 mln (indicatief als we maximaal gebruik willen maken van Europese verdubbelaar).

Veenweide

In de veenweidegebieden liggen er grote opgaven. Aan het samenbrengen van de aanpak vanuit NPLG met de aanpak veenweide wordt nog gebouwd. Eind 2022 is naar verwachting meer duidelijk wat dit betekent voor benodigde budgetten en capaciteit. Wat wel bekend is: vanaf 2022 doet zich de kans voor om de eerste subsidie uit de impulsgelden voor WIS (water infiltratie systeem) te versterken met maatregelen voor waterkwaliteit en biodiversiteit. De regio is gezegd cofinanciering te regelen op de WIS-subsidie, die de provincie kan verdubbelen voor extra maatregelen om de biodiversiteit te versterken. Hiervoor wordt een claim gelegd op de eerder vrijgevallen middelen van € 1,2 mln waarbij uitfinanciering plaatsvindt in de jaren 2022, 2023 en 2024.

In 2022 en opvolgende jaren is voor veenweidestrategie in ieder geval een Zuid-Hollandse bijdrage nodig aan VIP-NL, het nationale onderzoeksprogramma. Totaal gaat het om circa € 1,7 mln.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

De bestaande opgaven voor waterkwaliteit, grondwater, drinkwater, zwemwater, beschikbaarheid van water en waterveiligheid, worden al maar groter door klimaatverandering, economische groei en de toename van het aantal inwoners in de provincie. Keuzes op andere beleidsterreinen zoals ruimtelijke inrichting, energie, landbouw en natuur hebben invloed op de mogelijkheid de doelen voor water te halen. Maar ook (nieuwe) bestuurlijke afspraken tussen de waterpartners in het Deltaprogramma en Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater beïnvloeden het provinciale waterbeleid. Dit alles heeft invloed op de hoeveelheid werk die moet worden verzet in de afstemming tussen de verschillende provinciale doelen, afstemming met de waterpartners en de beleidsontwikkeling en -implementatie.

De opgave waterkwaliteit blijft de komende jaren onverminderd urgent en vraagt een integrale inspanning en afstemming om de doelen die zijn overeengekomen in de KRW te halen in 2027. De ontwikkelingen en keuzes op andere beleidsterreinen zoals bijvoorbeeld energie, landbouw en natuur, zorgen voor een toename van werk voor het team grondwater. Ook inzet van de Omgevingsdiensten die VTH taken uitvoeren namens de provincie zal verder toenemen om de bestaande waterkwaliteit te behouden en om nieuwe verontreinigen te voorkomen. De beleidsdoelen voor drinkwater staan steeds meer onder druk door aanwezigheid van milieuvreemde stoffen, verkenningen in drinkwatergebieden naar bodemenergiesystemen en beperkte beschikbaarheid aan bestaande en nieuwe gebieden voor drinkwaterwinning. De beschikbaarheid van zoet (oppervlakte)water blijft een punt van zorg als gevolg van de klimaatverandering.

De invoering van de Omgevingswet betekent een uitbreiding van de provinciale taak van goedkeuring van projectbesluiten. Na de wateroverlast en overstromingen in Limburg in de zomer van 2021 is een beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater ingesteld. De verwachting is dat de omgevingswaarden (normen) voor wateroverlast en regionale keringen zullen veranderen, waardoor de provincie samen met de waterschappen een proces moet starten om deze vast te leggen in de verordening.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

- Middelen in deze beleidsprestatie lopen vanwege de aflopende rijksmiddelen voor restveen na 2024 (€ 0,7 mln in 2022 naar € 0,4 mln in 2024).
- Gedurende deze collegeperiode is de provincie voorzitter van Rijn-West overleg. De hiermee gemoeide incidentele lasten en bijdragen van derden lopen af na 2023 (€ 0,4 mln)
- In deze collegeperiode zijn incidentele middelen toegekend voor Grevelingen (€ 0,3 mln). Deze inzet loopt af na deze collegeperiode.
- De structurele middelen (€ 2,5 mln) worden ingezet voor de wettelijke watertaken. De overige structurele middelen betreffen doorbelaste arbeidscapaciteit.

Prioritaire onderwerpen

Nationaal programma landelijk gebied (NPLG)

In het kader van het Nationale Programma Landelijk Gebied voortvloeiend uit het regeerakkoord moet op korte termijn en in relatief korte tijd veel werk verricht. Het NPLG gaat over vele inhoudelijke onderwerpen waaronder natuur, klimaat, water (Kaderrichtlijn Water), stikstof, landbouw.

Het Rijk en de provincies moeten nog nadere afspraken moeten maken over de beoogde rijksmiddelen vanuit het transitiefonds (NPLG) en middelen vanuit het stikstof- en het veenweidedossier. De verwachting is wel dat als de middelen vanuit het NPLG beschikbaar komen, zich nieuwe werkzaamheden en verzwaring van bestaande werkzaamheden gaan voordoen. Dit betekent dat voor deze fase ingeschat wordt dat er aanvullende arbeidscapaciteitsinzet nodig zal zijn. Het IPO heeft het Rijk verzocht om vooruitlopend op het NPLG per provincie een initiële bijdrage te leveren. Het Rijk en IPO zijn in gesprek over de uitwerking daarvan.

VTH taken voor grondwater, drinkwater en bodemenergiesystemen

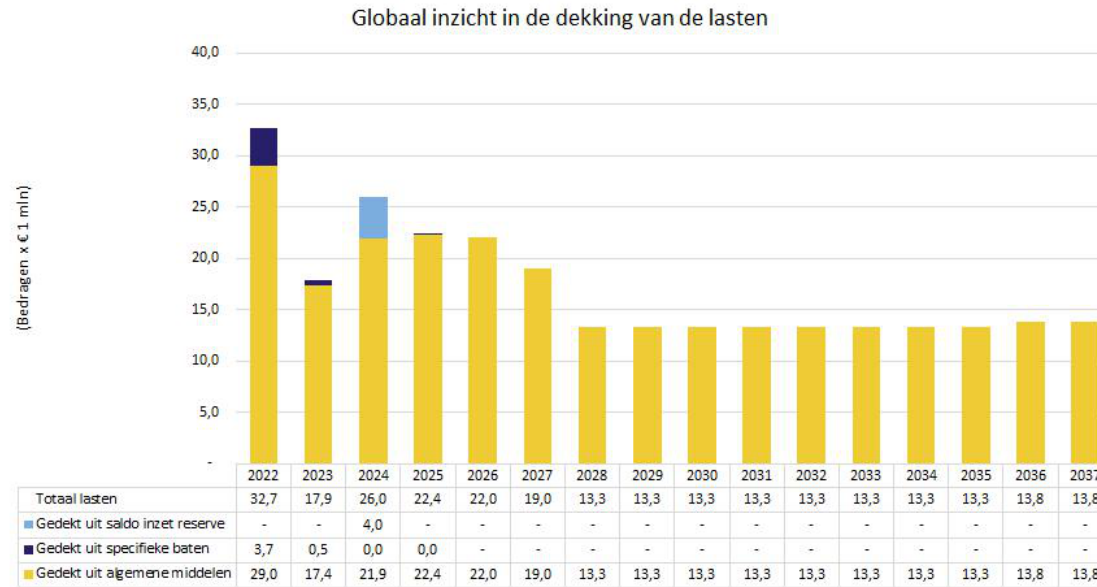
Door een intensivering van het aantal vergunningaanvragen op grond van de waterwet, een verandering in de vergunningverlening voor drinkwater en een intensivering van het aantal vergunningen voor open bodem energiesystemen door energietransitie zijn wij geconfronteerd met toenemende VTH-taken bij de omgevingsdiensten. Ook stuurt water per 2021 de werkpakketten van de omgevingsdiensten aan op het gebied van VTH taken voor grondwater, drinkwater en bodemenergiesystemen. Uit de werkplannen van de omgevingsdiensten volgt daaruit navenant de financiering van de uren die de provincie moet dekken. De omvang van de werkpakketten bij provincie en omgevingsdiensten neemt verder toe doordat de politiek, drinkwaterbedrijven en waterschappen steeds grotere urgentie vragen om de bestaande, aanvullende en nieuwe gebieden voor drinkwaterwinning veilig te stellen. De provincie zal die zorgplicht voor drinkwater steeds prominenter in moeten vullen, daarvoor is nu geen formatie voorzien.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied zal een prominente rol van de provincie vragen bij de realisatie van een betere waterkwaliteit. Het betreft uitvoering van maatregelen die voortkomen uit de Europese KRW verplichtingen en maatregelen die voortkomen uit de ambitie 'schoon water' (bijvoorbeeld voorkomen en opvangen van plastic afval en microplastics in oppervlaktewater). Ook hangen hiermee intensievere VTH taken samen.

De verwachting is dat door de langere en hetere zomers de behoefte aan zwemwaterlocaties toeneemt, maar dat door die warme zomers ook de waterkwaliteit onder druk staat. Hiervoor zullen meer preventieve maatregelen nodig zijn en moet ook de waterkwaliteit tijdens de zwemperioden intensiever gemeten worden om ziektes te voorkomen. De aansturing (arbeidscapaciteit) en de financiering van deze (toegenomen) taken moeten door de provincie worden gedekt. Hierin is nu niet voorzien.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	32.689	17.906	26.016	22.395	22.036	19.036	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.841	13.841
Baten	3.710	487	48	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo lasten en baten	28.979	17.419	25.968	22.357	22.036	19.036	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.841	13.841
Toevoeging aan reserve	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	0	0	4.041	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	0	0	-4.041	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	28.979	17.419	21.927	22.357	22.036	19.036	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.841	13.841

Verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek																
6-1-1 Versnelling woningbouw	13.908	4.586	10.041	10.378	10.141	7.141	1.901	1.901	1.901	1.901	1.901	1.901	1.901	1.901	2.459	2.459
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	6.650	2.115	944	893	772	772	448	448	448	448	448	448	448	448	448	448
Totaal beleidsdoel 6-1	20.558	6.701	10.985	11.271	10.912	7.912	2.349	2.349	2.349	2.349	2.349	2.349	2.349	2.349	2.907	2.907
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving																
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	4.787	4.318	4.014	4.162	4.162	4.162	3.972	3.972	3.972	3.972	3.972	3.972	3.972	3.972	3.972	3.972
6-2-2 Aanpak klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen	1.437	1.031	1.030	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028	1.028
Totaal beleidsdoel 6-2	6.224	5.350	5.044	5.190	5.190	5.190	4.999	4.999	4.999	4.999	4.999	4.999	4.999	4.999	4.999	4.999

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's																
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	5.907	5.855	9.986	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934
Totaal beleidsdoel 6-3	5.907	5.855	9.986	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934	5.934
Totaal Lasten	32.689	17.906	26.016	22.395	22.036	19.036	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.841	13.841
Baten																
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek																
6-1-1 Versnelling woningbouw	3.256	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	356	487	48	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	3.612	487	48	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving																
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-2	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's																
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	84	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-3	84	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	3.710	487	48	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 6	28.979	17.419	25.968	22.357	22.036	19.036	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.283	13.841	13.841

Toelichting op verloop lasten en baten

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

In Zuid-Holland moet het komende decennium 200.000 woningen worden gebouwd. Een toevoeging van ruim 10% op de bestaande woningvoorraad. Op dit moment wordt er al volop gebouwd in Zuid-Holland. Zo'n 17.000 woningen per jaar, maar er is meer nodig. De komende jaren zijn er voldoende plannen en locaties aanwezig voor zo'n 270.000 woningen. Zowel binnen bestaande steden en dorpen als daarbuiten. Om dit te versnellen reserveert de provincie 10% van de provinciaal geraamde woningvoorraad voor kansrijke locaties. Met dit 'potje' kunnen we onvoorziene kansen voor geschikte projecten en locaties snel benutten.

Zo zorgen we ervoor dat diverse doelgroepen (starters, lage inkomens, studenten, ouderen, arbeidsmigranten) een passende (betaalbare) woning kunnen vinden. Zo'n 52% de Zuid-Hollandse huishoudens zijn aangewezen op een sociale woning en de gemiddelde prijs van een koopwoning is niet betaalbaar met een modaal jaarsalaris. De provincie wil daarom betaalbare en passende woningbouw versnellen en ervoor zorgen dat de woningvoorraad op peil is.

Naast versnelling van de woningbouw zijn goede bereikbaarheid, voldoende werkgelegenheid en goede voorzieningen belangrijk. Dit betekent dat de versnelling van de woningbouwopgave goed moet zijn afgestemd met werklocaties en bereikbaarheid. De provincie bouwt zelf geen woningen, dit doen marktpartijen en woningbouwcorporaties. Wel heeft de provincie verschillende rollen waarin zij een bijdrage kan leveren aan de versnelling van de bouw van betaalbare woningen:

- Meewerken op locatieniveau om knelpunten weg te nemen door inzet van expertise en middelen.
- Samen met Rijk, gemeenten, marktpartijen en corporaties werken aan een constante bouwstroom door afspraken (zoals de Woondeal Zuidelijke Randstad), kennisuitwisseling (zoals een jaarlijkse conferentie), lobby en agendering van knelpunten.
- Eén loket voor de buitenwereld waar het gaat om tegenstrijdige provinciale belangen op locatieniveau (zoals bouwen aan de randen), dan wel provinciaal omgevingsbeleid dat versnelling belemmert. Deze kwesties agenderen en knopen over doorhakken.
- Vanuit provinciaal omgevingsbeleid sturing op kwantitatieve en kwalitatieve behoefte en voldoende plancapaciteit per woonregio. Overprogrammering mogelijk maken, zodat er voldoende harde plancapaciteit is. RO-instrumentarium zo nodig inzetten.

In de recent verschenen brieven van het Rijk, c.q. de minister voor VRO, is de urgentie van de ambitie om in Zuid-Holland tot sterke steden en dorpen te komen nogmaals dik onderstreept. Ook in de totstandkoming van afspraken per provincie in het kader van het nationaal woningbouw programma. Provincie Zuid-Holland is momenteel intensief betrokken bij de Nationale Woon- en Bouwagenda (NWBA). Er wordt aanvullende wet- en regelgeving ontwikkeld om provincies regie te geven op versnelling van de ontwikkeling van betaalbare woningen en behoud van de sociale voorraad. Ook worden door het Rijk afspraken gemaakt met corporaties. Deze ambitie sluit goed aan op die van Zuid-Holland, wij ontwikkelen momenteel dan ook een voorstel richting rijk waarmee wij actief een rol nemen in deze ambitie. Wij werken graag samen met het Rijk, gemeenten en andere partijen aan goede wederkerige afspraken om de woningbouw te versnellen met goede betaalbare en toekomstbestendige woningen. Daarbij zullen ook claims gedaan worden voor financiële ondersteuning voor zaken als een onrendabele top, voor het verplaatsen van werklocaties voor de bedrijvigheid e.d. Dit als aanvulling op wat we vanuit de provinciale subsidieregelingen (Knelpuntenpot + regelingen sociale woningbouw) bijdragen om tot voldoende betaalbare woningen te komen.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

In het begrotingsjaar 2023 is een forse daling in beschikbare budgetten binnen Ambitie 6. Dit wordt veroorzaakt doordat diverse incidentele budgetten wegvallen. Voor Beleidsdoel 6-1. betreft het de volgende fluctuaties:

- Met de Begroting 2020 heeft PS incidenteel € 20 mln beschikbaar gesteld voor Versnelling Woningbouw en Sociale Woningbouw in diverse subsidieregelingen. Voor Sociale Woningbouw is € 8 mln incidenteel vrijgemaakt en voor Versnelling Woningbouw € 11 mln. Daarnaast was er oorspronkelijk € 1 mln gereserveerd voor Vitale Kernen maar dit budget is geheerprioriteerd voor subsidieregeling Collectieve plankosten wooninitiatieven (€ 0,3 mln), de Challenge Toekomstbestendig bouwen (€ 0,5 mln) en voor de verhoging subsidiebudget Knelpuntenpot (€ 0,3 mln). Deze middelen lopen na 2022 af of er is sprake van dat een deel van het budget ter dekking dient van meerjarige subsidielasten. De subsidieregelingen kunnen na huidig begrotingsjaar niet doorgezet worden.
- In 2020 stelde BZK een specifieke uitkering, de flexpool/Vliegende Brigade-middelen, beschikbaar ter grootte van € 6,2 mln. De middelen lopen in 2022 af. Het Rijk heeft de intentie uitgesproken deze regeling de komende vier jaar voort te gaan zetten. De verwachting is dat de provincie hiervoor nog middelen ontvangt maar de omvang is momenteel nog onbekend.
- In de Begroting 2022 heeft PS incidenteel tot en met 2027 middelen beschikbaar gesteld voor extra arbeidscapaciteit bij Wonen (8 fte: 4 beleidsmedewerkers Wonen, 1 beleidsmedewerker Circulair en 3 locatieontwikkelaars). Vanaf 2028 is geen dekking voor deze functies;
- De subsidieregelingen Woonvormen senioren en Collectieve plankosten wooninitiatieven zijn gedekt door incidentele middelen in 2022. Vanaf 2023 is er geen dekking voor uitvoering van deze subsidieregelingen;
- Met de Begroting 2022 heeft PS incidenteel middelen beschikbaar gesteld voor de periode 2024 tot en met 2027 (€ 29 mln). Dit verklaart de verhoging van beschikbare budgetten in 2024. Vanaf 2028 is een daling zichtbaar in verband met afloop van deze budgetten. Er is geen structureel budget aanwezig vanaf 2028 om de huidige subsidieregelingen en programma's te dekken.

Prioritaire onderwerpen

Minister de Jonge voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft in de Nationale Woon- en Bouwagenda de doelstelling aangegeven dat tot 2030 in Nederland 900.000 woningen gebouwd moeten worden, waarvan 1/3^e sociale huur- en middenwoningen door woningcorporaties en 1/3^e middenhuur- en betaalbare koopwoningen door marktpartijen. Om ervoor te zorgen dat deze woningen gebouwd gaan worden maakt de minister afspraken met de provincies die uiterlijk 1 oktober 2022 gereed zijn. Vervolgens maakt de provincie afspraken met de gemeenten die eind 2022 gereed zijn. Dit betekent een intensief traject voor de provincie Zuid-Holland om samen met de belangrijke partners, gemeenten, corporaties en bouwbedrijven, ieder vanuit zijn eigen rol, gezamenlijk de schouders te zetten onder deze belangrijke maatschappelijke opgave. Het Rijk ontwikkelt aanvullende wet- en regelgeving om provincies meer regie te geven op realisatie van de woningbouwafspraken. Dit betekent voor de provincie Zuid-Holland, maar ook voor de gemeenten, de komende jaren een intensievere en meer structurele inzet om te zorgen voor voldoende betaalbare woningen voor iedereen. Dit vergt ook een financiële inzet (bijvoorbeeld voor onrendabele toppen). In bovengenoemd traject wordt verkend welke bijdrage het Rijk daarin levert. Afhankelijk van deze uitkomst kan er nog een provinciale (financiële) opgave liggen.

Inzet middelen Wonen periode 2024 - 2027

Naast de € 4 mln per jaar die we met name willen inzetten voor de voortzetting van de bestaande subsidieregelingen op het beleidsterrein wonen (Knelpuntenpot, de subsidieregelingen sociale woningbouw voor de gebieden Regio Rotterdam, Haaglanden en Holland-Rijnland, de Vliegende Brigade en Woonvormen Senioren), was er in de laatste Kadernota ook een stelpost Wonen van € 4 mln per jaar opgenomen waarvoor nog concrete plannen aangeleverd moesten worden.

Om bij te dragen aan snel, slim en toekomstbestendig regelen van een thuis voor iedereen, is het voorstel deze middelen aan te wenden voor de volgende 4 lijnen:

1. Subsidie voor van starters- en/of seniorenwoningen in kleine kernen.
2. Verbreding Vliegende Brigade
3. Bouwstroom
4. Verduurzaming Sociale voorraad

Ad 1. Door een subsidieregeling voor huurwoningen worden enerzijds de mogelijkheden voor starters vergroot en kan er anderzijds een keten van verhuisbewegingen op gang worden gebracht met de toevoeging van seniorenwoningen (waar ook starters van kunnen profiteren).

Ad 2. De huidige Vliegende Brigade helpt gemeenten door snel en gericht menskracht in te zetten om woningbouw en binnenstedelijke ontwikkelingsprojecten te versnellen. Het werkt als instrument goed. Naast versnellen lijkt er ook behoefte te bestaan om met gerichte menskracht duurzame initiatieven (klimaatadaptief en circulair) in het bouwproces te bespoedigen, Collectief Particulier Opdrachtgeverschap en zelfbouw te ondersteunen en verdichtingsstudies uit te voeren gericht op wijkvernieuwing van jaren 60/70/80 wijken.

Voor de bestaande Vliegende Brigade heeft naast de provincie Zuid-Holland ook vooral het Rijk budget beschikbaar gesteld. De vraag is of onder de condities die het Rijk heeft opgelegd voor de beschikbaarstelling van het budget verbreding van de huidige subsidieregeling mogelijk is. Dit betekent dat mogelijk een regeling voor een 2^e vliegende brigade moet worden opgesteld.

Ad 3. *Bouwstromen:* Woningcorporaties, bouwers en industriële bedrijven werken in een Bouwstroom samen bij de bouw van betaalbare sociale huurwoningen. Ze stemmen plannings op elkaar af en kopen samen bouwconcepten in. Dat leidt tot efficiëntere inzet van bouwcapaciteit en versnelling van de bouwproductie. De provincie kan met procesondersteuning (financiële bijdrage, handjes, netwerk) de opzet van Bouwstromen in de verschillende woonregio's ondersteunen. In Haaglanden leveren we al financiële middelen om acht corporaties te helpen. In regio Rotterdam loopt ook een initiatief en Holland Rijnland heeft interesse.

Ad 4. Een belangrijk deel van de sociale voorraad is verouderd, waarbij behoorlijke investeringen per woning nodig zijn om de duurzaamheidsdoelstellingen te halen die voortvloeien uit het klimaatakkoord. Corporaties kiezen om die reden ook voor de verkoop van sociale woningen om met de opbrengst daarvan het resterende bezit te verduurzamen. Hierdoor zullen sociale woningen uit de voorraad weglekken. Met een subsidieregeling voor verduurzamingsmaatregelen specifiek voor corporaties kan dit weglekken worden beperkt.

Verdeling van de middelen over de lijnen en de jaren

In afwachting van de rijksmiddelen die waarschijnlijk ook nog beschikbaar komen voor deze urgente maatschappelijke opgave is er nog geen financiële verdeling gemaakt over de bestaande en mogelijk nieuwe lijnen. Verder zal bij de precieze verdeling over de thema's ook nog gekeken worden naar eventueel benodigde extra arbeidscapaciteit (voor zover niet beschikbaar binnen de bestaande mogelijkheden).

Gelet op de omstandigheid dat er in 2023 in de begroting voor Ambitie 6 een dip optreedt, is het voornemen om bij de Begroting 2023 de beschikbare middelen over de jaren 2023 tot en met 2027 gelijkmatig over de jaren te verdelen. Dit vanuit de urgentie om de voortgang in de bouw van (betaalbare) woning te blijven stimuleren om achterstand te voorkomen.

Subsidieregeling Collectieve plankosten

In 2022 hebben we in totaal € 0,3 mln beschikbaar gesteld voor de planvorming voor (innovatieve) collectieve wooninitiatieven. Verenigingen, wooncoöperaties en stichtingen kunnen hiervan gebruikmaken om de haalbaarheid van hun project te onderzoeken. Hiermee komt de provincie tegemoet aan de behoefte aan specifieke en nieuwe woonvormen voor mensen die bijvoorbeeld met een groep gelijkgestemden willen wonen,

innovatieve woon ideeën hebben of mensen die afhankelijk zijn van zorg. De ervaring bij andere provincies is dat dit soort regelingen een wat ruimere aanlooptijd nodig hebben. Het zou wenselijk zijn om ook in 2023 en daarna voldoende middelen te hebben om deze regeling voort te zetten.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

De provincie wil een regio zijn waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren in een aantrekkelijke, groene en gezonde omgeving. De vitaliteit en kwaliteit van de leefomgeving staat echter onder druk door potentieel conflicterende ruimteclaims op terreinen als woningbouw, economie, energie en klimaat. Wegen, woningen, dijken en recreatiegebieden gaan decennialang mee. Daarom is het van belang dat deze ontwikkelingen zorgvuldig gebeuren. Het doel is om een kwaliteitsrijke ruimtelijke inrichting te maken waarbij ruimte is en blijft voor nieuwe initiatieven, met aandacht voor het veranderende klimaat, sociale kwaliteit en verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Samen met andere partijen werkt de provincie aan een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving.

De provincie maakt bij de inrichting van de ruimte integrale afwegingen tussen landschappelijke belangen en ruimte voor functies als woningen en bedrijven. Met het beleid voor ruimtelijke kwaliteit stimuleren we dat initiatiefnemers zoveel mogelijk voortbouwen op de bestaande kwaliteiten, en daarmee op de identiteit, van Zuid-Holland. Dus sterker maken wat al sterk is. Daarbij hoort: de juiste ontwikkeling op de juiste plek, en waar mogelijk in combinatie met verschillende functies.

Stedelijke ontwikkelingen die niet binnen bestaand stads- en dorpsgebied mogelijk zijn en kleinschalige ontwikkelingen kunnen bij uitzondering in het landelijk gebied plaatsvinden in aansluiting op bestaand stads- en dorpsgebied of in bebouwingslinten. Bovenregionale en regionale (centrum)voorzieningen worden zoveel mogelijk geconcentreerd in stedelijke centra en bij multimodale knooppunten voor hoogwaardig openbaar vervoer (HOV). Dit beleid draagt bij aan de vitaliteit en daarmee aan de kwaliteit van stedelijke agglomeraties en centra.

Vrijwel alle opgaven in Zuid-Holland vragen om meer ruimte. Zoals wonen, werken (bedrijventerreinen, maar ook circulaire economie), energietransitie (zowel zon en wind op land als omschakeling van fossiele industrie), landbouw- en voedseltransitie, natuurherstel en biodiversiteit (stikstof), klimaatadaptatie en -mitigatie, recreatie, balans tussen gebruik en bescherming van de ondergrond. Al langere tijd zet Zuid-Holland in op meervoudig ruimtegebruik. Waardoor de desbetreffende ruimte meerdere functie vervult en indien goed ingepast, ook de ruimtelijke kwaliteit verbetert. Zoals wonen en werken (onder andere wonen boven winkels) of mobiliteit en groen (ecoduct combineren met fietsbrug). Tegelijk zijn er functies die lastig te mengen zijn met andere. Sommige (bestaande en nieuwe) ruimtegebruiksfuncties zitten elkaar in de weg. Het is duidelijk dat niet alles overal kan. Inpassing van nieuwe functies is een ingewikkelde puzzel en vraagt om een herordening van de ruimte en keuzes. Het rijk trekt mede daarom de ruimtelijke ordening weer meer naar zich toe. Maar het rijk verwacht ook dat de provincie de ruimtelijke puzzel gaan leggen en wil hierover in juli 2023 afspraken maken met de provincies.

Circulair en industrieel bouwen

Vanwege de grote hoeveelheden materiaalverbruik is er voor de bouwsector een cruciale rol weggelegd bij het halen van de circulaire doelstellingen. Deze sector gebruikt ongeveer 40% van de CO₂-uitstoot in de keten. De manier waarop we bouwen, de materialen waarmee we bouwen, de wijze waarop we met deze materialen omgaan, veel hiervan zal moeten veranderen onderweg naar een circulaire bouweconomie.

Biobased staat voor materialen uit de natuur. Denk aan bomen, vlas, (olifants)gras, hennep, en meer gewassen die we gewoon kunnen planten en die gevoed door de zon en water, nooit opraken en dus hernieuwbaar zijn. Een toepassing hiervoor hiervan is kruislaaghout (cross-laminated timber, CLT) dat de potentie heeft om beton en staal te vervangen in de hoofdconstructie en daarmee houten hoogbouw mogelijk te maken. Biobased

bouwmaterialen vanuit gewassen, teelten en reststromen kunnen gebruikt worden voor verschillende soorten toepassingen zoals bouwblokken en isolatiemateriaal. Ze hebben daarmee potentie om de renovatie van bijvoorbeeld woningcorporatiewoningen te verduurzamen. Door biobased te bouwen kan de bouw positief zijn voor de natuur. De provincie steunt biobased projecten en onderzoeken en faciliteert het vernieuwersnetwerk 'Biobased Bouwen Zuid-Holland'. Onder begeleiding van de transitie-experts van Drift heeft dit netwerk in het voorjaar 2022 een transitieagenda opgesteld, en wordt er nu gewerkt aan het realiseren van een aantal doorbraakprojecten. Er wordt hierbij onder meer ingezet op de grootschalige toepassing van biobased isolatiematerialen.

De provincie heeft zich aangesloten bij het landelijke netwerk van de City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen. Samen met 90 partijen wordt er op landelijk niveau gewerkt aan de circulaire bouw. De provincie ondersteunt de Zuid-Hollandse ondertekenaars van de City Deal: Dordrecht, Leiden, Den Haag, Alphen aan den Rijn en Hoeksche Waard. Zij gaan met concrete circulaire gebiedsontwikkelingen aan de slag. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden voor houtbouw.

Bij al deze ontwikkelingen en initiatieven op het terrein van duurzaamheid speelt ook het maatschappelijke aspect van de betaalbaarheid mee.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

In het begrotingsjaar 2023 is een forse daling qua beschikbare budgetten binnen ambitie 6 doordat diverse incidentele budgetten wegvallen. Voor Beleidsdoel 6-2. betreft het de volgende fluctuaties:

- In 2020 stelde het Rijk incidentele middelen beschikbaar voor specifieke doelgroepen als Flexwonen en Arbeidsmigranten. Tot op heden is het incidenteel en is er geen concreet zicht op nieuwe middelen voor deze onderwerpen. Het begrotingsjaar 2023 is voor Flexwonen nog € 0,4 mln beschikbaar en voor het onderwerp Arbeidsmigranten is geen budget meer beschikbaar. Indien inzet op deze onderwerpen en de verdere verkenning voor tijdelijke woningbouw gecontinueerd moet worden zullen daar ook financiële middelen voor beschikbaar moeten komen.
- In de Begroting 2022 heeft PS incidenteel tot en met 2027 middelen beschikbaar gesteld ter dekking van de planadviseurs omgevingsbeleid van in totaal 2 fte. Vanaf 2028 is geen dekking voor deze functies.

Prioritaire onderwerpen

Om een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving te realiseren blijven ook de komende jaren investeringen nodig. Gezien de beschikbare middelen is het niet altijd vanzelfsprekend dat de financiële ruimte voor deze investeringen gevonden kan worden. Een voorbeeld hiervan dat zich op korte termijn aandient is het Landschapspark Zuidvleugel dat hieronder kort wordt toegelicht.

Landschapspark Zuidvleugel (indicatie € 3 mln)

Het Landschapspark Zuidvleugel bestaat uit zes zones. De Schiezone is er een van. Op korte termijn zijn er drie concrete projecten om in uitvoering te nemen. De plannen hiervoor zijn klaar en het overgrote deel van de kosten wordt reeds gedragen door één of meer betrokken partijen. De start van de uitvoering van deze projecten ligt binnen de periode van de kadernota (2023-2026). Ze zijn een belangrijk onderdeel van het zogenoemde 'Toekomstbeeld' voor het Landschapspark Schiezone en zullen veel bijdragen aan de kwaliteit van het gebied. Het betreft een fietsbrug en ecoduct over de A13 (85% kosten door gemeenten Delft, Pijnacker-Nootdorp, MRDH en recreatieschap, bijdrage provincie voor het ecoduct gedeelte: indicatie € 1,5 mln - € 2 mln), een landschappelijk inpassing van de Gelatinebrug over de Schie in Delft (bijdrage provincie indicatie 5 ton) en recreatieve stad-land verbinding Tanthofdreef Delft gecombineerd met het Abtwoudse Bos (bijdrage provincie indicatie € 0,4 mln).

Naast dit Landschapspark is het zeer denkbaar dat de komende jaren nog andere initiatieven van de grond komen die bijdragen aan een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

De provincie maakt met regio's en gemeenten afspraken over een passend woningaanbod voor alle doelgroepen en voldoende passende ruimte voor werklocaties. Het afgelopen jaar zijn er belangrijke stappen gezet op grote gebiedsontwikkelingen in Zuidplas en Valkenhorst. De komende jaren verwachten we stappen te zetten voor de ontwikkeling van de Binckhorst.

Een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving maken met sterke steden en dorpen vereist een integrale ruimtelijke afweging tussen verschillende belangen en een inzet van en samenwerking tussen veel partijen. De provincie wil dat de woningbouwopgave in Zuid-Holland hand in hand gaat met behoud van werkgelegenheid. In de praktijk blijkt dit ingewikkeld. Door de schaarste aan ruimte en de wens niet meer in het groen te bouwen nadert de huidige praktijk van functiescheiding zijn grenzen. Met functiemenging en woon-werkakkoorden brengen we de diverse opgaven bij elkaar en werken we aan toekomstbestendige gebiedsontwikkeling.

In de verstedelijkingsopgave komen woningbouwvraagstukken en de vraag naar werklocaties samen. Kwantitatief omdat de behoefte aan ruimte voor zowel wonen als werken toeneemt. Kwalitatief omdat er een groeiende behoefte en mogelijkheid is voor meer informele woon-werkmilieus waar kennisontwikkeling, kruisbestuiving en functiemenging sleutelbegrippen zijn. Terwijl vanuit verstedelijking dan ook vaak gemengde gebieden als stip op de horizon genoemd worden, komen in de huidige praktijk en verstedelijkingsdruk vooral de conflicterende situaties tussen bedrijventerreinen en wonen (transformatieplannen) naar voren. Het risico op vertraging van woningbouw enerzijds en verdringing van betaalbare werklocaties anderzijds is groot.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

In het begrotingsjaar 2024 is er sprake van een stijging van het budget voor Beleidsdoel 6-3. Dit betreft de volgende fluctuatie. In het begrotingsjaar 2024 staat budget ingeraamd voor de ontwikkeling van het Middengebied Zuidplaspolder (€ 4 mln). Dit verklaart een stijging in het budget in dat jaar. Het budget komt uit de Nota Ruimte Midden die in een reserve opgenomen staan en onderdeel uitmaken van de Bestuurlijke Overeenkomst Middengebied Zuidplaspolder. Het betreft incidentele middelen die gelabeld zijn en niet uitgegeven kunnen worden voor andere doeleinden.

Prioritaire onderwerpen

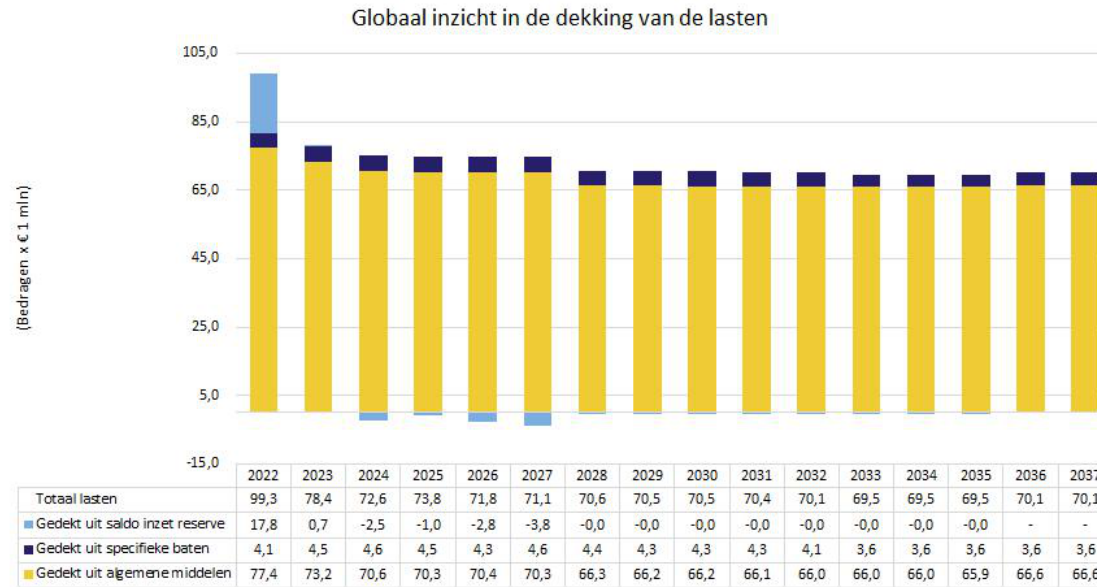
Ook de komende jaren zullen we diverse afspraken met (samenwerkende) gemeenten blijven maken. Dit kan gaan om bijvoorbeeld meer Woon-werkakkoorden, regionale woondeals in het kader van de woonafspraken tussen de provincie Zuid-Holland en BZK, afspraken rondom concrete ontwikkellocaties, etc.

Daarbij wordt steeds in een integrale benadering samen gewerkt aan het realiseren van meerdere maatschappelijke opgaven tegelijkertijd. Om oplossingen en doorbraken te genereren zijn ook regelmatig investeringen nodig voor bijvoorbeeld transformatie, (bedrijfs)verplaatsingen of het realiseren van een kwaliteitsslag. Op deze wijze kan en de productie van de woningbouw op gang blijven en blijven we bijvoorbeeld goede en betaalbare werklocaties realiseren.

Mede afhankelijk van het gekozen ambitieniveau daarbij kan het gaan om soms forse investeringen die de huidige beschikbare middelen te boven kunnen gaan.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	99.268	78.364	72.593	73.809	71.844	71.098	70.587	70.535	70.520	70.366	70.052	69.490	69.482	69.475	70.120	70.119
Baten	4.075	4.479	4.563	4.487	4.319	4.578	4.380	4.339	4.342	4.290	4.107	3.555	3.555	3.555	3.555	3.555
Totaal saldo lasten en baten	95.194	73.885	68.030	69.322	67.525	66.520	66.206	66.196	66.178	66.076	65.945	65.935	65.927	65.921	66.566	66.565
Toevoeging aan reserve	5.622	3.840	3.833	3.838	3.828	3.821	45	41	39	30	26	24	24	24	0	0
Onttrekking aan reserve	23.411	4.522	1.300	2.875	1.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	-17.789	-682	2.533	963	2.828	3.821	45	41	39	30	26	24	24	24	0	0
Totaal	77.404	73.203	70.563	70.285	70.353	70.341	66.251	66.237	66.217	66.105	65.972	65.959	65.951	65.945	66.566	66.565

Verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid																
7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit	932	1.082	1.082	1.082	1.082	1.082	1.282	1.282	1.282	1.182	1.182	1.182	1.182	1.182	1.834	1.834
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	163	163	163	163	163	163	163	163	163	163	163	163	163	163	163	163
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	792	792	791	623	623	623	623	623	623	623	513	513	513	513	513	513
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	12.869	4.145	3.387	3.307	2.840	2.098	1.901	1.860	1.862	1.811	1.627	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	54.949	52.068	51.696	51.578	51.578	51.578	51.278	51.277	51.277	51.277	51.274	51.274	51.274	51.274	51.274	51.274

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie	1.276	1.376	676	675	675	675	675	675	675	675	675	675	675	675	675	675
Totaal beleidsdoel 7-1	70.981	59.626	57.795	57.427	56.960	56.219	55.921	55.880	55.882	55.731	55.433	54.881	54.881	54.881	55.533	55.533
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving																
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	26.660	16.932	14.519	16.103	14.607	14.602	14.388	14.377	14.360	14.357	14.341	14.331	14.322	14.316	14.309	14.308
Totaal beleidsdoel 7-2	26.660	16.932	14.519	16.103	14.607	14.602	14.388	14.377	14.360	14.357	14.341	14.331	14.322	14.316	14.309	14.308
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling																
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	1.627	1.807	279	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278
Totaal beleidsdoel 7-3	1.627	1.807	279	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278	278
Totaal Lasten	99.268	78.364	72.593	73.809	71.844	71.098	70.587	70.535	70.520	70.366	70.052	69.490	69.482	69.475	70.120	70.119
Baten																
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid																
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	520	925	1.009	932	765	1.024	826	785	787	736	552	0	0	0	0	0
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid- Hollandse omgevingsdiensten	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400
Totaal beleidsdoel 7-1	3.920	4.325	4.409	4.332	4.165	4.424	4.226	4.185	4.187	4.136	3.952	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving																
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155
Totaal beleidsdoel 7-2	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155	155
Totaal Baten	4.075	4.479	4.563	4.487	4.319	4.578	4.380	4.339	4.342	4.290	4.107	3.555	3.555	3.555	3.555	3.555
Saldo lasten en baten Ambitie 7	95.194	73.885	68.030	69.322	67.525	66.520	66.206	66.196	66.178	66.076	65.945	65.935	65.927	65.921	66.566	66.565

Toelichting op verloop lasten en baten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Basis voor de beleidsontwikkeling binnen ambitie 7 vormen de beleidskeuzes vastgelegd in het provinciale omgevingsbeleid.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet is er een verschuiving in taken en bevoegdheden, waarvan de impact (beleidsmatig en financieel) nu nog niet te overzien is.

Voor het VTH-beleid houdt deze verandering in dat naast de uitvoering van de wettelijke taken er ook ambities en nieuwe VTH-taken bij komen in energietransitie, circulaire economie, digitalisering (op het terrein van VTH) en de doorontwikkeling van de omgevingsdiensten.

Voor de bodemtaken zit de grootste wijziging in de overdracht van taken aan de gemeenten.

Deze collegeperiode zijn er extra middelen vrijgemaakt, na 2023 vallen deze middelen dus weg. Er moeten daarom opnieuw beleidskeuzes gemaakt worden.. Hier is in de meerjarenramingen vanaf 2024 nog geen rekening mee gehouden.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

Baten

In de specifieke baten is nog geen rekening gehouden met de mogelijkheid leges te heffen over vergunningaanvragen milieubelastende activiteiten onder de Omgevingswet. Het is op dit moment niet mogelijk een goede inschatting te maken van de mogelijke opbrengsten, omdat nog geen ervaring is opgedaan met het de systematiek van milieubelastende activiteiten.

Lasten

Een deel van het budget van Luchtkwaliteit wordt ingezet ter dekking van de nieuwe wettelijke taak SWUNG 2. De bijdrage vanuit dit budget is € 0,2 mln. Bij de Najaarsnota 2021 heeft PS ingestemd met deze bijdrage tot en met 2027. Vanaf 2028 vindt deze bijdrage niet plaats, wat een structurele piek in de lasten veroorzaakt.

De provincie ontvangt gedurende de periode 2021-2024 een doeluitkering uit het Provinciefonds van € 168.000 per jaar voor de lokale versterking omgevingsveiligheid. Doordat deze uitkering per 2025 vervalt, treedt een daling van de lasten op. De terugval in de lasten in 2032 komt doordat het bij de issuenota Voorjaarsnota 2022 toegekende jaarlijkse budget van € 0,1 mln voor externe veiligheid tot en met 2031 loopt. Het bedrag van totaal circa € 1 mln is afkomstig uit de restgelden van het landelijk programma ImpulsOmgevingsVeiligheid.

In de budgetten voor de bodem zit een dalende trend met een grote daling 2023. Elk jaar worden de budgetten voor de werkplannen Spoed en Nazorg geraamd in het lopende jaar. Daarnaast wordt maar één of twee jaar vooruit geraamd. Alleen concrete en zekere uitgaven komen in de begroting terecht. Alle bodembudgetten kennen een dekking vanuit de reserve Bodem, ondergrond en grondwater. Dit verklaart direct ook de dalingen in 2024 en 2026 doordat daar minder uit de reserve wordt onttrokken;

In 2032 is een daling zichtbaar doordat de budgetten voor Fonds Nazorg maximaal 10 jaar vooruit worden geraamd.

In 2023 is een daling bij Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving zichtbaar veroorzaakt doordat het budget rond het project AADV ophoudt. Vanaf 2023 zijn er geen middelen beschikbaar voor dit onderwerp.

Met het aflopen van de incidentele middelen uit het coalitieakkoord vallen de lasten na 2023 lager uit voor Zeer Zorgwekkende Stoffen en voor het programma Gezond en Veilig.

Prioritaire onderwerpen

Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem

Het bodemconvenant met afspraken rond bevoegdheden en financiering tussen Rijk en provincies is in 2020 afgelopen. Met de Omgevingswet gaat een nieuwe verdeling van taken en bevoegdheden in, waarbij ook de

gemeenten bevoegd gezag worden. Om dit goed te regelen wordt er onderhandeld over nieuwe bestuurlijke en financiële afspraken. Voor 2021 is een tussenjaar afgesproken met een specifieke uitkering en is de doeluitkering voor saneringen eenmalig verlengd. In 2022 zou met ingang van de Omgevingswet een nieuwe bestuurlijk afsprakenkader in moeten gaan. Helaas is het na intensief overleg nog niet gelukt om afspraken te maken, eind 2021 bleken de verschillen nog te groot en is een time-out afgesproken. In 2022 gaan de gesprekken en onderhandelingen weer verder. Grootste punt in de onderhandelingen is de vergoeding voor apparaatskosten voor provincies en gemeenten.

Het feit dat er (naast apparaatskosten) ook op de andere onderdelen geen bestuurlijke afspraken zijn, is een risico in 2022 en verder. Immers: de spoedopgaven en buitenproportionele opgaven lopen gewoon door (daar is en blijft de provincie ongeacht de Omgevingswet bevoegd gezag). Er zijn (nog) geen afspraken voor een nieuw tussenjaar (ook gelet op feit dat de Omgevingswet opnieuw uitgesteld is). Dit geeft mogelijk financiële risico's mocht het niet lukken tot bestuurlijke afspraken te komen. Voorlopig worden alle taken en bevoegdheden gewoon uitgevoerd, vooruitlopend op nieuwe financiële afspraken met het Rijk

Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV)

Bij begroting 2019 hebben Provinciale Staten € 6 mln beschikbaar gesteld voor de uitvoering van programma Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV) voor de deelrealisatie van motie 813, vergunningen digitaliseren. Programma AADV geeft een forse impuls aan de verdere ontwikkeling van de vergunningverlening gegeven. Zuid-Holland is hierin koploper. Met programma AADV zijn ook onomkeerbare stappen gezet in de vergunningverlening, waarbij inzicht is verkregen in wat nog meer mogelijk en nodig is. Eind 2022 loopt het huidige programma AADV af. Daarmee is echter nog niet de gehele motie 813 uitgevoerd voor digitalisering van alle provinciale milieuvergunningen. Als eerste liggen er nog een aantal afrondende werkzaamheden (o.a. financiën, dossiervorming/archivering) voor programma AADV. Deze worden in het eerste kwartaal 2023 voorzien en de hiervoor benodigde middelen bedragen € 0,05 mln.

Binnen het programma AADV is de applicatie Digi-V® (systeem om vergunningendata digitaal vast te leggen en te ontsluiten) ontwikkeld en geïmplementeerd voor de Brzo-bedrijven. Digi-V® is een bedrijfskritische applicatie en daarom is er beheer en onderhoud nodig. In het behandelvoorstel motie 813 is meegegeven dat er na afronding van het programma financiële middelen en arbeidscapaciteit benodigd zijn voor het beheer en onderhoud van de IT-oplossing, die niet vanuit de bestaande budgetten en formatie gedekt kunnen worden. De incidentele kosten bedragen € 0,1 mln per jaar voor de jaarschijven 2023, 2024 en 2025. Als de provincie de enige gebruiker blijft, zal dit structureel zijn.

Digi-V® zal vanaf 2023 ook gebruikt worden door de andere Zuid-Hollandse omgevingsdiensten en daarmee ook voor alle andere provinciale milieuvergunningen. Digitalisering, consolidatie en opname van deze vergunningen in Digi-V® en de implementatie binnen de omgevingsdiensten maakt geen deel uit van programma AADV. Om deze noodzakelijke acties uit te kunnen voeren zijn middelen à € 0,7 mln in 2023 benodigd.

Implementatie en vervolg ontwikkeling (fase 2 AADV motie 813)

Met programma AADV is een forse impuls gegeven. Maar we zijn er nog niet. Inzicht is verkregen in wat nog meer nodig is voor Digi-V®. Daarmee is het noodzakelijk dat Zuid-Holland wat ontwikkeld is borgt en verder ontwikkelt de komende drie jaar. De benodigde middelen bedragen respectievelijk € 0,7 mln (2023), € 0,5 mln (2024) en € 0,3 mln (2025).

Door programma AADV zijn ook aansprekende resultaten behaald om de vergunningen robuuster te maken en de aanvragen te structureren. Deze acties leiden in potentie tot een efficiënter en effectiever proces van vergunningverlening. Hiervoor moeten de ingezette acties nog wel verder ontwikkeld te worden. De jaarlijks benodigde middelen voor deze verdere ontwikkeling bedragen € 0,4 mln voor de jaarschijven 2023, 2024 en 2025.

De provincie geeft de uitvoering van deze Fase 2 vorm als opgave, waarvoor specifieke capaciteit gewenst is voor sturing, monitoring, communicatie en ondersteuning. De benodigde capaciteit bedraagt 1 fte voor de periode 2023 t/m 2025.

Omgevingsdiensten breed

Voor omgevingsdiensten is (vanaf 2023) geen vrije structurele ruimte om in te spelen op prijsontwikkelingen (indexatie).

Samenhangend beleidskader gezond en veilig met kennisontwikkeling en innovatie

In 2023 zal het huidige programma Gezond en Veilig aflopen. Op basis van de evaluatie worden keuzes gemaakt over het opname en uitbreiding van het beleidsthema Gezond en Veilig in het Omgevingsbeleid. In hoeverre de beleidsuitvoering vanaf 2024 (extra) structurele middelen zal vergen, is nog onbekend.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

Inwoners van Zuid-Holland gaan meer naar buiten om te bewegen en te sporten en doen dat ook steeds meer ongeorganiseerd en bij voorkeur om de hoek. Deze toename wordt veroorzaakt door het toenemende besef van het belang van bewegen voor de gezondheid en is versterkt door de lockdowns tijdens de coronapandemie. In de praktijk vertaalt dat zich in steeds meer gebruik van en druk op de bestaande recreatieve voorzieningen en in natuurgebieden. Die druk wordt naar verwachting de komende jaren nog verder vergroot door de verdere groei van het aantal inwoners in Zuid-Holland. Daarbij komt dat de wijze waarop mensen recreëren verandert (denk bijvoorbeeld aan de forse toename van elektrisch fietsen), wat andere eisen aan de omgeving en de voorzieningen stelt.

Vraag is wat nodig is om er voor te zorgen dat het aanbod van recreatiemogelijkheden in Zuid-Holland blijft aansluiten op de toegenomen - en nog verder toenemende en veranderende - behoefte aan recreatiemogelijkheden voor korte en langere termijn en hoe dit beheerd moet worden. Rekening houdend met ontwikkelingen (waaronder klimaatverandering) en aansluitend op de grote opgaven waar Zuid-Holland voor staat zoals transitie landbouw, energietransitie, woningbouw enzovoorts. Hiervoor wordt in nauwe samenwerking met de externe partners het Recreatieperspectief 2030 opgesteld dat naar verwachting eind 2022 gereed is.

De structurele middelen van de provincie om financieel bij te dragen zijn beperkt. Op dit moment worden ze via diverse subsidieregelingen ingezet om kwaliteitsimpulsen aan diverse gebieden en recreatieve verbindingen te leggen. De mogelijkheden voor een financiële bijdrage aan robuuste ontwikkelingen (zoals uitbreiding areaal, opheffen infrastructurele barrières, aanleg nieuwe verbindingen) ontbreken.

Naast de recreatiemogelijkheden op het land en in het water is het ook van belang dat de directe leefomgeving uitnodigt om te sporten en bewegen. De provincie stimuleert dit onder meer met diverse subsidiemogelijkheden en kennisoverdracht.

Onderdeel van dit beleidsdoel is het groenparticipatie te stimuleren, waarbij er relaties liggen met de ambities voor de groene stad en vergroten van biodiversiteit (in de stad). De programma's die IVN en ZHL hiervoor uitvoeren worden daarom gecontinueerd. Via het programma 'Groen doet goed' wordt de volgende generatie betrokken.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

- Op basis van de huidige samenwerkingsovereenkomst zijn incidentele middelen opgebouwd voor groot onderhoud en verdere ontwikkeling van de recreatiegebieden Bentwoud en Vlietland (€ 1,8 mln), deze lopen in 2024 af.

- Voor de afkoop van het beheer in de Duivenvoorde Corridor staat in 2025 € 1 mln incidenteel gereserveerd.
- Vanuit de vorige coalitieperiode waren via UPG 40 incidentele middelen beschikbaar gesteld voor de Landschapstafels. Deze lopen in 2023 af.
- Bij de Begroting 2018 heeft PS met de aangenomen motie 743 'meer ruiters in het groen' incidentele middelen beschikbaar gesteld voor ruiter- en menpaden. Deze middelen lopen in 2023 af.
- In deze coalitieperiode is € 2 mln incidenteel toegekend aan sport en recreatie, deze middelen lopen af in 2022.
- Het structurele budget is ongeveer € 14,5 mln waarvan € 2 mln aan doorbelaste apparaatslasten. De € 12,5 mln aan materieel budget wordt voornamelijk ingezet voor (een bijdrage aan) het beheer en onderhoud van recreatiegebieden (€ 7,4 mln), groenparticipatie (€ 1 mln), veilige en toegankelijke natuurterreinen (handhaving en toezicht) (€ 0,5 mln), waterrecreatie (€ 0,5 mln), stimuleren sport en bewegen (€ 0,2 mln) en het stimuleren van de ontwikkelingen voor een meer een beweegvriendelijke leefomgeving bijvoorbeeld via kwaliteitsimpulsen binnen en buiten de bebouwde omgeving (totaal € 1,5 mln).

Prioritaire onderwerpen

Bijdrage van de provincie aan ontwikkelingen van recreatievoorzieningen

In veel regio's worden plannen gemaakt om de recreatieve voorzieningen verder te ontwikkelen, zodat ze ook in de toekomst aansluiten op de toenemende vraag. In het verleden heeft de provincie deze ontwikkelingen kunnen stimuleren met extra middelen. Voorbeelden hiervan zijn het succesvolle RODS programma waarover onlangs de evaluatie aan PS is aangeboden en de gebiedsprogramma's van de landschapstafels. Zoals aangegeven is het budget van de provincie om bij te dragen aan deze ontwikkelingen bescheiden. Dit beperkt niet alleen de mogelijkheden voor verder ontwikkelingen, zoals in het recreatieperspectief 2030 zal worden geduid, maar heeft ook consequenties voor de rol die de provincie in die ontwikkelingen kan vervullen.

Bijdrage aan concrete projecten

Er zijn nu al kansen om de recreatieve mogelijkheden substantieel te versterken. Bijvoorbeeld in het kader van de ontwikkeling van het Landschapspark Zuidvleugel (Schiezone) en het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland, waar de realisatie van drie projecten van grote betekenis kan zijn voor de recreatieve functie. Het betreft

1. Fietsbrug en ecodeuct over de A13
2. Landschappelijk inpassing van de Gelatinebrug over de Schie in Delft
3. Recreatieve stad-land verbinding Tanthofdreef Delft gecombineerd met het Abtwoudse Bos

Inschatting is dat deze projecten in de periode 2023-2026 kunnen worden gerealiseerd en een provinciale bijdrage van € 3 mln vergen.

Beheer recreatiegebieden

In de Kadernota 2022-2025 is aangegeven dat de beheermiddelen onder druk staan. Bij de bespreking van de kadernota in PS gevraagd inzicht te geven in de benodigde beheermiddelen voor recreatiegebieden. Mede naar aanleiding van dit verzoek is in de begroting 2022 structureel € 1,4 mln extra budget toegevoegd voor beheer van recreatiegebieden van derden, met name voor de RODS gebieden in beheer bij Staatsbosbeheer waarvoor geen beheerbudget beschikbaar was. In 2022 is dat extra budget volledig aan Staatsbosbeheer toegekend, voor de periode na 2023 maakt het onderdeel uit van de beheerregeling voor recreatiegebieden van derden. Ook is inmiddels besloten tot het toepassen van indexatie op de beheerbudgetten hetgeen nog in de begroting verder verwerkt zal worden.

In de startnotitie sport en recreatie is aangegeven dat de provincie streeft naar een uniforme beheerregeling voor alle recreatiegebieden. De uitgangspunten van deze regelingen worden komende periode besproken met de beheerders/eigenaren en we verwachten de regeling halverwege 2022 te kunnen vaststellen. Vanaf 2023 zal op basis van de regeling een deel van het beheerbudget verdeeld worden. Een en ander laat overigens onverlet dat de beheerbudgetten vanwege toegenomen gebruik en kostenstijging onder grote druk staan. Bij beheerders

ontbreken vaak de middelen voor de extra beheerlasten verbonden aan gewenste extra kwaliteit van de gebieden. In opdracht van de provincie wordt het bezoekersonderzoek uit 2017 herhaald. Dit zal meer inzicht geven in de beheerknelpunten in de natuur- en recreatiegebieden door de toegenomen bezoekersdruk. Medio 2022 worden de eerste onderzoeksresultaten verwacht.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

In 2023 lopen de incidentele middelen voor proces, onderzoek en netwerkvorming in het kader van ons versnellingsprogramma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' af. Het programma heeft dan, langs de 7 afgesproken stappen in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, kennis, instrumentarium, samenwerkingsnetwerken en handelingsperspectief opgeleverd voor zowel provincie zelf als voor onze strategische partners. Daarmee zijn de randvoorwaarden voor ons als provincie en voor onze strategische partners om klimaatadaptief te kunnen handelen ingevuld. De stap naar daadwerkelijk uitvoeren van een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting in 2050 is daarmee echter nog niet gemaakt.

Ondertussen komen de effecten van klimaatverandering (zeespiegelstijging, extreme neerslag, droogte, hitte) steeds sneller op ons af (IPCC, KNMI). Om Zuid-Holland, ondanks de risico's van zeespiegelstijging en extremer weer, ook na 2050 een aantrekkelijk en veilig vestigingsgebied te laten zijn en onze economische en groeiambities te kunnen realiseren, zijn concrete keuzes en beperkingen in ons ruimtegebruik urgent en forse investeringen in versterking van het bodem-, water- en groensysteem noodzakelijk. In de begroting zijn, ook binnen de andere ambities, geen middelen voorzien of gereserveerd waarmee we als provincie kunnen bijdragen aan de benodigde versnelling in de uitvoering hiervan.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

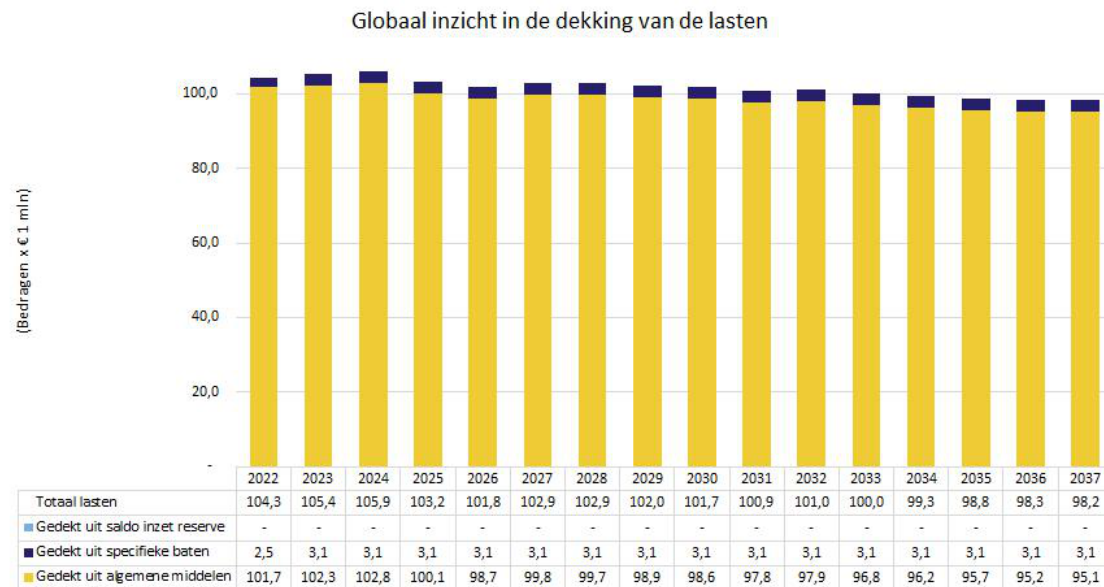
De materiële middelen binnen dit beleidsdoel zijn incidenteel toegekend voor de huidige collegeperiode en vallen daarmee weg na 2023.

Prioritaire onderwerpen

Voor de periode na 2023 en in zekere mate al voor de Begroting 2023 zal er gekeken moeten worden naar de noodzaak van de continuering van dit beleidsdoel en de middelen die hier mede in het kader van begroting in evenwicht beschikbaar voor kunnen worden gesteld.

Organisatie

Verloop lasten en baten ambitie

Dekking uit aflopende specifieke baten zal in veel gevallen vervangen worden door nieuwe specifieke baten. Deze en andere budgetfluctuaties worden nader toegelicht onder het Toelichting op budgetfluctuaties in de beleidsdoelen. Daarnaast komen er bij een aantal ambities ook nog middelen beschikbaar uit de opgaven en fondsen vanuit regeerakkoord Rutte IV, zie hiervoor het hoofdstuk strategisch kennis beeld.

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten	104.263	105.392	105.936	103.237	101.849	102.872	102.858	102.011	101.721	100.894	100.978	99.961	99.284	98.774	98.296	98.239
Baten	2.518	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118
Totaal saldo lasten en baten	101.745	102.274	102.818	100.119	98.731	99.754	99.740	98.893	98.603	97.776	97.860	96.843	96.166	95.656	95.178	95.121
Toevoeging aan reserve	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	101.745	102.274	102.818	100.119	98.731	99.754	99.740	98.893	98.603	97.776	97.860	96.843	96.166	95.656	95.178	95.121

Verloop lasten en baten per beleidsdoel

(bedragen x € 1.000)	Stand VJN 2022	Stand Kadernota 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Lasten																
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie																
8-1-1 Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	20.782	20.987	22.388	21.734	20.859	20.142	20.701	20.294	20.171	19.630	20.079	20.195	20.201	20.187	20.170	20.174
8-1-2 Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	65.279	65.652	64.193	62.618	61.866	61.347	60.397	60.378	60.378	60.378	60.378	60.378	60.378	60.378	60.081	60.081
8-1-3 Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	15.273	16.025	16.827	16.356	16.152	16.250	16.046	15.812	15.581	15.373	15.233	14.370	13.944	13.734	13.587	13.450
8-1-4 Een solide financieel en juridisch beleid	2.928	2.728	2.528	2.528	2.971	5.133	5.715	5.527	5.591	5.513	5.288	5.019	4.763	4.475	4.459	4.534
Totaal beleidsdoel 8-1	104.263	105.392	105.936	103.237	101.849	102.872	102.858	102.011	101.721	100.894	100.978	99.961	99.284	98.774	98.296	98.239
Totaal Lasten	104.263	105.392	105.936	103.237	101.849	102.872	102.858	102.011	101.721	100.894	100.978	99.961	99.284	98.774	98.296	98.239
Baten																
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie																
8-1-2 Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	371	371	371	371	371	371	371	371	371	371	371	371	371	371	371	371
8-1-3 Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	2.016	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616	2.616
8-1-4 Een solide financieel en juridisch beleid	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131
Totaal beleidsdoel 8-1	2.518	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118
Totaal Baten	2.518	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118	3.118
Saldo lasten en baten Ambitie 8	101.745	102.274	102.818	100.119	98.731	99.754	99.740	98.893	98.603	97.776	97.860	96.843	96.166	95.656	95.178	95.121

Toelichting op verloop lasten en baten

Duurzame organisatie

Hoofdpijnen van de beleidsuitvoering

De Zuid-Hollandse organisatie zet samen met haar werknemers in op het vergroten van de slagkracht van de provinciale organisatie. We zetten in op een doelgerichte en kostenbewuste organisatie. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren. We grijpen niet te snel naar tijdelijke teams en contracten, maar erkennen dat een flexibele schil nodig is. Zeker voor bijzonder gespecialiseerde kennis blijft inhuur noodzakelijk. We werken steeds meer opgavegericht en integraal en daarmee werken we aan één uitvoeringsagenda. De Omgevingswet biedt goede mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen.

Digitalisering verandert fundamenteel de wijze waarop onze samenleving functioneert en daarmee de wijze waarop wij onze provinciale doelen realiseren. Nieuwe processen, nieuwe mogelijkheden en nieuwe samenwerkingen ontstaan door intensief gebruik van data en snel veranderende technologische mogelijkheden. Wij zien duurzame informatievoorziening en digitalisering als middelen om onze ambities als provincie te bereiken waarbij inwoners en samenleving centraal staan. Digitalisering raakt namelijk elke taak die de provincie uitvoert en elke opgave waaraan zij werkt, zeker in de uitvoeringsfase.

Onze werkwijze kenmerkt zich door de volgende uitgangspunten:

1. 'Practice what you preach'. Wat de provincie vertelt aan anderen voert zij in haar eigen organisatie ook door;
2. Opgavegericht werken en het inzetten van strategische personeelsplanning;
3. Leren en professionaliseren. Als organisatie leren we voortdurend, maken we meer participatie mogelijk, en werken we aan inclusiviteit en digitaalvaardigheid;
4. Wij stellen ons op als proeftuin en 'launching customer'. De provincie verwerkt leerervaringen vervolgens in beleid en projecten;

Alle bedrijfsvoeringdisciplines zijn betrokken bij de realisatie van de opgaven.

Toelichting op budgetfluctuaties in het beleidsdoel

De budgetten in dit beleidsdoel zijn stabiel omdat uitvoering en financiële dekking meerjarig vastgelegd zijn.

Prioritaire onderwerpen

Vernieuwing van de provinciale informatievoorziening

Externe veranderingsfactoren dwingen ons om anders met onze informatie om te gaan. Het aantal informatiedragers en de hoeveelheid informatie neemt fors toe. Er is meer aandacht voor beveiliging en privacy, digitale communicatie met burgers en bedrijven, transparantie terwijl besluitvorming steeds meer plaats vindt op basis van beschikbare data.

Om te komen tot een duurzame visie op ons informatiebeheer heeft Gartner een analyse gedaan van de huidige stand van zaken omtrent dit informatiebeheer. De conclusie is dat onze informatiehuishouding niet gesteld staat voor de toekomst en er fundamentele veranderingen nodig zijn. Het gaat daarbij niet alleen om de techniek, maar met name ook om de informatiecultuur binnen de organisatie en de focus en eigenaarschap om verbeteringen door te voeren. Deze conclusie wordt onderschreven door de provinciearchivaris/toezichthouder van de provincie Zuid-Holland.

Naast het onderzoek van Gartner naar het informatiebeheer in zijn algemeenheid, is ook meer specifiek een inventariserend onderzoek uitgevoerd naar de financiële functies en systemen (Verdonck Klooster & associates). Dit onder andere door de bevinding van de accountant dat voor de financiële functies en systemen de uitdaging

voor de Provincie vooral ligt bij de IT-omgeving. De accountant adviseert in dit kader om een ambitieniveau voor de kwaliteit van de IT-omgeving vast te stellen en een plan van aanpak voor het realiseren ervan. Ook dit is onderdeel van de vernieuwing van de provinciale informatievoorziening. Uit het onderzoek blijkt dat er een forse investering nodig is om de basis op orde te krijgen. Deze kosten komen nog additioneel bij de investeringen voor het informatiebeheer.

Op dit moment worden de conclusies uit de onderzoeken vertaald naar een organisatiebreed programmaplan dat voorgelegd kan worden voor besluit tot start. Naast de genoemde onderzoeken worden hierin ook het rapport Concern Control van Berenschot en het lopende programma Stukken Beter Bewaard meegenomen.

In 2022 worden hiervoor opstartkosten gemaakt en worden voorbereidingen getroffen voor de daadwerkelijke implementatie. Zodra duidelijk is welke investeringen de komende jaren nodig zijn zal dit aan de Staten worden voorgelegd.

Extra huurinkomsten vanaf 2023

Bij de besluitvorming van de renovatie van Gebouw C heeft PS besloten om jaarlijks € 0,6 mln taakstellende extra huuropbrengsten te genereren met ingang van 2023 en voor een periode van 20 jaar. De vastgoedmarkt was ten tijde van het besluit goed, corona bestond nog niet en de verwachting was dat in Gebouw C meer meters en werkplekken zouden komen zodat er in een ander bouwdeel meer meters verhuurd konden worden. De huidige situatie is aanzienlijk veranderd. Er zal een nieuwe huisvestingsvisie worden opgesteld waarbij met name ook de impact op het nieuwe werken na de coronaperiode zal worden meegenomen. De verwachting is daarom niet reëel om in 2023 uit te gaan van extra huurinkomsten.

Nieuwe wetgeving

Er komen circa 10 nieuwe wetten op ons af (zoals de Wet elektronische publicaties, de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer, de Wet open overheid, de Wet digitale overheid, de nieuwe Archiefwet, wetgeving rond digitale toegankelijkheid, de Dienstenwet en de Europese verordening Single digital gateway). Deze hebben consequenties voor onze manier van werken en de inrichting van systemen. Wat exact de impact is op onze systemen en de meerjarenbegroting is nog niet helder. Zodra er concrete plannen zijn zullen deze ook aan de staten worden voorgelegd.

Financiële hoofdlijnen (Budgettair Kader Begroting 2023 - 2026)

Financieel totaalbeeld Kadernota 2023 - 2026

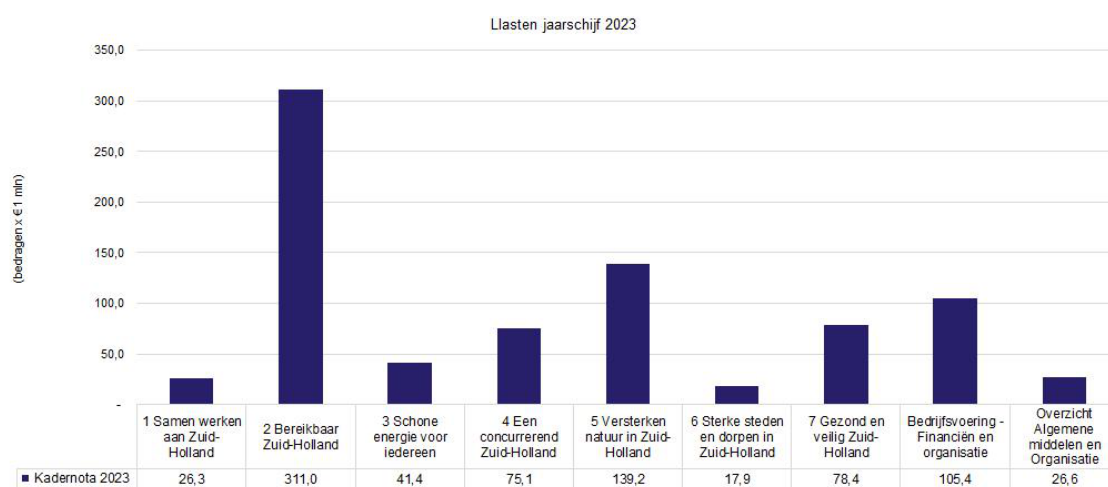
Exploitatie

In de kadernota is voor jaarschijf 2023 een totaal van € 831,3 mln aan lasten opgenomen, de baten die hier tegenover staan bedragen € 736,8 mln. Het verschil van € 94,5 mln wordt gedekt door inzet van de bestemmingsreserves en de algemene reserve. Het saldo van de mutaties reserves van € -94,5 mln bestaat uit

€ -77,7 mln Onttrekking uit de bestemmingsreserves

€ -16,9 mln Onttrekking aan de algemene reserve (voor tekort op het begrotingssaldo € -16,0 mln)

€ -94,5 mln **Mutaties reserves**

(bedragen x € 1 mln)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samen werken aan Zuid-Holland	36,3	0,1	36,2	0,0	0,0	0,0	36,2
2 Bereikbaar Zuid-Holland	311,0	11,8	299,3	10,7	15,8	-5,0	294,2
3 Schone energie voor iedereen	41,4	16,8	24,6	0,0	10,7	-10,7	13,9
4 Een concurrerend Zuid-Holland	75,1	4,4	70,6	14,9	24,2	-9,2	61,4
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	139,2	31,9	107,4	10,7	62,7	-51,9	55,4
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	17,9	0,5	17,4	0,0	0,0	0,0	17,4
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	78,4	4,5	73,9	3,8	4,5	-0,7	73,2
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	105,4	3,1	102,3	0,0	0,0	0,0	102,3
- Overzicht Algemene middelen	26,6	663,7	-637,1	64,5	81,3	-16,9	-654,0
Totaal	831,3	736,8	94,5	104,7	199,2	-94,5	0,0

Onderstaand overzicht geeft per reserve de totale inzet op de doelen weer.

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	81,3	64,5	16,9
Beheerplannen Natura 2000 en PAS			
5-1 Gezonde natuur	0,9	0,0	0,9
Bereikbaarheid			
2-1 Snel van A naar B	4,5	0,1	4,4
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0,2	0,0	0,2
2-3 Veilig en duurzaam	0,6	0,0	0,6
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	1,2	5,7	-4,5
Groene ambities			
5-1 Gezonde natuur	7,7	0,0	7,7
5-2 Toekomstbestendige landbouw	3,3	0,0	3,3
5-3 Leven met water	0,1	0,0	0,1
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	2,4	3,8	-1,5
Interreg-cofinanciering EFRO			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	2,2	2,5	-0,3
IODS			
5-1 Gezonde natuur	3,0	0,0	3,0
Life Science & Health			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,2	1,2	-1,0
MIT MKB Innovatiestimulering topsect			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	4,5	4,2	0,3
MJP Bodem, ondergrond en grondwater			
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	2,1	0,0	2,1
Mobiliteit			
2-1 Snel van A naar B	8,7	4,9	3,8
2-3 Veilig en duurzaam	0,6	0,1	0,5
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	28,0	5,8	22,3
Regionale gebiedsgerichte projecten			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,0	0,0	0,0
Regionale netwerken in Zuid-Holland			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	1,1	1,5	-0,4

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold			
5-1 Gezonde natuur	1,1	0,0	1,1
5-3 Leven met water	0,4	0,0	0,4
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	17,8	5,0	12,9
Reserve UPG 40			
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0,2	0,0	0,2
Restauratie&herbestemming monumenten			
4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme	1,4	0,5	0,9
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	8,9	2,7	6,2
4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat	6,0	2,4	3,6
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0,2	0,0	0,2
Warmteleiding Warmteling			
3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving	10,7	0,0	10,7
Eindtotaal	199,2	104,7	94,5

Mutaties begrotingssaldo in de Kadernota 2023-2026

Onderstaand overzicht geeft de mutaties in het begrotingssaldo weer ten opzichte van de meerjarenraming van Voorjaarsnota 2022. Per saldo is op basis van deze mutaties sprake van een stijging van het begrotingssaldo in 2023 met € 1,5 mln. Het begrotingssaldo voor jaarschijf 2023 komt daarmee op € -16 mln en is er dus sprake van een incidenteel begrotingstekort.

(bedragen x € 1 mln)		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
A Mutaties eerdere P&C producten																
1	Begrotingssaldo tot en met de Voorjaarsnota 2022	-17,5	22,1	12,5	13,6	5,2	59,1	58,6	58,7	58,6	56,4	55,5	58,0	59,7	72,4	73,3
	Totaal (A) Begrotingssaldo t/m Voorjaarsnota 2022	-17,5	22,1	12,5	13,6	5,2	59,1	58,6	58,7	58,6	56,4	55,5	58,0	59,7	72,4	73,3
B Algemene middelen																
<u>Autonome ontwikkelingen</u>																
1	Ontwikkelingen indexatie motorrijtuigenbelasting	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
<u>Resterende ontwikkelingen</u>																
2	Aanpassen prijscompensatie	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
3	Aanpassen stelpost looncompensatie	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
4	Kapitaallasten (afschrijving)	1,5	2,2	2,3	2,1	0,9	1,2	1,2	1,2	0,8	0,9	1,0	1,1	1,1	1,5	0,0
5	Kapitaallasten (rente)	-0,1	-0,5	-4,9	-9,7	-13,9	-14,7	-14,7	-14,4	-13,4	-11,9	-10,0	-7,9	-5,9	-3,5	-3,5
	Totaal B:	1,5	1,6	-2,6	-7,6	-13,0	-13,5	-13,5	-13,2	-12,5	-11,0	-8,9	-6,8	-4,7	-2,0	-3,5
	Totaal B (mutatie op begrotingssaldo)	1,5	1,6	-2,6	-7,6	-13,0	-13,5	-13,5	-13,2	-12,5	-11,0	-8,9	-6,8	-4,7	-2,0	-3,5
	Begrotingssaldo na kadernota Totaal (A+B)	-16,0	23,7	9,9	6,0	-7,8	45,6	45,1	45,6	46,1	45,4	46,6	51,3	55,0	70,4	69,8

Toelichting

1 Ontwikkelingen indexatie motorrijtuigenbelasting

De indexatie van de motorrijtuigenbelasting zal bij de Begroting 2023 worden berekend tegen de dan vastgestelde CPI-index.

2 Aanpassen stelpost prijscompensatie

De aanpassing van de stelpost zal bij Begroting 2023 worden berekend tegen de dan vastgestelde percentages van de verschillende indexen.

3 Aanpassen stelpost looncompensatie

De aanpassing van de stelpost zal bij Begroting 2023 worden berekend tegen de dan vastgestelde percentages van de betreffende index.

4 Kapitaallasten (afschrijving)

Bij investeringsprojecten zoals Infra en OV wordt bij de start een geplande opleverdatum opgenomen. Deze opleverdatum is de basis voor het jaar waarin het investeringskrediet wordt opgenomen. De geplande afschrijving start dan een jaar later. Deze geplande opleverdata kunnen, zeker bij langlopende projecten, schuiven in de tijd. Dit heeft een effect op de begrotingssaldo's van individuele jaren maar het totaal van de afschrijvingen zal bij het opnieuw plannen van de opleverdatum niet wijzigen.

Op korte termijn dalen dus de afschrijvingslasten maar vanaf 2025 nemen deze weer toe ten opzichte van de Voorjaarsnota 2022. Als het gaat om verschuivingen heeft dit per saldo geen effect op de totale afschrijvingslasten

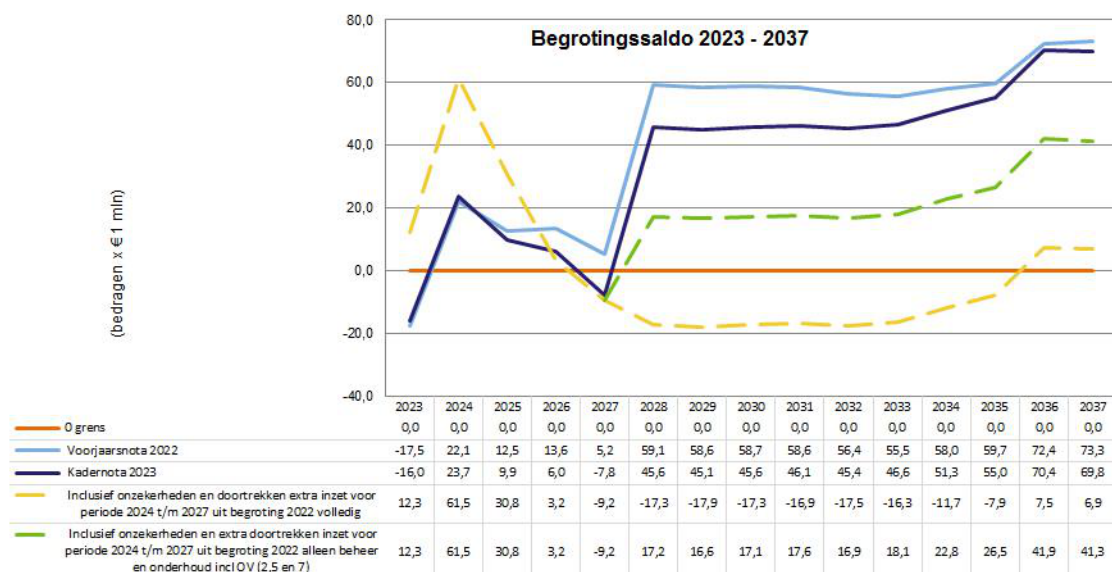
Een van de redenen dat er in deze begroting een substantieel effect op de afschrijvingslasten is, is dat er een traject is opgestart om meer realistische prognoses en opleveringsjaren op te nemen in het PZI. Verdere informatie over de aanpassingen van de opleverdata van projecten en daarmee de start van afschrijvingen kan gevonden worden in het [Bijlage 3 Wijzigingen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland](#).

5 Kapitaallasten (rente)

De begrote rentelasten vallen hoger uit ten opzichte van de stand van de voorjaarsnota. Dit voordeel wordt veroorzaakt door verschuivingen van investeringen en veranderingen van de reservepositie.

In deze meerjarenbegroting is rekening gehouden met een gemiddeld rentepercentage voor nieuwe leningen in het jaar 2022 van 0,8% en in de jaren daarna stijgt het verwachte rentepercentage met 0,2% per jaar. Dit neemt niet weg dat de provincie een renterisico loopt als de werkelijke rentetarieven tegen de verwachting in sterker stijgen dan de tarieven in deze begroting. Een verandering ten opzichte van eerdere begrotingen is de aanname dat nieuw aangetrokken leningen gemiddeld pas in het laatste kwartaal worden aangetrokken in plaats van halverwege het jaar. De impact op de begrote rentelasten van nieuwe leningen wordt hiermee verminderd in het eerste jaar.

Begrotingssaldo 2023 - 2037 en Algemene reserve

*De piek in 2022 is ontstaan door het laten vrijvallen van € 69,4 mln uit de bestemmingsreserve Begrotingssaldo 2024-2031 ten gunste van het begrotingssaldo in 2022 bij de kadernota 2022. Dit zijn middelen die incidenteel ingezet kunnen worden

Begrotingssaldo en Algemene reserve jaarschijf 2023

Het begrotingssaldo 2022 voor jaarschijf 2023 was bij vaststelling van de Voorjaarsnota 2022 € -17,5 mln. Door de mutaties in de Kadernota 2023 - 2027 stijgt het begrotingssaldo met € 1,5 mln. Per saldo is in de jaarschijf 2023 dan sprake van een incidenteel nadelig begrotingssaldo (tekort) van € 16,0 mln.

In overeenstemming met het huidig beleid wordt het tekort op het begrotingssaldo verrekend met de Algemene reserve. Dit betekent dat € 16 mln in de algemene reserve beschikbaar moeten blijven om dit tekort in 2023 incidenteel te dekken.

Begrotingssaldo langere termijn

Het begrotingssaldo zoals in de kadernota verwerkt geeft een dalende trend tot en met 2027 weer. Deze daling komt met name door de keuze om in de Begroting 2022 tot en met 2027 een basis budget op te nemen voor de in de Kadernota 2022 geconstateerde krimpende budgetten van € 61,5 mln per jaar.

Na 2027 loopt het begrotingssaldo weer sterk omhoog. De oorzaak hiervan is dat er na 2027 nog geen keuzes gemaakt zijn in het kader van het traject begroting in evenwicht. Dat na 2027 veel van het pakket 2024 - 2027 van € 61,5 mln per jaar (gele stippellijn) doorloopt lijkt aannemelijk. Het onderdeel beheer & onderhoud en openbaar vervoer (groene stippellijn) lijkt onvermijdelijk. Bij deze kadernota is er sprake van veel nieuwe onzekerheden zowel aan de lastenkant, inflatie en rente. Maar ook aan de batenkant op de 2 grootste inkomsten: het Provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting. Deze onzekerheden worden verder geduid in het hoofdstuk [onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo](#). Een en ander zet nog meer druk op het structureel in evenwicht houden van de begroting via het traject begroting in evenwicht.

Het begrotingssaldo is het verschil tussen de geraamde baten en lasten in een bepaald jaar. Deze overschotten of tekorten worden verrekend met de algemene reserve. Het begrotingssaldo geeft aan of er op de lange termijn sprake is van een reëel en structureel begrotingsevenwicht. Het begrotingssaldo mag tijdelijk negatief zijn, dit tekort op het begrotingssaldo wordt dan gedekt uit de vrije ruimte van algemene reserve. Dit kan alleen zolang er vrije ruimte is in de Algemene reserve is. Het begrotingssaldo is te beïnvloeden door te sturen op de baten en/of de lasten.

Financiële indicatoren

In de financiële verordening die in december 2020 door PS is vastgesteld is aangegeven dat Provinciale Staten in de kadernota de signaleringswaarden vaststelt voor een 5-tal financiële indicatoren. Bij iedere indicator leveren GS een korte analyse over de desbetreffende signaleringswaarde. Als twee of meer signaleringswaarden worden bereikt kunnen Provinciale Staten een uitgebreidere analyse aanvragen of direct maatregelen treffen.

Achtergrond van deze nieuwe artikelen in de financiële verordening is de behoefte om op een gestructureerde wijze de ontwikkeling van de financiële situatie van de provincie Zuid-Holland in de gaten te houden.

De indicatoren die dit moeten bewerkstelligen zijn een mix van al bekende indicatoren die al enkele jaren in de paragraaf Weerstandsvermogen worden weergegeven en nieuwe indicatoren.

In de Kadernota 2022- 2025 is de hoogte van de signaleringswaarde van de voorgestelde indicatoren vastgesteld. Het gaat hierbij om de volgende kengetallen: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen.

De commissie BBV heeft aangegeven dat het een bewuste keuze is geweest om geen norm op te leggen voor de kengetallen die sinds enkele jaren verplicht worden meegenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen. Een kengetal of de ontwikkeling van een kengetal is een weerspiegeling van het gevoerde beleid. Hierin kunnen bewuste keuzes zijn gemaakt. Bovendien zegt één kengetal op zich niet veel. Het gaat om de onderlinge samenhang van de kengetallen en de uitleg hierbij. Daarnaast staan de verschillende kengetallen niet los van elkaar, een hogere schuldquote betekent bijvoorbeeld vrijwel altijd hogere structurele lasten van investeringen.

De signaleringswaardes worden per P&C product afgezet tegen de gemeten waardes. Waarbij de signaleringswaarde vier keer (kadernota, begroting, voorjaarsnota en najaarsnota) wordt afgezet tegen een begrote (geplande) waarde en één keer (jaarrekening) tegen een gerealiseerde waarde. De verschillen tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes bleken de afgelopen jaren substantieel te zijn. In de oorspronkelijke begroting van 2021 werd bijvoorbeeld uitgegaan van een schuldquote eind 2021 van 146% terwijl de uiteindelijke schuldquote eind vorig jaar 96% bedroeg, een verschil van 50%. Het verschil tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes vraagt om aandacht omdat het mogelijk de discussie over de uitkomsten van de signaleringswaardes vertroebeld. Als het verschil tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes afnemen neemt ook de informatiewaarde toe van de signaleringswaardes.

Omdat de gemeten waardes zo veranderen gedurende een begrotingsjaar kan dit ertoe leiden dat op basis van de begrote cijfers de vast te stellen signaleringswaardes per definitie overschreden worden, terwijl op basis van de uiteindelijke realisatiecijfers de signaleringswaardes niet bereikt worden. Dit zorgt ervoor dat bij een mogelijke constatering van overschrijding van de signaleringswaarde van twee kengetallen in de begroting of kadernota, als maatregel eerst gekeken moet worden naar de realiteitswaarde van de onderliggende cijfers.

Door de stijging van de begrote baten in sommige jaarschijven in deze kadernota worden de kengetallen schuldquote, structurele lasten investeringen en garant- en borgstellingen positief beïnvloed. Deze kengetallen zijn verhoudingsgetallen ten opzichte van de totale baten. Een sterke stijging of daling van de baten (zoals bijvoorbeeld bij taakmutaties zoals jeugdzorg) kan een grote impact hebben op de kengetallen.

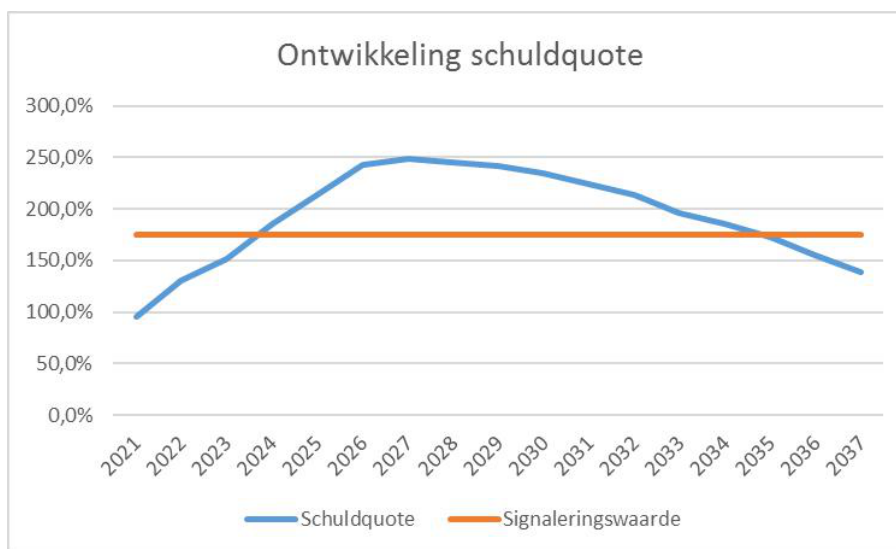
Netto schuldquote

De netto schuldquote wordt berekend conform de "Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten". Dit kengetal wordt dus al enkele jaren in de begroting weergegeven in de paragraaf Weerstandsvermogen. Dit kengetal wordt berekend door de schuld van de provincie te delen door de jaarlijkse baten van de provincie.

Gemeenten zijn met name gericht op exploitatie-uitgaven. VNG houdt voor gemeenten een bovengrens van 130% aan. Bij waterschappen is juist sprake van intensieve investeringsuitgaven, daar is geen formele

bovengrens gesteld maar wordt een grens van <250% als acceptabel gezien. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat er gewerkt wordt aan het verlagen van de schuldquote. Voor provincies is geen formele bovengrens gesteld, van alle provincies heeft de provincie Zuid-Holland momenteel de hoogste schuldquote. De provincie Zuid-Holland is een organisatie die het naast het inzetten van de exploitatie middelen ook het investeringsinstrument structureel inzet.

Vastgestelde signaleringswaarde: 200%

Korte analyse:

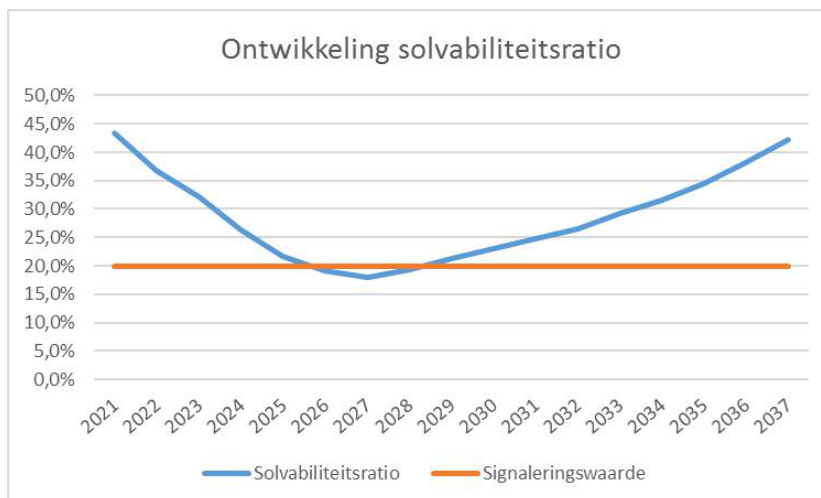
De begrote (geplande) netto schuldquote in deze kadernota is voor jaarschijf 2023 geraamd op 151,4% (een stijging van ongeveer 55% ten opzichte van de realisatie van 2021) en zal meerjarig verder stijgen tot bijna 248% en daalt daarna. Zoals al eerder aangegeven gaat het hier om de begrote (geplande) schuldquote, de historie laat zien dat de realiseerde schuldquote substantieel lager uitvalt. Ten opzichte van de vorige kadernota is de meerjarige maximum van de schuldquote lager door een stijging van de totale begrote baten.

De stijging van de schuldquote wordt veroorzaakt door inzet van reserves en investeringen. Het afbouwen van de incidentele middelen vanuit de bestemmingsreserves vindt met name plaats in 2021 t/m 2027. In deze periode staat er nu € 400 mln gepland in te zetten, deze middelen moeten worden aangetrokken wat voor een groot deel de stijging verklaart. De stijging schuldquote wordt veroorzaakt door alle ambities waar bestemmingsreserves worden ingezet maar ook waar er sprake is van investeringen of het storten in fondsen.

Solvabiliteit

De solvabiliteit wordt berekend conform de "Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten". Dit kengetal wordt dus al enkele jaren in de begroting weergegeven in de paragraaf Weerstandsvermogen. Deze ratio geeft aan welk percentage van de bezittingen is gefinancierd door eigen vermogen.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

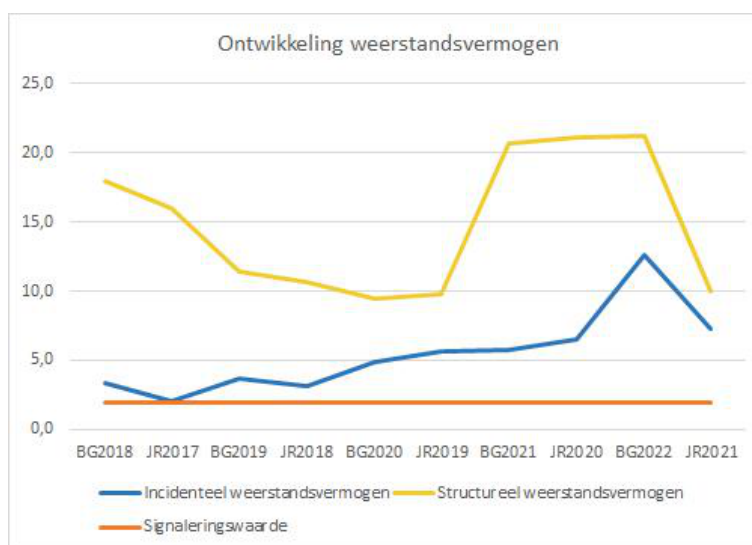
Korte analyse:

Door de beoogde onttrekkingen van de reserves in de komende jaren en de stijging van de balans wordt een steeds groter gedeelte van de balans gefinancierd door vreemd vermogen. Op dit moment is de verhouding vreemd vermogen / eigen vermogen ongeveer 57-43. Deze verhouding verandert in 2027 in 82-18. Na 2027 stijgt de solvabiliteitsratio weer boven de vastgestelde signaleringswaarde van 20% door een stijging van het eigen vermogen.

Ook hier geldt dat de verschillen tussen de begrote waarden en de gerealiseerde waarden de afgelopen jaren substantieel waren.

Weerstandsvermogen

Bij het weerstandsvermogen wordt onderscheid gemaakt tussen het incidenteel en structureel weerstandsvermogen. In de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021 is vastgesteld dat voor beide ratio's de provincie een waarde van minimaal twee handhaaft en is de berekeningsmethode voor het incidenteel weerstandsvermogen gewijzigd. In onderstaande grafiek is deze berekeningsmethode met terugwerkende kracht toegepast op alle voorgaande jaren.

Korte analyse:

Zowel het incidenteel als het structureel weerstandsvermogen is de afgelopen jaren ruim boven de signaleringswaarde gebleven. Dit betekent dat er ruim voldoende structurele en incidentele middelen zijn om de geïdentificeerde risico's op te vangen. De incidentele en de structurele weerstandscapaciteit kennen een licht stijgende trend. De fluctuaties in het weerstandsvermogen komen vooral voort uit schommelingen in de omvang van de risico's. Zowel het incidenteel als het structureel weerstandsvermogen is bij Jaarrekening 2021 gedaald door een toename van respectievelijk de incidentele en de structurele risico's. De toename van de incidentele risico's betekent dat in de algemene reserve € 37,4 mln beklemd wordt als incidentele weerstandscapaciteit om te voldoen aan de norm van een minimaal weerstandsvermogen van '2'.

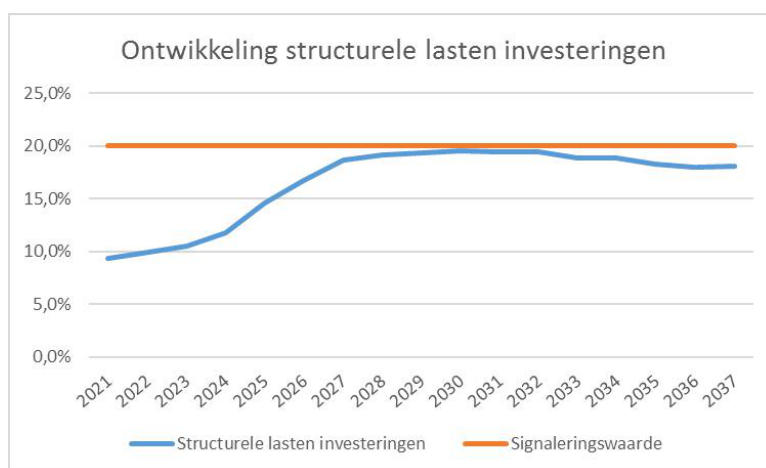
Structurele lasten investeringen

Deze ratio geeft de verhouding tussen de structurele lasten van meerjarige investeringen en de baten in een begrotingsjaar weer. Deze lasten bestaan uit de totale som van de afschrijvingslasten en rentelasten van geactiveerde investeringen en uit de lasten van meerjarige (lease)verplichtingen.

Door naast de kapitaallasten ook rekening te houden met o.a. leaseconstructies wordt niet alleen rekening gehouden met de lasten van investeringen die geactiveerd zijn maar met de totale jaarlijkse kosten van alle meerjarige investeringen. Dit ongeacht de manier waarop deze gefinancierd zijn.

Deze lasten zijn niet meer beïnvloedbaar voor PS en drukken voor langere tijd op de begroting.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

Korte analyse:

Op basis van de huidige begrote kapitaallasten en de huidige beperkte omvang van de leasekosten, is het de verwachting dat de komende jaren de voorgestelde signaleringswaarde niet gehaald wordt. De stijging van de begrote kapitaallasten op de (middel)lange termijn ten opzichte van de vorige stand in verband met de stijging van de rente veroorzaakt een stijging van de deze ratio ten opzichte van de vorige kadernota. Door de stijging van de begrote baten blijft de ratio onder de vastgestelde signaleringswaarde.

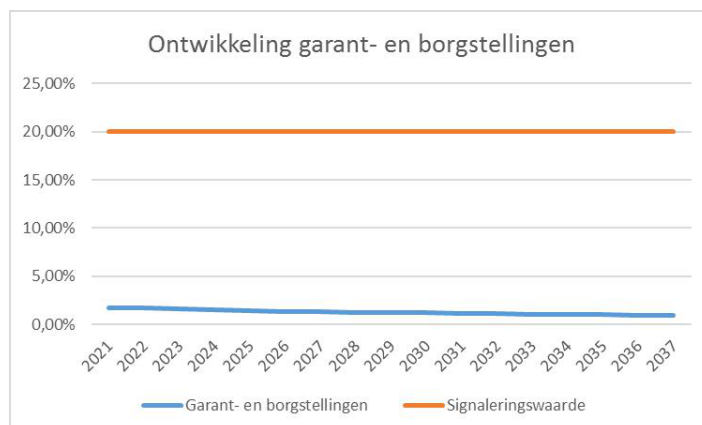
Garant- en borgstellingen

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen de hoogte van de garant -en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven en de baten in een jaar.

De garant -en borgstellingen zijn verplichtingen die (behalve in de Risicoparagraaf) niet cijfermatig op de balans worden meegeteld. Het gaat hierbij om de garant -en borgstellingen. Conform artikel 50 van het BBV moet het bedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt, worden vermeld.

Doordat de totale hoogte van deze garant- en borgstellingen potentiële toekomstige verplichtingen zijn en de (uitkomsten) van het benodigd weerstandsvermogen beïnvloeden is de verhouding tussen het totaal van deze posten en de totalen baten van belang.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

Korte analyse:

Het huidige saldo garant- en borgstelling is zeer beperkt. Het betreft hier incidentele besluiten en nieuwe garant- en borgstellingen worden momenteel niet begroot in de meerjarenbegroting.

Stelposten

Stelpost prijscompensatie

De stelpost prijscompensatie wordt gevoed uit het begrotingssaldo op basis van de grondslag indexatie, zie de [grondslagen](#) voor een nadere toelichting. De stelpost is bedoeld om de indexatielasten van de lasten in de exploitatie te dekken. Een toegepaste indexatie in een bepaald jaar is altijd structureel van aard.

De stelpost volgt het meerjarig verloop van de algemene uitkering van het provinciefonds. Dit meerjarig verloop is het huidige begrotingsjaar en de 5 jaren daarop volgend, ook wel aangeduid als T+5. Omdat de begroting 2023 in 2022 wordt gemaakt wordt de stelpost herberekend voor de jaarschijven 2023 tot en met 2026 en wordt 2027 als een nieuw jaar toegevoegd. Het laatstgenoemde jaar (2027) wordt voor de resterende jaren doorgetrokken.

(bedragen x € 1 mln)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
A Stand na Voorjaarsnota 2022						
1 Beschikbaar op stelpost	7,1	14,3	21,4	28,6	35,8	35,8
Totaal beschikbaar	7,1	14,3	21,4	28,6	35,8	35,8
B Mutaties						
1 Najaarsnota 2022	pm	pm	pm	pm	pm	pm
2 Begroting 2023		pm	pm	pm	pm	pm
Subtotaal B: Totaal inzet prijscompensatie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Resterend voor de prijscompensatie	7,1	14,3	21,4	28,6	35,8	35,8

Toelichting:

Zie voor verdere toelichting hoofdstuk [onzekerheden met mogelijke impact op begrotingssaldo](#).

Deze stijgingen zullen een effect hebben op de begroting. Zoals te zien is in de grondslagen wijken de gebruikte percentages fors af van waar in de begroting rekening mee is gehouden. Hoe we hier mee om gaan werken we

uit in de Najaarsnota 2022 en de Begroting 2023. Daarmee maken we een onderscheid tussen de nu gehanteerde grondslagen en een oplossing te vinden voor de huidige situatie.

Voor begrotingsjaar 2022 wordt op dit moment onderzocht wat de gevolgen zijn van de afwijkende trendmatige prijsontwikkeling die gestart is in 2021 nu ook doorzet in 2022. Voor begroting 2023 tot en met 2027 worden in de begroting 23 de % vastgesteld en het effect verwerkt. Medio mei en augustus komen voor de GWW-index nieuwe percentages beschikbaar het CPB actualiseert de ramingen medio augustus/ september. Bij de Najaarsnota 2022 en Begroting 2023 zullen voorstellen worden opgenomen hoe om te gaan met de gestegen percentages mede op basis van het actuele beeld van de prijsontwikkelingen.

Bij de nadere uitwerking wordt gebruikt gemaakt van de grondslagen prijscompensatie, dit betekent onder andere dat subsidies ook worden geïndexeerd, zeker als het gaat om instellingen die in opdracht van de provincie werkzaamheden uitvoeren of afhankelijk zijn. Voorbeelden hiervan zijn concessies openbaar vervoer, cultuur instellingen, beheer recreatieschappen etc.

Stelpost indexatie loonontwikkeling

De stelpost loonontwikkeling wordt gevoed uit het begrotingssaldo op basis van de grondslag indexatie, zie de [grondslagen](#) voor nadere toelichting. De stelpost is bedoeld om de loonontwikkeling te dekken . Een toegepaste indexatie in een bepaald jaar is altijd structureel van aard.

De stelpost volgt het meerjarig verloop van de algemene uitkering van het provinciefonds. Dit meerjarig verloop is het huidige begrotingsjaar en de 5 jaren daarop volgend, ook wel aangeduid als T+5. Omdat de begroting 2023 in 2022 wordt gemaakt wordt de stelpost herberekend voor de jaarschijven 2023 tot en met 2026 en wordt 2027 als een nieuw jaar toegevoegd. Het laatstgenoemde jaar (2027) wordt voor de resterende jaren doorgetrokken.

(bedragen x € 1 mln)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
A Stand na Voorjaarnota 2022						
1 Beschikbaar op stelpost	4,0	6,7	9,7	12,9	16,3	16,3
Totaal beschikbaar	4,0	6,7	9,7	12,9	16,3	16,3
B Mutaties						
1 Najaarsnota 2022	pm	pm	pm	pm	pm	pm
2 Begroting 2023		pm	pm	pm	pm	pm
Subtotaal B: Totaal inzet loonontwikkeling	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Resterend voor de loonontwikkeling	4,0	6,7	9,7	12,9	16,3	16,3

Toelichting:

Zie voor verdere toelichting hoofdstuk [onzekerheden met mogelijke impact op begrotingssaldo](#)

Deze stijgingen zullen een effect hebben op de begroting. Zoals te zien is in de grondslagen wijken de gebruikte percentages fors af van waar in de begroting rekening mee is gehouden. Hoe we hier mee om gaan werken we uit in de Najaarsnota 2022 en de Begroting 2023. Daarmee maken we een onderscheid tussen de nu gehanteerde grondslagen en een oplossing te vinden voor de huidige situatie.

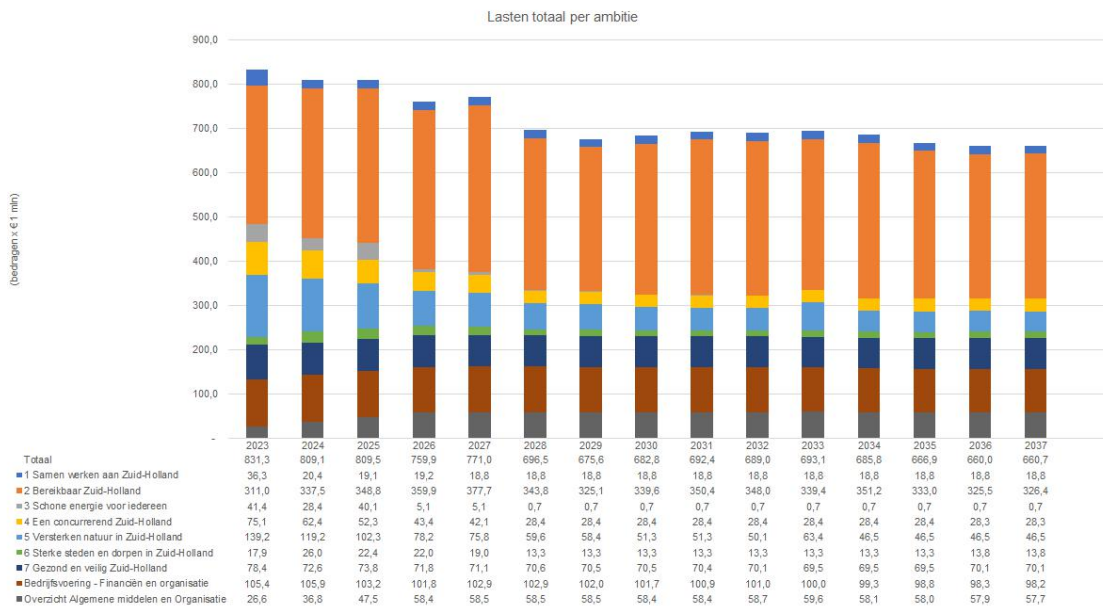
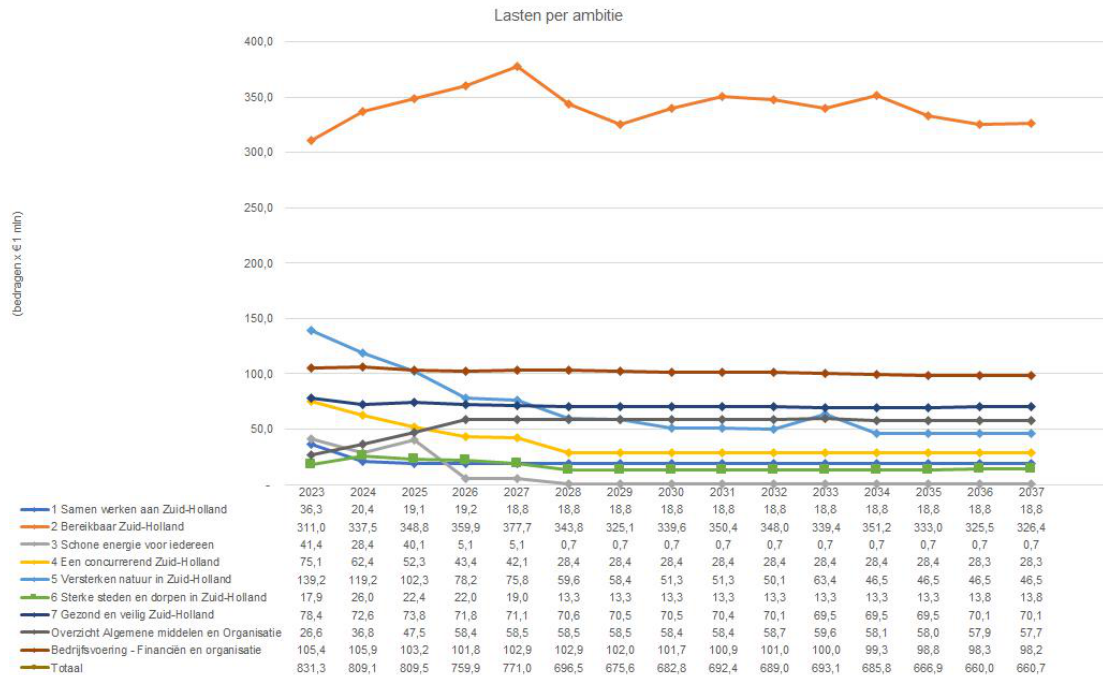
Voor begrotingsjaar 2022 wordt op dit moment onderzocht wat de gevolgen zijn van de afwijkende trendmatige prijsontwikkeling. Voor begroting 2023 tot en met 2027 worden in de begroting 23 de % vastgesteld en het effect verwerkt. Het CPB actualiseert de ramingen medio augustus/ september. Bij de Najaarsnota 2022 en Begroting 2023 zullen voorstellen worden opgenomen hoe om te gaan met de gestegen percentages mede op basis van het actuele beeld van de prijsontwikkelingen.

Lange termijn doorkijk

Inleiding

Het begrotingssaldo is het verschil tussen de baten en lasten in 1 jaar. De baten zijn grofweg te verdelen in algemene en specifieke dekkingsmiddelen. Specifieke dekkingsmiddelen, zoals bijvoorbeeld rijksbijdragen, zijn vaak tijdelijk van aard. Als er geen bestemmingsreserves zouden zijn dan kunnen de lasten in principe nooit hoger worden dan de baten in een bepaald jaar.

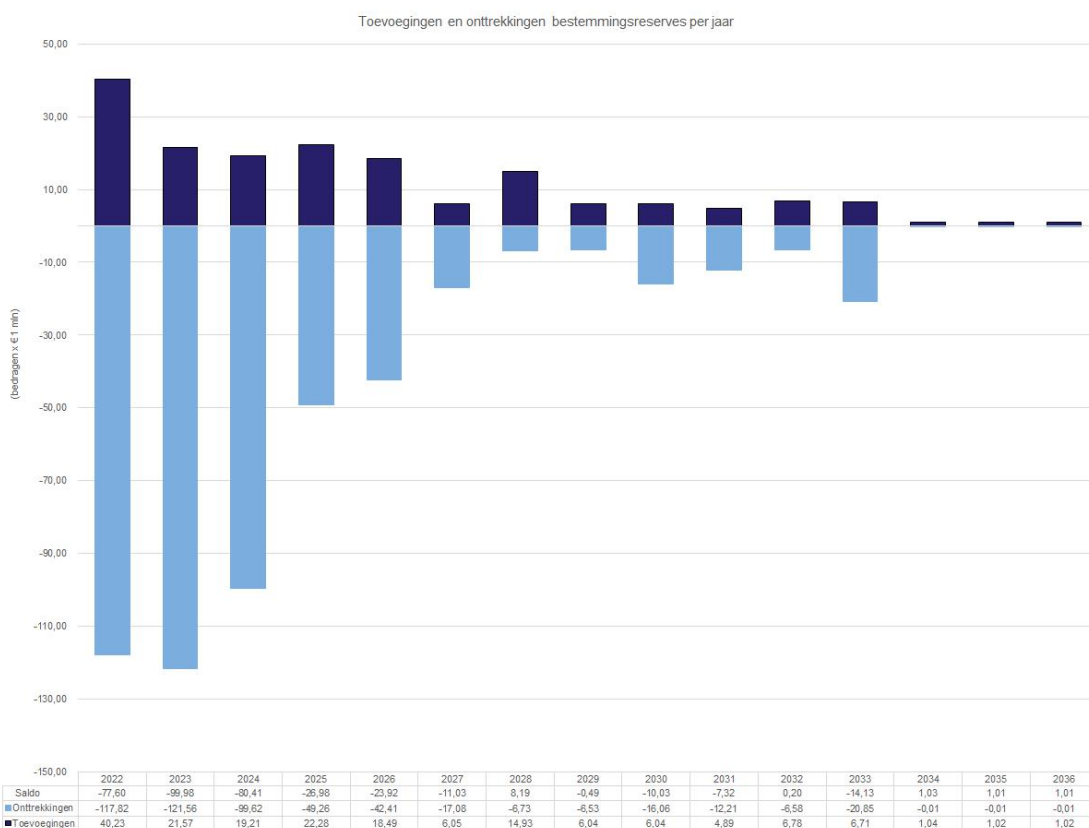
Lasten

Toelichting:

De lasten blijven de komende jaren rond de € 800 mln. Vanaf 2026 dalen ze iets en na 2027 zet de daling verder door. De oorzaak hiervan is dat er voor die periode nog geen keuzes zijn gemaakt. Wat de lange termijn keuzes zijn en welke middelen hiervoor nodig zijn, moet nog worden bepaald. De reeksen van bijvoorbeeld beheer & onderhoud en openbaar vervoer zullen altijd doorlopen.

Inzet van bestemmingsreserves

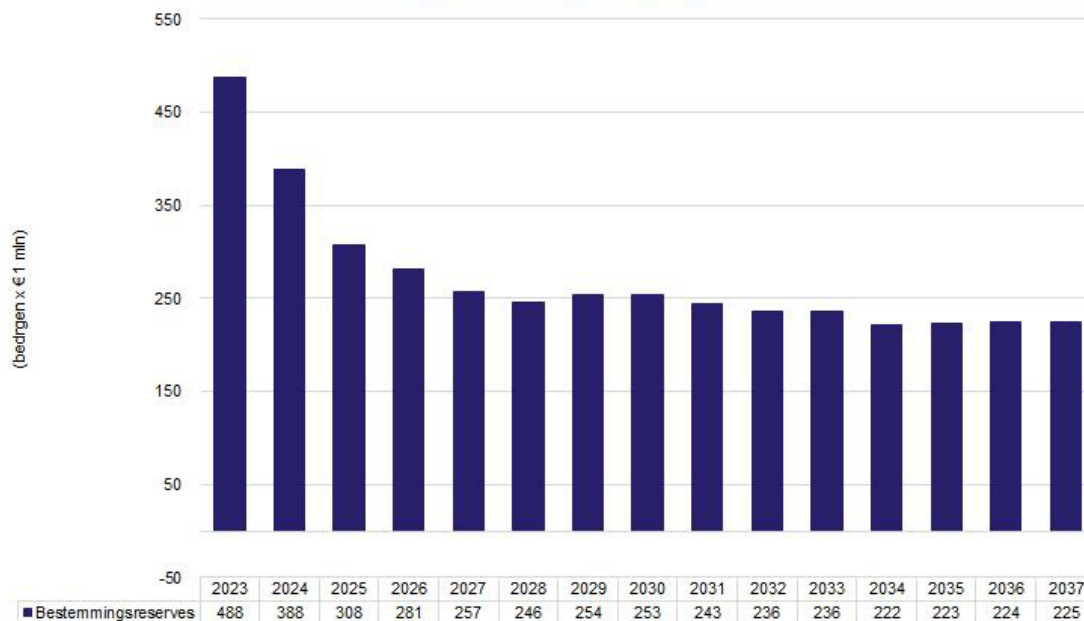
Toelichting:

Als er uit een bestemmingsreserve meer onttrokken wordt dan toegevoegd dan nemen de lasten en of baten toe. Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen is hetgeen wat als inzet op de ambitie terug te zien is. Op de langere termijn is er een duidelijke daling van bestemmingsreserves te zien.

De bestemmingsreserves zijn reserves die met een bepaald doel zijn ingesteld. Deze bestemmingsreserves zijn bij de instelling ervan (uiteindelijk) gevoed vanuit/via het begrotingssaldo. De inzet van de huidige bestemmingsreserves via de ambities heeft daarom ook geen effect op het begrotingssaldo. De Algemene reserve is geen onderdeel van de bestemmingsreserves en is daarom dan ook niet meegenomen in deze overzichten.

Saldo bestemmingsreserves

Ontwikkeling saldo bestemmingsreserves

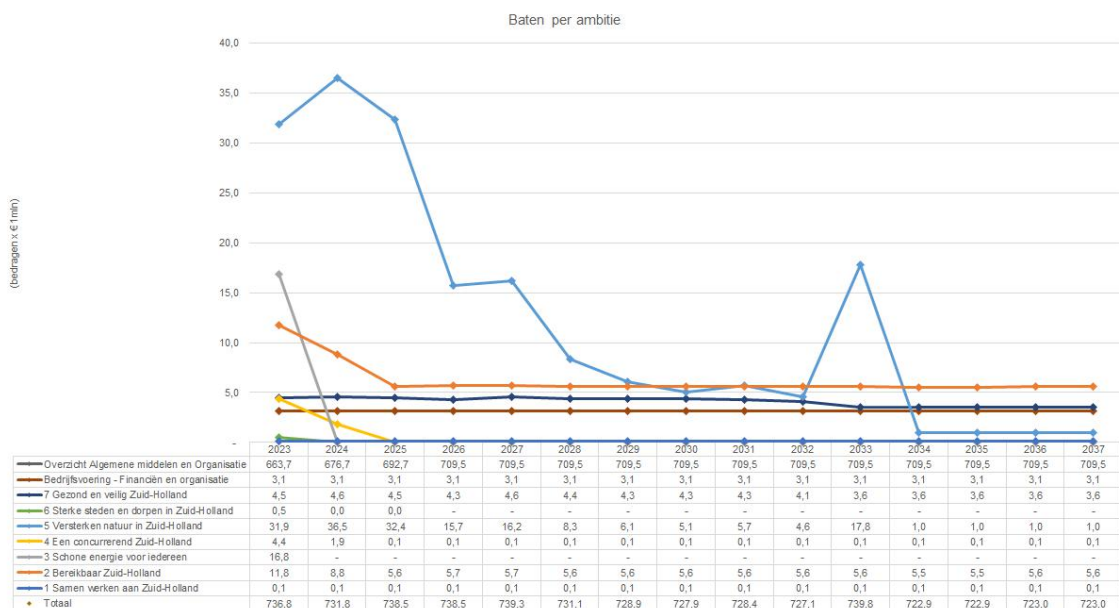
Bestemmingsreserve	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	9,7	8,2	6,7	5,2	3,7	2,2	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bereikbaarheid	32,2	14,9	12,9	11,0	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7
Decentralisatieakkoord natuur	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	81,5	78,6	71,4	64,1	54,3	44,1	54,1	50,2	36,0	23,8	19,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Groene ambities	20,6	16,0	11,3	9,2	8,6	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8
InnovationQuarter	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Interreg-cofinanciering EFRO	3,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IODS	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
MIT MKB Innovatiestimulering topsect	11,2	3,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	15,9	14,6	13,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3
Mobiliteit	108,5	97,1	83,9	75,2	65,8	69,9	74,7	78,9	83,0	87,8	92,7	97,5	98,5	99,5	100,5
NatuurNetwerk Nederland	29,8	19,6	12,4	7,4	1,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Ontw.persp.Grevelingen/Volkerak-Zoom	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Overcommitting OP-West	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Regionale gebiedsgerichte projecten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	7,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Reserve Ontwikkelopgave natuur	53,2	46,5	44,7	46,5	50,4	47,9	42,6	42,6	42,6	42,6	42,6	42,6	42,6	42,6	42,6
Reserve UPG 40	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Restauratie&herbestemming monumenten	0,8	0,6	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Risicoreserve Energiefonds	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Risicoreserve Revolverend Verenfond	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0

Bestemmingsreserve	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Risicoreservering Grevelingen	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Versterking economie	6,2	3,4	2,4	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Vlietland	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Zandmotor	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Zuidelijke Randstad	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Regionale netwerken in Zuid-Holland	3,7	2,2	1,1	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Life Science & Health	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
Warmteleiding Warmteling	59,9	37,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Nazorg stortplaatsen	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
Totaal	488,1	388,1	307,7	280,7	256,8	245,8	254,0	253,5	243,5	236,2	236,4	222,2	223,3	224,3	225,3

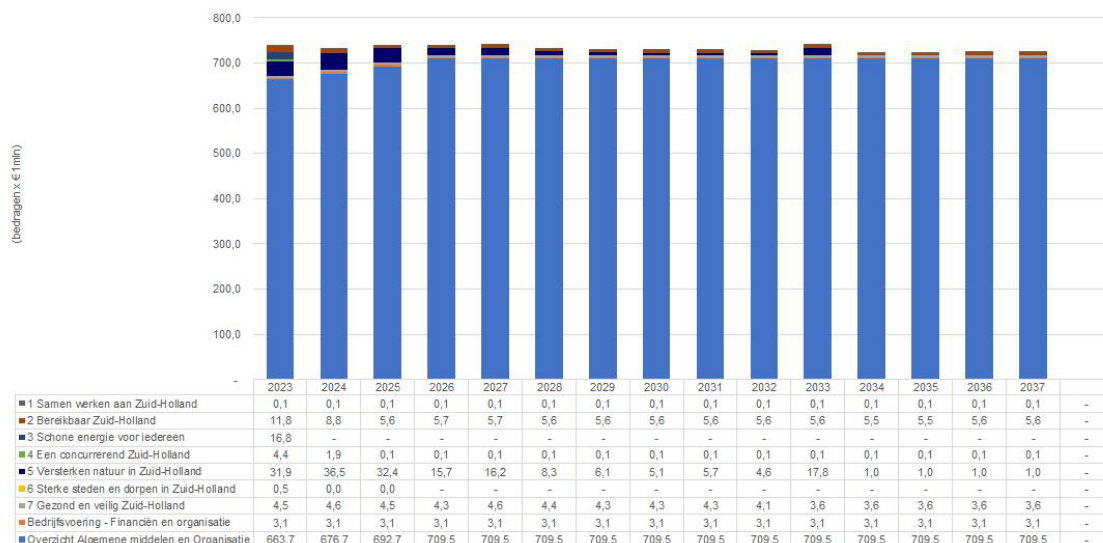
Toelichting:

In bovenstaande grafiek is zichtbaar dat het totaal aan bestemmingsreserves afneemt tot en met 2027 en daarna op een ongeveer gelijk niveau blijft. Dit wil niet zeggen dat de reserves na 2027 niet meer ingezet zullen worden maar wel dat de onttrekkingen aan de reserves nog niet volledig gepland en/of verwerkt zijn in toekomstige jaren. Daarnaast zijn er reserves die na 2027 nog toenemen en reserves die afnemen. Het effect van minder middelen beschikbaar in de bestemmingsreserves betekent dat de lasten in de begroting ook lager zullen worden. Immers als er geen middelen meer in de bestemmingsreserves beschikbaar zijn kunnen die ook niet meer ingezet worden.

Baten

Ontwikkeling baten 2022-2037

Toelichting:

Naast de baten die de provincie ontvangt vanuit het provinciefonds en de opcenten motorrijtuigenbelasting, die binnen het overzicht algemene middelen en organisatie staan, ontvangen we ook baten direct in de ambities. De baat in 2033 binnen Ambitie 5 wordt veroorzaakt door PMR IJsselmonde.

Herkomst baten in miljoenen

Toelichting:

Het aandeel van de rijksbijdragen zoals nu opgenomen in de begroting lijkt de komende jaren fors af te nemen. Naar verwachting zal de afname in de praktijk niet plaats vinden omdat er nieuwe middelen vanuit het Rijk de kant van de provincie op komen. De structurele inkomsten van de het provinciefonds en het motorrijtuigenbelasting blijven nadrukken de grootste inkomstenbron. Juist hier is nu sprake van veel onzekerheid.

Grondslagen

Algemene grondslagen

De P&C producten zijn opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening zoals door Provinciale Staten is vastgesteld.

Basis voor de ramingen in de Kadernota 2022

De Kadernota 2023 bestaat uit de jaarschijven 2023 tot en met 2026 en is een nadere uitwerking van de meerjarige effecten van de Voorjaarsnota 2022

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten voor de provincie waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald en zijn daarmee vrij besteedbaar (in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen). De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

Lokale heffingen

De opbrengst van de Lokale heffingen bestaan vrijwel volledig uit inkomsten voor de opcenten motorrijtuigenbelasting.

Provinciefonds

De raming van de inkomsten uit het provinciefonds zijn gebaseerd op de Septembercirculaire 2021. Het provinciefonds is via het zogeheten accres gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven.

Dividenduitkering

De provincie ontvangt dividend vanuit de deelnemingen waarin zij een aandeel heeft. De hoogte van de dividenduitkering wordt gebaseerd op berichtgeving vanuit de deelnemingen.

Algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen van het provinciefonds

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de Septembercirculaire 2021 zoals verwerkt in de Begroting 2021.

Naast de algemene uitkering bestaat het provinciefonds uit zogenaamde decentralisatie-uitkeringen. Deze zijn bedoeld voor een specifiek doel en volgen niet de normale verdeelsystematiek van het provinciefonds.

De ontwikkelingen van de algemene uitkering worden altijd voor T+5 jaren gegeven. Dit wordt ook zo verwerkt in de begroting. Deze T+5 jaren is ook de grens die wordt gehanteerd om de stelpost indexatie te vullen omdat er anders sprake zou zijn van een disbalans tussen de ontwikkeling van de baten en lasten. Dit geldt ook voor de ontwikkeling van de motorrijtuigenbelasting.

Indexatie

Op dit moment wordt het indexatiebeleid herzien voor zowel exploitatie en investeringen. Het concept beleidsvoorstel zal nog worden besproken met Provinciale Staten. Het onderwerp indexatiebeleid kan als onderdeel gezien worden van de [lid GS brief financiële verordening ter bespreking in Commissie voor Onderzoek van de Rekening](#) die op 15 september 2021 is besproken in de COR.

Voor begrotingsjaar 2023 tot en met 2027 zijn de te hanteren percentages nog niet vastgesteld, dit gebeurt bij de begroting 2023. De bedragen op de stelpost zijn nog gebaseerd op de percentages zoals bij de begroting 2022 vastgesteld.

Welke indexen waarvoor en welke bron		Bron
<p>Landelijke Bijdrage-Index (LBI)</p> <p>LBI volgt onafhankelijk kostenontwikkeling van de sector uitgesplitst naar voertuig en brandstof type. De uitsplitsing bussen - diesel wordt het meeste toegepast in onze concessies (en wordt daarom gebruikt bij de prognose).</p> <p>Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren.</p>	Openbaar vervoer	DOVA
<p>42/43: Grond-, weg- en waterbouw (GWW)</p> <p>GWW heeft alleen een historische index, we gaan nu uit van het gemiddelde van de afgelopen 3 jaar. Bij het opstellen van de kadernota (T+1) is dit het gemiddelde over de periode januari (T)-(T-3)</p> <p>Voorbeeld: Voor de kadernota 2023 wordt het gemiddelde berekend over verschil tussen januari 2019 en januari 2022.</p> <p>Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren</p>	<p><i>Exploitatie</i></p> <p>Beheer & Onderhoud</p> <p><i>Investerings</i></p> <p>Beheer & Onderhoud</p> <p>Infra</p> <p>Natuur</p> <p>Recreatie</p> <p>Gebouwen</p>	CBS
<p>Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers (PO:bw)</p> <p>Dit is de gemiddelde stijging van de lonen en salarissen van de collectieve sector exclusief een voortschrijdend gemiddelde van de jaarlijkse incidentele loonstijgingen.</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Loonontwikkeling formatie incl. pensioenpremies	CPB Maart raming
<p>Nationale consumentenprijsindex (CPI)</p> <p>De gemiddelde prijs op jaarbasis van een pakket goederen en diensten</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Opcenten motorrijtuigen belasting (baten)	CPB Maart raming
<p>Gewogen index van 1/3 (CPI) en 2/3 (PO:bw)</p> <p>Deze index wordt gehanteerd voor het bepalen van het bedrag dat uit de stelpost gehaald wordt</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Subsidies Omgevingsdiensten	CPB Maart raming
<p>Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)</p> <p>Dit is de gemiddelde stijging van de prijzen van de netto materiële consumptie van de collectieve sector (zie ook toelichting op definitie van collectieve sector). De netto materiële consumptie is gelijk aan de som van de lopende aankopen van goederen en diensten (bijvoorbeeld kosten van energie, huisvesting, kantoorartikelen, uitzendkrachten), de afschrijvingen (bijv. die op infrastructuur, gebouwen, wagenpark en computers) en de verkopen (bijv. schoolgelden, reinigingsrechten, verkopen sociale werkplaatsen, vergoeding van de EU voor het innen van de invoerrechten, bouwleges en verhuur van schoolgebouwen door gemeenten aan het bijzonder onderwijs).</p>	Resterende budgetten incl. ICT	CPB Maart raming

Welke indexen waarvoor en welke bron		Bron
Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4 ^{de} jaar ook wordt gebruikt voor het 5 ^{de} jaar		

Indexen kunnen voorspellend zijn of op basis van definitieve cijfers. Het CPB maakt ramingen van indexcijfers naar de toekomst (prospectief) daarentegen publiceert het CBS indexcijfers op basis van definitieve cijfers (realisatie, retrospectief). Voor de GWW index die door het CBS wordt gepubliceerd is er daarom geen raming beschikbaar en gaan we uit van een gemiddelde over de afgelopen 3 jaar. Dus bij het opstellen van de Begroting 2023 die tijdens het zomerreces wordt gemaakt en 15 november 2022 wordt vastgesteld wordt het gemiddelde over de periode januari 2019 tot en met januari 2022 gebruikt. Bij een trendmatige ontwikkeling leidt dit niet tot grote afwijkingen, bij niet trendmatige afwijkingen wel.

Kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijvingslasten. Bij dit onderdeel wordt daar nader op ingegaan.

Rente

De rente bestaat uit rente van reeds afgesloten leningen (rente is zeker) en nog niet afgesloten leningen (rente is onzeker). Naast de reeds afgesloten en gestorte leningen heeft Zuid-Holland in 2020 voor € 300 mln aan toekomstige leningen afgesloten die werden/worden gestort in de jaren 2021, 2022 en 2023. Ook de rentelasten van deze leningen staan meerjarig vast.

Op basis van de begrote uitgaven en inkomsten uit deze begroting kan worden bepaald hoeveel geld er de komende jaren extra geleend moet worden bovenop de bestaande leningenportefeuille.

Op basis van deze cijfers en een inschatting van de dan geldende rentetarieven wordt een berekening gemaakt van de toekomstige, nieuwe rentekosten.

De onzekerheid van deze rentepost is groot vanwege 2 aspecten: Ervaring uit de afgelopen jaren leert dat de kans groot is dat de budgetten en investeringen in de meerjarenbegroting te positief worden geraamd en dat de benodigde leningen in die jaren in werkelijkheid ook lager zullen uitvallen.

Daarnaast is het zeer lastig om een juiste inschatting te geven van de toekomstige rentetarieven.

De omvang van het bedrag aan rentekosten dat aan vaste activa wordt toegerekend, wordt bepaald door middel van een zogenoemde omslagrente. De grondslag van toerekening is de boekwaarde van de vaste activa op 1 januari van het boekjaar en de te verwachten rentekosten. Dit leidt tot een omslagrentepercentage van 0,85 % in 2022.

Afschrijvingslasten

Het jaar nadat de activatie heeft plaats gevonden wordt begonnen met de afschrijvingstermijnen zie de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021 artikel 4.15 afschrijvingstermijnen

Motorrijtuigenbelasting

De opbrengsten van de opcenten wordt bepaald door het tarief maal de grondslag (de hoofdsom van de MRB). De hoofdsom van de MRB wordt beïnvloed door autonome ontwikkelingen zoals bevolkingsgroei en mate van autobezit, maar ook door wettelijke maatregelen zoals vrijstellingen.

Opcententariaf

Het opcententariaf wordt door Provinciale Staten vastgesteld. Het tarief mag het wettelijk maximum, dat het ministerie van Financiën vaststelt, niet overschrijden. Dit maximum is voor het jaar 2022 vastgesteld op 118,4. In deze kadernota wordt het tarief van de opcenten geïndexeerd met de CPI index ten opzichte van de huidige 91,8 opcenten. Het tarief stijgt van 91,8 opcenten in 2022 tot 98,7 opcenten in 2025.

Hoofdsom van de MRB (Ontwikkeling wagenpark)

De afgelopen jaren is het geregistreerde autobezit in Zuid-Holland gestegen, maar diverse ontwikkelingen kunnen deze trend beïnvloeden. Het gaat hierbij om de ontwikkeling van leasecontracten, de vrijstellingen op basis van het klimaatakkoord en de eventuele gevolgen van de coronacrisis. Voor de berekening 2023 dient de laatste opgave van het aantal geregistreerde voertuigen in Zuid-Holland door de Belastingdienst als basis. Vanwege de vrijstelling op de motorrijtuigenbelasting voor elektrische auto's en het stijgende aandeel van deze voertuigen in het Zuid-Hollandse wagenpark wordt het volume constant gehouden tot en met het jaar 2024.

In de jaren na 2025 zijn de begrote opbrengsten van de opcenten op de MRB constant gehouden. Reden hiervoor is de discussie rond het provinciaal belastinggebied en het advies wat de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft gegeven over de derving van de opcenten door de vrijstelling van elektrische auto's. Uitgangspunt voor de Raad is dat zonder nadrukkelijke politiek-bestuurlijke weging het in de rede ligt dat het Rijk de provincies compenseert voor de gederfde inkomsten.

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves dienen gebaseerd te zijn op de begrote stortingen en onttrekkingen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop mutaties per ultimo jaar kunnen plaatsvinden afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp. Bij Kadernota 2022-2025 zijn conform artikel 4.8 de volgende reserves aangewezen: Groene ambities, Beheerplan Natura 2000 en PAS, UPG 40, Ontwikkelopgave natuur, Natuurnetwerk Nederland, IODS, Bereikbaarheid, Mobiliteit, Egalisatiereserve beheer en onderhoud, Nazorg stortplaatsen.

Subsidies

Lastneming subsidies. De Commissie BBV heeft op 15 mei 2020 nadere richting gegeven aan de notitie 'Verantwoording van subsidies' uit januari 2019 over lastneming van subsidies. Kern is dat Provinciale Staten een grensbedrag mogen stellen voor meerjarige subsidies. Voor meerjarige subsidies onder de grens moeten de lasten in één keer genomen worden in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven de grens dienen (zoals bij de provincie Zuid Holland tot nu toe voor alle subsidies > € 25.000 gebruikelijk) de lasten toebedeeld te worden aan de jaren waarop zij, naar verwachting, betrekking hebben. Voor de lasten boven de grens gelden zwaardere administratieve eisen. Doel van de BBV-aanpassing en het grensbedrag is om naar meer uniforme verantwoording te komen tussen provincies en gemeenten, de administratieve lasten te beperken en beter aan te sluiten bij het baten- en lastenstelsel (dat laatste was bij de provincie Zuid Holland al het geval). Provinciale Staten heeft bij Voorjaarsnota 2021 besloten om vanaf 1-1-2021 een grensbedrag van € 250.000 te hanteren voor meerjarige subsidies. Bij dit grensbedrag worden de administratieve lasten niet significant verhoogd terwijl het baten- en lastenstelsel voldoende wordt gevolgd. Gevolg van bovenstaande wijziging en het nieuwe grensbedrag is dat, zodra daar zicht op is, budgetten die nu in de toekomstige jaren geprognosticeerd zijn om subsidielasten mee te dekken naar voren worden gehaald. De wijziging heeft dus geen impact op de mogelijkheid om subsidies te verstrekken maar alleen op het moment dat de lasten genomen worden.

Bijlagen

Bijlage 1 Subsidies

Ambitie 4

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
4-3	Erfgoedhuis Zuid-Holland	1.984.696	1.984.696	1.984.696
4-3	Stichting molenviergang Aarlanderveen	25.000	28.000	28.000
4-3	Kunstgebouw	1.633.441	1.633.441	1.633.441
4-3	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	38.551	38.551	38.551
4-3	Zuid-Hollandse Popunie	159.628	159.628	159.628
4-3	Bevrijdingsfestival	23.648	23.648	23.648
4-3	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	330.123	316.505	316.505
4-3	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.000	20.000	20.000
4-3	Probiblio	5.007.640	5.007.640	5.007.640
Totaal		9.222.727	9.212.109	9.212.109

De begrotingssubsidie aan Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland voor een bedrag van € 1.984.696 (Beleidsdoel 4-3)

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie voor de uitvoering van haar cultureel erfgoedbeleid. Activiteiten zijn onder andere ondersteuning bij erfgoedlijnen in Zuid-Holland, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en advisering van gemeenten over hun wettelijke erfgoedtaken bij de ontwikkeling van immaterieel erfgoed en bij het project voor digitalisering van erfgoed. .

De subsidie is inclusief de amendementsmiddelen 2023 (€ 200.000) en komt daarmee op € 1.984.696. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Clustering van uitvoeringstaken op het gebied van cultuur en erfgoed bij één organisatie draagt bij aan effectiviteit en efficiency van de beleidsuitvoering. Voor de uitvoering is gekozen voor het Erfgoedhuis Zuid-Holland. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.984.696 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Molenviergang Aarlanderveen voor een bedrag van € 28.000 (Beleidsdoel 4-3)

De molenviergang in Aarlanderveen is de laatste nog daadwerkelijk functionerende molengroep ter wereld. De vier molens vormen tezamen een zogenaamde getrapte bemaling, waarbij iedere molen afzonderlijk het water een niveau hoger opmaakt. Op die manier wordt het waterpeil in de Drooggemaakte Polder aan de Westzijde van Aarlanderveen hoofdzakelijk op windkracht gereguleerd. Sinds 1962 zijn het Hoogheemraadschap van Rijnland, de gemeente Alphen a/d Rijn en de provincie Zuid-Holland ten opzichte van elkaar verplichtingen aangegaan ter bevordering van de instandhouding van het molencolplex. De afspraken zijn vastgelegd in een convenant, dat eens per 10 jaar opnieuw wordt afgesloten. Dit gebeurde voor het laatst in 2015. Hierin is Stichting Molenviergang Aarlanderveen aangewezen om het dagelijkse beheer, het onderhoud en de restauratie van de molens en de bijgebouwen te verzorgen en daarbij optimaal gebruik te maken van reguliere subsidiemogelijkheden. De verplichtingen van de drie convenanthouders hebben betrekking op het dagelijkse beheer en de afdekking van

het jaarlijkse exploitatietekort van de stichting, evenals participatie in het bestuur van laatstgenoemde. In het convenant is opgenomen dat de provincie Zuid-Holland met ingang van 2015 jaarlijks aan de stichting 50% van het goedgekeurde exploitatietekort tot een maximum van € 21.200 per jaar (prijsspeil 2015) vergoedt. Dit bedrag wordt aangepast met een percentage in overeenstemming met de consumentenprijsindex (CPI) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (basis 2015 = 100). Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: Het financieel ondersteunen van de stichting door de provincie door het beschikbaar stellen van boekjaarsubsidie stelt de stichting in staat om de molens in goede en functionele staat te houden. Hiermee wordt geborgd dat de molens hun bemalingstaak kunnen blijven uitoefenen en hebben ze een grote landschappelijke en educatieve waarde als laatste voorbeeld van een molengroep die een polder op windkracht bemaalt. De stichting zorgt voor openstelling van en draagvlak voor de molens, hetgeen bijdraagt aan een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat t.b.v. een concurrerend Zuid-Holland.

Alternatieven voor het instrument subsidie zijn overwogen, maar niet realistisch en wenselijk omdat de provincie dan de samenwerking zou verbreken door opzegging van het convenant. De afspraken liggen vast in het convenant. De samenwerking van de drie convenantpartners is sinds 1962 een feit en vanaf 2015 is het huidige convenant van kracht. Dit wordt in 2023 opnieuw geëvalueerd. Tot die tijd gelden de huidige afspraken. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het lokaal organiseren van het molenbehoud, in dit geval door middel van een uitvoerende stichting, effectief is. Echter, de stichting die louter draait op vrijwilligers, kan niet bestaan zonder de steun van de drie convenantpartners. Er kan daarom worden gesteld dat de huidige organisatie een geschikte en effectieve manier gebleken om de instandhouding van de molenviergang te waarborgen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 28.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Het Kunstgebouw voor een bedrag van € 1.633.441 (Beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Kunstgebouw is de organisatie die voor de provincie gemeenten en onderwijs ondersteunt op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: Meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.633.441 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Educatieve Orkest Projecten (SEOP) voor een bedrag van € 38.551 (Beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. SEOP is de organisatie die voor de provincie kinderen in aanraking brengt met klassieke muziek en met name het symfonieorkest. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 38.551 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Zuid-Hollandse Popunie voor een bedrag van € 159.628 (Beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur.

Popunie ondersteunt (beginnende) popmuzikanten en het optreedklimaat in Zuid-Holland.

Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 159.628 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland voor een bedrag van € 23.648 (Beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bevrijdingsfestival Zuid-Holland is de provinciale organisatie die het bevrijdingsfestival organiseert in de provincie Zuid-Holland (elke provincie heeft een dergelijk festival) en die kinderen kennis laat maken met via educatieprogramma's met cultuur en vraagstukken rond vrijheid en wat vrijheid betekent. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 voor deze subsidie binnen Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan: meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 23.648 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland voor een bedrag van € 316.505 (Beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Jeugdtheaterhuis is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren kennis laat maken met theater, zowel binnen schools als buitenschools.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 316.505 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West voor een bedrag van € 20.000 (Beleidsdoel 4-3)

Jongeren blijven interesseren voor het vak van restaureren van bouwkundige monumenten en daarmee kennis en ervaring op het terrein van het restaureren behouden t.b.v. de instandhouding van het culturele erfgoed in Zuid-Holland. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 voor deze subsidie binnen Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving. Dit draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en verzorgen wij ook een betere presentatie en toegankelijkheid van monumenten.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie geen eigenaar wenst te worden is subsidie de enige optie.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 20.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Probiblio voor een bedrag van € 5.007.640 (Beleidsdoel 4-3)

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheken en het bibliothekennetwerk in Zuid-Holland door middel van een boekjaarsubsidie aan de Provinciale Ondersteuningsinstelling Probiblio. Provinciale ondersteuningsinstellingen zijn uit hoofde van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen verantwoordelijk voor onder andere distributie van fysieke werken door middel van interbibliothecair leenverkeer en het samen met andere partijen ontwikkelen van innovaties voor lokale bibliotheken. Beleidsambitie 4-3-3. versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan de zoektocht van Zuid-Hollandse inwoners naar kennis, informatie en cultuur.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening definieert provinciale ondersteuningsinstellingen als volgt: in overwegende mate door een of meer provincies gesubsidieerde of in standgehouden voorziening die een pakket aan ondersteunende activiteiten biedt voor de lokale bibliotheken in de desbetreffende provincie of provincies.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 5.007.640 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie - regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
4-3	1.6.36	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	3.550.000	3.600.000	3.600.000
4-3	1.6.90	Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	3.350.000	2.450.000	2.450.000
4-3	1.6.46	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	590.000	590.000	590.000
4-3	1.6.102	Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	500.000	500.000	500.000
Totaal			7.990.000	7.140.000	7.140.000

Voor 1.6.36 Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013 een hoofdplafond voor een bedrag van € 3.600.000 (Beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. Om rijksmonumenten in Zuid-Holland te behouden en de restauratieachterstand in te lopen worden subsidies verleend voor de restauratie van rijksmonumenten (paragraaf 2 Restauratie rijksmonumenten). Bovendien wil de provincie de leegstand van rijksmonumenten tegengaan door herbestemming te bevorderen. Leegstand leidt immers tot verval. Daarom worden ook subsidies verleend voor duurzaamheidsmaatregelen en toegankelijkheidsmaatregelen ten behoeve van de herbestemming van rijksmonumenten (paragraaf 3 Herbestemming rijksmonumenten). Voor paragraaf 2 Restauratie rijksmonumenten uit de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013 wordt € 1,55 mln van de gedecentraliseerde middelen van het Rijk t.b.v. de restauratie van rijksmonumenten ingezet. Dit is hoger dan in voorgaande jaren omdat in voorgaande jaren de helft van de gedecentraliseerde middelen ad € 1,15 mln werd ingezet. Om extra middelen vrij te maken voor de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013 is besloten om ook meer gedecentraliseerde rijksmiddelen toe te voegen aan dit plafond (ten koste van het subsidieplafond voor de Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland). Vanuit provinciale middelen wordt € 2,05 mln. beschikbaar gesteld voor de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013. Het totale subsidieplafond komt daarmee op € 3.6 mln, waarvan € 3.35 mln voor paragraaf 2 Restauratie rijksmonumenten en € 0,25 mln. voor paragraaf 3 Herbestemming rijksmonumenten.

Dekking vindt plaats binnen de bestaande middelen in de begroting voor cultuur, erfgoed en toerisme en ambitie 4.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving. Dit draagt bij aan het beleefbaar maken en behouden van erfgoed in de vorm van restauratie en herbestemming van rijksmonumenten, waardoor meer publiek betrokken kan worden bij Zuid-Hollands erfgoed, en wat bijdraagt aan een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat t.b.v. een concurrerend Zuid-Holland.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het hoofdplafond vast te stellen op € 3.600.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.90 Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020 een plafond van € 2.450.000 (Beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. Met de erfgoedlijnen wil de provincie haar erfgoed ontwikkelen tot goed bekende en bereikbare recreatief/toeristische attracties. Dit doet de provincie in co-creatie met vele partijen. Onderdeel van de ontwikkeling van erfgoedlijnen betreft de restauratie van rijksmonumenten. Hiervoor wordt in 2023 een deel van de gedecentraliseerde middelen van het Rijk t.b.v. de restauratie van rijksmonumenten ingezet, ca € 0,75 mln. In voorgaande jaren werd nog een groter deel (+/-€ 1,15mln (50%)) van de gedecentraliseerde middelen voor de restauratie van rijksmonumenten ingezet. De verhoging van het subsidieplafond voor de subsidieregeling restauratie rijksmonumenten komt echter ook ten laste van het ontwikkelen van erfgoedlijnen. Naast restauratiemiddelen wordt in 2023 € 1,7 mln ingezet uit provinciale middelen. Het subsidieplafond 2023 komt daarmee op € 2,6 mln. Dekking vindt plaats binnen de in de begroting beschikbare middelen 2023 voor erfgoedlijnen en restauratie erfgoedlijnen (Beleidsdoel 4-3 Ambitie 4). De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving. Beleefbaar maken en behouden van de erfgoedlijnen draagt er aan bij dat meer publiek betrokken kan worden bij Zuid-Hollands erfgoed, wat bijdraagt aan een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat t.b.v. een concurrerend Zuid-Holland.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrumenten motiveer je keuze: De subsidieregeling erfgoedlijnen 2020 is een geschikt instrument om uitvoering te geven aan

de ontwikkeling van erfgoedlijnen. Dit blijkt uit de evaluatie van de subsidieregelingen m.b.t. erfgoed (eind 2018 en eind 2020). Met de subsidieregeling kunnen uitsluitend subsidies worden verleend aan projecten uit het Maatregelenpakket erfgoedlijnen. Het Maatregelenpakket erfgoedlijnen wordt opgesteld op basis van de adviezen van de erfgoedtafels waarin zo'n 300 externe partijen participeren.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 2.450.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.46 Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013 een hoofdplafond voor een bedrag van € 590.000 (Beleidsdoel 4-3)

De provincie draagt zorg voor het onderhouden en laten draaien van historische windmolens. Ze doet dit om te zorgen voor een beter beschermd, benut, en beleefbaar cultureel erfgoed.

Om toekomstige restauraties te voorkomen en het behoud van rijksmonumenten te garanderen, wordt ingezet op onderhoud van molens. De provincie kan het onderhoud van historische windmolens verbinden aan de kwaliteit van de leefomgeving. Monumenten vertellen het verhaal van onze geschiedenis en geven identiteit aan de omgeving. Dat geldt in het bijzonder voor historische windmolens. Dat zijn iconen van Zuid-Holland. Onze provincie telt 225 complete molens, maar liefst een vijfde van het Nederlandse molenbestand. Ze zijn blikvangers in het landschap en op buitenlandse toeristen hebben zij een grote aantrekkingskracht. Voor hen zijn molens en Holland vrijwel synoniem. Voor ons zijn ze zo vanzelfsprekend dat we bijna vergeten dat we er wat voor moeten doen om ze in goede staat te houden en verder te benutten. De provincie keert draaipremies (paragraaf 2, € 90.000 structureel) uit om te stimuleren dat er gedraaid wordt met de molens. Stilstand is namelijk achteruitgang, daarnaast verlevendigt een draaiende molens het omringende landschap aanzienlijk. De vrijwilligers die de molens in beweging brengen, stellen de molens open voor bezoek, zodat de monumenten optimaal beleefd kunnen worden en inzichtelijk wordt gemaakt voor welk doel ze ooit zijn gebouwd. De middelen voor de onderhoudssubsidies (paragraaf 3), € 200.000 structureel. De onderhoudssubsidie wordt voor een periode van zes jaar beschikbaar gesteld en sluit aan op de Subsidieregeling Instandhouding Rijksmonumenten (SIM) van het rijk. Hierbij wordt 38% van maximaal 60.000 euro aan subsidiabele kosten (= maximaal 22.800 euro per complete molen) over deze periode beschikt. Bij incomplete molens gaat het om een subsidiepercentage van 14% (= maximaal 8.400 euro per incomplete molen). Het Rijk stelt 60% van het genoemde maximale bedrag beschikbaar, zodat 98% van het onderhoud van complete molens tot maximaal € 60.000 aan subsidiabele kosten over een periode van 6 jaar is afgedekt. Omdat voor het bepalen van het subsidieplafond het jaar van beschikken bepalend is, dient ieder jaar het plafond voor de onderhoudssubsidie te worden aangepast aan het aantal molens waarvan het 6-jaarlijkse cyclus zich in het laatste jaar bevindt. Een nieuwe subsidieaanvraag dient namelijk het jaar voorafgaande aan een nieuwe cyclus te worden aangevraagd. Voor 2022 en 2023 gaat het om maximaal 7 molens. Voor groot onderhoud (paragraaf 4) zijn incidenteel middelen beschikbaar gesteld in de eerste begrotingswijziging 2020 (coalitieakkoord). Door het schuiven van middelen naar de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013 is het plafond terug gebracht van € 500.000 naar € 300.000 voor de jaren 2022 en 2023. Dekking vindt plaats binnen de in de begroting beschikbare middelen 2023 voor Molens (doel 4-3; Ambitie 4).

De maatschappelijke baten zijn: Het behouden van erfgoed in de vorm van het beschikbaar stellen van ondersteunende subsidies en draaipremies, waarmee de molens in goede staat blijven en het draaien met deze categorie erfgoed wordt gestimuleerd, en ook de vrijwilligers die de molens opstellen voor publiek. Het beleefbaar maken van de molens draagt bij aan een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat t.b.v. een concurrerend Zuid-Holland.

Het beschikbaar stellen van onderhoudssubsidies en draaipremies zijn geschikte en effectieve instrumenten om het molenbehoud te ondersteunen en te stimuleren. Dit blijkt onder meer uit de evaluatie van de regeling door de Randstedelijke Rekenkamer uit 2018, die aangeeft dat de regeling doeltreffend is en het feit dat 97% van het Zuid-Hollandse molenbestand gebruik maakt van deze financiële middelen.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om het hoofdplafond vast te stellen op € 590.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.102 Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020 een plafond van € 500.000

(Beleidsdoel 4-3)

Subsidie voor toeristische productontwikkeling, waarbij toerisme als vliegwiel wordt ingezet voor andere provinciale opgaven zodat in 2030 elke Zuid-Hollander profiteert van toerisme in Zuid-Holland. Dit in lijn met de beleidsuitgangspunten zoals vastgesteld door Provinciale staten (okt. 2020). De subsidieregeling ondersteunt voorstellen met een toeristisch oogmerk die ten bate komen aan de toeristische sector. Belangrijke criteria zijn een eigen bijdrage van minimaal 25% en een bijdrage aan andere provinciale opgaven. Hiermee willen we duurzaam toerisme faciliteren in balans met de omgeving. Aanvullend kunnen er punten worden toegekend aan: een hogere eigen bijdrage, activiteiten door en voor inwoners – met name jeugd, duurzaamheid en bovenlokale activiteiten. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen voor toerisme in de begroting 2023 binnen Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving. Dit draagt onder andere bij aan een concurrerend en aantrekkelijk Zuid-Holland. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is echter wel het meest geëigende instrument om toeristische productontwikkeling en regionale samenwerking te ondersteunen. De huidige subsidieregeling toerisme Zuid-Holland wordt eind 2022 geëvalueerd. Dit kan betekenen dat de regeling in 2023 wordt gewijzigd op basis van de bevindingen. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 5

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
5-1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	680.000	800.000	800.000
5-1	Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon t.b.v. realisatie en beheer		3.500.000	3.500.000
5-2	Coöperatie Hoeve Biesland BA t.b.v. Boeren voor Natuur	120.000	120.000	120.000
Totaal		800.000	4.420.000	4.420.000

De begrotingssubsidie aan Faunabeheereenheid Zuid-Holland voor een bedrag van € 800.000

(Beleidsdoel 5-1)

De Faunabeheereenheid Zuid-Holland vervult een belangrijke (wettelijke) taak binnen de provincie. Door middel van de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming heeft de Faunabeheereenheid diverse taken gekregen, waaronder taken op het gebied van planvorming, coördinatie en registratie. Dit draagt bij aan een zorgvuldig onderbouwd en uitgevoerd faunabeleid binnen de provincie Zuid-Holland. Dit draagt vervolgens weer bij aan het begrotingsdoel behouden en versterken van de biodiversiteit, maar ook aan het beperken van schade aan landbouwgewassen en waterkwaliteit en het beperken van risico's voor openbare veiligheid en volksgezondheid. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor faunabeheer in Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer; een zorgvuldig onderbouwd en uitgevoerd faunabeleid, ten behoeve van het behouden en versterken van de biodiversiteit, het beperken van schade aan landbouwgewassen, het behouden en verbeteren van de waterkwaliteit, het waarborgen van openbare veiligheid en volksgezondheid.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is de enige mogelijkheid.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 800.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooen t.b.v. realisatie en beheer voor een bedrag van €3.500.000 (Beleidsdoel 5-1)

De provincie heeft in 2006 van het Rijk in het kader van de Planologische Kern Beslissing Plan Mainport Rotterdam ('De 2e Maasvlakte) de opdracht gekregen om een circa 600 hectare groot natuur- en recreatiegebied in de gemeente Albrandswaard te ontwikkelen: Het Buitenland van Rhooen. De provincie heeft daartoe een taakstellend geïndexeerd budget van het rijk ter beschikking gesteld gekregen. Het is de bedoeling dat de realisatie en het beheer van dit gebied door het gebied zelf, in de vorm van een gebiedscoöperatie, wordt uitgevoerd. Hiertoe is een streefbeeld opgesteld en heeft de provincie een samenwerkingsovereenkomst met de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooen afgesloten. Hierin is bepaald dat de gebiedscoöperatie het streefbeeld zal realiseren. De subsidie is bedoeld voor:

- Uitvoeringskosten van projecten en initiatieven ten behoeve van de realisatie van natuur, natuur inclusieve landbouw en recreatie zoals omschreven in het streefbeeld Buitenland van Rhooen.
- Beheervergoedingen
- Organisatiekosten

Het overgrote deel van de activiteiten worden uitgevoerd vanuit de boekjaarsubsidie. Dit betreft de structurelere werkzaamheden van de gebiedscoöperatie. De dekking wordt gevonden in de middelen die in de begroting bij Beleidsdoel 5.1 reeds zijn opgenomen. Het betreft middelen uit de OVP PMR 750 ha en de Voorziening PMR 750 ha.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur . Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van agrarische natuurgebieden en landschappen waardoor de biodiversiteit niet meer achteruit gaat.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De provincie koopt hier geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder in het ontwikkelen van een recreatiegebied. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 3.500.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie voor Coöperatie Hoeve Biesland BA t.b.v. Boeren voor Natuur voor een bedrag van € 120.000 (Beleidsdoel 5-2)

In 2011 is een pilot gestart voor de uitvoering van het natuur inclusief agrarisch bedrijf in Polder Biesland in de gemeente Pijnacker. Met de pilot wordt ervaring opgedaan over de bedrijfsvoering binnen een gesloten mineralenbalans. Met de pilot worden de mogelijkheden onderzocht om een inderdienmodel te ontwikkelen voor natuur inclusieve landbouw.

Voor de uitvoering van de pilot is, samen met de cofinanciering door LNV, de gemeenten Delft en Pijnacker-Nootdorp budget gereserveerd binnen het Groen Fonds. Het betreft een meerjarige subsidie van 30 jaar. De Provincie Zuid-Holland keert de subsidie uit. Het budget is inmiddels uit het Groenfonds gehaald en binnen de begroting van de Provincie Zuid-Holland specifiek voor dit project gereserveerd in de OVP Boeren voor natuur, het gaat hier om uitvoering te geven aan bestaande meerjarige afspraken binnen de beschikbaar gestelde financiële middelen. Naast de cofinanciering vindt een provinciale bijdrage plaats uit de reserve Groene Ambities. De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw. Dit draagt bij aan het vergroten van de biodiversiteit in het landelijk gebied door de toepassing van circulaire landbouw door een gesloten mineralenbalans.

Daarnaast wordt de verbinding tussen de mensen uit de stad en het landelijk gebied vergroot door een sterke communicatie met de omgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Jaarlijks wordt op basis van een verantwoording van Hoeve Biesland de subsidie vastgesteld. Jaarlijks wordt de mineralenboekhouding gecontroleerd.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 120.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 7

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
7-2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	66.959	66.959	66.959
7-2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	340.570	340.570	340.570
7-2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer	250.200	250.200	250.200
7-2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	335.394	334.394	334.394
7-2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	111.525	111.525	111.525
7-2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.682.347	1.682.347	1.682.347
7-2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	900.038	900.038	900.038
7-2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	69.000	69.000	69.000
7-2	Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur		660.000	660.000
7-2	Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groen Motor		790.000	790.000
Totaal		3.756.033	5.205.033	5.205.033

De begrotingssubsidie aan gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch voor een bedrag van € 66.959 (Beleidsdoel 7-2)

Op 14 februari 2013 hebben provincie, gemeente Dordrecht en het Waterschap Hollandse Delta de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Dordtse Biesbosch getekend, met daarin afspraken over realisatie en beheer van natuur- en recreatiegebieden in het kader van het programma Recreatie om de Stad (Rods). De geplande gebieden zijn inmiddels gerealiseerd. Conform de Wijzigingsovereenkomst draagt de provincie 28 procent bij aan de structurele kosten voor het recreatiebeheer. In de Wijzigingsovereenkomst is hiervoor geen eindtermijn opgenomen. In het jaar 2020 heeft de provincie de beheerkosten definitief vastgesteld. De voorgestelde subsidie geeft invulling aan de gemaakte afspraken uit de Wijzigingsovereenkomst. De subsidie wordt financieel gedekt uit de reserve Groene Ambities welke in de begroting is opgenomen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: behoud en verbetering van openbaar toegankelijk groengebieden en recreatieve routestructuren en aansluiting op stedelijk gebied in aansluiting op wensen van gebruikers (bewoners, toeristen). Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 66.959 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch t.b.v. instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied voor een bedrag van € 340.570 (Beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied Parkschap De Biesbosch. De subsidie wordt verstrekt aan de gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van het

recreatieschap Parkschap De Biesbosch. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst Parkschap De Biesbosch.

De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: aantrekkelijke en goed toegankelijke recreatiegebieden dragen bij aan de leefomgevingskwaliteit en het vestigingsklimaat van de provincie.

Een jaarlijkse deelnemersbijdrage en afkoopsom van beheerdersbijdrage zijn naast begrotingssubsidie overwogen. Echter voor alle recreatieschappen is vastgesteld in financieringsovereenkomsten dat er begrotingssubsidies verstrekt worden, zodat meerjarige financieringsafspraken gemaakt kunnen worden voor alle recreatieschappen waardoor er meer financiële zekerheid op de lange termijn voor de schappen bestaat. Een afkoopsom geeft geen langdurige zekerheid van de provinciale bijdrage aan het schap. Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Daarom is hier niet voor gekozen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 340.570 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. Dobbeplass voor een bedrag van € 250.200 (Beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied De Dobbeplass. De subsidie wordt verstrekt aan de gemeente Pijnacker Nootdorp als rechtsopvolger van het recreatieschap De Dobbeplass. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst recreatieschap De Dobbeplass. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: aantrekkelijke en toegankelijke recreatiegebieden dragen bij aan de leefomgevingskwaliteit en het vestigingsklimaat van de provincie Zuid-Holland.

Een jaarlijkse deelnemersbijdrage en afkoopsom van beheerdersbijdrage zijn naast begrotingssubsidie overwogen. Echter voor alle recreatieschappen is vastgesteld in financieringsovereenkomsten dat er begrotingssubsidies verstrekt worden, zodat meerjarige financieringsafspraken gemaakt kunnen worden voor alle recreatieschappen waardoor er meer financiële zekerheid op de lange termijn voor de schappen bestaat. Een afkoopsom geeft geen langdurige zekerheid van de provinciale bijdrage aan het schap. Daarom is hier niet voor gekozen. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 250.200 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied voor een bedrag van € 334.394 (Beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied van het Natuur- en recreatieschap IJsselmonde

De subsidie wordt verstrekt aan het Natuur- en recreatieschap IJsselmonde. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst IJsselmonde 2016. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: aantrekkelijke en toegankelijke recreatiegebieden dragen bij aan de leefomgevingskwaliteit en het vestigingsklimaat van de provincie Zuid-Holland.

Een jaarlijkse deelnemersbijdrage en afkoopsom van beheerdersbijdrage zijn naast begrotingssubsidie overwogen. Echter voor alle recreatieschappen is vastgesteld in financieringsovereenkomsten dat er begrotingssubsidies verstrekt worden, zodat meerjarige financieringsafspraken gemaakt kunnen worden voor alle recreatieschappen waardoor er meer financiële zekerheid op de lange termijn voor de schappen bestaat. Een afkoopsom geeft geen langdurige zekerheid van de provinciale bijdrage aan het schap. Daarom is hier niet voor gekozen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 334.394 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het Recreatiegebied Midden-Delfland t.b.v. instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied voor een bedrag van € 111.525 (Beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied Midden Delfland.

De subsidie wordt verstrekt aan CBG als rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst Recreatieschap Midden Delfland. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: aantrekkelijke en toegankelijke recreatiegebieden dragen bij aan de leefomgevingskwaliteit en het vestigingsklimaat van de provincie Zuid-Holland.

Een jaarlijkse deelnemersbijdrage en afkoopsom van beheerdersbijdrage zijn naast begrotingssubsidie overwogen. Echter voor alle recreatieschappen is vastgesteld in financieringsovereenkomsten dat er begrotingssubsidies verstrekt worden, zodat meerjarige financieringsafspraken gemaakt kunnen worden voor alle recreatieschappen waardoor er meer financiële zekerheid op de lange termijn voor de schappen bestaat. Een afkoopsom geeft geen langdurige zekerheid van de provinciale bijdrage aan het schap. Daarom is hier niet voor gekozen. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 111.525 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Natuur en Recreatieschap Groenalliantie Midden Holland t.b.v. instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied voor een bedrag van € 1.682.347 (Beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied van het Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland.

De subsidie wordt verstrekt aan het Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst Groenalliantie Midden-Holland 2016. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: aantrekkelijke en toegankelijke recreatiegebieden dragen bij aan de leefomgevingskwaliteit en het vestigingsklimaat van de provincie Zuid-Holland.

Een jaarlijkse deelnemersbijdrage en afkoopsom van beheerdersbijdrage zijn naast begrotingssubsidie overwogen. Echter voor alle recreatieschappen is vastgesteld in financieringsovereenkomsten dat er begrotingssubsidies verstrekt worden, zodat meerjarige financieringsafspraken gemaakt kunnen worden voor alle recreatieschappen waardoor er meer financiële zekerheid op de lange termijn voor de schappen bestaat. Een afkoopsom geeft geen langdurige zekerheid van de provinciale bijdrage aan het schap. Daarom is hier niet voor gekozen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.682.347 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten t.b.v. instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied voor een bedrag van € 900.038 (Beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied van het Natuur- en recreatieschap Voorne Putten. De subsidie wordt verstrekt aan het Natuur- en recreatieschap Voorne Putten. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst Voorne Putten

2016. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: aantrekkelijke en toegankelijke recreatiegebieden dragen bij aan de leefomgevingskwaliteit en het vestigingsklimaat van de provincie Zuid-Holland.

Een jaarlijkse deelnemersbijdrage en afkoopsom van beheerdersbijdrage zijn naast begrotingssubsidie overwogen. Echter voor alle recreatieschappen is vastgesteld in financieringsovereenkomsten dat er begrotingssubsidies verstrekt worden, zodat meerjarige financieringsafspraken gemaakt kunnen worden voor alle recreatieschappen waardoor er meer financiële zekerheid op de lange termijn voor de schappen bestaat. Een afkoopsom geeft geen langdurige zekerheid van de provinciale bijdrage aan het schap. Daarom is hier niet voor gekozen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 900.038 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidies voor de gemeente Kaag en Braassem, de gemeente Krimpenerwaard en de gemeente Ridderkerk t.b.v. voet- en fietsveren voor een totaalbedrag van € 69.000 (Beleidsdoel 7-2)

De begrotingssubsidie wordt verstrekt voor het ondersteunen van de exploitatie van voet- en fietsveren, die een belangrijke recreatieve functie vervullen en een onderdeel zijn van de regionale routestructuren. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving. De begrotingssubsidies betreffen een totaalbedrag van € 69.000 en het totaalbedrag is als volgt verdeeld:

- Gemeente Kaag en Braassem (fiets-/voetveer) voor een bedrag van € 20.000;
- Gemeente Kaag en Braassem (zomerveer) voor een bedrag van € 9.000
- Gemeente Krimpenerwaard (fiets-/voetveer) voor een bedrag van € 20.000;
- Gemeente Ridderkerk (fiets-/voetveer) voor een bedrag van € 20.000.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie- Dit draagt bij aan de exploitatie van voet- en fietsveren.

Er zijn geen alternatieven overwogen voor het instrument subsidie. Omdat de fiets- en voetveren in opdracht van de gemeenten varen, is juridisch gezien subsidie het juiste instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 69.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur voor een bedrag van € 660.000 (Beleidsdoel 7.2)

Het programma Mens en Natuur zorgt voor het verbinden van natuurbeleving met maatschappelijke relevante onderwerpen zoals natuur, gezondheid, sociale cohesie, duurzame natuurgerichte recreatie en biodiversiteit. De uitvoering van het programma is belegd bij IVN. Zij voert de activiteiten van dit programma uit samen met de vrijwilligers van de IVN-afdelingen en diverse partners. De huidige meerjarige subsidie loopt eind 2022 af. Om de ondersteuning van de activiteiten niet te onderbreken is het wenselijk om aansluitend op 1 januari 2023 een nieuwe subsidie verleend te hebben. Daarbij is gekozen voor een 2 jarige subsidie voor 2023 en 2024. Dit plafond past binnen bestaande exploitatiemiddelen in doel 7.2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving. De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie

Dit draagt bij aan vergroten van natuurkennis, natuurbeleving en stimuleren en ondersteunen van inzet van burgers voor en in het groen. (Groenparticipatie). Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Het gaat hier om ondersteunende activiteiten die IVN uitvoert en waarmee in ZH groenbeleving en vrijwilligers op velerlei worden ondersteund. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 660.000 en deze op te nemen in de begroting

De begrotingssubsidie aan Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groene Motor voor een bedrag van € 790.000 (Beleidsdoel 7-2)

Het programma De Groene Motor zorgt voor een ondersteunende infrastructuur voor alle groene vrijwilligers in Zuid-Holland. Hierbij is veilig en professioneel werken van belang. De uitvoering van het programma is belegd bij het Zuid-Hollands Landschap, waarbij De Groene Motor een zelfstandige positie binnen deze organisatie heeft. De huidige meerjarige subsidie loopt eind 2022 af. Om de ondersteuning van de activiteiten niet te onderbreken is het wenselijk om aansluitend op 1 januari 2023 een nieuwe subsidie verleend te hebben. Daarbij is gekozen voor een 2 jarige subsidie voor 2023 en 2024. De subsidie past binnen bestaande exploitatiemiddelen in Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan het vergroten van de groenbeleving en betrokkenheid van de Zuid-Hollandse burger door het stimuleren en ondersteunen van inzet van burgers voor en in het groen. (Groenparticipatie). Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Het gaat hier om ondersteunende activiteiten die ZHL uitvoert en waarmee in ZH groenbeleving en vrijwilligers op velerlei worden ondersteund. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 790.000 en deze op te nemen in de begroting.

Bijlage 2 Investeringskredieten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	VJN 2022	Mutaties KDN 2023	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030	Raming 2031	Raming 2032	Raming 2033	Raming 2034	Raming 2035	Raming 2036	Raming 2037
Uitgaven																	
2 Bereikbaar Zuid-Holland	106.821	-20.048	200.644	1.088.010	564.298	346.312	92.443	103.904	108.512	92.556	65.949	61.825	35.825	30.115	57.837	50.257	50.315
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	5.000	0	2.266	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	58.292	0	18.344	5.451	7.251	5.544	7.153	4.256	5.460	5.723	5.666	5.759	9.353	5.415	5.415	5.415	5.415
- Overzicht Algemene middelen	7.920	0	8.625	4.675	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	178.033	-20.048	229.879	1.098.135	571.549	351.857	99.596	108.160	113.972	98.279	71.615	67.584	45.178	35.530	63.252	55.672	55.730
Inkomsten																	
2 Bereikbaar Zuid-Holland	-20.844	-92	-16.110	-600.971	-	-48.564	0	-6.800	0	0	0	0	0	0	0	0	0
					237.023												
Subtotaal	-20.844	-92	-16.110	-600.971	-	-48.564	0	-6.800	0	0	0	0	0	0	0	0	0
					237.023												
Totaal investeringskredieten	157.189	-20.140	213.769	497.164	334.526	303.292	99.596	101.360	113.972	98.279	71.615	67.584	45.178	35.530	63.252	55.672	55.730

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Op basis van de Kadernota Bereikbaarheid 2023 worden de volgende projecten in 2023 gewijzigd :

(bedragen x € 1mln)	
Uitgaven	
Actieplan Geluid naar N209 Geluidscherm Bergschenhoek	-0,6
Beter Bereikbaar Gouwe (voorbereidingsfase)	1,5
N216B Ronde Goudriaan	1,0
Maatregelen bermveiligheid	-1,5
GO traject N222 a	-4,5
Vervanging DRIS-displays	-1,7
Indexering lopende projecten t/m 2021:	
• naar N211 Wippolderlaan	-12,4
• naar HOV Leiden CS - Noordwijk	-2,2
Reservering weerstandsvermogen PZI:	
• naar N215 Melissant - Dirksland	-3,9
• naar HOV Leiden CS-Noordwijk	-1,5
• van Functionele verbeteringen	4,1
• van Vervanging DRIS-displays	1,7
Inkomsten	
Diverse verkeersveiligheidsmaatregelen	0,1

Voor een nadere toelichting op deze onderwerpen wordt verwezen naar [Bijlage 3 Kadernota wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland](#)

Bijlage 3 Wijzigingen Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland

1. Inleiding

Tot en met 2021 werd er jaarlijks een Kaderbesluit bereikbaarheid gemaakt en voorgelegd aan PS. Dit was een verzamelbesluit van financiële voorstellen over lopende projecten en project overstijgende ontwikkelingen, financiële kaders en reserveringen voor toekomstige projecten. Vanaf 2022 wordt geen apart Kaderbesluit meer vastgesteld, maar zijn de financiële voorstellen opgenomen in de Kadernota.

Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van financiële voorstellen en ontwikkelingen voor de Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland en daarbinnen voor het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur. Hierbij worden voor de volledigheid ook voorstellen opgenomen, die op basis van de regeling projecten strikt genomen niet ter besluitvorming aan Provinciale Staten hoeven te worden voorgelegd. Het Kaderbesluit dient daarmee meerdere doelen, die hierna worden beschreven.

1.1 Voortgang projecten

Het heeft als doel om de voortgang op projecten te waarborgen (basis op orde). Het bundelt voorstellen over beheer en onderhoudsprojecten en het bijbehorende beheerbudget (wettelijke taak) en lopende projecten voor mobiliteit en aanleg van nieuwe- en aanpassing van bestaande infrastructuur (waar al juridische en bestuurlijke verplichtingen voor zijn aangegaan) zodat hierover op een vast moment in het jaar door Provinciale Staten kan worden besloten. Naast de projectbesluiten wordt om de vier jaar het beheerbudget herijkt via de Nota Onderhoud Kapitaalgoederen.

Bij de Kadernota wordt alleen ingegaan op de wijzigingen en wordt niet de totale programmering gepresenteerd. Dat gebeurt in het PZI als onderdeel van de begroting.

Bij projecten die in de voorbereidingsfase zitten, kan met de Kadernota worden gestuurd op keuzes over alternatieven en varianten. Door de hoogte van het budget dat op voorhand beschikbaar wordt gesteld.

De sturingsmogelijkheden zijn beperkt bij projecten die in uitvoering zijn en waarvoor contracten zijn afgesloten (juridisch verplicht). Voor deze projecten heeft deze bijlage een meer rapporterende functie, tenzij sprake is van scopewijzigingen (met concrete financiële gevolgen). In dat geval kan worden gestuurd door bepaling van het budget dat extra beschikbaar wordt gesteld.

Tot slot heeft de kadernota een belangrijke functie om de uitvoering van projecten soepel te laten verlopen. Het geeft voor de projecten een duidelijk moment in het jaar om financiële wijzigingen door te laten voeren en biedt de mogelijkheid om besluiten over financiën snel terug te vinden.

1.2 Financiële kaders

Daarnaast worden bij de Kadernota de gestelde financiële kaders voor de Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland bewaakt. Door de financiële gevolgen van alle voorstellen te bundelen en gelijktijdig voor te leggen in de Voorjaarsnota en Kadernota kan een integrale afweging worden gemaakt. Daarbij kunnen ook project overstijgende ontwikkelingen en besluiten worden voorgelegd zoals indexering c.q. inflatie.

Daarnaast wordt de wijze van dekking (of vrijval) weergegeven en het totaaleffect op de beschikbare middelen (zowel investering als exploitatie binnen het huidige gesloten systeem).

Tenslotte wordt het effect op het begrotingssaldo (buiten het huidige gesloten systeem) als gevolg van het verschuiven van kapitaallasten inzichtelijk gemaakt. Dit ontstaat door het in de tijd verschuiven van investeringsmiddelen. Het naar voren halen of naar achteren verschuiven van investeringen zorgt ervoor dat de kapitaallasten eerder of later optreden dan in de begroting geraamd. Het voordeel of nadeel komt conform afspraak ten laste van het begrotingssaldo.

1.3 Programmering lange termijn

Deze bijlage heeft ook als doel om de meerjarige inzet (programmering) te bepalen van de beschikbare middelen om de gestelde (bereikbaarheids)doelen uit het omgevingsbeleid te halen.

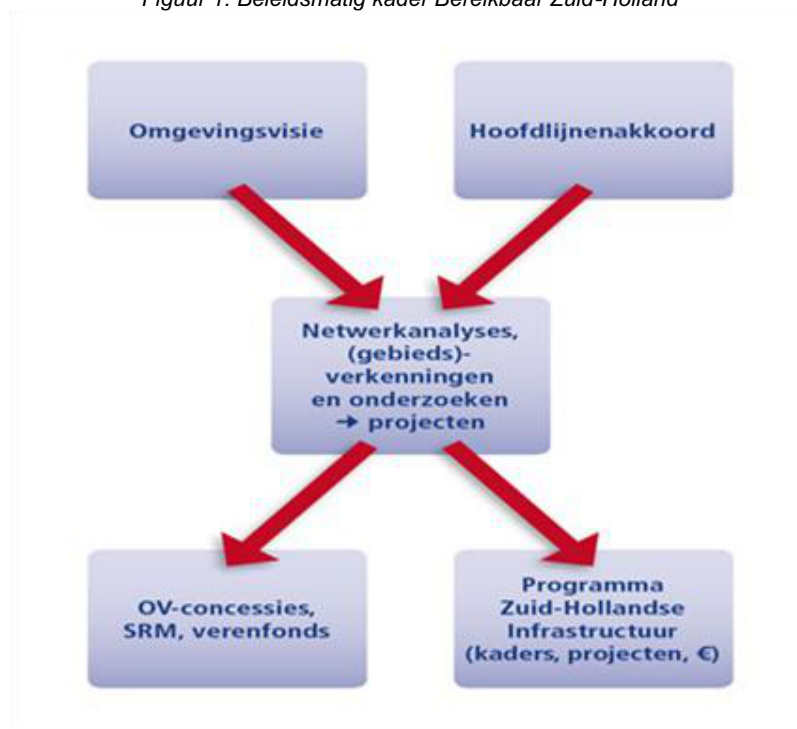
Op de programmering van middelen voor toekomstige projecten kan het meeste worden gestuurd. Hierbij kunnen keuzes gemaakt worden wat betreft de ambities van projecten en hoe deze kunnen worden ingepast binnen het PZI door de inzet van bestaande reserveringen en heroverweging van andere projecten. De afgelopen jaren is bijvoorbeeld via amendementen budget beschikbaar gesteld voor fietsprojecten en de verlaging van OV-tarieven. Ook is mogelijk om de voorstellen voor nieuwe reserveringen te amenderen (omvang, wijze van inzet etc.).

2. Beleidsmatig kader mobiliteit

Het Omgevingsbeleid vormt het langjarig beleidskader waarbinnen de acties en activiteiten op het gebied van mobiliteit en infrastructuur uitgevoerd dienen te worden. Daarnaast worden elke vier jaar, na de verkiezingen, keuzes gemaakt door een nieuw college in een hoofdlijnen- of coalitieakkoord. Dit is weergegeven in figuur 1. De uitwerking hiervan via analyses, studies en verkenningen kan aanleiding geven om de financiële programmering aan te passen.

Voor bereikbaarheid is een [netwerkviewer](#) beschikbaar, waarin analyses over het netwerk van wegen, vaarwegen, fietspaden en openbaar vervoer zijn opgenomen. Indien gewenst kan de analyse aan Provinciale Staten worden gepresenteerd. De netwerkviewer is een hulpmiddel en niet bedoeld als complete en actuele weergave van de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland.

Figuur 1: Beleidsmatig kader Bereikbaar Zuid-Holland

2.1 Omgevingsbeleid Ambitie Bereikbaar Zuid-Holland

Het omgevingsbeleid biedt geen vastomlijnd ruimtelijk eindbeeld, maar een perspectief voor de gewenste ontwikkeling van de Provincie Zuid-Holland. De ambities zijn opgebouwd uit een reeks beleidskeuzes voor specifieke onderwerpen.

De ambitie van de provincie is om mobiliteit efficiënt, veilig en duurzaam te laten plaatsvinden, over de weg, het water en het spoor. Daarmee zorgen wij voor een Bereikbaar Zuid-Holland.

De provincie zorgt voor de aanleg en onderhoud van fietspaden, wandelpaden, (vaar)wegen, bruggen en sluisen maar ook voor goed openbaar vervoer (klanttevredenheid) en nieuwe vervoerswijzen. Technologische ontwikkelingen zoals autonoom rijden, digitalisering en de opkomst van Smart Mobility bieden kansen voor de mobiliteit van de toekomst die we graag benutten.

Ook zorgen we ervoor dat alles goed functioneert en op elkaar aansluit. Zo kan iedereen een snelle en veilige reis van deur tot deur maken op de manier waarvoor hij of zij kiest. Wij willen het aantal verkeersslachtoffers terugbrengen. Ieder verkeersslachtoffer is er één te veel.

Voor vrachtvervoer streven we naar een bewuste keuze: De bakfiets of zero-emissie stadslogistiek in de binnenstad, voor grotere afstanden de vrachtwagen, trein, schip of buisleiding. We stimuleren het vervoer over spoor en het water als alternatief voor vrachtverkeer over de weg en streven naar toegevoegde economische waarde in Zuid-Holland.

Zuid-Holland is de toegangspoort van Europa. Voor personen- en goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. Voor Nederland en dus Zuid-Holland is een goede internationale bereikbaarheid via de weg en het water (binnevaart) van de mainports, steden en andere economische kerngebieden, een basisvoorwaarde voor onze internationale concurrentiepositie.

Onze goede bereikbaarheid staat onder druk, onder andere door bevolkingsgroei en verstedelijking. Tegelijkertijd is openbaar vervoer in landelijke gebieden een uitdaging. De coronacrisis heeft impact op onze mobiliteit.

Voorlopig reizen nog steeds minder mensen met het OV, en kiezen mensen meer voor individuele vervoermiddelen zoals de fiets en de auto.

Het onderhoud aan de infrastructuur gaat de komende jaren voor flinke hinder en financiële uitdagingen zorgen. Hierbij wordt hinder zoveel mogelijk beperkt maar wordt ook getracht een permanente gedragsverandering te realiseren (mobiliteitstransitie).

Bereikbaarheid is daarbij geen op zichzelf staand doel, maar bevordert de leefbaarheid, het welzijn, de economische ontwikkeling en een goede ontsluiting van woon- en werkgebieden.

De provincie zet in op lopen, fietsen, openbaar vervoer, vervoer over water én de auto. De reiziger in Zuid-Holland wil verschillende mogelijkheden om een goede en betaalbare reis van deur tot deur te kunnen maken. Tegelijkertijd helpt het optimaal benutten van alle verschillende vervoerswijzen het beperken van files op de weg. De opkomst van de E-bike maakt dat inwoners en bezoekers vaker en verder fietsen. Hierdoor is de fiets vaker een volwaardig alternatief.

Schone en duurzame mobiliteit dragen bij aan de gezondheid van onze inwoners en zorgen ervoor dat steden aantrekkelijker worden. Ook vergroot het de mogelijkheden voor verdere verstedelijking. De energietransitie zorgt voor de opkomst van schonere alternatieven, die voor minder of geen CO₂-uitstoot zorgen. De vraag naar schone en slimme distributie neemt toe, ook omdat consumenten steeds vaker inkopen online doen en deze thuis laten bezorgen. Met onze inzet op duurzame en schone infrastructuur bouwen we aan een robuuste, toekomstbestendige provinciale infrastructuur en geven we het goede voorbeeld.

2.2 Coalitieakkoord 2019-2023 'Elke dag beter'

Het Coalitieakkoord 2019-2023 stelt dat Zuid-Holland de toegangspoort is van Europa en de best bereikbare regio van Europa. Zowel voor personen- als voor goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. Iedereen in Zuid-Holland moet op een duurzame, snelle en makkelijke manier van huis naar werk, opleiding of vrijetijdsbesteding kunnen reizen, waarbij keuzevrijheid, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de reistijd belangrijk zijn.

Bij mobiliteitsoplossingen worden de klimaatambities, ruimtelijke vraagstukken, verkeersveiligheid, een gezonde en inclusieve samenleving, innovatie en de energietransitie betrokken. De oplossingen betreffen integraal maatwerk, waarbij per locatie bekeken wordt welke mix van hoogwaardig OV, fietsverkeer, wandelwegen en automobilititeit passend is. Daarbij wordt eerst naar slimme oplossingen en het beter benutten van bestaande infrastructuur gezocht, voordat we nieuwe infrastructuur aanleggen. Aanleg van nieuwe infrastructuur wordt niet uitgesloten. Hiervoor worden ook alternatieve manieren van bekostiging beschouwd (marktpartijen). Met betrekking tot woningbouw worden gemeenten gevraagd om eerst op goed bereikbare locaties (bijvoorbeeld bij hoogwaardig OV-locaties) te bouwen en dat de bereikbaarheid gewaarborgd is: eerst bewegen, dan pas bouwen. Aanleg, beheer en onderhoud moeten zo efficiënt mogelijk plaatsvinden, met zo min mogelijk last voor de weggebruiker en omgeving.

Er wordt doorgedaan met de uitvoering van snel te realiseren verbeteringen aan wegen, busbanen, veilige fiets en wandelpaden en het spoor met oog voor het landschap. Daarnaast wordt ingezet op de aanleg van oplaadplekken voor e-bikes, meer overstappunten en OV-hubs, versterking van drukke buslijnen, stimulering en uitbreiding van het personenvervoer over water (Waterbus) en meer treinen op drukke railverbindingen (R-net). Dit gebeurt met aandacht voor specifieke doelgroepen als ouderen, sociale minima en mensen met een beperking. Ook worden mogelijkheden onderzocht, die helpen om nog betere resultaten te behalen met veilige inrichting van infrastructuur, handhaving en educatie. Verder wordt vrachtvervoer over water waar mogelijk gestimuleerd en werken we samen met Europese partnerregio's (kwaliteit internationale verbindingen). Met betrekking tot duurzaamheid worden, mits haalbaar en betaalbaar, succesvolle pilots voor circulair bouwen en CO₂-neutraal beheer en onderhoud de komende 4 jaar de standaard bij aanleg, beheer en onderhoud. Door middel van waterstof wordt getracht het openbaar vervoer en de binnenvaart te verduurzamen.

3. Meerjarige programmering financiële middelen bereikbaarheid

Jaarlijks kan via de kadernota de financiële programmering voor bereikbaarheid worden aangepast. Dit kan het gevolg zijn van analyses, studies en verkenningen op basis van het omgevingsbeleid en het coalitieakkoord.

De bereikbaarheid van Zuid-Holland is een gedeelde verantwoordelijkheid van Rijk, provincie, de Metropoolregio Rotterdam – Den Haag en gemeenten. Het is dus van belang om de ambities samen met andere partijen waar te maken.

De provincie werkt met partners aan regionale verkenningen (Beter Bereikbaar Gouwe) en wettelijke taken zoals beheer en onderhoud van provinciale (vaar)wegen en de openbaar vervoerconcessies. In het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport) werken de regionale overheden, waaronder de provincie, en lokale overheden samen met het Rijk om ervoor te zorgen dat de provincie Zuid-Holland ook in de toekomst goed bereikbaar is voor zowel personen- als goederenvervoer. Het MIRT heeft een belangrijke functie bij de realisatie van de gestelde ambities in het omgevingsbeleid en coalitieakkoord. Daarbinnen voert de provincie samen met partners gebieds- en bereikbaarheidsverkenningen uit naar (inter)nationale knooppunten en knelpunten (weg, water en spoor), goederenvervoercorridors en landelijke thema's zoals verkeersveiligheid, duurzaamheid, fiets en smart mobility.

Vanuit de wettelijke taken, regionale verkenningen en samenwerking in het MIRT kunnen knelpunten en mogelijke (infrastructurele) maatregelen naar voren komen. Bij de financiële programmering van maatregelen spelen, naast de wettelijke verantwoordelijkheid voor de provinciale verkeer- en vervoerstaken, de provinciale ambities zoals verwoord in het omgevingsbeleid een doorslaggevende rol. Bereikbaarheid is daarbij geen op zichzelf staand doel, maar bevordert de economische ontwikkeling en leefbaarheid van Zuid-Holland. Een goede ontsluiting van woon- en werkgebieden is essentieel, dus is bereikbaarheid een voorwaarde voor ruimtelijke plannen.

3.1 Effect Coronacrisis

Door de coronacrisis wordt er nog steeds minder gereisd. Voor alle vervoermogelijkheden geldt dat het aantal reizen is toegenomen in vergelijking tot 2020 maar dat het nog niet terug op het niveau van 2019 is. Bij alle modaliteiten zien we nog steeds dat het gebruik gelijkmatiger over de dag is verspreid waardoor de spitsdrukke is afgenomen. Het effect is echter minder sterk dan in 2020. Mensen kiezen momenteel vaker voor individuele vervoermiddelen zoals de fiets en de auto dan voor collectieve vervoermiddelen zoals het openbaar vervoer. Hoewel het aantal reizigers in het OV weer toeneemt, ligt dit nog steeds ver onder het niveau van 2019. Het gebruik van deelmobiliteit als deelfietsen, scooters en -auto's is toegenomen. Deze patronen gelden voor zowel Rijks-, provinciale als regionale infrastructuur.

Na een dip in het goederenvervoer in 2020, is het goederenvervoer toegenomen in 2021. Mede ingegeven door de economische ontwikkelingen

De verwachting van het Kennisinstituut voor Mobiliteit (KiM) is dat de mobiliteit binnen enkele jaren weer op hetzelfde (groei)niveau zit als voor de coronacrisis. Het hersteltempo per modaliteit verschilt echter. Volgens het KiM zal het autogebruik in 2025 ruim boven dat van 2019 liggen maar het gebruik van het openbaar vervoer nog onder dat van 2019.

Voor de korte termijn betekent dit een opgave om het openbaar vervoer op peil (kwaliteit, kwantiteit, frequentie) te houden met lagere vervoersopbrengsten.

Voor de lange termijn betekent dit dat de opgaves en ambities uit het omgevingsbeleid ten aanzien van het openbaar vervoer hetzelfde blijven. Vooral omdat de verstedelijkingsambities van nieuwe woningen en arbeidsplaatsen eerder zullen toenemen dan afnemen. Hierbij is er extra aandacht voor het stimuleren van reizen per (elektrische) fiets en mogelijkheden om de mobiliteitsvraag op langere termijn beter te verdelen over de dagen door middel van thuiswerken. Hoewel dit niet voor alle sectoren geschikt is en de thuiswerkpotentie daarom per regio verschilt draagt het bij aan zowel de bereikbaarheids- als duurzaamheidsdoelen.

3.2 Prijsontwikkeling

Bij de Begroting 2022 is besloten om vanaf 2022 jaarlijks prijscompensatie toe te passen voor zowel exploitatie als investeringen. Hiervoor is een stelpost opgenomen in de begroting. Daarbij is ervan uitgegaan dat de prijsontwikkeling op investeringsprojecten t/m 2021 binnen het PZI wordt opgevangen (gesloten systeem) en voor de jaren 2022 en verder middelen worden toegevoegd aan het PZI.

Vooralsnog vindt de compensatie van investeringskredieten achteraf plaats (op basis van ontstane tekorten). Bij Kaderbesluit 2020 is voor de RijnlandRoute besloten om jaarlijks achteraf bij de najaarsnota en het PZI, op basis van de vastgestelde CBS/GWW(grond, weg en waterbouw)-index, het RijnlandRoute budget te verhogen vanuit de vrije middelen. De mogelijke indexering van bijdragen derden conform IBOI (index bruto overheidsinvesteringen) zal hierin worden verrekend.

Bij deze Kadernota wordt op een aantal investeringsprojecten voor de periode t/m 2021 prijscompensatie toegepast vanuit de daarvoor bestemde reservering in het PZI. Voor de toekomstige dekking van de prijsontwikkeling vanuit de stelpost binnen de begroting moeten nog nadere regels worden opgesteld bij de uitwerking van de Financiële Verordening voor het onderdeel investeringskredieten.

Het niet standaard compenseren van projectbudgetten in het PZI voor prijsontwikkeling (vanaf 2015) kan leiden tot tekorten waarvoor (mogelijk) aanvullend dekking nodig is. Of projecten gecompenseerd moeten worden voor prijsontwikkeling, wordt pas duidelijk als voor een project een nieuwe kostenraming wordt gemaakt met een actueel prijspeil (bij een faseovergang, nieuw besluit en aanbesteding). Het risico op een tekort is aanwezig bij alle projecten in de voorbereidings- en uitvoeringsfase t/m oplevering. Op voorhand is niet precies te bepalen in welke projecten tekorten gaan ontstaan en wat de omvang hiervan is.

Voor de periode 2015-2021 werd rekening gehouden met een mogelijk tekort van circa € 105 mln aan investeringskrediet voor nieuwbouwprojecten. Daarvan is tot 2021 circa 50 miljoen opgetreden en gedekt vanuit de beschikbare middelen in het PZI waardoor geen nieuwe projecten aan het PZI konden worden toegevoegd. Bij de Begroting 2022 is nogmaals bezuinigd door de vrij beschikbare middelen voor nieuwe projecten in het PZI te reserveren voor prijsontwikkeling t/m 2021 ter grootte van € 53,4 mln (op basis van prognoses 2021). Voor deze bezuiniging is uitgegaan van een beperkte prijsontwikkeling van 3,8% per jaar (gemiddelde over afgelopen 6 jaar) voor de Grond- Weg- en Waterbouw (GWW). Hierdoor waren alle nog beschikbare middelen in het PZI toegedeeld aan projecten of gereserveerd.

Bij deze Kadernota wordt € 49,9 mln vanuit de reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021 ingezet. Daarmee neemt de reservering af naar € 3,5 mln terwijl naar verwachting nog meerdere projecten met terugwerkende kracht t/m 2021 gecompenseerd moeten worden (inschatting €18,5 mln). Dit gebeurt bijvoorbeeld bij faseovergang, voorbereidings- en uitvoeringsbesluit of aanbesteding. Het verschil is ontstaan doordat de prijsontwikkeling GWW over 2021 veel hoger is uitgevallen (11,6%) dan de 3,8% waar de reservering op is gebaseerd. De oorzaak hiervoor ligt in de gestegen kosten voor energie en grondstoffen. Met name de beschikbaarheid van staal als belangrijke grondstof voor de civiele constructies heeft een prijsopdrijvende werking. Dit betekent een verwacht indicatief tekort van € 15 mln. Zie tabel 1 voor het overzicht.

Tabel 1: Overzicht prijsontwikkeling t/m 2021

Prijsontwikkeling t/m 2021 (bedragen x € 1 mln)	
Eerder afgegeven indicatie 2015 - 2021	105,0
Opgetreden en gedekte tekorten op projecten tot begroting 2022 door bezuiniging	50,0
Bij begroting 2022 ingestelde reservering/bezuiniging (3,8%)	53,4
Opgetreden en gedekte tekorten op projecten t/m Kadernota 2023 (11,6%)	49,9
Restant bij begroting 2022 ingestelde reservering	3,5
Nog verwacht tekort o.b.v. prijsindex 2021 (11,6%)	18,5
Verwacht indicatief tekort	15,0

Daarnaast is op basis van projectprognoses voor de periode 2022-2025 bij de begroting 2022 voor toekomstige prijsontwikkeling € 44,6 mln toegevoegd aan het PZI. Daarbij is ook uitgegaan van een gemiddelde prijsontwikkeling van 3,8%. Van deze € 44,6 miljoen wordt nu € 6.6 mln ingezet ten behoeve van de lopende aanbesteding van het project N211 Wippolderlaan.

De verwachting is dat prijsontwikkeling voor 2022 t/m 2027 hoger uitvalt dan de omvang van de reservering. Dit betekent dat ook de huidige reservering voor 2022 t/m 2027 onvoldoende is om de toekomstige prijsontwikkeling op te vangen. Voor nu wordt uitgegaan van een prijsontwikkeling van circa € 155,3 mln. Dit betekent een indicatief tekort van € 110,7 mln.

Om de voortgang van de lopende projecten voorlopig te garanderen worden een aantal wijzigingen voorgesteld binnen het PZI, om de prijsontwikkeling en projectontwikkelingen voor de korte termijn op te vangen. Dit betreft het reserveren van vrijval op lopende projecten en het schrappen of verlagen van reserveringen en projectkredieten (versoering en/of afstel). Zie paragraaf 4 voor de voorstellen. Dit heeft geleid tot een totale netto bezuiniging van

€ 67,3 mln (na aftrek tekorten lopende projecten) waarvan wordt voorgesteld deze te reserveren voor prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Dit is vooralsnog voldoende om lopende projecten niet te hoeven stoppen maar onvoldoende om de verwachte tekorten voor de komende jaren op te vangen. Er moet nog worden bepaald hoeveel middelen aan het PZI worden toegevoegd om de prijsontwikkeling vanaf 2022 te compenseren en zo de voortgang van de lopende en toekomstige projecten te garanderen.

Dit betekent dat de prijsontwikkeling voor de jaren 2015 t/m 2021 volledig wordt opgevangen binnen het PZI door te bezuinigen op lopende- en het niet meer uitvoeren van toekomstige projecten. Sinds 2015 zijn weinig nieuwe projecten toegevoegd aan het PZI. Voor de komende jaren betekent dit dat er geen ruimte is om nieuwe wensen en projecten aan het PZI toe te voegen behoudens de inzet van de nog bestaande reserveringen. Indien er geen of te weinig middelen worden toegevoegd aan het PZI om de prijsontwikkeling te compenseren zal nog meer moeten worden bezuinigd door toekomstige projecten niet meer uit te voeren en lopende projecten stop te zetten.

3.3 Provinciale mobiliteitsambitie in relatie tot beschikbare middelen

De beschikbare middelen voor mobiliteit en infrastructuur zijn op dit moment zeer schaars zowel voor exploitatie als investeringen. Zonder nieuwe toekomstige impuls/instroom van bijvoorbeeld investeringsmiddelen, is alles t/m 2039 al vastgelegd in infrastructuurprojecten en reserveringen (toekomstige projecten/bijdragen en prijsontwikkeling). De keuzeruimte met betrekking tot de aanleg en aanpassing van infrastructuur is daarom beperkt tot de lopende projecten (afhankelijk van fase) en bestaande reserveringen voor toekomstige projecten en bijdragen (heroverweging).

Voor de inzet wordt allereerst gekeken naar wat moet (wettelijke taken zoals beheer en onderhoud en openbaar vervoer concessies en verkeersveiligheid) en daarna pas naar wat mogelijk kan binnen bestaande juridische verplichtingen (projecten in uitvoering), bestuurlijke afspraken (projecten in voorbereiding) en besluiten van PS (beschikbaar gestelde middelen, scope, moties en amendementen). Voor de inzet van investeringskredieten in het PZI is een spelregelkader opgesteld met als hulpmiddel inhoudelijke redeneerlijnen om keuzes te kunnen maken over het wel of niet starten van studies en projecten en het doel van bijdragen.

Zo kunnen kostenstijgingen optreden die de beschikbare middelen overstijgen door bijvoorbeeld een fors hogere prijsontwikkeling dan waar rekening mee is gehouden of het optreden van exogene risico's op projecten.

Dit betekent dat in het PZI maar zeer beperkt middelen (bestaande reserveringen) beschikbaar zijn voor nieuwe projecten of toevoegingen aan projecten. Voor de totale mobiliteitsambitie is op basis van bestaand Omgevingsbeleid en lopende (MIRT) onderzoeken en verkenningen was in het PZI een financiële doorkijk opgenomen. Hiervoor waren nog geen reserveringen opgenomen in het PZI. Omdat er geen vrije investeringsmiddelen zijn in het PZI t/m 2039 en in de toekomst een tekort wordt verwacht als gevolg van prijsontwikkeling zijn de huidige ambities niet realiseerbaar. Bij de volgende actualisatie van het omgevingsbeleid zullen de ambities in lijn moeten worden gebracht met de beschikbare financiële middelen.

3.4 MIRT projecten en programma's

De afspraken met het Rijk worden jaarlijks in het bestuurlijk overleg MIRT vastgelegd. Belangrijk hierbij zijn een integrale benadering van verstedelijking en bereikbaarheid, slimme investeringen en gedeeld eigenaarschap in de samenwerking en uitvoering. Vanwege de demissionaire status van het Kabinet in het najaar van 2021 heeft er nog geen bestuurlijk overleg MIRT plaatsgevonden.

Met het Rijk, gemeenten en de MRDH wordt samengewerkt aan onderzoeken, verkenningen, planuitwerkingen en realisatie van projecten. In het geval van een financiële bijdrage van de provincie, worden deze opgenomen in de provinciale begrotingsambitie Bereikbaar Zuid-Holland en het PZI. Omdat de provincie niet overal financieel aan bijdraagt en dus niet alles terugkomt in de begroting en het PZI, wordt hier een overzicht gegeven van de diverse projecten, verkenningen en onderzoeken.

Een aantal projecten in Zuid-Holland zijn in uitvoering:

- A24 Blankenburgverbinding;
- A16 Rotterdam;
- A15 Papendrecht – Sliedrecht;
- RijnlandRoute;
- HOV-net Zuid-Holland Noord;
- Besluit Beheer Haringvlietsluizen;

- Capaciteitsuitbreiding overnachtingplaatsen Merwede;
- Verkeerssituatie Splitsing Hollandsch Diep-Dordtsche Kil;
- Programma Hoogfrequent Spoor Rijswijk – Rotterdam;
- Project Mainportontwikkeling Rotterdam;
- Stadshavens Rotterdam (fase 1);
- Spooransluitingen Tweede Maasvlakte en Calandbrug (theemswegtrace).

Daarnaast wordt samengewerkt bij de planuitwerking van de projecten:

- A20 Nieuwerkerk aan den IJssel – Gouda;
- A27 Houten-Hooipolder;
- A4 Haaglanden – N14;
- Spooreplacement Den Haag Centraal;
- A4 Burgerveen – N14.

De bovenstaande projecten zijn volledig financieel gedekt.

Tot slot worden ook onderzoeken en verkenningen uitgevoerd naar onder meer:

- De Corridor Zuid
- Het gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe);
- Het programma Goederenvervoercorridors Oost en Zuidoost (waaronder A15 Papendrecht – Gorinchem en truckparkings volledig financieel zijn gedekt);
- Programma Fiets (waaronder Katwijk – Leiden en Greenport Westland – Rotterdam) en fiets parkeren bij stations;
- Programma Hoogfrequent Spoor (waaronder Den Haag – Rotterdam – Breda);
- Oeververbindingen Rotterdam;
- Strategisch plan Verkeersveiligheid.

Deze onderzoeken en verkenningen zijn niet of deels financieel gedekt.

4. Voorstellen

Om de provinciale bereikbaarheidsambities te kunnen realiseren zal verder gewerkt moeten worden aan de voorbereiding en realisatie van projecten maar ook aan de toekomstige programmering. Dat kan alleen als voldoende budget beschikbaar wordt gesteld voor (toekomstige) projecten in de begroting en het PZI.

Deze bijlage geeft de voorstellen weer voor verwerking in de begroting via de Voorjaarsnota, de Kadernota (kapitaallasten investeringen) en het PZI aan de hand van de beleidsdoelen in de begroting.

Voor projecten groter dan € 10 miljoen geldt, op basis van de regeling projecten, dat zij apart aan Provinciale Staten worden voorgelegd voordat zij in uitvoering gaan. Daarnaast wordt bij een verwacht of reeds opgetreden budgetoverschrijding een voorstel aan PS gedaan voor aanpassing van het investeringskrediet wanneer de bijdrage van de provincie Zuid-Holland:

- tussen de € 10 mln en € 50 mln bedraagt en de overschrijding groter is dan 5% van de provinciale bijdrage;
- € 50 mln of meer bedraagt en de overschrijding groter is dan € 2,5 mln.

Per beleidsdoel worden de voorstellen gekoppeld aan de beleidsdoelen uit de begroting en de beleidskeuzes uit het omgevingsbeleid om aan te geven waar ze betrekking op hebben. Bij de voorstellen wordt ook aangegeven welke mate van keuzevrijheid er (nog) is. Daarbij kan een voorstel gaan over een:

Project/programmaontwikkeling of correcties (basis op orde, weinig/geen keuzevrijheid);

Scopewijziging project (basis op orde, keuzevrijheid);

Nieuw project of programma (extra impuls of inzet bestaande reservering, keuzevrijheid);

Organisatieontwikkeling (incidentele of structurele arbeidscapaciteit, weinig/geen keuzevrijheid)

Nieuwe strategische reservering (extra impuls, keuzevrijheid).

De volgende voorstellen zijn opgenomen:

- 4.1 Snel van A naar B;
- 4.1.1 Mobiliteit en verstedelijking
 - Gebiedsuitwerking Westland
 - Bereikbaarheid Voorne-Putten/Haven
 - Oeververbindingen regio Rotterdam
 - Verbreding Delftse Schie incl. verplaatsing Loswal/Ligplaatsen Schieoevers Delft
- 4.1.2 Adequaate aanbod openbaar vervoer;
 - HOV Leiden CS-Noordwijk
 - Spoorcorridor Leiden – Utrecht
 - Ontwikkeling buscorridors (Coalitieakkoord) - Noordwijk – Schiphol
 - Dynamische Route Informatie Systeem (DRIS)
 - Merwedelingelijn
- 4.1.3 Efficiënt en duurzaam Goederenvervoer met meerwaarde;
 - A12 corridor/Beter Bereikbaar Gouwe
 - Beter Benutten Goederenvervoer N213 Centrale As Westland
 - Goederenvervoercorridors
- 4.1.4 Slimmere mobiliteit door digitalisering en nieuwe technologie
 - Bediencentrale (vaar)wegen West
- 4.1.5 Goed functionerende provinciale infrastructuur
 - RijnlandRoute;
 - N211 Wippolderlaan
 - Beter Bereikbaar Gouwe
 - N207 Zuid
 - N217 maatregelen renovatie Heinenoordtunnel
 - Gelijkvloerse kruising N214/216
 - Reservering N209/N470/N471 mogelijke aanpassingen i.r.t. A16 Rotterdam
 - N207 Noord 2^e fase (Passage Leimuiden)
- 4.1.6 Stimuleren bewuste keuze in mobiliteitsgedrag
 - Samenwerking Zuid-Holland Bereikbaar
- 4.2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam;
- 4.2.1 Goed functionerende provinciale infrastructuur
- 4.3 Veilig en duurzaam;
- 4.3.1 Veilige mobiliteit;
 - N215 Melissant – Dirksland
 - Meerstrooksrotonde N211/N465 (Monster)
 - N215 trajecten B en C, Groot onderhoud en verkeersveiligheidsmaatregelen
 - N223 Duurzaam Veilig fase 3
 - Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N231 A
 - Verkeersveiligheidsmaatregelen in trajectaanpak N214ab
 - N214 Parallelweg
 - Functionele verbeteringen wegen doorstroming en verkeersveiligheid;
 - Maatregelen bermveiligheid provinciale wegen
- 4.3.2 Gezonde leefomgeving;
 - Geluidsmaatregelen (Actieplan Geluid 2018-2023);

Per voorstel of cluster van voorstellen worden de wijzigingen samengevat in een overzichtstabel waarbij investeringen en exploitatie apart worden weergegeven. Hierbij worden in de kolom verschil voorstellen voor prijsontwikkeling blauw gemarkeerd, voor vrijval groen en voor het aanvullen van tekorten oranje. Wanneer in

deze kolom geen afwijkende kleur staat dan betekent dit een voor de provincie budgetneutraal voorstel of een verrekening met een bestaande reservering.

Voor investeringsvoorstellen geldt dat deze mogelijk effect hebben op de in de begroting opgenomen kapitaallasten. Dit gebeurt als met investeringsmiddelen wordt geschoven in de tijd waardoor de kapitaallasten al gevolg van een investering eerder of later optreden (zie ook 5. Financieel kader en dekking).

4.1 Snel van A naar B

De ambitie is ervoor te zorgen dat de provincie Zuid-Holland bereikbaar is en blijft. Bereikbaarheid is daarbij geen op zichzelf staand doel, maar bevordert de economische ontwikkeling en leefbaarheid van Zuid-Holland. Een goede bereikbaarheid, snel van A naar B, is van cruciaal belang om de ambities zoals verwoord onder Concurrerend Zuid-Holland, Sterke steden en dorpen en Gezond en veilig in Zuid-Holland te bereiken.

4.1.1 Mobiliteit en Verstedelijking

Rijk en regio werken samen in het programma **Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe)**. Hierbij worden bereikbaarheidsmaatregelen in samenhang met de gewenste verstedelijking ontwikkeld voor de korte en lange termijn. De provincie werkt hieraan mee vanuit het bereikbaarheids- en verstedelijkingsperspectief. De provincie streeft naar een compact, samenhangend en kwalitatief hoogwaardig bebouwd gebied en een betere benutting van de bebouwde ruimte (Beleidskeuze verstedelijking). Bereikbaarheid is daarbij een belangrijke voorwaarde voor de verdere ontwikkeling en verdichting van bestaande woon- en werkgebieden. Om de druk op de autowegen te verminderen, is het van belang dat wonen en werken zoveel mogelijk plaatsvinden nabij hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) en dat juist daar, in de nabijheid van voorzieningen, de hoogste dichtheden worden gerealiseerd. Meer mensen kunnen dan gebruik maken van het openbaar vervoer. In combinatie met lopen en de fiets, biedt dit optimale keuzevrijheid tussen de modaliteiten lopen, fietsen, OV en auto.

Onder het gebiedsprogramma MoVe vallen:

- Schaa sprong Metropoli taan OV en verstedelijking;
- MIRT Verkenning Oeververbindingen regio Rotterdam;
- MIRT Verkenning Central Innovation District (CID) en Binckhorst Den Haag;
- Gebiedsuitwerking Westland;
- Aanpak Bereikbaarheid Voorne-Putten en Haven Rotterdam;
- Logistiek in en om de stad;
- Korte Termijn Aanpak (KTA);
- Integrale Adaptieve Ontwikkelstrategie.

Om de gestelde doelen ten aanzien van verstedelijking rond hoogwaardig openbaar vervoer te kunnen bewerkstelligen zijn extra investeringen in het openbaar vervoer noodzakelijk. In 2025 zal het gebruik van het openbaar vervoer naar verwachting nog onder het niveau van 2019 liggen maar in de jaren daarna weer verder doorgroeien. De provincie wil deze groei faciliteren door met name haar financiële middelen in te zetten op de ontwikkeling van het HOV (Leiden – Zoetermeer) en de knooppunten binnen de Schaa sprong Metropoli taan OV en verstedelijking (Leiden en Dordrecht) omdat de provincie daar een logische rol of taak heeft (zie brief aan PS van december 2021). Hiervoor is bij het Kaderbesluit bereikbaarheid 2022 een strategische reservering opgenomen van € 80 mln aan investeringsmiddelen in het PZI voor HOV en knooppunten Schaa sprong Metropoli taan OV en Verstedelijking. Doorslaggevend voor de realisatie van het MoVe programma is de besluitvorming over de propositie van de Schaa sprong Metropoli taan OV en Verstedelijking, welke eind 2021 is ingediend bij in het Nationaal Groeifonds. Het is op dit moment nog onduidelijk hoe het Rijk deze middelen en cofinanciering wil inzetten. De inzet is om in 2022 met Rijk en regio te starten met een MIRT verkenning Oude Lijn en Knooppunten, een planuitwerking voor het samenloopdeel van metro en RandstadRail en een

planuitwerking HOV Leiden-Zoetermeer. De inzet van middelen uit de strategische reservering HOV en knooppunten Schaaalprong Metropolitaan OV en Verstedelijking zal te zijner tijd aan PS worden voorgelegd.

Niet alle stedelijke gebieden in Zuid-Holland zijn nu en in de toekomst via het spoor (trein, lightrail) ontsloten. In die gebieden blijven de auto, fiets en het openbaar vervoer over de weg de belangrijkste modaliteiten. Om ook daar verstedelijking mogelijk te maken en de bereikbaarheid op orde te houden is de strategische reservering Programma Mobiliteit en Verstedelijking weginfrastructuur van € 35 mln aan investeringsmiddelen opgenomen in het PZI voor aanpassingen aan (provinciale) infrastructuur in het kader van Mobiliteit en Verstedelijking.

De gebiedsuitwerkingen Westland en de Aanpak Bereikbaarheid Voorne-Putten en Haven Rotterdam komen in aanmerking voor inzet van deze middelen.

Voor de **Gebiedsuitwerking Westland** wordt door provincie, MRHD en de gemeenten Den Haag en Westland voornamelijk alleen ingezet op korte termijn maatregelen gericht op mobiliteitstransitie, waarvan voor de provincie fiets en Smart Mobility relevante onderwerpen zijn. Er worden geen bijdragen gedaan aan openbaar vervoermaatregelen in het Westland aangezien dit een wettelijk taak is van de MRDH.

Voor de lange termijn zal een gezamenlijk beeld van de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied worden opgesteld. Hierbij ligt het accent op verstedelijking en greenportontwikkeling. Pas daarna wordt gekeken naar eventuele grootschalige investeringen in infrastructuur (weg en OV). Voorgesteld wordt om in het PZI een provinciale bijdrage op te nemen van € 1,2 mln aan de Metropolitane fietsroute Naaldwijk – Den Haag Central Innovation District en € 0,1 mln voor aanpassingen aan de bestaande Intelligente Verkeersregelinstanties (IVRI's). Dit komt de fietsbereikbaarheid van het Westland ten goede. Dit is onder voorwaarde dat de huidige parkeernormen voor nieuwe woningen worden verlaagd ter stimulering van het fietsgebruik in het Westland. Dit zijn **nieuwe projecten** waarbij wordt voorgesteld deze te dekken vanuit de strategische reservering Programma Mobiliteit en Verstedelijking weginfrastructuur.

Voor de **Aanpak Bereikbaarheid Voorne-Putten en Haven Rotterdam** wordt door Rijk en regio ingezet op een gefaseerd programma met zowel korte- als lange termijn maatregelen. Dit is exclusief een nieuwe oeververbinding waarvoor overeenstemming en financiële middelen bij Rijk en regio ontbreken. De provinciale bijdragen hebben betrekking op provinciale weg- en fietsinfrastructuur om de verkeersveiligheid en bereikbaarheid voor zowel fiets, auto als het openbaar vervoer per bus te verbeteren. Voorgesteld wordt om een **strategische reservering** van € 11 mln op te nemen in het PZI vanuit de strategische reservering Programma Mobiliteit en Verstedelijking weginfrastructuur. In het BO-MIRT van najaar 2022 worden naar verwachting nadere afspraken gemaakt over de financiering van projecten door Rijk en regio.

Daarnaast is afgesproken een bijdrage te doen aan de Metropolitane fietsroute Hellevoetsluis-Spijkenisse in het Uitvoeringsprogramma Samen verder fietsen. Dit project inclusief dekking van € 1,75 mln is al opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Samen verder Fietsen.

Een ander belangrijk project van MoVe is de MIRT-verkenning naar de **Oeververbindingen regio Rotterdam**. De provincie is mede opdrachtgever voor deze verkenning. In 2018 en 2019 zijn in dit kader door Rijk en regio financiële afspraken gemaakt om te kunnen starten met de MIRT verkenning. Dit is inclusief afspraken over financiering van korte en lange termijn maatregelen voor de Algeracorridor. Ook de provincie heeft hiervoor middelen gereserveerd via het Kaderbesluit 2021. De deelnemende partijen aan de MIRT verkenning zullen volgens planning in het najaar van 2022 een voorkeursbesluit nemen. De financiële consequenties voor de provincie zullen te zijner tijd aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Voor de verdere uitwerking van de verkenning tot aan het voorkeursbesluit zijn in het BO-MIRT ook financiële afspraken gemaakt over de proceskosten. De proceskosten tot 2023 worden naar belang verdeeld over de opdrachtgevers (Rijk en regio waaronder de provincie). De totale afgesproken bijdrage voor de provincie was € 1,9 mln waarvoor ook ruimte beschikbaar is binnen de exploitatiebegroting. Echter de kosten zijn gestegen en de stijging is naar rato onder de opdrachtgevers verdeeld wat tot een extra provinciale bijdrage leidt van € 0,1 mln.

Voorgesteld wordt om voor deze **projectontwikkeling** het exploitatiebudget te verhogen met € 0,1 mln ten laste van de algemene middelen. De algemene middelen worden de komende jaren gecompenseerd door vrijvallende kapitaallasten als gevolg van een evenredige vrijval op het investeringsbudget Programmatische Aanpak Rotterdam – Den Haag.

In het kader van Schieoevers in Delft (geen onderdeel MoVe) is een project in voorbereiding genaamd Verbreding Delftse Schie incl. verplaatsing Loswal/Ligplaatsen Schieoevers Delft. Hierbij zal de Schie plaatselijk worden verbreed en een loswal voor de zandhandel en ligplaatsen voor de binnenvaart worden verplaatst. Hierdoor kan een deel van het bedrijventerrein Schieoevers Noord worden getransformeerd naar woon-werk gebied. Hiervoor is € 10 mln aan investeringskrediet beschikbaar in het PZI. Echter de recent opgestelde kostenraming voor de uitvoeringsfase komt hoger uit. Bij de nadere uitwerking van het ontwerp blijkt de uitvoering complexer te zijn dan eerder gedacht. Hierdoor moeten er werkzaamheden en plaatsvinden en zijn er andere inpassingseisen. Hiervoor wordt ingeschat dat dit € 2,8 mln extra kost. Dit betreffen **projectontwikkelingen** die kunnen worden gedekt vanuit de reservering voor functionele verbeteringen vaarwegen.

Daarnaast is dit krediet sinds 2018 niet meer gecorrigeerd voor prijsontwikkeling. Dit heeft geleid tot € 1,3 mln aan extra kosten. Het voorstel is om deze **projectontwikkeling** te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling lopende projecten t/m 2021.

Tabel 2: Overzicht wijzigingen investeringen Mobiliteit en Verstedelijking

Projectnummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x 1 mln)				Omschrijving	
		was	wordt	verschil	jaar activering		
Mobiliteit en Verstedelijking							
1a	ntb	Mobiliteit en verstedelijking Westland	0,0	1,3	1,3	2025	Afgesproken bijdrage voor korte termijn maatregelen Westland in het kader van MoVe. Betreft bijdrage van € 1,2 mln aan project metropolitane fietsroute Naaldwijk – Den Haag Central Innovation District en € 0,1 mln voor aanpassingen IVRI's ten behoeve van de fietsbereikbaarheid. Dekking vanuit reservering Programma Mobiliteit en Verstedelijking weginfrastructuur (1c)
1b	ntb	Bereikbaarheid Voorne-Putten/Haven	0,0	11,0	11,0	2028	Afgesproken bijdrage voor maatregelen Bereikbaarheid Voorne-Putten/haven in het kader van MoVe. Dekking vanuit reservering Programma Mobiliteit en Verstedelijking weginfrastructuur (1c)
1c		Programma Mobiliteit en Verstedelijking weginfrastructuur	35,0	22,3	-12,7	2035	Zie 1a en 1b
2		Programmatische aanpak Rotterdam - Den Haag	22,2	22,1	-0,1	2032	Verhoging van de bijdrage in de proceskosten (exploitatie) voor de MIRT-verkenning Oeververbinding Rotterdam. Dekking door vrijval € 0,1 mln investeringskrediet Programmatische Aanpak Rotterdam - Den Haag, waardoor de bijbehorende kapitaallasten vrijvallen in de exploitatie (begrotingssaldo)
3a	EVW011202	Verbreding Delftse Schie incl. verplaatsing Loswal/Ligplaatsen Schieoevers Delft	10,0	11,3	1,3	2024	Verhoging krediet als gevolg van prijsontwikkeling 2018-2021 o.b.v. recente kostenraming. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
3b	EVW011202	Verbreding Delftse Schie incl. verplaatsing Loswal/Ligplaatsen Schieoevers Delft	11,3	14,1	2,8	2024	Verhoging krediet als gevolg van nieuw ontwerp en kostenraming. Dekking vanuit reservering functionele verbeteringen vaarwegen.
3c	EVW999714	Reservering functionele verbeteringen vaarwegen	5,7	2,9	-2,8		zie 3b

4.1.2 Adequaat aanbod openbaar vervoer

De provincie realiseert een adequaat aanbod van Openbaar Vervoer in het vervoergebied van de provincie Zuid-Holland. Openbaar vervoer moet snel, betrouwbaar en beschikbaar zijn en is daarmee een volwaardig alternatief.

In het bestuurlijk overleg MIRT van november 2020 is besloten ernaar te streven in 2021 een duidelijk beeld te krijgen over de benodigde investeringen voor het gehele subsidieproject **HOV-net Zuid-Holland Noord** en afspraken te maken over de inzet van het eventuele resterende budget binnen de regio. Dit programma bestaat uit 3 projecten:

- Spoorcorridor Leiden-Utrecht;
- Spoorcorridor Alphen-Gouda;
- HOV Leiden CS – Noordwijk.

Deze projecten dragen ook bij aan de verstedelijkingsambities in deze regio.

Het project **Spoorcorridor Alphen – Gouda** is afgerond waarbij er een krediet resteert van € 0,6 mln. Als gevolg van deze **projectontwikkeling** wordt voorgesteld om dit krediet toe te voegen aan de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

De verwachting is dat de kosten voor de **Spoorcorridor Leiden – Utrecht** lager zullen zijn dan de nu beschikbare middelen in het PZI. Echter de hoogte van de vrijval is nog onzeker omdat het ontwerp nog verder moet worden uitgewerkt door ProRail (medio 2023). Tot die tijd kan er nog geen definitieve afspraak over het resterend projectkrediet worden gemaakt. Het is wel duidelijk dat de extra reservering, die nog in het PZI beschikbaar was binnen het Programma HOV-net Zuid-Holland Noord, niet nodig zal zijn voor dit project. Vanwege deze **scopewijziging op het project** is het voorstel om de € 32,7 mln '**Beschikbaar voor Leiden – Utrecht**' te verlagen naar € 9 mln en € 23,7 mln toe te voegen aan de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Dit compenseert voor een deel de € 58,5 mln (van de in totaal € 80 mln) die bij het Kaderbesluit 2022 voor **HOV en knooppunten Schaalsprong Metropolaan OV en Verstedelijking** beschikbaar zijn gesteld vanuit de vrije middelen. De nog resterende Rijksbijdrage van € 7,3 mln zal moeten worden terugbetaald aan het Rijk en verdwijnt uit het PZI.

Voor het project **HOV Leiden CS-Noordwijk** zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over **scopewijziging** (fietsviaduct "Broekweg" over N206 bij Valkenhorst, aanleg parkzone naast busbaan N206 Duinvallei en een geluidsscherm Duinvallei) en de financiering daarvan. De extra kosten worden voor een groot deel gedekt door bijdrage van derden. Zo draagt de gemeente Katwijk totaal € 8,0 mln extra bij aan de busbaan en een door hen gewenste onderdoorgang bij het viaduct Oudebroekweg en draagt het Rijk € 0,5 mln extra bij. De provincie draagt in totaal € 3,7 mln extra bij. Voorgesteld wordt om deze bijdrage te dekken door inzet van € 0,5 mln vanuit de reservering voor het **Actieplan Geluid 2018-2023** (geluidsscherm), € 1,7 mln vanuit de reservering **Beschikbaar voor Leiden Utrecht** (bijdrage aan mobiliteitshub Valkenhorst) en € 1,5 mln vanuit nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Daarnaast is het projectkrediet sinds 2015 niet meer gecompenseerd voor prijsontwikkeling. Hierdoor is, op basis van een recente kostenraming, een tekort ontstaan van € 2,2 mln. Het voorstel is om deze **projectontwikkeling** te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling lopende projecten t/m 2021. Tevens wordt de Rijksbijdrage over 2021 geïndexeerd waardoor € 0,6 mln wordt toegevoegd aan het projectkrediet.

Tot slot zal een onderdeel van het project worden uitgevoerd binnen het project **Tjalmaweg (RijnlandRoute)**. Het betreft de busonderdoorgang bij de afrit Valkenburg West, die gecombineerd kan worden met werkzaamheden aan de Tjalmaweg. Voor deze **projectontwikkeling** wordt een investeringskrediet ter grootte van € 6,9 mln verschoven van het HOV project naar de Tjalmaweg (RijnlandRoute).

Tabel 3: Overzicht wijzigingen investeringen programma HOV-Net Zuid-Holland Noord

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Adequaat Openbaar Vervoer							
4	B261100	Spoorcorridor Alphen - Gouda	29,2	28,6	-0,6	2021	Project is afgerond, restantbudget kan vrijvallen naar reservering weerstandsvormogen PZI (prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten).
5a		Beschikbaar voor Leiden-Utrecht	32,7	9,0	-23,7	2025	Krediet valt voor € 23,7 mln vrij naar reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecte).
5b		Beschikbaar voor Leiden-Utrecht	9,0	1,7	-7,3	2025	Restant rijksbijdrage zal worden terugbetaald aan het Rijk en verdwijnt uit het PZI
6a	B262100	HOV Leiden CS - Noordwijk - N206 Duinvallei en HUB Valkenhorst	75,0	79,4	4,3	2025	Verhoging krediet voor diverse scopewijzigingen met dekking vanuit bijdrage derden (€ 9,1 mln), € 0,6 mln indexering Rijksbijdrage, € 0,5 mln reservering Actieplan Geluid en € 1,7 mln vanuit reservering beschikbaar voor Leiden - Utrecht. Het krediet neemt af met € 6,9 mln af omdat binnen het project N206 Tjalmaweg de bus onderdoorgang wordt gerealiseerd en het krediet daar naartoe wordt verplaatst.
6b	B262100	HOV Leiden CS - Noordwijk - N206 Duinvallei en HUB Valkenhorst	79,4	80,9	1,5	2025	zie 6a, dekking vanuit reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten
6c	B262100	HOV Leiden CS - Noordwijk - N206 Duinvallei en HUB Valkenhorst	80,9	83,1	2,2	2025	Op basis van nieuwe kostenraming is er een tekort van € 2,2 mln als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
6d	Stelpost 2020-11	Beschikbaar voor Leiden-Utrecht	1,7	0,0	-1,7	2025	Restant reservering wordt ingezet voor mobiliteitshub Vallkenhorst (zie 6a).

Het project **Ontwikkeling buscorridors (Coalitieakkoord) - Noordwijk – Schiphol** speelt zich af in hetzelfde concessiegebied als het HOV-net Zuid-Holland Noord maar is daar geen onderdeel van. Dit project is eerder dan het HOV-net ontstaan en richt zich meer op de verbindingen tussen Zuid-Holland en Noord-Holland (specifiek Schiphol). De maatregelen voor de eerste fase zijn reeds in uitvoering. De maatregelen voor de tweede fase en specifiek de oeververbinding Lisse-Lisserbroek zijn in uitwerking. Hierbij zijn een aantal **scopewijzigingen** afgesproken met provincie Noord-Holland die gezamenlijk (50/50) worden gefinancierd. Dit betekent dat de Zuid-Hollandse bijdrage € 1,7 mln hoger uitvalt dan dat er nu aan krediet beschikbaar is. Voorgesteld wordt om deze extra bijdrage te dekken vanuit de reservering **Buscorridors Algemeen**. Hierbinnen zijn nog € 1,7 mln aan Rijksmiddelen (Actieprogramma Regionaal OV/AROV) beschikbaar voor deze corridor. Daarnaast is er door het niet compenseren van het krediet voor prijsontwikkeling een tekort ontstaan van € 0,7 mln t/m 2021. Voorgesteld wordt om deze **projectontwikkeling** te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling lopende projecten t/m 2021.

Onderdeel van een adequaat OV aanbod is de actuele informatievoorziening naar reizigers op de halte; oftewel DRIS-displays, waarbij DRIS staat voor **Dynamisch Reizigers Informatie Systeem**. Bij het Kaderbesluit 2022 en apart uitvoeringsbesluit is € 10,6 mln aan investeringskrediet beschikbaar gesteld. Voor de uitvoering blijkt echter minder budget nodig te zijn dan hetgeen beschikbaar gesteld. Door deze **projectontwikkeling** wordt voorgesteld om € 1,7 mln van het krediet te laten vrijvallen en toe te voegen aan de **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Tot slot is op het projectkrediet **Merwerdelingelijn** € 3,8 mln restant welke nog beschikbaar werd gehouden voor mogelijke robuustheid verhogende maatregelen. Hiervoor zijn echter nog geen concrete maatregelen voorzien. Er loopt momenteel wel een studie hiernaar. Het is echter maar de vraag of kosteneffectieve maatregelen mogelijk zijn en of deze financieel haalbaar zijn. Gezien de onduidelijkheid hierover en de huidige prijsontwikkeling en tekorten op lopende projecten wordt voorgesteld om dit restantkrediet vooralsnog te laten vrijvallen en toe te voegen aan de **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Tabel 4: Overzicht wijzigingen overige investeringen Adequaar aanbod Openbaar Vervoer

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Adequaar Openbaar Vervoer							
7a	B200013C	Ontwikkeling buscorridors (Coalitieakkoord) - Noordwijk - Schiphol, Maatregelen tweede fase oeververbinding Lisse-Liserbroek	9,9	11,6	1,7	2025	Verhoging bijdrage zoals bestuurlijk afgesproken met provincie Noord-Holland. De extra bijdrage van PZH wordt gedekt vanuit de nog beschikbare AROV gelden binnen Buscorridors algemeen (7c)
7b	B200013C	Ontwikkeling buscorridors (Coalitieakkoord) - Noordwijk - Schiphol, Maatregelen tweede fase oeververbinding Lisse-Liserbroek	11,6	12,3	0,7	2025	Verhoging budget als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021 o.b.v. bestuurlijke afspraken. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
7c	B20001	Ontwikkeling buscorridors: Algemeen	3,4	1,7	-1,7	2028	zie 7a
8	B200020	Vervangingsopgave DRIS-displays	10,6	8,9	-1,7	2023	Voor de uitvoering blijkt minder budget nodig dan beschikbaar is gesteld waardoor € 1,7 mln kan vrijvallen. Valt vrij naar reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten
9	B210071	MerwedeLinge Lijn	47,1	43,3	-3,8	2025	Project is afgerond, de huidige reservering voor toekomstige robuustheid verhogende maatregelen kan vrijvallen omdat hier nog geen nadere afspraken over zijn gemaakt. Toevoegen aan nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten

De huidige **concessie Zuid-Holland Noord** die na een Europese aanbestedingsprocedure aan Arriva is gegund, eindigt op 10 december 2022. De opvolgende concessie zou in 2020 Europees worden aanbesteed, maar als gevolg van de Covid-19-pandemie was er op dat moment geen markt om aan te besteden en is besloten om de aanbesteding met twee jaar uit te stellen. De verlening van de nieuwe concessie die op 15 december 2024 ingaat is momenteel voorzien in het voorjaar van 2023. Voor de periode van 10 december 2022 tot en met 14 december

2024 is het voornemen een noodconcessie af te sluiten om zo de continuïteit van het Openbaar Vervoer te waarborgen.

Het belangrijk uitgangspunt bij de noodconcessie Zuid-Holland Noord is het zoveel mogelijk continueren van de huidige concessie, waarbij wordt ingezet op terugkrijgen van het aantal reizigers van voor de Covid-19-pandemie. Hiervoor is het wel noodzakelijk dat de huidige exploitatiebijdrage plus jaarlijkse indexatie wordt gehandhaafd, zodat het openbaar vervoeraanbod niet negatief wordt beïnvloed door verminderde provinciale bijdrage. Gedeputeerde Staten streeft ernaar om de noodconcessie voor het zomerreces 2022 (8 juli 2022) vast te leggen. Voordat de noodconcessie vastgelegd kan worden is duidelijkheid nodig over het beschikbare budget. Op dit moment is er een tekort van ongeveer 9 mln euro tussen de huidige benodigde exploitatiebijdrage en het budget in de begroting om de exploitatiejaren 2023 en 2024 te kunnen dekken.

In het verleden werd op de begroting de exploitatiebijdrage voor de openbaar vervoer concessie(s) opgenomen zonder indexatie terwijl de concessies zelf wel geïndexeerd worden. De indexatie werd gedekt uit de BDU (Brede Doel Uitkering) die jaarlijks vanuit het Rijk werd geïndexeerd en later, na het opgaan van de BDU in het provinciefonds, uit de reserve mobiliteit (met incidentele middelen). Bij een OV-aanbesteding wordt voor een nieuwe concessie uitgegaan van de geïndexeerde exploitatiebijdrage. Hierdoor blijven de financiën voor OV gelijk en wordt de winnende inschrijving bepaald op basis van kwaliteit van het aanbod. Voor nieuwe concessies, hieronder valt ook de noodconcessie Zuid-Holland Noord, ontbreekt een deel van de dekking op onze begroting door boven beschreven mechanisme. In 2012 was de exploitatiebijdrage 29,2 mln euro (prijspeil 2012). In 2021 was de exploitatiebijdrage door prijsontwikkeling gegroeid naar 33,7 mln euro (prijspeil 2021). Het jaarlijkse verschil is 4,5 mln euro.

Voorgesteld wordt om voor de noodconcessie 2023 en 2024 dit exploitatiebijdrageverschil te dekken vanuit de reserve mobiliteit. In de reserve mobiliteit zijn nog incidentele middelen beschikbaar voor prijsontwikkeling om dit te kunnen dekken. De dekking voor de indexatie van de noodconcessie voor de jaren 2023 en 2024 zal moeten komen vanuit de stelpost prijsindexatie zoals bij de Begroting 2022 is afgesproken.

4.1.3 Efficiënt en duurzaam Goederenvervoer met meerwaarde

Zuid-Holland is een transportprovincie bij uitstek. Het vervoer van goederen dient zo efficiënt en schoon mogelijk plaats te vinden en bij te dragen aan economische en maatschappelijke opgaven. De provincie wil de vervoersmodaliteiten en goederenstromen daarbij in samenhang organiseren en ontwikkelen (modal shift van weg naar water en spoor), op het schaalniveau van stedelijke en regionale distributie tot multimodale (inter)nationale corridors. Zuid-Holland zet zich daarbij in voor toekomstbestendige, concurrerende en emissievrije internationale goederencorridors via bijvoorbeeld samenwerking in de MIRT goederencorridors.

Bij het Kaderbesluit 2019 is besloten om voor de **A12 corridor** als belangrijke logistieke ontsluiting van o.a. de greenports (Oostland en Boskoop) een financiële reservering op te nemen van € 30 mln. Dit was in aansluiting op het Rijksbesluit om € 100 mln te reserveren voor maatregelen aan de A12.

De € 30 mln is evenredig verdeeld over drie onderwerpen namelijk:

- Programmatische Aanpak Gouwe,
- Mobiliteitsaanpak voor de A12 corridor (intentieverklaring met (logistieke) bedrijven);
- Bereikbaarheidsopgaven rondom de A12 Gouda – de Meern;
- Mogelijke verbinding tussen de N11 en de A12/Bodegravenboog (€ 10 mln).

Het onderzoek voor **Beter Bereikbaar Gouwe** is afgerond waarbij afspraken zijn gemaakt met deelnemende partijen over het vervolg. Het project komt daarmee in een nieuwe fase waarin een aantal maatregelen verder worden uitgewerkt. Qua financiering is afgesproken dat de provincie de gereserveerde € 10 mln voor de mogelijke verbinding tussen de N11 en de A12/Bodegravenboog hierin meenemen. Voorgesteld wordt om € 10 mln over te hevelen naar het **nieuwe project** Beter Bereikbaar Gouwe (zie 4.1.4 Goed functionerende provinciale

infrastructuur). Dan resteert nog € 10 mln waarvan met de deelnemende partijen is afgesproken dat deze voorlopig beschikbaar blijft voor tegenvallers op projecten in de regio Gouwe.

Ook het onderzoek met logistieke bedrijven naar de Mobiliteitsaanpak A12 corridor is zo goed als afgerond. Hieruit is gebleken dat de naar voren gekomen infrastructuurmaatregelen geen betrekking hebben op provinciale infrastructuur en over het algemeen een zeer lokaal effect hebben en zich vooral richten op individuele bedrijven. Omdat zij maar zeer beperkt bijdragen aan de provinciale doelstellingen en bovenregionale logistieke bereikbaarheid is de intentie om ook zeer beperkt hieraan bij te dragen. Het voorstel is om als gevolg van deze **scopewijziging** de beschikbare € 10 mln op dit moment reeds te verlagen naar € 2 mln waarbij er € 8 mln kan vrijvallen naar de **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Of de € 2 mln daadwerkelijk zal worden ingezet voor projecten zal nog moeten blijken uit de studie die in 2022 wordt uitgevoerd.

Beter Benutten Goederenvervoer N213 Centrale As Westland is de afronding van de werkzaamheden een tekort opgetreden van € 0,6 mln als gevolg van prijsontwikkeling in 2020 en 2021. Voorgesteld wordt om deze **projectontwikkeling** te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling lopende projecten t/m 2021.

Tot slot is de reservering Goederenvervoercorridors tegen het licht gehouden om te bezien of deze verlaagd kan worden om tekorten op lopende projecten op te vangen. De provincie heeft bestuurlijk toegezegd om financieel bij te dragen aan projecten in het kader van de ambities ten aanzien van goederenvervoer. Op dit moment zijn nog geen concrete projecten voorzien en de inschatting is dat voorlopig kan worden uitgegaan van maximaal € 7,5 mln als provinciale bijdrage. Voorgesteld wordt om het krediet met € 2,5 mln te verlagen en deze toe te voegen aan de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Tabel 5: Overzicht wijzigingen investeringen efficiënt en duurzaam Goederenvervoer met meerwaarde

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Efficiënt en duurzaam Goederenvervoer met meerwaarde							
10a		A12 corridor	30,0	20,0	-10,0	2033	Het onderzoek voor Beter Bereikbaar Gouwe is afgerond waarbij afspraken zijn gemaakt met deelnemende partijen over het vervolg (zie ook PS besluit PZH-2021-786889023). Overheveling € 10 mln naar nieuwe reservering Beter Bereikbaar Gouwe (zie 4.1.4 Goed functionerende provinciale infrastructuur)
10b		Reservering voor A12 en tegenvallers in de regio Gouwe	20,0	12,0	-8,0	2033	Zie 8a. Verlaging als gevolg van beperkte voorziene bijdragen aan projecten, € 8 mln valt vrij naar nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten
11	B590041	Beter Benutten Goederenvervoer N213 Centrale As Westland	17,0	17,6	0,6	2022	Bijstelling projectbudget vanwege opgetreden indexeringstekort van € 0,6 mln (2020-2021) te dekken vanuit reservering prijsontwikkeling lopende projecten t/m 2021

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
12	Stelpost 2022-5	Goederenvervoercorridors	10,0	7,5	-2,5	2026	Verlaging krediet ten behoeve van (toekomstige) tekorten op lopende projecten. Voorlopig wordt uitgegaan van maximaal € 7,5 mln. Vrijval van € 2,5 mln kan worden toegevoegd aan nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten

4.1.4 Slimmere mobiliteit door digitalisering en nieuwe technologie

De provincie streeft naar slimmere mobiliteit door inzet op digitalisering en nieuwe technologie. Een slim gebruik van infrastructuur en mobiliteitsgegevens (Smart Mobility) kan de doorstroming verbeteren, zonder dat dit extra ruimte hoeft te kosten. Dit komt ten goede aan de leefbaarheid van Zuid-Holland.

Dit behelst onder andere de bouw van een nieuwe bediencentrale voor (vaar)wegen West ter vervanging van een tweetal bestaande bediencentrales en de huidige verkeersmanagementdesk. Bij het Kaderbesluit 2020 is hiervoor € 4 mln beschikbaar gesteld. Voor de huisvesting wordt bij de huidige scope een tekort verwacht als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021. Echter omdat de scope en het ontwerp nog nader worden uitgewerkt is op dit moment nog onduidelijk wat het tekort zal zijn. Zodra dit duidelijk is zal een voorstel worden gedaan voor aanpassing van het krediet.

4.1.5 Goed functionerende provinciale infrastructuur

De provincie zorgt voor een vlotte en veilige afwikkeling van het verkeer in Zuid-Holland en voor een zo efficiënt en duurzaam mogelijk onderhoud van de provinciale infrastructuur. Naast beheer en onderhoud (zie 4.2) worden diverse projecten voorbereid en uitgevoerd op basis van eerdere besluit van PS.

Het grootste in uitvoering zijnde project van de provincie is het programma **RijnlandRoute** dat bestaat uit 3 deelprojecten die zorgen voor de verbetering van de verbindingen tussen de Rijkswegen A4 en A44 en de provinciale N206 om de bereikbaarheid in Holland – Rijnland te verbeteren. Het eerste deelproject (**N434**) is in 2017 gegund en voor circa 80% gereed, het tweede deelproject (**Tjalmaweg**) is in 2019 gegund en in uitvoering en het derde deelproject (**Europaweg**) is in voorbereiding en daarvoor start het formele aanbestedingsproces naar verwachting eind 2022. Het betreft een programma met veel stakeholders, afstemming met aanpalende wegbeheerders (vooral Rijkswaterstaat) en financiële bijdragen van derden. Hierdoor ontstaat een grote dynamiek die ook zijn weerslag heeft op het budget (uitgaven en inkomsten).

Zo worden jaarlijks de uitgaven en inkomsten bijgesteld als gevolg van indexering van de Rijksbijdrage en afspraken over schades, extra werkzaamheden etc. Ook dit jaar worden de uitgaven en inkomsten als gevolg van **programmaontwikkelingen** bijgesteld. Dit betreft voor de **Tjalmaweg** en **Europaweg** respectievelijk € 1 mln en € 0,5 mln indexering van de Rijksbijdrage. Voor de N434 gaat het om € 4,7 mln indexering van de Rijksbijdrage en € 0,6 mln aan verrekening van schades en diverse extra werkzaamheden met stakeholders.

De contractueel afgesproken prijsontwikkeling over 2021 (na aftrek van indexering Rijksbijdrage) bedraagt € 10 mln. Voorgesteld wordt om voor deze **projectontwikkeling** € 10 mln toe te voegen aan het programmakrediet (verdeeld over de dekkredieten N434, Tjalmaweg en Europaweg) en deze te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021.

Daarnaast wordt het krediet van de **Tjalmaweg** met € 6,9 mln verhoogd vanwege het meenemen van werkzaamheden voor de busonderdoorgang **HOV Leiden CS – Noordwijk** (zie 4.1.2 Adequaar aanbod openbaar vervoer).

Tot slot start het aanbestedingsproces voor het deelproject **Europaweg** in 2022. Naar verwachting zal het beschikbare krediet voor het totale programma RijnlandRoute onvoldoende zijn in verband met voortschrijdend inzicht ten aanzien van fasering, planning en (onvoorziene) kosten en kostenstijgingen. Bij de volgende Kadernota zal het resultaat van de aanbesteding worden verwerkt inclusief de extra benodigde dekking.

Tabel 6: Overzicht wijzigingen investeringen RijnlandRoute

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Goed functionerende provinciale infrastructuur							
13a	B100656	RijnlandRoute Tjalmaweg	157,1	165,1	8,0	2024	Verhoging krediet door bijdragen derden als gevolg van indexering van de Rijksbijdrage en afspraken over schades, extra werkzaamheden etc. Daarnaast wordt het krediet met € 6,9 mln verhoogd vanwege het meenemen van werkzaamheden voor de busonderdoorgang HOV Leiden CS – Noordwijk (zie 6a)
13b	B100651	RijnlandRoute N434	491,2	496,5	5,3	2024	Verhoging krediet door bijdragen derden als gevolg van indexering van de Rijksbijdrage en afspraken over schades, extra werkzaamheden etc.
13c	B100660	RijnlandRoute Europaweg	41,0	41,5	0,5	2026	Verhoging krediet door bijdragen derden als gevolg van indexering van de Rijksbijdrage en afspraken over schades, extra werkzaamheden etc.
13d	B100656	RijnlandRoute Tjalmaweg	165,1	166,1	1,0	2024	Verhoging krediet met indexering t/m 2021 op basis van contractuele afspraken. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
13e	B100651	RijnlandRoute N434	496,5	502,5	6,0	2024	zie 13d
13f	B100660	RijnlandRoute Europaweg	41,5	44,5	3,0	2026	zie 13d

Voor de **N211 Wippolderlaan** is de aanbestedingsprocedure gestart. Hierbij is duidelijk geworden dat de forse prijsontwikkeling van 2021 in de Grond- Weg- en Waterbouw een groot effect heeft op dit project. De gemiddelde prijsontwikkeling GWW was 11,6% (zie 3.2 prijsontwikkeling). Wanneer gekeken wordt naar de project specifieke prijsontwikkeling is deze echter 17,6% geweest en de verwachting voor 2022 is gelijkwaardig. Voor deze **projectontwikkeling** wordt voorgesteld om het projectkrediet nu met € 12,4 mln te compenseren vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021. Uitgaande van de 17,6% wordt voor 2022 een

prijsontwikkeling verwacht van € 13,6 mln. Hiervan wordt voorgesteld om op voorhand € 6,6 mln te compenseren uit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling 2022 t/m 2025 zodat voldoende krediet beschikbaar is om binnen de aanbesteding van het werk over te kunnen gaan tot gunning. De daadwerkelijke prijsontwikkeling over 2022 zal achteraf gecorrigeerd worden bij de volgende Kademota.

Als gedeeltelijke compensatie voor de hoge prijsontwikkeling is gekeken of en waar het project versoberd kan worden. Hieruit is gebleken dat versobering mogelijk is op het beeldkwaliteitsplan en de eisen aan de integrale constructie tunnelbak. Dit betekent een besparing van € 1 mln. Voorgesteld wordt om deze toe te voegen aan de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Tot slot wordt het krediet verhoogd met een extra Rijksbijdrage van € 250.000, vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst tussen Rijk en provincie. Hierin zijn op verzoek van het Rijk extra werkzaamheden opgenomen aan de aansluiting A4-N211. Deze **scopewijziging** is voor de provincie budgetneutraal.

Tabel 7: Overzicht wijzigingen investeringen N211 Wippolderlaan

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Goed functionerende provinciale infrastructuur							
14a	B121139	N211 Wippolderlaan	87,1	87,4	0,3	2026	Verhoging krediet met een extra Rijksbijdrage van € 250.000, vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst tussen Rijk en provincie voor werkzaamheden aansluiting A4-N211
14b	B121139	N211 Wippolderlaan	87,4	99,8	12,4	2026	Verhoging krediet als gevolg van project specifieke prijsontwikkeling t/m 2021. Dekking vanuit de reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
14c	B121139	N211 Wippolderlaan	99,8	106,4	6,6	2026	Verhoging krediet op voorhand voor verwachte prijsontwikkeling 2022 in verband met lopende aanbesteding. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling 2022-2025
14d	B121139	N211 Wippolderlaan	106,2	105,2	-1,0	2026	Verlaging krediet als gevolg van versobering beeldkwaliteitsplan en de eisen aan de integrale constructie tunnelbak. Hierdoor kan € 1 mln vrijvallen naar nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten

Zoals in paragraaf 4.1.3 gemeld komt het project **Beter Bereikbaar Gouwe** in een nieuwe fase. Met de betrokken gemeenten is afgesproken dat de provinciale bijdrage totaal € 30 mln bedraagt.

Voorgesteld wordt om de eerder genoemde € 10 mln vanuit de reservering **A12 corridor** en € 20 mln vanuit de reservering **Optimalisatie Gouwe i.r.t A12 Coenecoop** beschikbaar op te nemen als reservering voor dit **nieuwe project**. Voor de resterende € 0,6 mln wordt voorgesteld deze te laten vrijvallen naar de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Conform besluit van PS wordt vooralsnog € 1,5 mln beschikbaar gesteld als voorbereidingskrediet voor de voorbereidingsfase. Hierin worden de maatregelen verder onderzocht en uitgewerkt ten behoeve van een uitvoeringsbesluit in 2023/2024. Dat betekent dat € 28,5 mln gereserveerd blijft voor de uitvoeringsfase.

Tabel 8: Overzicht wijzigingen investeringen Beter Bereikbaar Gouwe

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Goed functionerende provinciale infrastructuur							
15a	ntb	Beter Bereikbaar Gouwe voorbereidingsfase	0,0	1,5	1,5	2023	Het onderzoek voor Beter Bereikbaar Gouwe is afgerond waarbij afspraken zijn gemaakt met deelnemende partijen over het vervolg (zie ook PS besluit PZH-2021-786889023). Met PS is in november 2021 afgesproken om de voorbereidingsfase te starten met een voorbereidingskrediet van € 1,5 mln
15b		Beter Bereikbaar Gouwe	0,0	28,5	28,5	2030	zie 15a. Reservering voor uitvoeringsfase na aftrek voorbereidingskrediet
15c	EVW091601	Optimalisatie Gouwe irt A12 Coenecoop	20,6	0,6	-20,0	2030	zie 15a. Inzet reservering voor project Beter Bereikbaar Gouwe
15d	EVW091602	Optimalisatie Gouwe irt A12 Coenecoop	0,6	0,0	-0,6	2030	Restant reservering kan vrijvallen nieuwe strategische reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten

Voor de **N207 Zuid** is het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan in voorbereiding (publicatie in 2022) waarvoor een nieuwe kostenraming is opgesteld. Op basis van recente stikstofdepositieberekeningen blijkt dat voor dit project een natuurvergunning nodig is. De effecten van het project worden nog nader onderzocht waarna gekeken kan worden welke mitigerende- en/of compenserende maatregelen nodig en mogelijk zijn.

Uit een recente berekening blijkt dat een tekort is ontstaan door prijsontwikkeling (het krediet is sinds 2015 niet geïndexeerd). Voor deze **projectontwikkeling** wordt voorgesteld om het krediet met € 9 mln te verhogen vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021.

Daarnaast zijn er tegenvallers opgetreden, waar eerder geen rekening mee is gehouden (**projectontwikkelingen**) en zijn nadere afspraken gemaakt met de gemeente Alphen a/d Rijn over **scopewijzigingen**. De gemeente draagt € 3 mln extra bij. Voor de extra kosten als gevolg van extra kwaliteitseisen aan de bermverharding is nog een reservering voor maatregelen bermveiligheid beschikbaar PZI (€ 1,3 mln). Voorgesteld wordt om deze middelen in te zetten voor dit project.

Voor de aanleg van een fietsviaduct (ongelijkvloerse fietskruising met de N207) wordt onderzocht of een Rijksbijdrage mogelijk is van 50% (€ 1,7 mln) vanuit de 2e tranche investeringsimpuls verkeersveiligheid (Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030). Voor het dan nog resterende tekort van € 3,1 mln wordt voorgesteld om deze te dekken vanuit de nieuwe strategische reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Deze bijstelling van het krediet is nog exclusief mogelijke uitgaven voor mitigatie en compensatie van stikstofdepositie.

Tabel 9: Overzicht wijzigingen investeringen N207 Zuid

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Goed functionerende provinciale infrastructuur							
16a	B120761	N207 Zuid	48,0	57,0	9,0	2026	Verhoging krediet als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021 o.b.v. berekening. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
16b	B120761	N207 Zuid	57,0	63,0	6,0	2026	Verhoging krediet door extra bijdrage van € 3 mln vanuit gemeente Alphen a/d Rijn, € 1,7 mln potentiële extra Rijksbijdrage fietsviaduct (onder voorbehoud) en € 1,3 mln vanuit reservering bermveiligheid
16c	B120761	N207 Zuid	63,0	66,1	3,1	2026	Verhoging krediet als gevolg van scopewijzigingen en tegenvallers. Te dekken vanuit nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten

Met de gemeente Hoeksche Waard is in 2020 een samenwerkingsovereenkomst afgesloten over drie hinder beperkende maatregelen aan de **N217 tijdens de renovatie van de Heinenoordtunnel**, die een structurele verbetering vormen voor de bereikbaarheid. Bestuurlijk is in het najaar 2021 afgesproken om prioriteit te geven aan de maatregelen kruispunt Polderweg en rotonde 's Gravendeel. Bij het voorlopig ontwerp van de maatregelen werden de kosten hoger ingeschat dan eerder verwacht. Daarom is de minst effectieve maatregel wat betreft doorstroming op de N217 (kruispunt Vrouwehuisjesweg) afgevalen.

Daarna is bij nadere uitwerking en aanbesteding gebleken dat er bedreigde diersoorten en een groot aantal te verleggen kabels en leidingen aanwezig zijn in het projectgebied en de grondgesteldheid slechter is dan verwacht. Ook heeft er slechts één aannemer ingeschreven op het project en is het krediet nog niet gecompenseerd voor prijsontwikkeling. Dit betekent dat een tekort is ontstaan op het provinciale aandeel van € 0,5 mln als gevolg van prijsontwikkeling en € 2,4 mln als gevolg van de genoemde tegenvallers. Voorgesteld wordt om deze **projectontwikkelingen** te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021 (€ 0,5 mln) en de reservering voor functionele verbeteringen wegen doorstroming en verkeersveiligheid (€ 1,8 mln). Het project is namelijk onderdeel van het programma Functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming. Voor het resterende tekort van € 0,6 mln wordt nog gekeken naar aanvullende financiering vanuit de omgeving.

Tabel 10: Overzicht wijzigingen investeringen N217

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Goed functionerende provinciale infrastructuur							
17a	B121700	N217 PZH Proj. Renovatie Heinenoord	1,1	1,6	0,5	2024	Verhoging krediet met indexering t/m 2021 op basis van nieuwe kostenraming. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
17b	B121700	N217 PZH Proj. Renovatie Heinenoord	1,6	3,4	1,8	2024	Verhoging krediet vanwege ongelukkige samenloop van omstandigheden (tegenvallers en slechts 1 inschrijvende partij). Dekking vanuit reservering functionele verbeteringen wegen

Bij het project **Gelijkvloerse kruising N214/216** is een tekort ontstaan door enerzijds prijsontwikkeling van € 3 mln en anderzijds door extra uitgaven ter grootte van € 2,1 mln als gevolg van tegenvallers. Zo blijkt de fundering van het kruispunt in veel slechtere staat dan gedacht waardoor deze zal moeten worden vervangen. Voorgesteld wordt om als gevolg van deze **projectontwikkelingen** het krediet aan te vullen met € 3 mln vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021 en voor € 2,1 mln vanuit de nieuwe strategische reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Tabel 11: Overzicht wijzigingen investeringen gelijkvloerse kruising N214/N216

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
18a	B121400	Gelijkvloerse kruising N214/216	19,6	22,6	3,0	2024	Verhoging krediet met indexering t/m 2021 op basis van berekening vanuit de reservering compensatie prijsontwikkeling t/m 2021
18b	B121400	Gelijkvloerse kruising N214/216	22,6	24,7	2,1	2024	Verhoging krediet omdat de staat van de fundering slechter is dan verwacht, deze moet vervangen worden. Onvermijdelijke kosten gezien de aard. Geen versoeringen met mogelijk in deze fase van project. Dekking vanuit nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten

Zoals aangegeven in paragraaf 3.2 prijsontwikkeling is om de voortgang van de lopende projecten te garanderen gekeken waar lopende projecten en reserveringen kunnen versoerd/verlaagd of geschrapt. In dit kader wordt voorgesteld om de huidige **reservering N209/N470/N471 mogelijke aanpassingen i.r.t. A16 Rotterdam** ter grootte van € 15,1 mln geheel vrij te laten vallen naar de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. De reden hiervoor is dat het zeker tot na 2026 onduidelijk of een aanpassing door de provincie nodig is. De A16 Rotterdam is een Rijksproject en wordt in 2024 opgeleverd. Het Rijk staat aan de lat om projecteffecten binnen 2 jaar na oplevering aan te pakken. Eventuele toekomstige knelpunten na 2026 zullen te zijner tijd opnieuw moeten worden gewogen en geprioriteerd.

Voor de **N207 Noord - fase 2 (Passage Leimuider)** zijn mogelijkheden om versoeringen toe te passen (kleinere scope). Op basis van de geactualiseerde N207 Noord studie lijkt een alternatieve wijze van ontsluiting van het nieuwe bedrijventerrein (fase 2) mogelijk. Vooralsnog wordt voorgesteld om een deel van het krediet ter grootte van € 6,7 mln toe te voegen aan de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Hierover moeten bestuurlijk nog gesprekken worden gevoerd.

Tabel 12: Overzicht wijzigingen versoberingen investeringen

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
19	Stelpost 1	Reservering N209/N470/N471 mogelijke aanpassingen i.r.t. A16 Rotterdam	15,1	0,0	-15,1	2029	Opheffen reservering en toevoegen aan nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten
20	B120762A	N207 Noord - fase 2 (Passage Leimuider)	13,7	7,0	-6,7	2026	Verlaging reservering ten gunste van nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Op een later moment wordt gekeken of resterend budget toereikend is voor de nieuwe afspraken.

Voor de vervanging van de **Steekterbrug** is eerder al aan PS gemeld dat een versobering heeft plaatsgevonden om de kosten terug te dringen. Zo zal er een vaste in plaats van een beweegbare brug worden gerealiseerd. Ondanks deze versobering wordt nog steeds een tekort verwacht ten opzichte van het beschikbare krediet. Pas eind 2022 zal meer duidelijk zijn over de kosten. Bij de volgende Kadernota zal een voorstel worden gedaan hoe om te gaan met het daadwerkelijk tekort.

Tot slot is op 12 juni 2020 de **Sint Sebastiaansbrug** in Delft officieel geopend/opgeleverd. Sinds de opening wordt nog doorgewerkt aan de afronding van het project. De financiële afrekening werd zoals in het vorige Kaderbesluit aangekondigd, in 2021 verwacht. Echter dit zal pas in 2022 plaatsvinden. Hierbij wordt nog steeds rekening gehouden met een mogelijk tekort van € 0,3 mln. Omdat dit nog niet zeker is wordt het krediet niet op voorhand verhoogd.

4.1.6 Stimuleren bewuste keuze in mobiliteitsgedrag

Tot slot stimuleert de provincie reizigers om efficiënte, veilige en duurzame keuzes te maken. Dit doen we samen met andere infrastructuurbeheerders en hun opdrachtgevers in Zuid-Holland en grote bedrijven, vervoerders, brancheorganisaties, belangenverenigingen en lokale overheden. Het doel is om effectief en efficiënt samen om te gaan met hinder van werkzaamheden en een duurzame gedragsverandering. Er wordt ingezet op gezamenlijke en samenhangende programmering, verkeersmanagement, mobiliteitsmanagement en gebiedsaanpakken.

Bij het Kaderbesluit 2022 is exploitatiebudget beschikbaar gesteld voor deelname aan de **samenwerking Zuid-Holland Bereikbaar**. Met als doel om de hinder voor weggebruikers en omwonenden tijdens onderhoudswerkzaamheden zoveel mogelijk te beperken en tegelijk te komen tot een duurzame gedragsverandering en modal shift. Er is een grote opgave aan (onderhouds)projecten aan wegen en vaarwegen van Rijk en provincie in de komende 15 jaar. Naast de grote nieuwbouwprojecten die in uitvoering zijn of gaan, zoals de Blankenburgverbinding, A16 Rotterdam, A4 Passage Poorten en Inprikkers (Den Haag), A27 Houten – Hooipolder, RijnlandRoute, N207 zuid en N211 Wippolderlaan, is er een flinke onderhouds- en vervangingsopgave. Dit betekent naast regulier onderhoud aan het wegdek ook de renovatie (of vervanging) van bruggen en tunnels.

In 2021 is met acht deelnemende partijen de uitvoeringsorganisatie Zuid-Holland Bereikbaar opgericht en van start gegaan. In december 2021 hebben PS ingestemd met deelname inclusief de financiële bijdrage van de provincie. De bijdrage voor instandhouding van de uitvoeringsorganisatie was al gedekt maar de bijdrage voor projecten (werkbudget) nog niet. Voorgesteld wordt om voor dit **nieuwe project** een jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 0,4 mln te reserveren voor projecten vanuit de reserve bereikbaarheid.

Tabel 13: Overzicht wijziging exploitatie Zuid-Holland Bereikbaar

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
E1	005684	Bereikbaar Zuid-Holland werkbudget 2022	0,8	1,2	0,4	2022-2026	Betreft jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 0,4 mln voor projecten conform besluit van PS van december 2021. Dekking vanuit de reserve bereikbaarheid.

4.2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

De provincie zorgt voor een vlotte en veilige afwikkeling van het verkeer in Zuid-Holland vanuit onze wettelijke plicht ons areaal, provinciale wegen en vaarwegen, te beheren en te onderhouden. Goed functionerende en beschikbare infrastructuur is van groot belang voor de bereikbaarheid van de provincie Zuid-Holland. Hiervoor moet de kwaliteit van de infrastructuur, zowel technisch als functioneel, op orde zijn. Beheer en onderhoud moet zo efficiënt en duurzaam mogelijk plaatsvinden, met zo min mogelijk last voor de weggebruiker en omgeving.

4.2.1 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Om de wettelijk taak van beheer en onderhoud te kunnen uitvoeren op het gewenste kwaliteitsniveau zijn voldoende structurele middelen nodig en voldoende kwalitatief personeel. Daarbij is het doel om met de provinciale infrastructuur (assets) een maximale toegevoegde maatschappelijke waarde voor gebruikers en omgeving te creëren tegen aanvaardbare kosten en risico's.

De toegevoegde waarde voor gebruikers en omgeving gaat over beschikbaarheid, veiligheid en omgevingshinder. De budgetbehoefte (kosten) en het gewenste kwaliteitsniveau worden om de vier jaar vastgesteld via de Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK).

Voor beheer en onderhoud is de prijsontwikkeling t/m 2019 gedekt vanuit de egaliseringsreserve beheer en onderhoud omdat daar nog voldoende middelen beschikbaar waren (conform Kaderbesluit bereikbaarheid 2022). Bij de begroting 2022 is vanaf 2022 structureel € 3,7 mln per jaar toegevoegd aan het beheer- en onderhoudsbudget ter dekking van de prijsontwikkeling in de periode 2020 – 2021. Zonder deze structurele toevoeging zou de egaliseringsreserve op korte termijn uitgeput raken. De programmering voor toekomstig onderhoud is namelijk ongewijzigd.

Het beeld bij het opstellen van de begroting 2022 was dat in combinatie met de incidenteel beschikbaar gestelde middelen, de egaliseringsreserve beheer en onderhoud tot en met 2034 over voldoende middelen beschikt voor de uitvoering van het onderhoudsprogramma.

Aanvullend hierop is op concernniveau voor de prijsontwikkeling beheer en onderhoud (exploitatie) een stelpost opgenomen voor de indexatie in de periode 2023 t/m 2027 op basis van de 3,8% zoals gehanteerd in de begroting 2022. Bij de najaarsnota 2022 en begroting 2023 zullen voorstellen worden opgenomen hoe om te gaan met de gestegen percentages mede op basis van het actuele beeld van de prijsontwikkelingen. In de begroting 2023 zal voor jaarschijf 2023 zal vanuit de stelpost de indexatie structureel worden toegekend aan de ambitie.

De opbouw van de stelpost prijsontwikkeling beheer en onderhoud is gebaseerd op een gemiddelde prijsstijging Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) van de afgelopen zes jaar (2015-2021) van 3,8%. De GWW index voor 2021 is echter 11,6%. Dit komt onder andere omdat diverse grondstoffen duurder zijn geworden (zoals staal) maar ook door de gestegen energieprijzen etc.

In 2023 moet een nieuwe NOK worden vastgesteld. Ter voorbereiding hierop zijn al de eerste stappen gezet. Zo wordt gewerkt aan het actualiseren van de eenheidsprijzen die ten grondslag liggen aan het doorrekenen van het meerjarenonderhoudsprogramma. Hierin wordt ook de prijsontwikkeling en met name die van grondstoffen (staal,

asfalt, energie) betrokken. Ook wordt onderzocht wat de mogelijk extra structurele beheerlasten zijn voor het realiseren van duurzaamheidsambities (CO₂-reductie, circulariteit) en de eisen ten aanzien van geluid. Deze extra lasten kunnen voor een beperkt deel mogelijk worden gedekt door een lager kwaliteitsniveau te hanteren. Dit betekent dat de kans op storingen en stremmingen zal toenemen door incidenteel extra onderhoudswerkzaamheden en spoedreparaties. Hierbij is het van belang om de totale levensduurkosten in acht te houden en te voorkomen dat besparing op korte termijn niet leidt tot achterstanden in onderhoud en grote herstellkosten op middellange termijn. Op basis van de eerste doorrekeningen is de ontwikkeling van de egalisereserve, zoals geschetst bij de begroting 2022, in bijlage 3 Voortuitblik NOK/NBB provinciale infrastructuur 2024-2038 bijgesteld.

4.3 Veilig en Duurzaam

Mobiliteit heeft effect op de kwaliteit van de leefomgeving. Op allerlei manieren werkt de provincie daarom aan duurzame en veilige mobiliteit. Hiermee wil de provincie bereiken dat mobiliteit een bijdrage levert aan maatschappelijk relevante opgaven als klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie en een gezonde en veilige samenleving.

4.3.1 Veiliger verkeer

De provincie Zuid-Holland vindt dat elk verkeersslachtoffer er één te veel is. De provincie omarmt de landelijke en regionale doelstelling om te streven naar nul verkeersslachtoffers, wij willen het aantal verkeersslachtoffers daarom drastisch verlagen. De provincie werkt de komende jaren samen met andere partijen hieraan. Wij zetten in op het veiliger maken van onze infrastructuur, het aanbieden van verkeerseducatie en voorlichting om veiliger gedrag te stimuleren en werken samen met maatschappelijke partners om de effectiviteit van verkeershandhaving te verhogen.

Het veiliger maken van onze infrastructuur gebeurt door verschillende projecten die in voorbereiding of uitvoering zijn.

Het project **N215 Melissant – Dirksland** is in 2021 afgerond. Helaas heeft dit project vanaf de start veel problemen gekend met de aannemer. Hierdoor was extra toezicht nodig op de aannemer om milieudelicten te voorkomen en te zorgen dat de juiste materialen werden gebruikt. Het toezicht heeft extra kosten met zich meegebracht waarbij ook advocaatkosten zijn gemaakt voor gerechtelijke procedures. Uiteindelijk is aan het eind ook nog een onverwachte tegenvaller opgetreden bij het verleggen van de kabels en leidingen. Dit heeft geleid tot een tekort van € 3,9 mln op het projectkrediet. Voor deze **projectontwikkeling** wordt voorgesteld om deze te dekken uit de nieuwe strategische reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten. Daarnaast is het projectkrediet sinds 2015 niet gecompenseerd voor prijsontwikkeling. Hierdoor is een tekort ontstaan van € 2,1 mln. Voorgesteld wordt om deze **projectontwikkeling** te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021. Momenteel loopt een rechtszaak aangespannen door de vorige aannemer in verband met door de provincie niet gehonoreerde claims voor meerwerk. De verwachting is dat niet zal leiden tot extra kosten voor de provincie.

Het project **Meerstrooksrotonde N211/N465 (Monster)** is in afronding. Daarbij zijn er extra onverwachte kosten opgetreden ter grootte van € 0,7 mln als gevolg van de veel complexere verlegging van de kabels en leidingen dan aanvankelijk gedacht. Voor deze **projectontwikkeling** wordt voorgesteld het krediet aan te vullen met € 0,7 mln vanuit de nieuwe strategische reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten.

Daarnaast zijn bij een aantal projecten tekorten opgetreden als gevolg van prijsontwikkeling. Het gaat om de projecten **N215 trajecten B en C, Groot onderhoud en verkeersveiligheidsmaatregelen** (€ 3,9 mln), **de N223 Duurzaam Veilig fase 3** (€ 3 mln), **Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N231 A** (€ 0,4 mln) en **Verkeersveiligheidsmaatregelen in trajectaanpak N214 A en B** (€ 0,8 mln). Voorgesteld wordt om deze projectontwikkelingen te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021.

Ook binnen de verkeersveiligheidsprojecten is gekeken waar lopende projecten en reserveringen kunnen versoerd/verlaagd of geschrapt in verband met de verwachte tekorten als gevolg van de prijsontwikkeling. Voor de N214 en N215 geldt dat er ook tekorten zijn ontstaan als gevolg van tegenvallers en scopewijzigingen. Voor de N214 wordt voorgesteld de **scopewijziging** voor het toepassen van verkanting en bermverharding terug te draaien en deze nu niet mee te nemen in het project (versoering). Voor de N215 wordt eerst gezocht naar aanvullende financiering door andere partijen om deze **projectontwikkeling** op te vangen. Daarnaast wordt voorgesteld om het project N214 Parallelweg te stoppen en het resterend krediet ter grootte van € 4,9 mln te laten vrijvallen naar de nieuwe strategische reservering weerstandsvermogen PZI (prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten). Dit project kan vervallen omdat het een beperkte prioriteit heeft in het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2030. Daarbij blijkt veel meer grond aangekocht te moeten worden dan eerder gedacht waardoor de kosten stijgen (en waar nog geen rekening mee is gehouden in het huidige projectkrediet) maar ook de doorlooptijd fors zou toenemen (2028). Dit betekent dat de huidige situatie met landbouwverkeer op de hoofdrijbaan gehandhaafd blijft.

Tabel 24: Overzicht wijzigingen investeringen projecten verkeersveiligheid

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Veiliger verkeer							
22a	EN2150501	N215 Melissant - Dirksland	18,7	20,8	2,1	2021	Verhoging krediet als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021 o.b.v. realisatie. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
22b	EN2150501	N215 Melissant - Dirksland	20,8	24,7	3,9	2021	Verhoging krediet als gevolg van extra gemaakte kosten vanwege perikelen met de vorige aannemer en een noodgedwongen wissel van aannemer. Dekking vanuit vrijval op andere projecten
23	EN2110902	Meerstrooksrotonde N211/N465 (Monster)	7,1	7,8	0,7	2021	Uitvoering is € 0,7 mln duurder geworden door onverwachte complexe situatie bij het verleggen van kabels en leidingen. Kosten zijn reeds opgetreden. Dekking vanuit nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten
24	EN2151002	N215 trajecten B en C, Groot onderhoud en verkeersveiligheidsmaatregelen	21,0	24,9	3,9	2025	Verhoging krediet als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021 o.b.v. berekening. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
25	EN2231103	N223 Duurzaam Veilig fase 3	13,2	16,2	3,0	2024	Verhoging krediet als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021 o.b.v. berekening. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
26	EN2311201	Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N231 A	0,6	1,0	0,4	2022	Verhoging krediet als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021 o.b.v. berekening. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
27	EN2141201	Verkeersveiligheidsmaatregelen in trajectaanpak N214ab	4,2	5,0	0,8	2025	Verhoging krediet als gevolg van prijsontwikkeling t/m 2021 o.b.v. berekening. Dekking vanuit reservering voor prijsontwikkeling t/m 2021
28	EN2140801	N214 Parallelweg	5,3	0,4	-4,9	2027	Project vervalt en resterende krediet kan vrijvallen naar nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten

Functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming

Binnen de paragraaf wegen is er een programmabudget functionele verbeteringen wegen met diverse projecten en reserveringen. Dit zijn relatief beperkte ingrepen met een financiële omvang van minder dan € 5 mln en die voor 2026 zouden kunnen worden uitgevoerd (uitzonderingen daargelaten). De projecten zijn met name gericht op verkeersveiligheid. Deze zijn ook opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2030. Bij een aantal projecten speelt ook de doorstroming een rol.

Ze zijn gebaseerd op aandachtspunten die zijn voortgekomen uit trajectstudies, die in het kader van naderend planmatig onderhoud zijn uitgevoerd. Niet alle aandachtspunten komen uiteindelijk als projecten in de programmering. De aandachtspunten worden geprioriteerd op basis van onder andere ernst en potentiële winst (verkeersveiligheid, doorstroming), positie van de weg in het totale mobiliteitsnetwerk (gebruik van de weg, omgeving), fysieke en financiële haalbaarheid (inpasbaar, kosten versus baten, mogelijke bijdragen van derden). Vervolgens wordt gekeken of deze binnen de beschikbare middelen zijn in te passen. Op basis van voortschrijdend inzicht kunnen projecten op de lijst afvallen.

Voor het project **N222 aanpassing rotonde Zwethlaan** is uit onderzoek gebleken dat binnen de ruimtelijke beperkingen (bedrijven, water en bestaande weg) en beschikbare financiële er geen infrastructurele aanpassing mogelijk die voldoet aan de gestelde doelen (doorstroming weg en verkeersveilige fietsoversteek). Daarom wordt gestudeerd op een alternatieve oplossing zonder aanpassing van de huidige rotonde. Dit betekent dat minder krediet nodig is dan beschikbaar is gesteld. Voorgesteld wordt om een reservering aan te houden voor dit **nieuwe project** van € 1 mln waarbij € 4,1 mln kan vrijvallen naar de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming. De al gemaakte onderzoekskosten ter grootte van € 0,4 mln komen conform de financiële regelgeving ten laste van de exploitatie (budget initiatief fase PZI).

Bij twee opgeleverde projecten blijken de kosten lager te zijn dan oorspronkelijk gedacht. Voor de **rotonde N461** is de subsidie aan de gemeente € 0,5 mln lager vastgesteld omdat de aanleg van een keerwand niet nodig bleek en nagenoeg geen risico's zijn opgetreden. Bij het project **N228 Veiliger** zijn de realisatiekosten € 0,7 mln lager uitgevallen.

Voorgesteld wordt om als gevolg van deze **projectenontwikkelingen** € 1,2 mln vanuit deze projecten te laten vrijvallen naar de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming ten behoeve van de nu geprogrammeerde projecten.

Daarnaast wordt voorgesteld om de reservering voor de **N207 verkeersveiligheidsmaatregelen** te schrappen. Deze reservering is voortgekomen uit een in het verleden uitgevoerde trajectstudie in het kader van groot onderhoud. De maatregelen maken echter geen onderdeel uit van het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid en hebben daarmee onvoldoende prioriteit ten opzichte van de overige geprogrammeerde projecten. Ook zal voor 2026 geen onderhoud worden uitgevoerd waarin deze maatregelen zouden kunnen worden meegenomen. Het

voorstel is om de beschikbare € 2,1 mln als **strategische reservering** toe te voegen aan de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming ten behoeve van de nu geprogrammeerde projecten.

Bij de uitvoering van de **functionele verbeteringen N470** is zoals verwacht een geluidsscherm nodig bij het kruispunt Ruijven. Dit kruispunt is ten behoeve van een betere doorstroming op de N470 omgebouwd van rotonde naar een verkeersgeregeld kruispunt (verkeerslichten). Daarbij is het wettelijk verplicht om extra verkeerslawaaai dat hierdoor ontstaat te mitigeren. Binnen het projectkrediet is hiervoor € 0,4 mln beschikbaar echter door prijsontwikkeling (€ 40.000,-) en het aantreffen van een speciale leiding die overkluisd moet worden (€ 170.000,-) zijn de kosten hoger. Voorgesteld wordt om deze **projectontwikkelingen** te dekken vanuit de reservering voor compensatie prijsontwikkeling t/m 2021 en de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming

Bij het project **N216B rotonde Goudriaan** is geconstateerd dat de ombouw van het kruispunt naar een rotonde kan worden ingepast in de omgeving maar dat het kruisingsvlak op een regionale waterkering ligt. De kruising dient daarom verhoogd te worden om te voldoen aan de eisen van het waterschap Rivierenland (o.a. leggerhoogte, toekomstige bodemdaling en waterveiligheid). Dit betekent dat de kabels en leidingen onder het kruisingsvlak eerst verlegd moeten worden. Door deze **projectontwikkeling** stijgen de kosten met € 1,0 mln waarvan de gemeente € 350.000,- bijdraagt. Voorgesteld wordt om de resterende € 650.000,- te dekken vanuit de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming.

Uit een recente kostenraming voor de **verkeersveiligheidsmaatregelen N218-N496** blijkt dat de realisatie € 1,4 mln meer kost dan aan budget beschikbaar is gesteld als reservering. De maatregel betreft de ombouw van een T-splitsing naar een meerstrooksrotonde waardoor verkeersveiligheid en de doorstroming, tot in ieder geval 2035, verbetert. Voorgesteld wordt om de reservering voor dit **nieuwe project** met € 1,4 mln te verhogen vanuit de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming.

In het kader van de tekorten als gevolg van prijsontwikkeling is ook deze programmering tegen het licht gehouden wat heeft geleid tot een tweetal voorstellen voor het schrappen van reserveringen. Ten eerste wordt voorgesteld om de reservering van € 0,1 mln voor de **N216 Wilgenweg** te schrappen. Dit krediet was bedoeld voor korte termijn maatregelen echter uit onderzoek is gebleken dat er geen kosteneffectieve maatregelen voor de korte termijn worden uitgevoerd. Daarbij heeft dit knelpunt onvoldoende prioriteit in Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2030. Ten tweede wordt voorgesteld om de reservering **N444b aansluitingen en dwarsprofiel** van € 8 mln waarvan € 0,8 mln Rijksbijdrage te schrappen. Dit knelpunt heeft een lagere prioriteit dan overige geprogrammeerde functionele verbeteringen waarbij nog onduidelijk is of maatregelen voor het geserveerde bedrag uit te voeren zijn. Daarbij lukt het bij nader inzien niet om de Rijkssubsidie te verzilveren omdat de gestelde termijn hiervoor niet haalbaar is.

Door deze **scopewijzigingen** vallen de kredieten vrij naar de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming.

Bovenstaande wijzigingen leiden ertoe dat de reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming toeneemt met € 10,7 mln tot € 17,9 mln. Voorgesteld wordt om deze reservering te verlagen en € 10 mln te laten vrijvallen naar de nieuwe **strategische reservering** prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten zodat daarin ruimte ontstaat om (toekomstige) tekorten op (verkeersveiligheids)projecten op te kunnen vangen. Dat betekent dat er € 7,9 mln resteert om projectontwikkelingen binnen het programma functionele verbeteringen op te vangen. Daarbij worden er voorlopig geen nieuwe projecten toegevoegd.

Tabel 15: Overzicht wijzigingen investeringen functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Veilig en duurzaam							
Veiliger verkeer							
29	EN2220602	N222 aanpassing rotonde Zwethlaan	5,5	1,4	-4,1	2023	Verlaging krediet vanwege aanpassing scope van het project. Vrijval naar reservering functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming
30		N207a verkeersveiligheid	2,1	0,0	-2,1	2023	Krediet wordt geschrapt vanwege onvoldoende prioriteit wat betreft verkeersveiligheid en doorstroming. Vrijval naar functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming
31	B146100	Bijdrage N461 Rotonde	0,9	0,4	-0,5	2021	Krediet wordt verlaagd vanwege een lager vastgestelde subsidie. Vrijval naar functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming
32	EN2281901	Herinrichting N228 (Veiliger)	2,6	1,9	-0,7	2021	Krediet wordt verlaagd vanwege lagere realisatiekosten dan beschikbaar was. Vrijval functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming
33	EN4701501	Functionele verbeteringen N470	0,4	0,6	0,2	2022	Verhoging krediet in verband met hogere kosten voor de realisatie van een geluidsscherm. Dekking vanuit reservering functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming
34a	EN2161701	N216B rotonde Goudriaan	1,7	2,1	0,7	2023	Verhoging krediet als gevolg van projectontwikkelingen. De gemeente draagt € 0,4 miljoen extra bij. Dekking vanuit reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming.
34b	EN2161701	N216B rotonde Goudriaan	2,1	2,5	0,4	2023	zie 34a, extra bijdrage gemeente
35	EN2181001	Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N218-N496	2,1	3,5	1,4	2025	Verhoging krediet nadat uit kostenraming blijkt dat de kosten hoger zijn dan ingeschat. Dekking vanuit reservering functionele verbeteringen verkeersveiligheid en doorstroming
36		N216 Wilgenweg	0,1	0,0	-0,14	2025	Reservering wordt geschrapt, knelpunt heeft onvoldoende prioriteit in Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2030. Reservering valt vrij naar reservering functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
37a	EN4442101	N444b aansluitingen en dwarsprofiel	8,0	0,8	-7,2	2024	Reservering wordt geschrapt, knelpunt heeft een lagere prioriteit dan overige geprogrammeerde functionele verbeteringen. Reservering valt vrij naar reservering functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming
37b	EN4442101	N444b aansluitingen en dwarsprofiel	0,8	0,0	-0,8	2024	Rijksbijdrage vervalt en verdwijnt uit het PZI
38a		Reservering functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming	7,2	17,9	10,7	2025	Reservering neemt als gevolg van bovenstaande wijzigingen toe
38b		Reservering functionele verbeteringen wegen verkeersveiligheid en doorstroming	17,9	7,9	-10,0	2025	Om toekomstige tekorten op lopende (verkeersveiligheids)projecten op te kunnen vangen wordt een deel van de reservering toegevoegd aan een nieuwe reservering prijsontwikkeling en tegenvallers lopende projecten)

Maatregelen bermveiligheid provinciale wegen

Bij het Kaderbesluit 2020 is een reservering opgenomen voor maatregelen bermveiligheid. Dit was naar aanleiding van een mogelijkheid tot co-financiering vanuit het Rijk (25% van de kosten, zie brief aan PS van 7 januari 2019). De provincie Zuid-Holland heeft hiervoor een aanvraag gedaan bij het Rijk en € 1,8 mln subsidie gekregen. Voor de overige 75% is een reservering opgenomen in het PZI.

Bij de N207-Corridor, aanleg Bentwoudlaan en Vredenburglaan en is inmiddels bermverharding toegepast en worden de maatregelen gedeclareerd bij het Rijk. Bij het project N223 Duurzaam Veilig fase 3 moeten de maatregelen nog worden uitgevoerd. Voor de twee overige projecten N215 Melissant – Middelharnis en de N207 Bergambacht – Gouda is het helaas niet mogelijk om tijdig de maatregelen uit te voeren in verband capaciteitstekort en de verwachte doorlooptijd van de werkzaamheden (verlegging kabels en leidingen, grondaankoop). Daarom wordt voorgesteld om het provinciale aandeel ter grootte van € 1,1 mln te laten vrijvallen naar de reservering maatregelen bermveiligheid en de totale reservering van € 1,3 mln vervolgens in te zetten ter gedeeltelijke dekking van de scopewijziging voor bermmaatregelen in het project N207 Zuid. De Rijksbijdrage van € 0,4 mln verdwijnt uit het PZI.

Tabel 16: Overzicht wijzigingen investeringen bermveiligheid

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Veiliger verkeer							
39a	Stelpost 2021-24	N215 km 12,2 - 17,5 Melissant-Middelharnis	0,6	0,0	-0,6	2022	Schrappen krediet omdat maatregelen niet tijdig kan worden uitgevoerd om de Rijksbijdrage te verzilveren. Aandeel provincie valt vrij naar reservering maatregelen bermveiligheid provinciale wegen
39b	Stelpost 2020-9	N207 km 5,8 - 14,4 Bergambacht-Gouda	1,0	0,0	-1,0	2023	Schrappen krediet omdat maatregelen niet tijdig kan worden uitgevoerd om de Rijksbijdrage te verzilveren. Aandeel provincie valt vrij naar reservering maatregelen bermveiligheid provinciale wegen
39c	Stelpost 2020-8	Reservering maatregelen bermveiligheid provinciale wegen	0,6	0,5	-0,1	2023	zie 39a, 39b en 16b

4.3.2 Gezonde Leefomgeving

De provincie streeft naar het bevorderen van een gezonde leefomgeving. Dit is namelijk van groot belang voor de gezondheid van onze inwoners. Een van de onderdelen hierin is geluidsoverlast bijvoorbeeld als gevolg van verkeer.

Op de korte termijn wordt verder gewerkt aan het **Actieplan Geluid 2018-2023**. Voor het toepassen van stil asfalt zijn middelen opgenomen in het beheer- en onderhoudsbudget. Naar aanleiding van nadere studie in het kader van het actieplan is het echter ook wenselijk om geluidsschermen toe te passen langs provinciale wegen. Hiervoor is in het Kaderbesluit 2021 € 3,6 mln extra budget beschikbaar gesteld waarvan een deel bij Kaderbesluit 2022 is ingezet voor geluidsschermen langs de N210 bij Krimpen a/d IJssel en de N219 bij Nieuwerkerk a/d IJssel en Zevenhuizen. De resterende reservering voor geluid voorafgaand aan deze Kadernota bedraagt € 1,1 mln.

Voor de realisatie van **geluidsschermen Bergschenhoek en Bleiswijk** langs de N209 is een bestuursovereenkomst afgesloten met de gemeente Lansingerland. Hierin is afgesproken dat de gemeente de aanleg van de geluidsschermen financiert vanwege de door hun gestelde extra wensen en eisen en dat de provincie de verlegging van haar fietspad betaald. Deze verlegging valt duurder uit dan verwacht omdat de grondgesteldheid slechter is dan verwacht. Hierdoor stijgen de kosten met € 0,6 mln. Voorgesteld wordt om deze **projectontwikkeling** te dekken vanuit de reservering Actieplan Geluid 2018-2023.

Het resterende krediet wordt ingezet voor een geluidsscherm bij de N206 Duinvallei (zie 4.1.2). Dat betekent dat hiermee de reservering voor het Actieplan Geluid is uitgeput en er geen nieuwe projecten kunnen worden gestart.

Tabel 37: Overzicht wijzigingen investeringen Actieplan Geluid

	Project-nummer	Projectomschrijving	Investeringskrediet (bedragen x € 1 mln)				Omschrijving
			was	wordt	verschil	jaar activering	
Veilig en duurzaam							
Gezonde Leefomgeving							
40a	B120935B	N209 Geluidscherm Bergschenhoek en Bleiswijk	5,9	6,5	0,6	2023	Verhoging krediet als gevolg kostenstijging door slechtere grondgesteldheid. Dekking vanuit reservering Actieplan Geluid prov. wegen 2018-2023
40b	Stelpost 2018-5	Actieplan Geluid prov. wegen 2018-2023	1,1	0,0	-1,1	2024	zie 40a en 6a

5. Financieel kader en dekking

Financieel gezien bestaat de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland uit zowel investeringen als exploitatie-uitgaven. Sinds 2011 geldt voor mobiliteit/bereikbaarheid een zogenaamd gesloten systeem. Dit betekent dat niet uitgegeven middelen (meevallers, scopebeperking of niet doorgaan van projecten) beschikbaar blijven voor deze ambitie maar ook dat extra kosten (tegenvallers, scope-uitbreiding of nieuwe projecten) binnen de beschikbare middelen moeten worden gedekt.

5.1 Investerings

Met ingang van de Begroting 2017 worden alle investeringsuitgaven met maatschappelijk nut geactiveerd conform het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV). Dit betekent dat alle verbeteringen aan de functionaliteit van infrastructuur geactiveerd en afgeschreven worden (investeringsmiddelen) en niet direct ten laste van de exploitatiemiddelen worden gebracht.

Investeringsmiddelen zijn inzetbaar voor aanleg van nieuwe infrastructuur, functionele aanpassing (doorstroming/verkeersveiligheid) en vervanging van bestaande infrastructuur. Dit beslaat het nieuwbouwdeel van het PZI en het onderdeel vervanging van bestaande infrastructuur in het meerjarig onderhoudsprogramma.

Investeringsmiddelen leiden tot kapitaallasten (rente- en afschrijvingslasten). Een investering betreft het vastleggen van vermogen in een object waarvan het nut zich over meerdere jaren uitstrekt. Met de investering wordt een kapitaalgoed (bezit) gerealiseerd. Op de waarde van het kapitaalgoed wordt, vanaf het jaar volgend op de realisatie/oplevering, jaarlijks afgeschreven. De afschrijvingslasten vormen samen met de aan de investeringen toegerekende rentelasten de kapitaallasten die vanaf het jaar volgend op de oplevering tot het einde van de afschrijvingstermijn ten laste komen van het begrotingssaldo. De lasten van de investering worden dus als het ware uitgesmeerd over de periode dat het gerealiseerde kapitaalgoed, naar verwachting, minimaal in gebruik is.

De investeringen in het PZI hebben dus op de lange termijn jaarlijkse kapitaallasten tot gevolg, die volgens de uitgavenplanning van het huidige PZI t/m 2039 gedekt zijn in de exploitatielasten van de begroting. Als bij latere besluitvorming middelen worden toegekend aan projecten die eerder worden geactiveerd, dan nemen de structurele (kapitaal)lasten eerder toe. Andersom geldt dat als middelen worden toegekend aan projecten die op een later moment worden geactiveerd, de structurele (kapitaal)lasten later stijgen.

Jaarlijks is een structureel budget beschikbaar van € 33,9 mln aan investeringsmiddelen voor nieuwbouwprojecten. Hierbij wordt aangetekend dat door een extra investering in het provinciaal areaal ook de toekomstige beheerlasten toenemen (budgetbehoefte beheer en onderhoud).

Het investeringsbudget t/m 2039 is volledig toegedeeld aan projecten, programma's of gereserveerd.

Tot slot is er € 36,3 mln per jaar beschikbaar gesteld voor toekomstige vervanging van bestaande infrastructuur binnen het beheer- en onderhoudsbudget (onderdeel NOK).

5.2 Exploitatie

Alle overige bereikbaarheidsuitgaven moeten direct ten laste worden gebracht van de begroting (exploitatie). Dit zijn de baten en lasten van alle provinciale taken die (direct) tot uitdrukking komen in de begroting, meerjarenraming en de jaarrekening.

Wat betreft het PZI gaat het over het dagelijks en planmatig beheer en onderhoud van infrastructuur exclusief vervangingen (€ 76,8 mln per jaar) en bijdragen aan infrastructuur van derden via de Subsidie regeling Mobiliteit (circa € 5 mln per jaar). Wat betreft heel de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland gaat het daarnaast over budget voor de exploitatie van het openbaar vervoer (circa € 90 mln per jaar), bijdragen aan mobiliteitsprojecten van derden via de SRM (budget varieert afhankelijk van projecten) en (beleids)onderzoek (circa € 4,5 mln jaar).

Tot slot zijn er de reserves Mobiliteit en Bereikbaarheid. Op basis van de huidige inzichten is over de looptijd van 15 jaar (t/m 2035) in de reserve Mobiliteit nog € 19,6 mln aan onbeklemden middelen. Deze zijn vooralsnog gereserveerd voor de uitvoering van de motie 764 "Verbetering kwaliteit OV-haltes". In de reserve Bereikbaarheid zijn vanaf 2025 geen vrij besteedbare middelen meer. Alle middelen zijn dan beklemd voor toekomstige (project)uitgaven.

5.3 Reservering weerstandsvermogen in PZI voor RijnlandRoute en HOV-net Zuid-Holland Noord

In het PZI zijn bij de start van de RijnlandRoute en het HOV-net Zuid-Holland Noord twee bijzondere risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen. Het betreft € 99 mln voor de RijnlandRoute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord.

Deze reserveringen maken geen onderdeel uit van de projectbudgetten en zijn bedoeld voor het opvangen van excessieve risico's die zich kunnen voordoen bij deze projecten. Dit betekent dat wanneer de verwachting is dat deze excessieve risico's zich niet of in mindere mate zullen voordoen deze budgetten weer beschikbaar komen in het PZI voor nadere toedeling (vrije middelen).

Voor beide projecten worden de risicodossiers regelmatig geactualiseerd in het kader van "*Bewust reserveren voor risico's in projectbudgetten*". In het PZI wordt daar apart aandacht aan besteed. De omvang van de risico's en de kans van optreden bepalen daarbij hoeveel risicoreservering binnen het project nodig is en hoeveel weerstandsvermogen er nodig is op programmaniveau. Om de noodzaak voor het aanhouden van een weerstandsvermogen te bepalen zijn er drie ijkmomenten:

- bij gunning contracten;
- geen werkzaamheden meer onder maaiveld (daar zitten de grootste risico's);
- rest reservering (tot einde werkzaamheden).

De risicoreserveringen en weerstandsvermogens kunnen jaarlijks via het Kaderbesluit worden bijgesteld indien opportuun. Deze werkwijze is voorheen al toegepast bij het project Parallelstructuur A12.

Het weerstandsvermogen RijnlandRoute is opgebouwd uit drie delen namelijk A4 - N434 - A44, Tjalmaweg en Europaweg. Bij Kaderbesluit 2019 is eerder € 24 mln vrijgevallen. De Europaweg is echter op dit moment nog niet aanbesteed en gezien de marktontwikkelingen lijkt het niet verstandig om een deel van het weerstandsvermogen te laten vrijvallen.

Het weerstandsvermogen HOV-net Zuid-Holland Noord is eveneens opgebouwd uit drie delen namelijk spoorcorridor Leiden – Utrecht, spoorcorridor Alphen – Gouda en de HOV buscorridor Leiden – Katwijk – Noordwijk. De verwachting is dat ook dit weerstandsvermogen in tranches kan vrijvallen. De werkzaamheden aan de corridor Alphen – Gouda zijn afgerond. De werkzaamheden aan de corridor Leiden -Katwijk vorderen gestaag maar duren nog wel tot 2024. Over de scope van de corridor Leiden – Utrecht is een voorstel over scopewijziging (zie eerder). Echter dit project moet nog verder worden voorbereid en aanbesteed waardoor het gezien de marktontwikkelingen niet verstandig is om een deel van het weerstandsvermogen te laten vrijvallen.

5.4 Dekking

De voorstellen in deze Kadernota betreffen kredietverschuivingen tussen reeds bestaande projecten en budgetreserveringen maar ook het laten vrijvallen naar en inzetten van de vrije middelen in het PZI. Zonder nieuwe toekomstige impuls/instroom van investeringsmiddelen, zijn de beschikbare middelen t/m 2039 al volledig vastgelegd in projecten en reserveringen. De keuzeruimte met betrekking tot de aanleg en aanpassing van infrastructuur is daarom beperkt tot de lopende projecten (afhankelijk van fase) en bestaande reserveringen voor toekomstige projecten en bijdragen (heroverweging).

Zoals in paragraaf 3.2 prijsontwikkeling gemeld wordt een nieuwe strategische reservering ingesteld om de verwachte tekorten als gevolg van tegenvallers en prijsontwikkeling op lopende projecten voor de korte termijn te kunnen opvangen. De voorstellen (groene en oranje cellen) in paragraaf 4 leiden ertoe dat deze reservering na deze Kadernota € 67,3 mln bedraagt.

De reservering voor indexering van projecten t/m 2021 neemt met € 49,9 mln af (blauwe cellen) van € 53,4 mln naar € 3,5 mln waarbij naar verwachting nog voor € 18,5 mln gecompenseerd moet worden (indicatief tekort € 15 mln).

De reservering voor indexering 2022-2025 van € 44,6 mln neemt af met € 6,6 mln naar € 38 mln. Voor de toekomstige indexering 2022 – 2027 wordt rekening gehouden met een indicatieve prijsontwikkeling van € 155,3 mln (indicatief tekort van € 110,7 mln).

In totaal is voor nieuwe infrastructuur t/m 2039 binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur ruim € 2,9 mld opgenomen (inclusief bijdragen van derden) in de vorm van reserveringen en programma- en projectbudgetten (inclusief lopende projecten) voor (vaar)wegen, verkeersveiligheid, openbaar vervoer en fiets.

Het begrotingssaldo voor de komende jaren is zeer beperkt en daarmee ook de mogelijkheden om vrije investeringsmiddelen, die beschikbaar zijn op de lange termijn, in te zetten voor maatregelen op de korte en middellange termijn. Het effect van deze Kadernota is op de lange termijn budgettair neutraal, maar veroorzaakt een verschuiving van afschrijvingslasten in de toekomst. In de periode 2023 t/m 2026 nemen de kapitaallasten toe met maximaal € 1,9 mln. Dit betekent incidenteel een negatief effect op het begrotingssaldo. In de periode 2027 tot en met 2035 dalen de afschrijvingslasten vervolgens met maximaal € 0,75 mln per jaar. Deze daling betekent een incidenteel positief effect op het begrotingssaldo. In de periode na 2035 nemen de afschrijvingslasten licht toe met € 250.000,- per jaar t/m 2039. Deze fluctuaties zijn op te vangen binnen het begrotingssaldo onder de post die is opgenomen voor verschuiving in kapitaallasten en tegenvallers provinciefonds en provinciale opcenten.

Bijlage 4 Vooruitblik Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK) Provinciale Infrastructuur 2024-2038

Inleiding

Provinciale Staten zien er op toe dat de begroting structureel in evenwicht is. Dit houdt onder andere in dat er langjarig voldoende middelen beschikbaar zijn voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur. Om inzicht te geven in de hiervoor benodigde middelen wordt eens per vier jaar een Nota Onderhoud Kapitaalgoederen met budgetbehoefte (NOK) opgesteld. Deze nota biedt inzicht in de uitgangspunten voor het beheer en onderhoud en de daarmee gepaard gaande kosten. De planhorizon is gelijk aan die van de kademota en is vijftien jaar. Volgend jaar wordt deze Nota weer opgesteld voor de periode 2024-2027 met een doorkijk tot 2038.

Dit memo biedt een eerste vooruitblik op de verwachte kostentoeename die in de NOK opgenomen zal worden. Als gevolg van de prijsstijgingen en het beter in beeld brengen van de indirecte projectkosten zien we een flinke toename van de kosten: voor exploitatie van € 92,8 mln naar € 108,7 mln en voor investeringen van 29,8 mln naar € 34,1 mln. Dit is nadrukkelijk nog geen volledig beeld, maar een eerste raming, omdat nu nog gerekend is met prijspeil 1 januari 2022. In de uiteindelijke NOK zullen we met het waarschijnlijk nog hogere prijspeil 1 januari 2023 werken. Dit document bevat om deze reden ook geen beslispunten of adviezen. Het is een eerste schets van wat de mogelijke budgettaire consequenties zijn als het beheer en onderhoud aan het provinciale areaal op het huidige niveau, sober en doelmatig, wordt gecontinueerd.

Eind van dit jaar volgt de uitgewerkte NOK met een laatste stand van zaken op basis van een actueel meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP), een uitgebreid en geactualiseerd kostenmodel en het (verwachte) prijspeil voor 2023. Ook wordt dan aangesloten op de besluitvorming over het concernbeleid ten aanzien van de indexering van budgetten naar aanleiding van de prijsontwikkelingen.

Vooruitblik budgetbehoefte

Onderstaande tabel geeft een eerste inzicht in de financiële ontwikkeling op hoofdlijnen. De eerste kolom groepeerde de kosten naar exploitatielasten voor beheer en onderhoud, de investeringskredieten welke tot kapitaallasten leiden en salarislasten. De tweede kolom geeft de bedragen weer uit de vorige NOK/NBB. De derde kolom geeft een eerste vooruitblik weer voor de komende NOK/NBB. Deze is nog niet compleet. Hierin is alleen de kostenstijging over 2021 van materiaal, materieel en arbeid (index Grond, Weg en waterbouw CBS) en de toename van de VAT kosten (voorbereiding, administratie en toezicht) verwerkt. De beschikbare middelen in de huidige begroting 2022-2025 zijn weergegeven in de laatste kolom.

(bedragen x € 1 mln)	Gem. jaarlijkse budgetbehoefte op basis van onderhoudsprogramma 2021-2035 (prijs)peildatum 1-1-2020 *	Eerste Raming. Gem. jaarlijkse budgetbehoefte op basis van onderhoudsprogramma 2022-2036 (prijs)peildatum 1-1-2022	Gemiddeld jaarlijks beschikbare middelen Begroting 2022-2036, Primaire Begroting 2022**
Exploatiemiddelen, incl. inhuur	92,8	108,7	86,7
Beheer en onderhoud	87,0	101	
Bedrijfsvoering	5,8	7,7	
Investeringsmiddelen	29,8	34,1	31,9
Vervanging	29,8	34,1	
Arbeidscapaciteit			
Loonkosten	21,9	25,3	23,8

* bron: NOK NBB 2021-2024, mei 2020.

** bron: begroting 2022, hierin zijn de met de begroting 2022 toegekende incidentele middelen voor arbeidscapaciteit, beheer en onderhoud RLR, indexering 2016 t/m 2019, areaalontwikkeling 2016 t/m 2019 betrokken.

De tabel geeft een eerste beeld van hoe de kosten voor beheer en onderhoud zich zullen ontwikkelen. Eind van het jaar wordt dit beeld geactualiseerd met prijspeil 1-1-2023 en op onderdelen nader uitgewerkt.

Ontwikkelingen

Hieronder gaan we nader in op de twee ontwikkelingen die nu in de prognose van de kosten zijn verwerkt:

Ontwikkeling kosten Voorbereiding, Administratie en Toezicht (VAT)

De kosten voor het onderhoud bestaan uit twee grote componenten. Directe kosten en indirecte kosten. De bouwkosten zijn directe kosten en bestaat uit facturen van de aannemers. De indirecte kosten bestaan uit VAT-kosten en de kosten voor projectmanagement. De VAT-kosten zijn de kosten voor voorbereiding, administratie en toezicht. Deze werkzaamheden worden vooral uitgevoerd door ingenieursbureaus. Bij het opstellen van de NOK 2020-2024 is het VAT-percentage uit eerdere NOK's overgenomen en niet geëvalueerd. Uit de nu uitgevoerde evaluatie op basis van ervaringscijfers van afgeronde en nog lopende projecten blijkt dat de werkelijke VAT-kosten binnen de provinciale projecten hoger zijn dan waarmee wordt gerekend in de normkosten. Dit wordt onder andere bepaald door de complexiteit van de projectscope en de omgeving waarbinnen deze moet worden uitgevoerd. Dit betekent dat waar nu nog wordt gewerkt met een VAT-percentage van gemiddeld 16% voor planmatig onderhoud, in de volgende NOK/NBB het VAT-percentage aangepast wordt naar 20%. Ook het VAT-percentage op dagelijks beheer en onderhoud is met een vergelijkbaar percentage gestegen van 8% naar 11%. In de tabel op de vorige pagina zijn de kosten voor arbeidscapaciteit (salarissen) nog afzonderlijk opgenomen. In de voorgaande NOK is de formatie van DBI, en de daarbij behorende salarislasten niet opgenomen en als een gegeven beschouwd. Een deel van de formatie van DBI wordt ingezet op reguliere jaarlijks terugkerende activiteiten, zoals objectbediening, gastheerschap op weg en water, calamiteitenmanagement en contractmanagement voor onderhoud aan bermen, gladheidsbestrijding en schoonhouden van het areaal. De tweede grote taak is het planmatig onderhoud. De hiervoor benodigde arbeidscapaciteit fluctueert mee met het onderhoudsprogramma. Hoewel pieken en dalen zo veel mogelijk worden voorkomen zullen deze nooit volledig kunnen worden weggenomen en zal een zekere flexibiliteit in de capaciteitsinzet noodzakelijk zijn. De arbeidscapaciteit die de afgelopen vier jaar op planmatig onderhoudsprojecten is ingezet, bedraagt ongeveer 14% van de kosten voor planmatig onderhoud. De totale VAT-kosten voor planmatig onderhoud komen hiermee op 34% (20% voor de inzet van onder andere ingenieursbureaus en 14% voor inzet eigen personeel). Gezien de complexiteit van de provinciale projecten is dit een realistisch percentage. In de NOK 2024-2038 zullen de salarislasten voor planmatig onderhoud wel integraal onderdeel uitmaken van de budgetbehoefte voor beheer en onderhoud.

Prijzontwikkeling

De stijging van de kosten van materialen, materieel, arbeid en energie treffen alle assetgroepen. De overall index voor de GWW sector liet over 2021 een prijsstijging zien van 11,6% (CBS Statline 2015=100; toename van 114 naar 127,2). Uitschieters daarin waren de ontwikkeling van de staalprijzen en de kosten voor energie.

Ontwikkelingen exploitatiemiddelen en investeringen

Bij de middelen voor beheer en onderhoud is er een onderscheid tussen exploitatiemiddelen en investeringen. De exploitatiemiddelen zijn kosten voor het dagelijks beheer en onderhoud en het planmatig onderhoud. Deze komen ten laste van de begroting van het betreffende jaar. De lasten voor vervangingen zijn investeringen en worden gefinancierd met investeringskredieten waarop jaarlijks wordt afgeschreven.

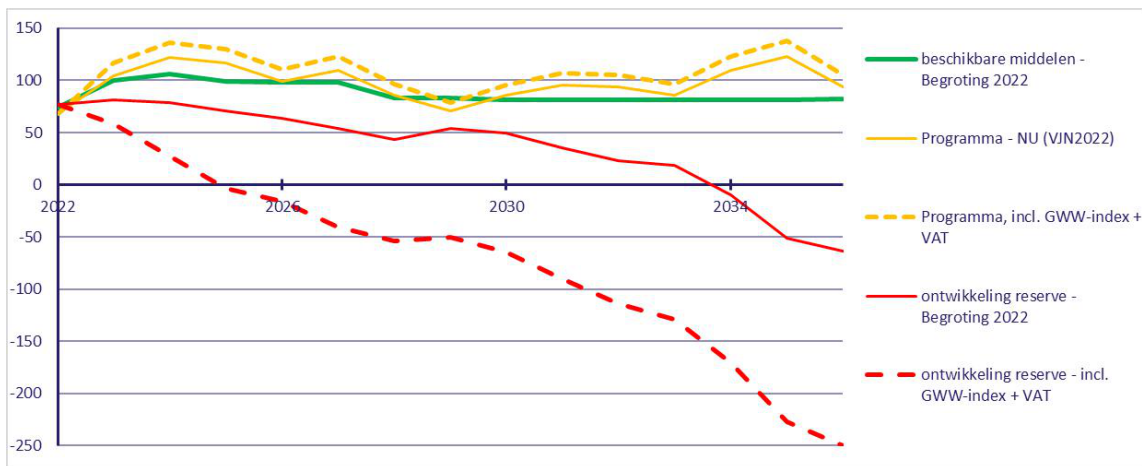
Exploitatiemiddelen

Om de begroting niet al te zeer te laten schommelen, is voor de komende vijftien jaar het gemiddeld benodigd budget per jaar berekend en opgenomen in de overzichtstabel op de vorige pagina. Het feitelijke onderhoudsprogramma is echter niet gelijkmatig over de jaren verdeeld en laat jaren zien met pieken en dalen.

De pieken en dalen worden opgevangen met een egaliseringsreserve. De taak van Provinciale Staten om de begroting in evenwicht te houden, kan vertaald worden naar het streven om de egaliseringsreserve voortdurend voor een periode van vijftien jaar boven nul te houden.

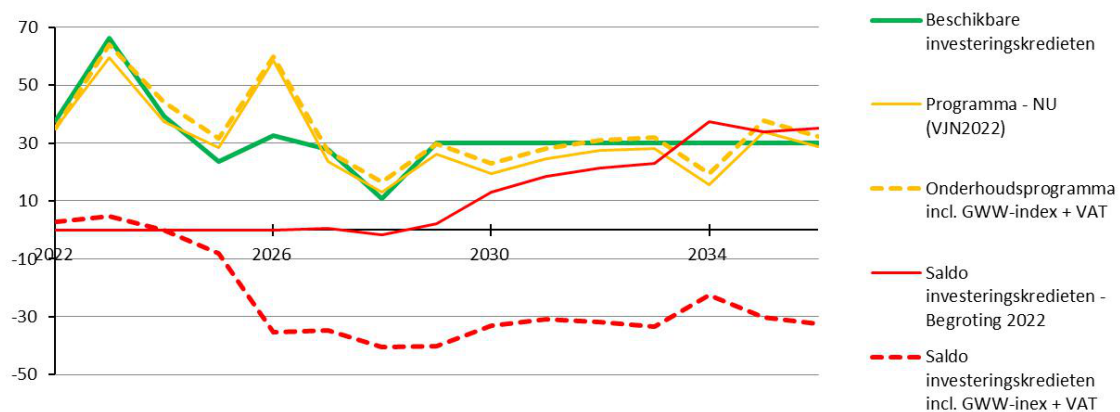
De onderstaande grafiek geeft het verschil weer van de bedragen waarmee in de huidige begroting gerekend wordt (doorgetrokken gele lijn Programma – NU) en de verwachte bedragen (gele onderbroken lijn Programma, incl. GWW index plus VAT).

Door het verschil in benodigde middelen en het in de huidige begroting opgenomen bedrag, neemt de egaliseringsreserve naar verwachting snel af. Een eerste beeld laat een ontwikkeling zien dat deze in 2026 onder de nullijn komt (rode onderbroken lijn).

Investerings

Voor investeringen zijn ook pieken en dalen te zien. De benodigde bedragen nemen toe ten opzichte van het huidige programma (gele onderbroken lijn ten opzichte van de gele doorgetrokken lijn). Hierdoor ontstaat er op basis van de huidige beschikbare investeringskredieten vanaf 2025 een tekort aan investeringsmiddelen.

Verwachte ontwikkelingen beheer en onderhoud

De provinciale infrastructuur is onderverdeeld in zes assetgroepen:

- Wegen
- Vaarwegen
- Vaste kunstwerken
- Beweegbare kunstwerken
- Groen
- Verkeersmanagementsystemen

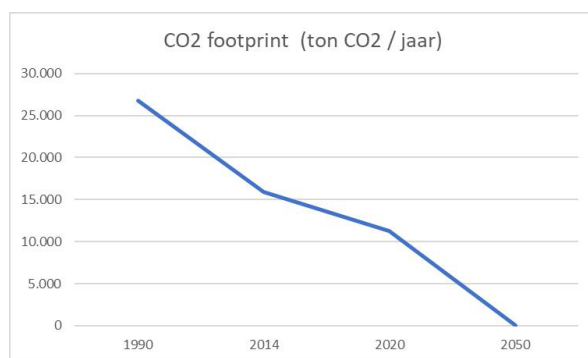
Provinciale Staten bepalen als "assetowner" de kaders voor het beheer en onderhoud. Op dit moment wordt dit

samengevat onder de noemer 'sober en doelmatig'. Hiermee ligt het onderhoudsniveau niet ver boven het wettelijke minimum. Het niveau 'sober en doelmatig' wordt ingevuld door toestandsafhankelijk onderhoud. Daarbij wordt het optimale moment van onderhoud bepaald, niet te vroeg vanwege kapitaalvernietiging en niet te laat vanwege onaanvaardbare risico's. Door inspecties en digitale informatiesystemen is dit moment steeds beter te bepalen. Het onderhoudsniveau 'sober en doelmatig' wordt generiek op het areaal toegepast. Voor sommige assetgroepen zou het te overwegen zijn om te differentiëren. In de bijlage gaan we in op de belangrijkste ontwikkelingen per assetgroep.

Duurzaamheid

De uitwerking van het thema duurzaamheid richt zich met name op de in het omgevingsbeleid vastgelegde doelstellingen voor CO₂ reductie, circulariteit, biodiversiteit en klimaatadaptatie en hun onderlinge samenhang. Deze thema's zullen dit jaar nader worden uitgewerkt.

- CO₂ reductie; bij de volgende memo zal dit thema nader worden uitgewerkt en kan aangegeven worden of de doelstellingen binnen de huidige financiële kaders haalbaar zijn. In 2015 heeft er een nulmeting plaatsgevonden ten aanzien van de CO₂ uitstoot van het beheer en onderhoud van (vaar)wegen en kunstwerken. Dit jaar zal de meting herhaald worden en tevens gezamenlijk met andere provincies een dashboard worden ontwikkeld voor verdere monitoring. Dit levert tevens de mogelijkheid om af te wegen op welke manier de doelstellingen zo kosteneffectief mogelijk behaald kunnen worden.

Bron: Nulmeting Energieverbruik Beheer en Onderhoud Provincie Zuid-Holland, RHDHV, 2016

- Circulariteit; dit thema vraagt nog een verdere uitwerking in het volgende memo.
- Biodiversiteit; dit is met de vorige NOK meegenomen in de begroting
- Klimaatadaptatie; op basis van de stresstest naar kwetsbare onderdelen van de provinciale infrastructuur wordt een nader onderzoek gedaan naar de mogelijke maatregelen om de kwetsbaarheid te verminderen en te bekijken welke afwegingen hieraan ten grondslag liggen.

Vervolg

Eind 2022 volgt een nadere uitwerking van dit memo. Daarin zullen de volgende aspecten worden meegenomen:

- Doorrekening van het geactualiseerde MJOP met de geactualiseerde normkosten uit het prijzenboek en een verwacht prijspeil 1 januari 2023;
- Een second opinion op de doorrekening van het MJOP en het onderliggende model met normkosten en prijzenboek;
- Daar waar het effectief en efficiënt is een doorrekening van variëren en differentiëren in prestaties met inachtneming van het wettelijke vereisten ten aanzien van veiligheid;
- Inzicht in de kosten voor duurzaamheid (met name de doelstellingen op CO₂ reductie, circulariteit en klimaatadaptatie).

Bijlage Ontwikkelingen per assetgroep

Wegen

Het areaal binnen de assetgroep wegen bestaat uit 550 km hoofdrijbaan, 349 km fietspad en 132 km parallelweg met bijbehorende geleiderails, bewegwijzering, bebording en bebakening. Het areaal neemt de komende jaren toe met o.a. de Rijnlandroute.

Ondanks dat er op onderdelen besparingen ontstaan, zullen de doelstellingen voor CO₂-reductie en circulariteit op termijn leiden tot hogere kosten. Met de komst van de Omgevingswet treedt ook SWUNG-2 (SamenWerken aan de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid) in werking. Om binnen de geldende normen te blijven, zullen geluidsreducerende maatregelen en overlastbeperkende maatregelen moeten worden genomen. Verwacht wordt dat het aandeel geluidsreducerend asfalt op termijn zal toenemen. Dit type asfalt is duurder in aanleg en heeft een kortere levensduur, waardoor dit kostenverhogend zal werken.

De prijsstijging voor de CBS categorie 'gesloten verharding' ligt met 19,1% (CBS Statline 2015=100; toename van 118,2 naar 140,8) boven het GWW gemiddelde (11,6%).

Het onderhoud voor wegen is in transitie naar tienjarige integrale onderhoudscontracten. Dit betreft het dagelijks beheer en onderhoud, en voor de verhardingen ook het planmatig onderhoud. De regio's Oost en Zuid werken reeds volgens deze contracten. De regio's Noord en West volgen. Het onderhoud vindt toestandsafhankelijk plaats. De aannemer stelt op basis van de conditie van het areaal een MeerJaren Onderhoudsprogrammering (MJOP) op, dat in samenspraak wordt vastgesteld.

Vaarwegen

De assetgroep vaarwegen bestaat uit 143 kilometer vaarweg, 274 kilometer oeverconstructie, 534 hectare waterbodemp, 10 loswallen, 6.503 meerpalen en meerstoelen, 4.120 bolders en kaderingen en 877 vergunde ligplaatsen.

De Assetgroep vaarwegen beheert en onderhoudt de objecten risico gestuurd, toestandsafhankelijk en doelmatig. Met behulp van risico gestuurd onderhoud wordt er geprioriteerd in de programmering van de objecten. Hierdoor worden objecten met een groter risicogetal eerder geprogrammeerd voor vervanging dan een object met een lager risicogetal. Daarnaast is de vervanging van een object, zoals een oeverconstructie of meerpaal, afhankelijk van de toestand waarin het verkeert en niet afhankelijk van een traject gestuurde vervangingsopgave. Om onderhoudsarme en duurzame objecten voor de Asset vaarwegen te kunnen realiseren is het onderhoud gestandaardiseerd.

De assetgroep vaarwegen heeft te maken met enorme stijging van de staalprices (meer dan 100%).

De strategie om overal staal toe te passen, wordt daarom heroverwogen. In relatie hiermee wordt ook het uitgangspunt dat een damwand 100 jaar moet meegaan, heroverwogen.

Vaste Kunstwerken

De assetgroep vaste kunstwerken bestaat uit 281 vaste bruggen, 97 viaducten, 84 tunnels en onderdoorgangen, 210 duikerconstructies, 3784 duikerbuizen, 14 geluidsschermconstructies en 7 wegen op palen.

Het planmatig onderhoud aan vaste kunstwerken is in hoofdzaak gericht op het vervangen van de onderdelen met een beperkte levensduur (bijvoorbeeld voegrubbers) en het noodzakelijk geachte herstel van geconstateerde schades. De afweging van de noodzaak van schadeherstel vindt plaats met behulp van de CUR 117 (Inspectie en advies kunstwerken), de CUR 118 (Specialistische instandhoudingstechnieken – repareren van beton) en expert judgement. Op basis van prestaties, risico's en kosten, wordt bepaald wat de meest effectieve maatregelen zijn voor herstel van de schade. Dit wordt mede bepaald op basis van de verwachte verkeershinder. Naast het planmatig onderhoud aan de kunstwerken zijn er nog twee andere vormen van onderhoud: Het dagelijks onderhoud en het niet planbare onderhoud. Het dagelijks onderhoud bestaat uit zaken die repeterend terugkomen met een vrij hoge frequentie (2x per jaar of vaker). Dit onderhoud bestaat voornamelijk uit schoonhouden. Hiermee wordt niet alleen de beeldkwaliteit op het gewenste niveau gehandhaafd, maar wordt ook het degradatieproces van onderdelen van een kunstwerk worden vertraagd. Voorbeelden hiervoor zijn het verwijderen van begroeiing en het reinigen van de voegen.

Het niet planbare onderhoud bestaat uit het herstellen van plotselinge schade aan een kunstwerk. Een voorbeeld hiervan is het herstel van leuning en beton na een aanrijding of het herstel van uitspoeling na heftige regenval. Hiervoor is een Raam Overeenkomst Civiele Kunstwerken aanbesteed. De gecontracteerde onderhoudspartij herstelt snel en efficiënt de geconstateerde schadebeelden.

Beweegbare Kunstwerken

Deze assetgroep bestaat uit 65 beweegbare bruggen en 6 sluizen. Daarnaast worden een twintigtal beweegbare kunstwerken voor derden onderhouden, bijv. voor de provincie Utrecht (Merwedekanaal) en de gemeenten Delft, Leiden en Alphen aan den Rijn. De bruggen en sluizen zijn allemaal uniek qua omvang en techniek. Het dagelijks beheer en onderhoud bestaat uit planbaar onderhoud (zoals het smeren, inspecteren en testen) en het niet-planbare onderhoud (waaronder het afhandelen van storingen en storingsanalyse).

Daarnaast wordt bij het planmatig onderhoud een object grootschalig aangepakt, bijvoorbeeld met het vernieuwen van de technische installatie of vervanging van het val (beweegbare deel van een brug). In een trajectstudie wordt bepaald welke zaken op basis van de technische staat vervangen dienen te worden. Ook wordt gekeken naar andere factoren zoals gewijzigd beleid en regelgeving en de Human Factors analyse (landelijke systematiek voor het in kaart brengen en verminderen van veiligheidsrisico's rondom beweegbare bruggen, voor zowel de verkeersdeelnemers op de weg en het water als de bedienaren).

Voor het omgaan met het mogelijke einde van de technische levensduur van bruggen en sluizen wordt een aanpak uitgewerkt. Het bereiken van het einde van de levensduur kan betekenen dat een object vervangen moet worden. Het vervangen van een beweegbaar kunstwerk heeft grote financiële impact en kent een lange doorlooptijd. Op dit moment worden er voor de horizon van vijftien jaar geen vervangingen van bruggen of sluizen toegevoegd aan de programmering. Wel willen we gesteld staan als een deel van het areaal in de periode daarna het einde van de levensduur nadert. Het gaat dan om bruggen met een fundering op houten palen; de vraag is of die de te verwachten extra verkeersbelasting kunnen dragen. Hierbij is het van belang om voldoende kennis te hebben om de degradatie op lange termijn te voorspellen.

Daarnaast willen we in de NOK een eerste zeer grove raming geven van wat het vervangen van een deel van het areaal in de periode van 20-50 jaar financieel zou kunnen betekenen. Dit betreft een modelmatige berekening en gaat niet over het vervangen van specifieke bruggen.

Zoals aangegeven zijn alle beweegbare kunstwerken uniek. In de vorige NOK werd gewerkt met een prijs voor een gemiddeld onderhoud van een gemiddeld kunstwerk. In de praktijk leidde dit ertoe dat de raming in de MJOP onvoldoende overeenkwam met de werkelijke benodigde budgetten voor het onderhoud van een specifiek kunstwerk. Het werken met een gemiddelde prijs voor een gemiddeld kunstwerk is effectief voor een gemiddelde budgetbehoefte over een langere looptijd (100 jaar). Deze methode werkt echter niet goed genoeg voor het presenteren van de ontwikkeling van de egaliseringsreserve op de middellange termijn. Hiervoor is het nodig dat de raming van de kostprijs in het MJOP beter overeenkomt met het werkelijk benodigde budget per kunstwerk.

Daarom wordt voor de volgende NOK/NBB een nieuwe systematiek gevolgd, waarbij voor de kostenraming voor ieder kunstwerk in de planning op basis van de omvang een prijs wordt bepaald.

Daarnaast worden voor de actualisering van de NOK de werkelijke kosten van al gerealiseerde projecten en de prognoses van lopende projecten gehanteerd. Ten opzichte van de vorige NOK worden daarmee de kostenstijgingen van diverse onderdelen meegenomen: de bouwkosten en ingenieursdiensten, VAT-kosten, Human Factors-maatregelen en maatregelen om een object op te waarderen en te kunnen voorzien van een CE-markering.

Verkeersmanagementsystemen

Deze assetgroep omvat onder andere de openbare verlichting (o.a. 22.809 lichtmasten) en bijbehorende kabels, 2.705 portalen met verkeerslichten, 148 informatiepanelen, 131 Verkeersregelinstallaties, 273 camera's, 26 bedientafels, 360 verkeerstellers en 116 walstroominstallaties en de ondersteunende systemen inclusief cybersecurity.

Alle assets worden periodiek geïnspecteerd. Het verschilt per asset met welke frequentie de inspecties worden uitgevoerd en wat er wordt geïnspecteerd. De beheerstrategie is dan ook per asset verschillend. Voor alle assets is een beheerstrategie opgesteld. Hierin staat beschreven hoe de assets worden beheerd, gebruikt, aangestuurd, hoe het onderhoud wordt uitgevoerd, wat de eisen zijn en welke contracten of overeenkomsten relevant zijn.

Groen

De asset groen omvat de bermen en sloten en de bijhorende beplanting langs de provinciale infrastructuur. Het gaat om bermen, bomen, beplanting, hagen, watergangen en faunavoorzieningen. Daarnaast valt het wegmeubilair zoals zitbanken, picknicktafels en afvalbakken dat zich daar bevindt ook onder de asset Groen.

Assets		Aantallen
Bermen-Bomen Beplanting-Hagen	<ul style="list-style-type: none"> • Bomen • Bermen • Beplanting • Hagen 	36.000 st 1.112 ha 127 ha 63.763 m
Watergangen – natuurvriendelijke oevers	<ul style="list-style-type: none"> • Bermsloten • Natuurvriendelijke oevers 	280000 m
Faunavoorziening – recreatiebeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Faunavoorzieningen • Banken en Picknicktafels • Afvalbakken 	2000 m 150 st 596 st

De onderhoudsstrategie is met name gericht op veiligheid en biodiversiteit. Daarnaast spelen circulariteit en klimaatadaptatie een rol. De aannemers voor het Dagelijks Beheer en Onderhoud voeren het grootste deel van het werk uit. Met deze partijen wordt dan ook goed afgestemd ten aanzien van het monitoren van de ontwikkelingen en het eventueel bijsturen van de beheerstrategie. Belangrijke ontwikkelingen zijn het vergroten van de diversiteit van de bomen om de gevoeligheid voor ziekten te verminderen en het uitbreiden van de maatregelen om exoten (o.a. Japanse Duizendknoop) te bestrijden.

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering bestaat uit een aantal grote componenten: huisvesting (steunpunten en bediencentrales), voer- en vaartuigen, inhuur voor de flexibele formatieschil, beleidsontwikkeling en informatiesystemen. De kosten voor huisvesting bestaan uit onderhoud aan de bestaande gebouwen, maar ook bijvoorbeeld waterschaps- en gemeentelijke belasting (zakelijke lasten) voor het provinciale areaal. Bij de steunpunten en bediencentrales worden een aantal bestaande gebouwen vervangen en overtollige steunpunten afgestoten. Voor een aantal steunpunten gebruiken we ruimte van Rijkswaterstaat. Vanwege ontwikkelingen binnen RWS kan het zijn dat ze

de ruimte zelf nodig hebben en ons vragen te vertrekken. Dit zal leiden tot het opnieuw bekijken van de benodigde steunpunten.

Voor het vervoer over de weg zijn leasecontracten gesloten. Van het vervoer over de vaarweg wordt inmiddels één van de inspectievaartuigen elektrisch aangedreven. Onderzocht wordt wat de mogelijkheden zijn om ook de andere inspectievaartuigen CO₂-neutraal te maken. Om het beheer en onderhoud goed te kunnen uitvoeren zijn ondersteunende systemen nodig, bijvoorbeeld voor het verzamelen en ontsluiten van informatie over de technische staat van het areaal. Ook moet beleid worden ontwikkeld en moeten pieken in de onderhoudsopgave met een flexibele schil worden opgevangen. Ook deze kosten maken onderdeel uit van de post bedrijfsvoering.

Bijlage 5 Afkortingenlijst

ACCEZ	Accelerating Circular Economy Zuid-Holland
ANLb	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
Asv	Algemene Subsidieverordening Zuid-Holland
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
Bibob	Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BRIKS	Bouwen, Reclame, Inrit, Kappen en Slopen
BRO	Basis Registratie Ondergrond
BRZO	Besluit risico's zware ongevallen
BRP	Basisregistratie Personen
BZK	ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CdK	Commissaris der Koning
CEH	Clean Energy Hubs
CLINSH	CLean INland SHipping
DBI	Dienst Beheer Infrastructuur
DCMR	DCMR Milieudienst Rijnmond
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DPRA	Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie
EC	Europese Commissie
EGTC	European Grouping of Territorial Cooperation
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMU	Economische en Monetaire Unie
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Fido	wet Financiering decentrale overheden
FRAMES	Flood Resilient Areas by Multi Layered Safety
GIS	Geografische Informatie Systeem
GLB	Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid
GS	(College van) Gedeputeerde Staten
GVC	Goederenvervoercorridor
GvG	Grond-voor-Grond
HCA	Human Capital akkoord Zuid-Holland
HIC	Haven Industrie Complex
HOV	Hoogwaardig openbaar vervoer
HZH	Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V.
I&W	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IBP-VP	Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland
IBP-VP-HUV	Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse Veenweiden
IBP-VP-ZWD	Interbestuurlijk Programma Zuidwestelijke Delta
Interreg	Interregionale samenwerking

IODS	Integrale ontwikkeling Delft-Schiedam
IOV	Impuls Omgevingsveiligheid
IPO	Interprovinciaal Overleg
IQ	InnovationQuarter
IRP	Integraal Ruimtelijk Project
IVN	Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid
IVRI's	Intelligente verkeersregelinstallaties (IVRI's)
JTF	Just Transition Fund
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	MKB Innovatiestimulering Topsectoren
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MLV	Verkenning Meerlaagse Veiligheid
MoVe	Mobiliteit en Verstedelijking
MRA	Metropoolregio Amsterdam
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MRDH	Metropoolregio Rotterdam Den Haag
MVO	Meerjarenprogramma versterking omgevingsveiligheid
NAL	Nationale Agenda Laadinfrastructuur
NBC	Natuurbeheer-collectief
NLS	Nationale Limes Samenwerking
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NPRZ	Nationaal Programma Rotterdam Zuid
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NSP	Nationaal Strategisch Plan
OV	Openbaar vervoer
OVP	Overlopende passiva
OZHZ	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
P&C	Planning en Control
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PFAS	Poly- en perfluoralkylstoffen
PMR	Project Mainportontwikkeling Rotterdam
PNB-regeling	Regeling subsidies particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties
POP	Platteland Ontwikkelings Programma
PRG	Provinciale Recreatiegebieden
PS	(College van) Provinciale Staten
PVVB	Provinciaal verkeer- en vervoerberaad
PZE	Programma Zuid-Hollands Economie
PZG	Programma Zuid-Hollands Groen
PZH	provincie Zuid-Holland

PZI	Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur
RBO	Regionaal Bestuurlijk Overleg
R-net	Randstad-net
REGMED XB	Regenerative Medicine Crossing Borders
RES	Regionale Energie Strategie
RH2INE	Rhine Hydrogen Integration Network of Excellence
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMP	Regionale Mobiliteitsplannen
RNIZ	Regionale Netwerken voor Zuid-Holland
RodS	Recreatie om de Stad
ROM-D	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden
ROV-ZH	Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid Zuid-Holland
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
RVB	Rijksvastgoedbedrijf
RZG	Rotterdam Zoetermeer Gouda
SBIR	Small Business Innovation Research
SDE++	Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie
SEOP	Stichting Educatieve Orkestprojecten
SGBP	Stroomgebiedsbeheerplanperiode
SLA	Schone Lucht Akkoord
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TBM	Terrein Beheer Model
TBO	Terreinbeherende organisaties
UPG	Uitvoeringsprogramma Groen
UPV	Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid
USK	Uitnamestrategiekader
UvW	Unie van Waterschappen
UWO	Uitwerkingsovereenkomst
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VGG	Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters
VIC	Veenweide Innovatie Centrum
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VWS	ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WAS	wet Aanpak schijnconstructies
WHW	Wet Herverdeling Wegenbeheer
Wob	Wet openbaar bestuur
Wro	Wet ruimtelijke ordening
ZZS	Zeer Zorgwekkende Stoffen